บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม.
(พ.ศ. 2515 - 2543)

ปริญญานิพนธ์
ของ
สุธาริณี วาคาบายาชิ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
มีนาคม 2550

สุธาริณี วาคาบายาซิ. (2550). *บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2515 - 2543).* ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยุวดี วงศ์สว่าง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม.

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 - 2543 ซึ่งในระยะเวลาดังกล่าวนี้ กทม. มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทั้งหมด 13 คน มาจากการแต่งตั้งของคณะรัฐมนตรี 8 คน และจากการเลือกตั้งของชาว กทม. 5 คน โดยแบ่งการบริหารงานออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2515 - 2518) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครบริหารงานตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 และแผนมหาดไทย 2517 – 2519 ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2518 - 2528) บริหารงานตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 และระยะที่ 3 (พ.ศ. 2528 - 2543) บริหารงานตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 และมีแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 – 5 รวมทั้งกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางปฏิบัติงาน โดยเฉพาะพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 อีกทั้งยังมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เช่น คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กรมการขนส่งทางบก กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และองค์กรเอกชนอื่นๆ เป็นต้น ในการหามาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมใน กทม. ซึ่งมีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้นทุกวัน ได้แก่ ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล น้ำท่วม น้ำเน่า มลพิษทางอากาศและเสียง และสวนสาธารณะที่ไม่เพียงพอกับประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะ กทม. เป็นศูนย์รวมความเจริญทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ

จากการศึกษาบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 - 2543 จะเห็นได้ว่าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่ละคนได้พยายามแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ใน กทม. อย่างเต็มความสามารถ แต่เนื่องจากความรู้ความสามารถ วิสัยทัศน์ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง งบประมาณของ กทม. สถานการณ์ทางการเมือง และนโยบายที่แตกต่างกัน จึงทำให้บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. ไม่เหมือนกันและประสบความสำเร็จไม่เท่าเทียมกัน

Sutharinee Wakabayashi. (2007). *The Role of Bangkok Governors in Addressing Environmental Problems 1972 – 2000.* Thesis, M.A. (History). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist. Prof. Yuwadee Wongsawang, Assist. Prof. Malinee Praserthdam.

The paper studies the role of Bangkok governors in addressing environmental problems of Bangkok during 1972 – 2000. During this time, Bangkok had the total of 13 governors: 8 from the cabinets' appointments and 5 from Bangkok's elections. Their administration can be divided into three periods. During the first period (1972 – 1975), the administration of Bangkok was done under the Revolution Declaration No. 335 and the policy of Ministry of Internal Affairs (1973 – 1975). During the second period (1975 – 1985), Bangkok was run by the Bangkok Administration Bill (1975). In the third period (1985 – 2000) the administration of the city followed the Bangkok Administration Bill (1985) and Bangkok Development Plans 1 – 5, together with other laws as guidelines, in particular, Cleanliness and Order Bill (1993) and the National Environmental Promotion and Preservation Bill (1993). Bangkok's administration at that time also worked with other organizations, such as the National Environment Committee, the Department of Land Transportation, the Pollution Control Department, the Ministry of Science, Technology and Environment, and other private organizations. They aimed at finding appropriate measures to solve environmental problems in Bangkok which seemed to deteriorate daily. These problems were garbage disposal, flooding, polluted water, noise and air pollutions, and insufficient public park space for its vast population. All these problems come from the fact that Bangkok is the center for political, economic and social development of the country.

It is found that during 1972 – 2000, each of Bangkok's governors tried to solve the environmental problems at their best. However, the limitation of their knowledge, capability, vision and time in the position prevented them from being successful. Other factors that also affected their efficiency were budgeting, political conditions, and different policies. All of these made the roles of Bangkok governors in solving environmental problems different and unequally successful.

บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม.
(พ.ศ. 2515 - 2543)

ปริญญานิพนธ์
ของ
สุธาริณี วาคาบายาซิ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
มีนาคม 2550
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยุวดี วงศ์สว่าง ประธาน ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม กรรมการ ที่กรุณาตรวจแก้เนื้อหา สำนวนและเพิ่มเติมข้อมูลต่างๆ จนกระทั่งปริญญานิพนธ์ที่ผู้วิจัยตั้งความหวังให้เป็นผลงานที่มีประโยชน์และมีคุณค่านี้ประสบความสำเร็จในที่สุด

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เชาวลี จงประเสริฐ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรวุฒิ ปัดไธสง ที่ให้ความกรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติมและให้คำแนะนำที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง รวมทั้งยินดีตรวจแก้ไขรายละเอียดเพิ่มเติมจนปริญญานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาต่างๆ ตามหลักสูตร คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยุวดี วงศ์สว่าง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วงเดือน นาราสัจจ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาคีรักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลับพลึง คงชนะ และคณาจารย์ทุกท่านของภาควิชาประวัติศาสตร์ ที่ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และประสบการณ์ตรงจากการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมีความรู้และความเข้าใจวิชาประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์พิเศษ ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา ที่กรุณาตรวจแก้ไขเนื้อหาปริญญานิพนธ์ของผู้วิจัยให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กราบขอบพระคุณหม่อมหลวงวัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์ (จรูญโรจน์) ที่วิพากษ์และให้คำแนะนำในการนำเสนอรายงานความก้าวหน้าปริญญานิพนธ์เพื่อทำให้ปริญญานิพนธ์นี้มีคุณค่ามากขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ คุณตา คุณยาย ที่ล่วงลับ ซึ่งผู้วิจัยยึดถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเป็นแรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคทั้งปวง กราบขอบพระคุณครอบครัวพันธุ์เพ็ง ครอบครัวสุนทรัมย์ และพี่คมกฤช วาคาบายาซิ ซึ่งเป็นพี่สาวและพี่ชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอขอบคุณนางสาวอาภาภรณ์ วาคาบายาซิ น้องสาวและเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขของผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบพระคุณอาจารย์มิตรชัย กุลแสงเจริญ รุ่นพี่ของภาควิชาประวัติศาสตร์ที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการทำวิจัย ขอขอบคุณไมตรีจิตจากเพื่อนพ้องน้องพี่ในภาควิชาประวัติศาสตร์ มศว ได้แก่ คุณชัยรัฐ เกาะไพศาลสมบัติ คุณกรกช เอี่ยมรัตน์ คุณนันทาวดี ไทรแก้ว คุณองค์ บรรจุน คุณปิยชาติ สึงตี และคุณกรรณิกา ตันสกุล โดยเฉพาะคุณณัฐวรรณ พุ่มดียิ่ง และขอขอบคุณเพื่อนพ้องน้องพี่ในโรงเรียนกรุงเทพการบัญชีวิทยาลัยที่ให้กำลังใจและความช่วยเหลือกับผู้วิจัยตลอดมาจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา ได้แก่ อาจารย์ลัดดาวัลย์ เจริญสิริถาวร อาจารย์สมพิศ แซ่เฮง อาจารย์ปราณี เพ็ชรศิริ อาจารย์ศิริลักษณ์ วรรณศิลปิน อาจารย์พรพรรณ สนทอง และอาจารย์จรัสศรี ศรีสุธรรมรัตน์

ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ให้ทุนในการทำปริญญานิพนธ์มา ณ โอกาสนี้

สุธาริณี วาคาบายาซิ

สารบัญ

บทที่		หน้า
	บทนำ	ก
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ฉ
	จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	ช
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	ช
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	ช
	วิธีการศึกษาค้นคว้า	ช
	แหล่งศึกษาค้นคว้า	ซ
1	ประวัติและโครงสร้างการบริหารงานของกรุงเทพมหานคร	1
	ความเป็นมาของ “ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร”	1
	โครงสร้างการบริหารของกรุงเทพมหานคร	10
	ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร	10
	สภากรุงเทพมหานคร	12
	อำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร	13
	การจัดระเบียบราชการและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการกรุงเทพมหานคร	15
	แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524)	18
	แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529)	18
	แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534)	18
	แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539)	19
	แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544)	19
	แผนภูมิแสดงการแบ่งส่วนราชการกรุงเทพมหานคร	21
2	บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2515 - 2518)	22
	ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	23

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ หน้า

2 (ต่อ)

ด้านการป้องกันน้ำท่วม..... 23

ด้านการป้องกันน้ำเน่าเสีย..... 24

ด้านด้านมลพิษทางอากาศและเสียง..... 25

ด้านพื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ..... 25

บทบาทของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ (2 ม.ค. 2516 – 22 ต.ค. 2516)..... 26

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล…….. 26

ด้านการป้องกันน้ำท่วม..... 28

ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง..... 29

พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ..... 29

บทบาทของนายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล (2 พ.ย. 2516 – 5 มิ.ย. 2517)..... 30

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล..... 31

ด้านการป้องกันน้ำท่วม..... 32

ด้านปัญหาน้ำเน่าเสีย..... 32

บทบาทของนายศิริ สันตะบุตร (6 มิ.ย. 2517 – 15 มี.ค. 2518)..... 34

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล..... 35

ด้านการป้องกันน้ำท่วม..... 35

บทบาทของนายสาย หุตะเจริญ (29 พ.ค. 2518 – 13 ส.ค. 2518)..... 36

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล..... 38

ด้านการป้องกันน้ำท่วม..... 38

3 บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2518 - 2528)..... 41

บทบาทของนายธรรมนูญ เทียนเงิน (13 ส.ค. 2518 – 29 เม.ย. 2520)..... 42

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล..... 43

ด้านการป้องกันน้ำท่วม..... 46

ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง..... 47

พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ..... 48

บทบาทของนายชลอ ธรรมศิริ (2 พ.ค. 2520 – 14 พ.ค. 2522)..... 49

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล..... 49

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

3 (ต่อ)

ด้านการป้องกันน้ำท่วม 51

ด้านการป้องกันน้ำเน่าเสีย..... 52

ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง 52

พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ..... 52

บทบาทของนายเชาวน์วัศ สุดลาภา (31 ก.ค. 2522 - 16 เม.ย. 2524)..... 54

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล..... 55

ด้านการป้องกันน้ำท่วม..... 58

ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง 59

พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ 60

บทบาทของพลเรือเอกเทียม มกรานนท์ (30 เม.ย. 2524 - 1 พ.ย. 2527)..... 61

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล..... 62

ด้านการป้องกันน้ำท่วม 63

ด้านการป้องกันน้ำเสีย 64

ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง 64

พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ 65

บทบาทของนายอาษา เมฆสวรรค์ (6 พ.ย. 2527 – 14 พ.ย. 2528) 66

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล..... 67

ด้านการป้องกันน้ำท่วม 69

พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ 70

4 บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ .2528 – 2543)..... 73

บทบาทของพลตรีจำลอง ศรีเมือง (14 พ.ย. 2528 – 13 พ.ย. 2532) 74

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล..... 75

ด้านการป้องกันน้ำท่วม 79

ด้านการป้องกันน้ำเน่าเสีย..... 79

ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง 80

พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ 80

สารบัญ(ต่อ)

บทที่

หน้า

4 (ต่อ)

บทบาทของพลตรีจำลอง ศรีเมือง (7 ม.ค. 2533 - 14 ม.ค. 2535)…….. 82

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล 83

ด้านการป้องกันน้ำท่วม 86

ด้านการป้องกันน้ำเน่าเสีย..... 87

ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง 87

พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ..... 89

บทบาทของร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา (19 เม.ย.2535 – 18 เม.ย..2539) 91

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล..... 92

ด้านการป้องกันน้ำท่วม 94

ด้านการป้องกันน้ำเน่าเสีย..... 95

ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง 95

พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ 98

บทบาทของนายพิจิตต รัตตกุล (2 มิ.ย. 2539 – 1 มิ.ย. 2543) 101

ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล..... 102

ด้านการป้องกันน้ำท่วม 104

ด้านการป้องกันน้ำเน่าเสีย..... 105

ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง 105

พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ 109

5 บทสรุป 115

บรรณานุกรม 118

ภาคผนวก ก 132

ภาคผนวก ข 173

ประวัติย่อผู้วิจัย..... 190

บทนำ

กรุงเทพมหานครหรือ กทม. (Bangkok Metropolitan Administration) เป็นชื่อองค์กรการปกครองท้องถิ่นที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 335 วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 โดยรวมหน่วยการปกครอง 4 หน่วยเข้าด้วยกัน คือ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เทศบาลนครหลวง และสุขาภิบาลต่างๆ ในเขตนครหลวงกรุงเทพธนบุรี[1] โดยมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นข้าราชการการเมือง แต่งตั้งและถอดถอนโดยคณะรัฐมนตรี[2] ต่อมาในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518[3] ซึ่งกำหนดให้ กทม. เป็นทบวงการเมืองมีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนครหลวง และมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งโดยมีวาระในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง[4] ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกที่มาจากการเลือกตั้ง คือ นายธรรมนูญ เทียนเงิน (13 ส.ค. 2518 – 29 เม.ย. 2520) แต่คณะทำงานชุดนี้ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งจนครบวาระ เนื่องจากเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงทั้งในฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ จึงพ้นจากตำแหน่งในวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2520[5] หลังจากนั้น กทม. ก็มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการแต่งตั้งอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2528 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528[6] ให้ กทม. มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งโดยมีวาระในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง และมีอำนาจในการแต่งตั้งและถอดถอนรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร[7]

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่มาจากการแต่งตั้งและเลือกตั้งเหล่านี้มีอำนาจและบทบาทตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 แผนมหาดไทย ประจำปี 2517 - 2519 พระราชบัญญัติ

---

[1]ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 335. (2515, 13 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 89 ตอนที่ 190. หน้า 198.

[2]*แหล่งเดิม.* หน้า 189.

[3]พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518. (2518, 20 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 92 ตอนที่ 42. หน้า 1.

[4]*แหล่งเดิม.* หน้า 3,11,16.

[5]บันทึกการประชุมสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ครั้งที่ 1/2520 (สมัยสามัญ). (2520, 20 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 94 ตอนที่ 46. หน้า 2285 - 2286.

[6]พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า 1.

[7]*แหล่งเดิม.* หน้า 19 - 20.

ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ตามลำดับ เพื่อรักษา บริการ ควบคุม จัดการ ส่งเสริม และพัฒนา กทม. ในด้านต่างๆ เช่น การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะ กทม. เป็นศูนย์รวมความเจริญของประเทศไทย มีบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในมาตรฐานสูงกว่าเมืองอื่นๆ อันเป็นปัจจัยสำคัญในการจูงใจประชากรให้อพยพจากชนบทเข้ามาอยู่อาศัย ศึกษาต่อ หรือแสวงหางานทำเป็นจำนวนมาก และยังมีประชากรแฝงที่เข้ามาอยู่อาศัยโดยไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาอีกนับล้านคน จึงส่งผลให้ กทม. ต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมหลายด้าน ได้แก่ ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่มีแนวโน้มมากขึ้นทุกปี น้ำท่วมขัง น้ำเน่าเสียตามคูคลอง มลพิษทางอากาศและเสียงในระดับเกินค่ามาตรฐาน และพื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะที่ไม่ได้สัดส่วนกับประชากร ดังนั้นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจึงมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวมานี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชาว กทม.

ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 - 2543 ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้ดำเนินงานแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ของ กทม. ดังนี้ นายชำนาญ ยุวบูรณ์ (2 ม.ค. 2516 - 22 ต.ค. 2516) ได้แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยโดยร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการจัด "โครงการบูรณะจิตใจประชาชน"[1] การป้องกันมลพิษทางอากาศโดยการจับกุมและปรับบุคคลที่สูบบุหรี่ในโรงภาพยนตร์คนละ 100 บาท[2] และสร้างสวนสาธารณะเพื่อให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสาธารณะคลองจั่น[3] นายอรรถวิสูตรโยธาภิบาล (2 พ.ย. 2516 – 5 มิ.ย. 2517) มี "โครงการพิชิตขยะ" เพื่อกำจัดขยะมูลฝอยใน กทม. ให้หมดภายในเวลา 3 ปี รวมทั้งริเริ่มเก็บขยะทางเรือเพราะประชาชนทิ้งขยะมูลฝอยในแม่น้ำลำคลองมาก[4] นอกจากนั้นอนุมัติงบประมาณ 250 ล้านในการสร้างโรงงานกำจัดน้ำเสียที่ปลายคลองช่องนนทรีเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำโสโครกที่ระบายออกบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างโดยไม่ผ่านการบำบัด[5] นายศิริ สันตะบุตร (6 มิ.ย. 2517 - 15 มี.ค. 2518) ได้บริหารงานตามที่ "แผนมหาดไทย ประจำปี 2517 - 2519" กำหนดไว้[6] เช่น ใน พ.ศ. 2517 การดำเนินงานในเขตคลองสานมีการปรับปรุงท่อและผิวจราจรให้ใหญ่กว่าเดิม จำนวน 2 ถนน พ.ศ. 2518 ปรับปรุงท่อและผิวจราจร 1 ถนน พ.ศ. 2519 ปรับปรุงท่อและผิวจราจรอีก 1 ถนน และให้ทำความสะอาดท่อระบายน้ำปีละ 2 ครั้ง เป็นต้น[7] รวมทั้งได้มอบหมายให้ทุกเขตจัดตั้งหน่วยรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน เช่น ท่อระบายน้ำอุดตัน ถนนชำรุดเป็นหลุมเป็นบ่อ หรือกองขยะที่ทิ้งเกะกะ เป็นต้น โดยให้แต่ละเขตหาวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็วที่สุด

---

[1]โครงการบูรณะจิตใจประชาชน. (2516, 10 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[2]เข้มงวดผู้สูบบุหรี่ในโรงหนัง ลงโทษปรับ 100 บ. (2516, 24 เมษายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[3]สร้างสวนสาธารณะคลองจั่น เนื้อที่ 200 ไร่. (2516, 23 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[4]กทม. ตั้งศูนย์พิชิตขยะว่าในสามปีจะเห็นผล. (2517, 21 มีนาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[5]กทม. ทุ่ม 250 ล้าน แก้น้ำเน่าในกรุง. (2517, 2 พฤษภาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[6]สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย. (2518). *แผนมหาดไทย พ.ศ. 2517 - 2519*. หน้า 47 - 52.

[7]เผยงบฯ กทม. ได้ 1, 200 ล้าน. (2517, 17 กรกฎาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

ถ้าเขตใดไม่สามารถแก้ไขได้ให้แจ้งมาที่ กทม. เพื่อจะได้รีบดำเนินการให้[1] นายสาย หุตะเจริญ (29 พ.ค. 2518 – 13 ส.ค. 2518) ใช้มาตรการเด็ดขาดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจลงโทษผู้รับเหมาก่อสร้างที่วางวัสดุก่อสร้างเกะกะกีดขวางทางจราจร เช่น ทราย หิน เหล็ก เป็นต้น และรถบรรทุกสิบล้อที่ลำเลียงวัสดุก่อสร้างเข้าไปในตรอก ซอก ซอยต่างๆ แล้วทำให้ถนนได้รับความเสียหาย[2] อีกทั้งล้างท่อระบายน้ำและขุดลอกคู คลองโดยขอความร่วมมือจากกรมราชทัณฑ์ให้ใช้นักโทษที่มีความประพฤติดีและใกล้กำหนดพ้นโทษ[3] นายธรรมนูญ เทียนเงิน (13 ส.ค. 2518 – 29 เม.ย. 2520) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกที่มาจากการเลือกตั้ง ได้แก้ไขปัญหาเรื่องเจ้าหน้าที่ขนขยะของ กทม. ที่หยุดงานประท้วงในระหว่างวันที่ 18 - 23 สิงหาคม พ.ศ. 2518 ส่งผลให้ตลาดใหญ่ๆ ใน กทม. โดยเฉพาะตลาดปากคลองตลาด ตลาดวงเวียนใหญ่ ตลาดบางลำพู ตลาดเก่าเยาวราช มีขยะล้นออกมาที่ถนนทำให้กีดขวางการจราจรและส่งกลิ่นเหม็นคลุ้ง[4] และเพิ่มพื้นที่สีเขียวของ กทม. ด้วยการสร้างสวนสาธารณะแห่งใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ พระราชทานที่ดินให้ 100 ไร่ พร้อมชื่อ "สวนจตุจักร"[5] นายชลอ ธรรมศิริ (2 พ.ค. 2520 – 14 พ.ค. 2522) มีแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524) เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน[6] ได้ดำเนินการให้ กทม. รับมอบโรงงานกำจัดมูลฝอยที่หนองแขม รามอินทรา และอ่อนนุช ที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่สมัยของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ เพื่อช่วยกำจัดขยะที่ตกค้างจำนวนมากใน กทม.[7] และขนย้ายขยะจำนวน 198,070 ลบ.ม. ที่ดินแดงไปฝังกลบตามสถานที่ต่างๆ จนแล้วเสร็จตามนโยบายของรัฐบาล[8] นายเชาวน์วัศ สุดลาภา (31 ก.ค. 2522 – 16 เม.ย. 2524) ขอความร่วมมือจากประชาชนและเจ้าของตลาดสดให้เลิกใช้เข่งใส่ขยะแต่ให้ใส่ถุงให้เรียบร้อยก่อนนำไปทิ้งเพื่อความรวดเร็วของเจ้าหน้าที่ในการเก็บขยะ[9] ได้จัดตั้งศูนย์อำนวยการประสานงานการป้องกันน้ำท่วม 24 ชม. เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์[10] รวมทั้งซื้อต้นตะเบบูย่าจำนวน 100,000 ต้น จากประเทศสิงคโปร์ มาปลูกตามริมถนนใน กทม. เพื่อช่วยดูดควัน

---

[1]นโยบายใหม่ของ ก.ท. อะไรกระทบคนกรุงรีบทำก่อน. (2517, 7 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 1.

[2]กทม. จะจัดการพวกผู้รับเหมา วางสิ่งของเกะกะให้จับ !. (2518, 1 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[3]จะขุดลอกก็ต้องมีพิธี. (2518, 3 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[4]คนขยะ 'สไตร๊ค' กรุงเทพฯ 'เน่า'. (2518, 18 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 1,16.

[5]กรุงเทพมหานคร. (2521). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2521.* หน้า 39.

[6]สำนักโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2520). โครงการปรับปรุงการเก็บขยะมูลฝอยในเขตกรุงเทพมหานคร ใน *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1* (พ.ศ. 2520 - 2524). หน้า 227.

[7]กรุงเทพมหานคร. (2522). *ที่ระลึกวันสถาปนากรุงเทพมหานคร 14 ธ.ค. 2522.* หน้า 25-26.

[8]สั่งรื้อภูเขาขยะดินแดง กทม. เกิดขายหน้าฝรั่ง. (2520, 27 ตุลาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[9]วอนชาวบ้านนำขยะมาทิ้งใส่ภาชนะอย่าให้เรี่ยราด. (2522, 25 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[10]กรุงเทพมหานคร. (2523). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2522 - 2523.* หน้า 28.

พิษจากรถยนต์และทำให้ กทม. กลายเป็น “นครสีเขียว” ในวันฉลองครบรอบ 200 ปีของกรุงรัตนโกสินทร์[1] พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ (30 เม.ย. 2524 – 1 พ.ย. 2527) ดำเนินการ ”โครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาด” โดยเริ่มจากเขตกรุงเทพฯ ชั้นในก่อน[2] และริเริ่มนำบริษัทเอกชนเข้ามาร่วมดูแลรับผิดชอบเรื่องการเก็บขยะมูลฝอยใน กทม. เป็นครั้งแรก[3] อีกทั้งได้ย้ายผู้ค้าจากตลาดนัดสนามหลวงไปยังตลาดนัดย่านพหลโยธินหรือตลาดนัดจตุจักรเพื่อทำให้สนามหลวงกลายเป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ของชาว กทม. และใช้จัดงานพระราชพิธีต่างๆ[4] นายอาษา เมฆสวรรค์ (6 พ.ย. 2527 – 14 พ.ย. 2528) ได้สานต่อ “โครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาด” ของพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ จนประสบความสำเร็จ และเตรียมการป้องกันน้ำท่วม กทม. โดยสร้างคันดินกั้นน้ำ ซื้อเครื่องสูบน้ำเพิ่ม ปรับปรุงประตูระบายน้ำ ขุดลอกคู คลอง และล้างท่อระบายน้ำ เป็นต้น[5] ผลงานที่สำคัญ คือ ดำเนินการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528[6] และผู้ที่ได้รับเลือกการเลือกตั้งให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คือ พลตรี จำลอง ศรีเมือง (14 พ.ย. 2528 – 14 พ.ย. 2532)[7] ซึ่งขยาย “โครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาด” ของพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ ให้ครอบคลุมทั้งเขตกรุงเทพฯ ชั้นในและกรุงเทพฯ ชั้นนอก ทำให้ กทม. ที่เคยมีคำกล่าวว่าสกปรกติดอันดับ 1 ใน 6 ของโลก กลายเป็น 1 ใน 10 ของเมืองที่น่าท่องเที่ยวที่สุดในโลก[8] ได้จัดตั้งศูนย์ควบคุมระบบป้องกันน้ำท่วม กทม. โดย

---

[1]กทม. เผยซื้อต้นไม้สิงคโปร์มาปลูก กว้านซื้อจนหมดเมืองไทยไม่พอ. (2523, 9 มกราคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 7.

[2]กลุ่มที่ 1 เขตชั้นใน 5 เขต ได้แก่ เขตพระนคร สัมพันธวงศ์ บางรัก ปทุมวัน และป้อมปราบศัตรูพ่าย เริ่มดำเนินการเป็นเขตปลอดขยะในเวลา 3 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527

กลุ่มที่ 2 เขตชั้นใน 5 เขต ได้แก่ เขตพญาไท ดุสิต ยานนาวา ห้วยขวาง และบางเขน เริ่มดำเนินการเป็นเขตปลอดขยะในเวลา 6 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม – 31 มีนาคม พ.ศ. 2528.

กลุ่มที่ 3 มี 14 เขต ได้แก่ เขตพระโขนง บางกะปิ มีนบุรี ลาดกระบัง หนองจอก ตลิ่งชัน บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ คลองสาน ราษฎร์บูรณะ ธนบุรี ภาษีเจริญ บางขุนเทียน และหนองแขม ดำเนินการเป็นเขตปลอดขยะในเวลา 1 ปี ถึงสิ้นปีงบประมาณ 2528.

[3]กรุงเทพมหานคร. (2527). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2527.* หน้า 52.

[4]การปิดตลาดนัดสนามหลวง. (2524, 6 - 12 พฤศจิกายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 6(45) : 1242.

[5]‘อาษา’ ไม่ลืมปัญหาน้ำท่วม ทุ่มอีก 500 ล้าน เตรียมป้องกัน. (2527, 17 ธันวาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7, 12.

[6]พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 27 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 135. หน้า 2.

[7]ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2528, 15 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 102 ตอนที่ 173. หน้า 27.

[8]กรุงเทพมหานคร. (2536). *20 ปี กทม.35.* หน้า 54.

ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น[1] ร่วมมือกับมูลนิธิสวนหลวง รัชกาลที่ 9 ดำเนินการสร้างสวนสาธารณะ "สวนหลวง รัชกาลที่ 9" เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เนื่องในวโรกาสมีพระชนมายุครบ 60 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530[2] ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา (19 เม.ย. 2535 – 18 เม.ย. 2539) จัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2535 เป็นฉบับแรก[3] เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของ กทม.[4] ดำเนินการสร้างระบบขนส่งมวลชนรถไฟฟ้าเพื่อลดปริมาณก๊าซพิษในอากาศที่เกิดจากท่อไอเสียของรถยนต์[5] รวมทั้งปลูกสวนป่า 9 แห่งเพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปีหรือกาญนาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ[6] นายพิจิตต รัตตกุล (2 มิ.ย. 2539 – 1 มิ.ย. 2543) ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งมูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตั้งแต่ พ.ศ. 2533[7] ได้ประกาศนโยบายควบคุมแหล่งกำเนิดฝุ่นละอองและควันพิษอย่างเข้มงวด เช่น กำหนดให้อาคารที่กำลังก่อสร้างทุกแห่งต้องคลุมผ้าใบทุกชั้นเพื่อไม่ให้ฝุ่นละอองฟุ้งไปในอากาศ รถบรรทุกทุกคันต้องมีผ้าใบคลุมเพื่อไม่ให้สิ่งของร่วงลงมาที่ถนน ล้างล้อรถทุกครั้งก่อนออกจากบริเวณก่อสร้างเพื่อไม่ให้เศษดินตกหล่นบนผิวจราจร และประกาศให้ถนน 52 สายใน กทม. เป็นถนนปลอดขุด[8] ดำเนินการปลูกต้นไม้ใหญ่ 400,000 ต้น บนบาทวิถี เกาะกลางถนนและที่ว่างริมถนนสายต่างๆ เพื่อเพิ่มความร่มรื่นและลดปริมาณอากาศพิษในบรรยากาศ รวมทั้งสร้างสวนสาธารณะสนามกอล์ฟรถไฟหลังสวนจตุจักรให้เป็นปอดแห่งใหม่ของ กทม.[9] ได้รณรงค์ให้ชาว กทม. แยกขยะทิ้งเป็น 3 ประเภท คือ ขยะ

---

[1]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). *แนะนำกรุงเทพมหานคร 2540.* หน้า 66.

[2]กทม. ใช้ 300 ล้าน ก่อสร้างสวน ร.9 บนเนื้อที่ 500 ไร่. (2529, 15 มกราคม). *บ้านเมือง.* หน้า 1.

[3]ผังเมือง คือ การวางแผนแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ของเมืองในปัจจุบัน เพื่อป้องกันปัญหาจากการขยายตัวของเมืองในอนาคตทั้งในด้านพื้นที่และจำนวนประชากร

[4]กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. (2544, มิถุนายน-กันยายน). วิสัยทัศน์การพัฒนากรุงเทพมหานคร *ราชบัณฑิตยสถาน.* 26(3) : 150.

[5]'ถ้าประชาชนชอบดังๆ ผมก็ได้คะแนนน้อย'. (2536, 22 ธันวาคม). *กรุงเทพธุรกิจ.* 7(1919) : 18.

[6]ชัชวาล ฟุ้งลัดดา. (2542). *นโยบายและการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครด้านสวนสาธารณะ : ศึกษาเฉพาะกรณีในช่วงเวลาที่ศาสตราจารย์ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ.2535 - 2539.* หน้า 83.

[7]พิจิตต รัตตกุล. (2538, มกราคม). ผู้ฟอกปอด กทม. *อัพเดท.* 9(104) : 107.

[8]บุญกลม คงบังสถาน; วิชัย สุวรรณบรรณ; และ ณ ริมภู พรหมสถิตย์. (2543). "*ดร.พิจิตต สร้าง ภาพ...เพี้ยน...หรือ สร้างสรรค์?".* หน้า 39.

[9]กรุงเทพมหานคร. (2543). *รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร เรื่องปีรณรงค์ลดมลพิษทางอากาศในเขตกรุงเทพมหานคร.* หน้า 15.

รีไซเคิล ขยะเศษอาหาร และขยะอันตรายจากบ้านเรือน[1] แล้วนำไปวางตามจุดทิ้งขยะในระหว่างเวลา 18.00 - 03.00 น. เพื่อความสะดวกรวดเร็วของเจ้าหน้าที่ในการเก็บขยะใส่ช่องแยกมูลฝอยที่อยู่บนรถ[2]

จะเห็นว่าบทบาทสำคัญของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาว กทม. ให้อาศัยอยู่ในเมืองที่น่าอยู่ ทันสมัย สะอาด ปราศจากน้ำท่วมขังและขยะที่กองทับถม แต่ผลงานของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทั้ง 13 คน แตกต่างกันไปตามปัจจัยต่างๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง งบประมาณของ กทม. สถานการณ์ทางการเมือง และนโยบายที่ไม่เหมือนกัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์และศึกษาวิธีการบริหารงาน อุปสรรค และผลการบริหารงานของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในด้านการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมใน กทม. และหวังว่าปริญญานิพนธ์เล่มนี้จะกระตุ้นให้มีการศึกษาแนวทางการพัฒนากรุงเทพมหานครในด้านอื่นๆ ต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2515 - 2543) แต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ดังต่อไปนี้

ณัฐหทัย จันทวลี. (2542). *การบริหารกรุงเทพมหานครของพลตรีจำลอง ศรีเมือง ตั้งแต่ปี 2528 ถึงปี 2532 : กรณีศึกษานโยบายการรักษาความสะอาด.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.

จากการศึกษาพบว่า นโยบายการรักษาความสะอาดยังประสบผลสำเร็จไม่เต็มที่ เพราะระบบการบริหารราชการที่ล่าช้า การขาดแคลนงบประมาณ อัตรากำลัง การจัดการที่ดี การอพยพย้ายถิ่นของประชากรเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ และการขาดจิตสำนึกของประชาชนในการรักษาความสะอาด

ชัชวาล ฟุ้งลัดดา. (2542). *นโยบายและการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครด้านสวนสาธารณะ : ศึกษาเฉพาะกรณีในช่วงเวลาที่ศาสตราจารย์ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็น ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ.2535 - 2539.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.

จากการศึกษาพบว่า นโยบายและการดำเนินงานด้านสวนสาธารณะเน้นให้สามารถใช้ประโยชน์ในชุมชน สวยงาม และป้องกันน้ำท่วมได้ แต่มีปัญหาและอุปสรรค คือ การขาดแคลนที่ดิน

---

[1] ถังสีเขียว ติดป้ายว่า ขยะเศษอาหาร ถังสีเหลือง ติดป้ายว่า ขยะยังใช้ได้ (รีไซเคิล) และถังสีเทาฝาแดง ติดป้ายว่า ขยะอันตรายจากบ้านเรือน เช่น หลอดไฟฟ้า แบตเตอรี่ กระป๋องยาฆ่าแมลง ถ่านไฟฉาย ฯลฯ

[2] กรุงเทพมหานคร. (2544). *งานของผู้บริหาร ข้าราชการ ลูกจ้าง กทม. 80,566 คน ในสมัย ดร. พิจิตต รัตตกุล.* หน้า 7.

การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจน และขาดบุคลากรในการออกแบบสวนสาธารณะ ซึ่งการจัดหาสวนสาธารณะจะสำเร็จได้ภาครัฐและเอกชนต้องร่วมมือกันทำงาน

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2515 - 2543)
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินนโยบายแก้ไขสิ่งแวดล้อมของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2515 - 2543)
3. เพื่อวิเคราะห์ผลงานในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2515 - 2543)

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่มีผลงานในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2515 - 2543)
2. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และผลในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2515 - 2543) อันจะนำไปสู่การพัฒนากรุงเทพมหานครในอนาคต
3. ทำให้มีผลงานวิจัยไปประกอบการพัฒนากรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

งานวิจัยนี้ศึกษาบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2515 - 2543) เฉพาะในด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล น้ำท่วมขัง น้ำเน่าเสียตามคูคลอง มลพิษทางอากาศและเสียง และพื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

วิธีการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ได้แก่ ราชกิจจานุเบกษา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือพิมพ์ วารสาร กฤตภาค ซีดีรอม และข้อมูลจากแหล่งอิเล็กทรอนิกส์ แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์และนำเสนอเรื่องราวแบบพรรณนาวิเคราะห์

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. ศูนย์ข้อมูลไทยรัฐ
2. ศูนย์ข้อมูลมติชน
3. ศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร
4. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ห้องสมุดวิชาการ ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร
6. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7. สำนักหอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. ห้องสมุดและศูนย์เอกสารวิชาการ กระทรวงมหาดไทย
9. ห้องไมโครฟิล์ม สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
10. ห้องสมุดกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
11. ห้องวารสารและหนังสือพิมพ์ ห้องไมโครฟิล์ม สำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี

บทที่ 1
ประวัติและโครงสร้างการบริหารงานของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นราชธานีของประเทศไทยเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2325 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ และพระราชทานนามว่า "กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา มหาดิลกภพนพรัตน์ราชธานีบูรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์" ซึ่งแปลความหมายว่า พระนครอันกว้างใหญ่ดุจเทพนคร เป็นที่สถิตของพระแก้วมรกต เป็นมหานครที่ไม่มีใครชนะได้ มีความงามอันมั่นคงและเจริญยิ่ง เป็นเมืองหลวงที่บริบูรณ์ด้วยแก้วเก้าประการน่ารื่นรมย์ยิ่ง มีพระราชนิเวศน์ใหญ่โตมากมาย เป็นวิมานเทพที่ประทับของพระราชาผู้อวตารลงมาซึ่งท้าวสักกะเทวราชพระราชทานให้พระวิษณุกรรมลงมาเนรมิตไว้[1] ปัจจุบันคำว่า "กรุงเทพมหานคร" เป็นทั้งชื่อราชธานีของประเทศไทยและเป็นชื่อองค์กรการปกครองท้องถิ่นของกรุงเทพมหานครหรือเรียกสั้นๆ ว่า กทม. (Bangkok Metropolitan Administration) โดยมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครรับผิดชอบการบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานครที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพื่อประโยชน์สุขของชาว กทม.

ความเป็นมาของ "ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร"

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดให้สถาปนากรุงเทพมหานคร เป็นราชธานีใน พ.ศ. 2325 มีเสนาบดีกรมเวียงเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการ[2] เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูประเบียบการบริหารราชการแผ่นดินใน พ.ศ. 2435 โดยมีกระทรวง ทบวง กรมตามแบบอย่างของอารยประเทศ แต่ละกระทรวงมีเสนาบดีปกครองบริหารราชการขึ้นตรงต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กระทรวงนครบาลมีหน้าที่ปกครองราชธานีที่รวมอยู่ในมณฑลกรุงเทพพระมหานคร ประกอบด้วยเมืองพระนคร เมืองธนบุรี เมืองสมุทรปราการ เมืองพระประแดง เมืองมีนบุรี เมืองปทุมธานี และเมืองนนทบุรี การปกครองมณฑลนี้ใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่และข้อบังคับการปกครองหัวเมืองโดยอนุโลม[3] ใน พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศใช้พระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพและสถาปนากรมสุขาภิบาลกรุงเทพขึ้น เพื่อให้มีหน่วยงานรับผิดชอบในการกำจัดขยะมูลฝอยและ

---

[1] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2545). *ประวัติการตั้งกรุงรัตนโกสินทร์.* (ซีดี).

[2] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). *แนะนำกรุงเทพมหานคร 2540.* หน้า 19.

[3] ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. (2527). สภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร. ใน *กรุงเทพมหานคร 2527.* หน้า 33.

อุจจาระ ควบคุมอาคารและสิ่งปลูกสร้าง การขนย้ายสิ่งโสโครกและสิ่งก่อความรำคาญแก่มหาชน ทำนองเดียวกับการทำหน้าที่ของเทศบาลในประเทศที่เจริญแล้ว[1] ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกมณฑลกรุงเทพพระมหานคร และแบ่งเป็นจังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนคร จังหวัดธนบุรี จังหวัดนนทบุรี จังหวัดมีนบุรี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดพระประแดง โดยอยู่ภายใต้การปกครองของกระทรวงนครบาล เมื่อถึง พ.ศ. 2465 จึงโปรดเกล้าฯ ให้รวมกระทรวงนครบาลเข้ากับกระทรวงมหาดไทย[2]

ใน พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารราชการทั่วราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ให้ยกเลิกมณฑลทั้งหมดและแบ่งการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็นราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น จังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีจึงมีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค[3] และในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2480 รัฐบาลได้จัดตั้งการปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาล ได้แก่ เทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 มาตรา 48 ว่าท้องถิ่นอาจยกฐานะเป็นเทศบาลนครได้ แต่ต้องมีราษฎรอาศัยอยู่ตั้งแต่ 30,000 คน ขึ้นไป หรือโดยเฉลี่ย 1,000 คน ต่อ 1 ตร.กม.[4]

เมื่อถึง พ.ศ. 2514 รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ได้พิจารณาว่าจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดทั้งในด้านประวัติศาสตร์และการปกครองมานาน การประกอบอาชีพของประชาชนก็มีลักษณะเป็นจังหวัดเดียวกัน หน่วยราชการสำหรับรับใช้ประชาชนก็มีร่วมกัน เช่น การศาลและการรับจดทะเบียนกิจการบางประเภท จึงเห็นสมควรรวมจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีเป็นจังหวัดเดียวกัน เพื่อให้การบริหารราชการดำเนินไปอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ จึงมีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2514 รวมจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีเป็นจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี[5] และมีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 25 วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2514 รวมเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีเป็นเทศบาลนครหลวง เพื่อให้บริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้อง

---

[1] ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. (2527). สภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร. ใน *กรุงเทพมหานคร 2527.* หน้า 33.

[2] *แหล่งเดิม.* หน้า 34.

[3] อรรถ แพทยังกุล. (2543). วิวัฒนาการของการบริหารกรุงเทพมหานคร. ใน *การบริหารเมือง : กรุงเทพมหานคร.* พัชรี สิโรรส และอรทัย ก๊กผล บรรณาธิการ. หน้า 5.

[4] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). *แนะนำกรุงเทพมหานคร 2540.* หน้า 20.

[5] ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24. (2514, 21 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 88 ตอนที่ 144. หน้า 816.

กับนโยบายของราชการบริหารส่วนกลางยิ่งขึ้น[1] และรวมองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครและองค์การบริหารส่วนจังหวัดธนบุรีเข้าด้วยกันเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรีด้วย ทั้งนี้ได้แต่งตั้งนายวิญญ อังคณารักษ์ เป็นผู้ว่าราชการนครหลวงกรุงเทพธนบุรีและนายกเทศมนตรีโดยตำแหน่ง[2]

การที่นครหลวงกรุงเทพธนบุรีเป็นมหานครที่มีประชากรอยู่หนาแน่นและเป็นศูนย์รวมของความเจริญ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงระเบียบบริหารราชการ ส่วนราชการ และแบ่งขอบเขตท้องที่การปกครองเพื่อให้มีเจ้าหน้าที่ทำงานแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว อำนวยความสะดวกและเข้าถึงประชาชนในท้องที่ได้โดยแท้จริง จึงมีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 รวมหน่วยการปกครอง 4 หน่วยเข้าด้วยกัน ได้แก่ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เทศบาลนครหลวง และสุขาภิบาลต่างๆ ในเขตนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เรียกว่า “กรุงเทพมหานคร” โดยมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครรับผิดชอบการบริหารงานตามนโยบายของรัฐบาล มติคณะรัฐมนตรี คำสั่งของนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นข้าราชการการเมืองแต่งตั้งและถอดถอนโดยคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมีสิทธิเข้าร่วมประชุมกับคณะรัฐมนตรีได้[3] การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้สำคัญอย่างยิ่งเพราะทำให้ กทม. มีรูปแบบการปกครองที่พิเศษแตกต่างจากจังหวัดอื่น และคณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกคือ นายชำนาญ ยุวบูรณ์ (2 ม.ค.2516 - 22 ต.ค. 2516)[4]

หลังจากเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ที่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนจำนวนมากร่วมใจกันขับไล่รัฐบาลของคณะปฏิวัติจนสำเร็จ ทำให้รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ลาออก จึงส่งผลให้นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกและคณะ ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองพ้นตำแหน่งโดยอัตโนมัติ[5] พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งให้นายอรรถ

---

[1]ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24. (2514, 21 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 88 ตอนที่ 144. หน้า 820.

[2]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). *แนะนำกรุงเทพมหานคร 2540.* หน้า 21.

[3]ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335. (2515, 13 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 89 ตอนที่ 190. หน้า 188 - 189.

[4]ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2516,16 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 90 ตอนที่16. หน้า 3.

[5]รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2517, 7 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 91 ตอนที่ 169. หน้า 158.

วิสูตรโยธาภิบาล เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (2 พ.ย. 2516 - 5 มิ.ย. 2517)[1] ต่อมารัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ลาออกในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2517 ทำให้นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครพ้นจากตำแหน่งด้วย เมื่อนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกสมัยในวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2517 คณะรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งนายศิริ สันตะบุตร (6 มิ.ย. 2517 - 15 มี.ค.2518)[2] เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

เมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 แล้วเสร็จ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี รับสนองพระบรมราชโองการประกาศใช้ในวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2517 ซึ่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงการปกครองระดับท้องถิ่นไว้ในหมวด 9 มาตรา 216 ว่าการปกครองท้องถิ่นทุกระดับรวมทั้งนครหลวงให้มีสภาท้องถิ่นและหัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่นหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น และให้เลือกตั้งตามระยะเวลาที่กำหนดในกฎหมาย[3] ดังนั้นเพื่อให้การปกครองนครหลวงสอดคล้องกับข้อบัญญัติของรัฐธรรมนูญและเพิ่มพูนประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนใน กทม. นายสัญญา ธรรมศักดิ์ จึงรับสนองพระบรมราชโองการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 โดยยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515[4] คณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งนายสาย หุตะเจริญ (29 พ.ค. 2518 – 13 ส.ค. 2518)[5] เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและมีหน้าที่ดำเนินการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรก ในวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2518[6]

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 ได้กำหนดให้ กทม. มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งโดยอยู่ใน

---

[1]ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2516, 9 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 90 ตอนที่ 141. หน้า 6.

[2]ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2517, 11 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 91 ตอนที่ 100. หน้า 2572.

[3]รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2517, 7 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 91 ตอนที่ 169. หน้า 158.

[4]พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518. (2518, 14 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 92 ตอนที่ 42. หน้า 2.

[5]ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2518, 10 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 92 ตอนที่ 109. หน้า 1394.

[6]พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518. (2518, 13 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 92 ตอนที่ 92. หน้า 132.

ตำแหน่งตามวาระคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง[1] แต่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคณะแรก ซึ่งประกอบด้วยนายธรรมนูญ เทียนเงิน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 4 คนคือ พันตำรวจตรีประสงค์ มัชฌิมานนท์ เรือเอกโอภาส ธรรมวานิช นายมงคล สิมะโรจน์ นายจารุตม์ จารุประกร[2] ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งครบ 4 ปีตามวาระ เนื่องจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของ กทม. เกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในเรื่องต่างๆ เช่น

1. นายธรรมนูญ เทียนเงิน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีคำสั่งถอนอำนาจนายมงคล สิมะโรจน์ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ฝ่ายโยธา ในวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2519 โดยให้เหตุผลว่าเพื่อความเหมาะสมและคล่องตัวในการปฏิบัติงาน[3] ซึ่งความขัดแย้งของคณะผู้บริหาร กทม. ได้ลุกลามไปยังฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สมาชิกสภา กทม. 22 คน นำโดยนายพิชัย มาลัยวงศ์ ได้ทำหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีคัดค้านคำสั่งนายธรรมนูญ เทียนเงิน โดยอ้างว่านายมงคล สิมะโรจน์ ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงมาจากประชาชน จึงขอให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทบทวนเรื่องนี้อีกครั้ง[4] วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2520 พันตำรวจตรีชวลิต สิงห์เจริญ ประธานสภากรุงเทพมหานคร ได้ชี้แจงกรณีสมาชิกสภา กทม. 22 คน ที่เข้าชื่อกันส่งจดหมายถึงนายกรัฐมนตรีว่าเป็นสมาชิกส่วนน้อยและพยายามชักจูงสมาชิกส่วนใหญ่ให้เกิดความเข้าใจผิด ดังนั้นถ้ามีปัญหาขัดแย้งกันควรตั้งกระทู้ถามกันในสภา กทม. ไม่ควรให้มีเรื่องราวถึงบุคคลภายนอก[5] นายธรรมนูญ เทียนเงิน ได้กล่าวโต้ตอบว่าการที่สมาชิกสภา กทม. ส่งหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีนั้นไม่ถูกต้อง เพราะตามกฎหมายระบุไม่ให้สมาชิกสภา กทม. ก้าวก่ายงานของผู้บริหารกรุงเทพมหานคร และไม่มีอำนาจในการปลดผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครด้วย[6]

2. ในการประชุมสภา กทม. วันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2520 นายสมศักดิ์ นิซู สมาชิกสภา กทม. ได้เสนอญัตติด่วนต่อที่ประชุมว่า นายธรรมนูญ เทียนเงิน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นำเงินสำรองจ่ายของ กทม. ไปปรับปรุงซอยสมประสงค์ 4 ถนนเพชรบุรี ซึ่งเป็นซอยของเอกชน จึงขอให้พิจารณาระงับการใช้เงินสำรองดังกล่าว ขณะที่นายสมศักดิ์ นิซู กำลังอ่านญัตติด่วนอยู่นั้น พันตำรวจตรี ชวลิต สิงห์เจริญ ประธานสภากรุงเทพมหานคร ได้ใช้อำนาจสั่งปิดประชุม และให้นำเรื่องดังกล่าวไปพิจารณาในการประชุมครั้งต่อไป ดังนั้นในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2520 เรือโทยูเนียน แพทยปทุม สมาชิกสภา กทม. จึงได้ยื่นญัตติโดยตรงต่อพันตำรวจตรี ชวลิต สิงห์เจริญ

---

[1]พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518. (2518, 14 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 92 ตอนที่ 42. หน้า 3, 16.

[2]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). *แนะนำกรุงเทพมหานคร 2540.* หน้า 27.

[3]ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 20 - 26 มกราคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(3) : 61.

[4]*แหล่งเดิม.*

[5]*แหล่งเดิม.*

[6]*แหล่งเดิม.*

ขอให้มีการเลือกตั้งประธานสภากรุงเทพมหานครคนใหม่[1] เมื่อมีการประชุมสภา กทม. ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2520 นายสมศักดิ์ นิซู ได้เสนอญัตติด่วนเรื่องนี้อีกครั้ง ฝ่ายบริหารของ กทม. ได้โต้ตอบข้อกล่าวหาของสมาชิกสภา กทม. ว่าการใช้งบกลางนั้นถูกต้อง สมาชิกสภา กทม. ไม่มีหน้าที่มายับยั้งเพราะเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เนื่องจากประชาชนเดือดร้อนจากภาวะน้ำท่วม[2] สมาชิกทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายที่สนับสนุนการปฏิบัติงานของนายธรรมนูญ เทียนเงิน จึงอภิปรายกันอย่างรุนแรงโดยใช้เวลาถึง 3 ชั่วโมง พันตำรวจตรี ชวลิต สิงห์เจริญ ประธานสภากรุงเทพมหานคร จึงขอมติจากที่ประชุมปรากฏว่ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ประธานสภากรุงเทพมหานครจึงชี้ขาดให้ใช้งบกลางดังกล่าวปรับปรุงซอยต่อไปได้ เรือโท ยูเนียน แพทยปทุม จึงได้เสนอญัตติให้สภา กทม.ดำเนินการเลือกตั้งประธานสภากรุงเทพมหานครคนใหม่ โดยอ้างว่าพันตำรวจตรี ชวลิต สิงห์เจริญ ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่บริสุทธิ์ใจหลายประการและไม่สามารถควบคุมการประชุมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สมาชิกฝ่ายที่สนับสนุนประธานสภากรุงเทพมหานครได้อภิปรายตอบโต้ ทำให้สมาชิกที่ต้องการเลือกตั้งประธานสภากรุงเทพมหานครคนใหม่ไม่พอใจและเดินออกจากห้องประชุมไป 8 คน แต่ในที่สุดได้มีการลงมติว่ายังไม่มีการเลือกตั้งประธานคนใหม่[3]

3. วันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2520 นายมงคล สิมะโรจน์ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้ชี้แจงถึงกรณีความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารของกรุงเทพมหานครว่า ควรจะแก้ปัญหาตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย คือ ถ้าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครไม่สามารถคลี่คลายความวุ่นวายใน กทม. ได้ ควรยุบทั้งผู้บริหาร กทม. และสภา กทม. เพื่อดำเนินการเลือกตั้งใหม่ นอกจากนั้นการปฏิบัติงานใน กทม. ล่าช้ามาก เพราะงานไปรวมอยู่ที่ปลัดกรุงเทพมหานครเพียงคนเดียว ดังนั้นจึงควรออกระเบียบปรับปรุงใหม่ให้มีปลัดกรุงเทพมหานครฝ่ายต่างๆ โดยแบ่งสายงานกันรับผิดชอบและขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่ละฝ่าย การดำเนินงานของ กทม. จึงจะประสบความสำเร็จ[4] วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2520 คุณหญิงนันทกา สุประภาตะนันทน์ ปลัดกรุงเทพมหานคร ผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นสาเหตุของความล่าช้าได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่ง โดยให้เหตุผลว่ามีข้อราชการหลายเรื่องที่ฝ่ายบริหารส่งมาให้ลงนามแต่ไม่อาจลงนามได้เพราะเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายหรือเกินอำนาจหน้าที่ รวมทั้งไม่ได้รวบงานไว้คนเดียวเพราะได้มอบอำนาจให้รองปลัดกรุงเทพมหานครทั้ง 3 คนแล้ว และยังสามารถสั่งงานแทนปลัดกรุงเทพมหานครได้ แต่นายธรรมนูญ เทียนเงิน ได้ยับยั้งใบลาออกไว้และขอให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปตามเดิม[5]

---

[1]ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 3 - 9 กุมภาพันธ์). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(5) :123.

[2]ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 17 - 23 กุมภาพันธ์). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(7) :173.

[3]แหล่งเดิม.

[4]ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 17 - 23 มีนาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(11) : 288.

[5]*แหล่งเดิม.*

4. ในวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2520 นายจารุตม์ จารุประกร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้แถลงว่า ได้ทำหนังสือถึงนายธานินทร์ กรัยวิเชียร นายกรัฐมนตรี โดยผ่านทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ขอให้รัฐบาลตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงการบริหารงานของ กทม. เพื่อยุติความขัดแย้ง พร้อมทั้งแถลงให้ประชาชนทราบโดยด่วนเพราะความขัดแย้งของผู้บริหารใน กทม. รุนแรงมากและส่งผลเสียต่อส่วนรวม[1] วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2520 สมาชิกสภา กทม. กลุ่มหนึ่งเสนอญัตติด่วนมากต่อประธานสภากรุงเทพมหานครเรียกร้องให้ดำเนินคดีอาญาต่อนายมงคล สิมะโรจน์ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ฝ่ายโยธา ที่ลงนามเซ็นคำสั่งทั้งหมด 224 เรื่อง ทั้งที่นายธรรมนูญ เทียนเงิน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้มีคำสั่งถอนอำนาจหน้าที่ตั้งแต่วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2519 แล้ว ซึ่งบางเรื่องอาจส่งผลให้ กทม. ถูกฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้[2] แต่นายมงคล สิมะโรจน์ ชี้แจงในวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2520 ว่า “การลงนามในใบอนุญาตปลูกสร้างอาคารนั้นจะมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติเป็นขั้นตอน โดยเจ้าหน้าที่ควบคุมการก่อสร้างจะตรวจให้เรียบร้อยก่อนที่จะเสนอมาให้ตนลงนาม และตนจะไม่อนุญาตให้มีการสร้างอาคารที่ผิดข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครหรือผิดกฎกระทรวงอย่างเด็ดขาด”[3]

5. วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2520 นายมงคล สิมะโรจน์และนายจารุตม์ จารุประภา รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งพร้อมกับสมาชิกสภา กทม. 14 คน โดยอ้างเหตุผลว่าไม่สามารถทำงานร่วมกับนายธรรมนูญ เทียนเงินได้[4] ดังนั้นในวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2520 นายธานินทร์ กรัยวิเชียร นายกรัฐมนตรี จึงใช้อำนาจตามมาตรา 21 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519 สั่งให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครพ้นตำแหน่ง ยุบสภากรุงเทพมหานคร และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งผู้ที่สมควรเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหนึ่งคน รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสี่คน สมาชิกสภา กทม. ไม่เกินสี่สิบห้าคน อยู่ในตำแหน่งสองปีนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง และให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการกรุงเทพมหานครเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย[5] นายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้แต่งตั้งให้นายชลอ ธรรมศิริ (2 พ.ค. 2520 - 14 พ.ค.

---

[1] ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 31 มีนาคม - 6 เมษายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(13) : 349.

[2] ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 7- 13 เมษายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(14) : 369.

[3] *แหล่งเดิม.* หน้า 370.

[4] ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 28 เมษายน - 4 พฤษภาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(17) : 455.

[5] บันทึกการประชุมสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ครั้งที่ 1/2520 (สมัยสามัญ). (2520, 20 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 94 ตอนที่ 46. หน้า 2285 - 2286.

2522) เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครต่อจากนายธรรมนูญ เทียนเงิน[1] หลังจากนั้น กทม. ก็มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการแต่งตั้งอีก คือ นายเชาวน์วัศ สุดลาภา (31 ก.ค. 2522 – 16 เม.ย. 2524)[2] พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ (30 เม.ย. 2524 – 1 พ.ย. 2527) [3] และนายอาษา เมฆสวรรค์ (2 พ.ย. 2527 – 14 พ.ย. 2528)[4]

ต่อมารัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2528 โดยให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้ง มีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปีนับแต่วันเลือกตั้ง มีอำนาจในการแต่งตั้งและถอดถอนรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร[5] และกำหนดให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภา กทม. ในวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 เลือกตั้งสมาชิกสภาเขตในวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่กฎหมายกำหนดให้มีสมาชิกสภาเขต[6] จากผลการเลือกตั้งบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คือ พลตรี จำลอง ศรีเมือง (14 พ.ย. 2528 – 14 พ.ย. 2532)[7] เมื่อหมดวาระการปฏิบัติงาน 4 ปี พลตรี จำลอง ศรีเมือง ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครอีกครั้ง และได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครอีกสมัย (7 ม.ค. 2533 – 14 ม.ค. 2535) แต่ในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครครั้งที่ 2 พลตรี จำลอง ศรีเมือง ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งจนครบวาระเพราะลาออกไปสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครที่มีการเลือกตั้งในวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2535[8] ดังนั้นจึงมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่ และผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง คือ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา (19 เม.ย. 2535 – 18 เม.ย. 2539) เมื่อบริหารงานครบ 4 ปี ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครอีกครั้ง แต่ผล

---

[1]คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 230/2520 เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2520, 5 - 11 พฤษภาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(18): 482.

[2]ผู้ว่า กทม. รับนโยบาย. (2522, 27 กรกฎาคม - 22 สิงหาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 4(31) : 842.

[3]แต่งตั้งผู้ว่าราชการและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครใหม่. (2524, 24 - 30 เมษายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 6(17) : 463.

[4]แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2527, 2 - 8 พฤศจิกายน). *สยามจดหมายเหตุ .* 9(45) : 1237.

[5]พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า 19 - 21.

[6]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). *แนะนำกรุงเทพมหานคร 2540.* หน้า 24.

[7]ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้ง. (2528, 15 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 173. หน้า 27.

[8]พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. (2535, 16 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 109 ตอนที่ 4. หน้า 1.

การเลือกตั้งปรากฏว่านายพิจิตต รัตตกุล (2 มิ.ย. 2539 – 1 มิ.ย. 2543) ได้รับเลือกให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนต่อมา[1]

การปกครองกรุงเทพมหานครนั้นมีลักษณะพิเศษต่างจากจังหวัดอื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญและความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหาของ กทม. ที่เป็นเมืองหลวงให้มีประสิทธิภาพ จึงเป็นจังหวัดเดียวที่มีผู้ว่าราชการมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น โดยมีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการบริหารงาน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในระยะแรกที่มาจากการแต่งตั้งมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับรัฐบาลเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นข้าราชการการเมืองที่แต่งตั้งและถอดถอนโดยคณะรัฐมนตรี จึงทำให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 4 คนแรก หมดวาระตามรัฐบาลแม้ว่าจะปฏิบัติงานได้ไม่ถึง 1 ปี และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกที่มาจากการเลือกตั้งก็ถูกรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง แต่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2528 สามารถบริหารงานได้ครบตามวาระ 4 ปี มีดังนี้ พลตรี จำลอง ศรีเมือง (14 พ.ย. 2528 - 13 พ.ย. 2532) พลตรี จำลอง ศรีเมือง (7 ม.ค. 2533 - 22 ม.ค. 2535) ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา (19 เม.ย. 2535 – 18 เม.ย. 2539) และนายพิจิตต รัตตกุล (2 มิ.ย. 2539 - 1 มิ.ย. 2543)[2]

---

[1] การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2539, 28 มิถุนายน - 4 กรกฎาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 21(26) : 705.

[2] รายนามผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่มาจากการแต่งตั้งและการเลือกตั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 – พ.ศ. 2543

1. นายชำนาญ ยุวบูรณ์ (2 ม.ค. 2516 - 22 ต.ค. 2516) มาจากการแต่งตั้ง
2. นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล (2 พ.ย. 2516 – 5 มิ.ย. 2517) มาจากการแต่งตั้ง
3. นายศิริ สันตะบุตร (6 มิ.ย. 2517 - 15 มี.ค. 2518) มาจากการแต่งตั้ง
4. นายสาย หุตะเจริญ (29 พ.ค. 2518 – 13 ส.ค. 2518) มาจากการแต่งตั้ง
5. นายธรรมนูญ เทียนเงิน (13 ส.ค. 2518 – 29 เม.ย 2520) มาจากการเลือกตั้ง
6. นายชลอ ธรรมศิริ (2 พ.ค. 2520 – 14 พ.ค. 2522) มาจากการแต่งตั้ง
7. นายเชาวน์วัศ สุดลาภา (31 ก.ค. 2522 – 16 เม.ย. 2524) มาจากการแต่งตั้ง
8. พลเรือเอกเทียม มกรานนท์ (30 เม.ย. 2524 – 1 พ.ย. 2527) มาจากการแต่งตั้ง
9. นายอาษา เมฆสวรรค์ (2 พ.ย. 2527 – 14 พ.ย. 2528) มาจากการแต่งตั้ง
10. พลตรีจำลอง ศรีเมือง (14 พ.ย. 2528 – 13 พ.ย. 2532) มาจากการเลือกตั้ง
11. พลตรี จำลอง ศรีเมือง (7 ม.ค. 2533 – 22 ม.ค. 2535) มาจากการเลือกตั้ง
12. ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา (19 เม.ย. 2535 – 18 เม.ย. 2539) มาจากการเลือกตั้ง
13. นายพิจิตต รัตตกุล (2 มิ.ย. 2539 – 1 มิ.ย. 2543) มาจากการเลือกตั้ง

โครงสร้างการบริหารของกรุงเทพมหานคร

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 กำหนดให้ กทม. มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งการบริหารกรุงเทพมหานครประกอบด้วยผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสภากรุงเทพมหานคร

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 กำหนดให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งของชาว กทม. โดยมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง เมื่อพ้นจากตำแหน่งให้จัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่ภายใน 60 วันนับแต่วันสิ้นสุดวาระ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่พ้นจากตำแหน่งคงอยู่ในตำแหน่งต่อไปจนกว่าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ได้รับเลือกตั้งใหม่เข้ามารับหน้าที่ และให้มอบหมายงานภายใน 7 วันนับแต่วันเลือกตั้ง แต่ในกรณีที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุอื่น เช่น ตาย ลาออก โดยส่งหนังสือลาออกต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่ความผิดนั้นได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หรือมีการยุบสภา กทม. ให้มีการจัดเลือกตั้งใหม่ภายใน 90 วัน ปลัดกรุงเทพมหานครจะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งใหม่จะอยู่ในตำแหน่งโดยการเริ่มนับวาระใหม่[1] สำหรับอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีดังนี้

1. กำหนดนโยบายและการบริหารราชการกรุงเทพมหานครให้เป็นไปตามกฎหมาย
2. สั่ง อนุมัติ อนุญาต เกี่ยวกับราชการของกรุงเทพมหานคร
3. แต่งตั้งและถอดถอนรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้ช่วยเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร แต่งตั้งและถอดถอนผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานที่ปรึกษา ที่ปรึกษา คณะที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือเป็นคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติราชการใดๆ
4. บริหารราชการตามที่คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย
5. วางระเบียบเพื่อให้งานของกรุงเทพมหานครเป็นไปโดยเรียบร้อย
6. รักษาการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร
7. อำนาจหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น
8. เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการกรุงเทพมหานครและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกรุงเทพมหานคร และให้มีอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด

---

[1] พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า 20, 23 - 24.

นายกเทศมนตรี หรือคณะเทศมนตรี แล้วแต่กรณีโดยอนุโลม ทั้งนี้เว้นแต่พระราชบัญญัตินี้จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

9. มีสิทธิเสนอชื่อสมาชิกสภากรุงเทพมหานครหรือบุคคลที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสภา กทม. ให้สภา กทม. ตั้งเป็นคณะกรรมการวิสามัญได้

10. มีสิทธิเข้าประชุมสภา กทม. และมีสิทธิแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานในหน้าที่ต่อที่ประชุมแต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน นอกจากนั้นมีสิทธิร้องขอให้สภา กทม. ประชุมลับได้

11. ลงนามในร่างข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครที่ผ่านความเห็นชอบของสภา กทม. แล้วประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อใช้บังคับเป็นกฎหมาย

12. เสนอด้วยเหตุผลต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้ยุบสภา กทม. เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภา กทม. ใหม่

13. ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครประกาศชื่อประธานสภาเขตและรองประธานสภาเขตผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง

14. แต่งตั้งข้าราชการกรุงเทพมหานครเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น เข้าไปในอาคารหรือบริเวณที่ตั้งของอาคารอันมีเหตุควรสงสัยว่ามีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร มีอำนาจในการสอบถามข้อเท็จจริง สั่งให้แสดงเอกสารหรือหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องจากบุคคลที่อยู่หรือทำงานในสถานที่นั้น ให้มีอำนาจยึดหรืออายัดเอกสาร หลักฐาน ยานพาหนะ หรือสิ่งใดๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำผิด และมีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำผิดได้ แต่ถ้าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษจำคุก ก็มีอำนาจเปรียบเทียบกำหนดค่าปรับได้ เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับแล้วให้ถือว่าคดีเลิกกัน และเงินค่าปรับดังกล่าวให้เป็นรายได้ของ กทม.[1]

การที่ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมีอำนาจในการแต่งตั้งและถอดถอนรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครนั้น เพราะต้องการให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนมีอำนาจในการคัดเลือกคณะทำงานด้วยตนเองเพื่อให้การบริหารงานสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะถ้าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นแตกต่างกันมาก อาจสร้างปัญหาจนกระทั่งไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันได้ เหมือนกับสถานการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในวาระที่นายธรรมนูญ เทียนเงิน เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและขัดแย้งกับรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร จนนำไปสู่การพ้นจากตำแหน่งของคณะผู้บริหาร กทม. และการที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสามารถเสนอด้วยเหตุผลต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้ยุบสภา กทม. เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภา กทม.ใหม่

---

[1] พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า 9, 16, 20, 33, 52.

นั้นเป็นการถ่วงดุลอำนาจกันระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร เพราะสมาชิกสภา กทม. จำนวนไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด สามารถขอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาว่าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกระทำการเสื่อมเสียแก่เกียรติศักดิ์ของตำแหน่ง ละเลยไม่ปฏิบัติการอันควรปฏิบัติในลักษณะเป็นเหตุให้เสียหายอย่างร้ายแรงแก่ กทม. ราชการโดยส่วนรวม การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชนได้เช่นกัน[1]

สภากรุงเทพมหานคร

สภากรุงเทพมหานครประกอบด้วยสมาชิกสภา กทม. ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน คือ ประชากร 100,000 คน มีสมาชิกสภา กทม. ได้ 1 คน แต่ถ้าในเขตใดมีจำนวนประชากรถึง 150,000 คน ให้เลือกสมาชิกสภา กทม. ได้เพิ่มอีก 1 คน โดยมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง เมื่อสมาชิกภาพสิ้นสุดลงตามที่กฎหมายกำหนดต้องจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปภายใน 60 วัน เว้นแต่กรณีที่สมาชิกสภา กทม. พ้นจากสมาชิกภาพด้วยเหตุมาตรา 22 และมาตรา 23 ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 เช่น ตาย ลาออก โดยส่งหนังสือลาออกต่อประธานสภากรุงเทพมหานคร ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ หรือมีการยุบสภากรุงเทพมหานคร ให้จัดการเลือกตั้งสมาชิกสภา กทม. ภายใน 90 วัน เว้นแต่อายุสภาจะเหลือไม่ถึง 180 วัน ส่วนสมาชิกซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาแทนนั้นให้อยู่ในตำแหน่งได้เท่าอายุของสภา กทม. ที่เหลืออยู่[2] สำหรับอำนาจหน้าที่ของสภา กทม. มีดังนี้

1. เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร 27 ข้อ เช่น การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การดูแลรักษาที่สาธารณะ เป็นต้น
2. มีอำนาจตราข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เช่น การพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. การดำเนินการพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร เช่น รายได้จากสถานธนานุบาล
4. การคลัง การงบประมาณ การเงิน การทรัพย์สิน การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน การจ้างและการพัสดุ เช่น ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับตามที่กฎหมายระบุไว้
5. ตรวจสอบการบริหารราชการกรุงเทพมหานครด้วยการตั้งเป็นกระทู้ถามผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในเรื่องต่างๆ อันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของ กทม. หรือขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปการบริหารราชการกรุงเทพมหานคร[3]

---

[1]พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า 9, 23.

[2]*แหล่งเดิม.* หน้า 8, 10-11.

[3]*แหล่งเดิม.* หน้า 48 - 49.

จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้ให้อำนาจกับสมาชิกสภา กทม. ในการตรวจสอบการบริหารราชการของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้ ดังนั้นถ้าสมาชิกสภา กทม. ส่วนใหญ่เป็นพรรคการเมืองเดียวกับผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร การขออนุมัติงบประมาณต่างๆ ก็จะเป็นไปอย่างสะดวก ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสามารถดำเนินงานตามนโยบายที่สัญญากับประชาชนไว้ รวมทั้งยังสามารถนำไปเป็นผลงานในการหาเสียงเพื่อลงเลือกตั้งในสมัยต่อไปได้ด้วย แต่ถ้าสมาชิกสภา กทม. ส่วนใหญ่เป็นคนละพรรคกับผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร การใช้จ่ายงบประมาณก็จะเป็นไปอย่างระมัดระวังเพื่อป้องกันการถูกโจมตีว่ามีการทุจริตจัดซื้อจัดจ้างแพงเกินไป การเสนอโครงการขนาดใหญ่ที่ต้องใช้เงินงบประมาณจำนวนมากจึงมักจะไม่ค่อยเกิดขึ้น ดังนั้นในการเลือกตั้งสมาชิกสภา กทม. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมักจะขอความร่วมมือจากประชาชนให้เลือกสมาชิกสภา กทม. ที่สังกัดกลุ่มหรือพรรคเดียวกับตนเองเพราะจะทำให้การทำงานดำเนินไปอย่างราบรื่น เช่น การบริหารงานในสมัยที่สองของพลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ขอให้ประชาชนเลือกสมาชิกสภา กทม. ที่สังกัดพรรคพลังธรรม และนายพิจิตต รัตตกุล ก็ได้ขอให้ประชาชนเลือกสมาชิกสภา กทม. ที่สังกัดกลุ่มมดงาน เป็นต้น

อำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร

มาตรา 89 ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 กำหนดให้ กทม. มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการดังต่อไปนี้

1. การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทั้งนี้ตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร และตามกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร
2. การทะเบียนตามที่กฎหมายกำหนด
3. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
4. การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
5. การผังเมือง
6. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
7. การวิศวกรรมจราจร
8. การขนส่ง
9. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้ามและที่จอดรถ
10. การดูแลรักษาที่สาธารณะ
11. การควบคุมอาคาร
12. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
13. การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
14. การพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
15. การสาธารณูปโภค

16. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล

17. การจัดให้มีและควบคุมสุสาน และฌาปนสถาน

18. การควบคุมการเลี้ยงสัตว์

19. การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์

20. การควบคุมความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการอนามัยในโรงมหรสพและสาธารณสถานอื่นๆ

21. การจัดการศึกษา

22. การสาธารณูปการ

23. การสังคมสงเคราะห์

24. การส่งเสริมการกีฬา

25. การส่งเสริมการประกอบอาชีพ

26. การพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร

27. หน้าที่อื่นๆ ตามที่กฎหมายระบุให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เทศบาลนคร หรือตามที่คณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย หรือกฎหมายระบุให้เป็นหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร

บรรดาอำนาจหน้าที่ใดซึ่งเป็นของราชการส่วนกลางหรือราชการส่วนภูมิภาคจะมอบให้ กทม. ปฏิบัติก็ได้ โดยให้ทำเป็นพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ข้อบังคับ หรือประกาศแล้วแต่กรณี ในกรณีที่เป็นข้อบังคับหรือประกาศ ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน[1]

จากอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานครตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ดังกล่าว จะเห็นว่าการบริหารงานในความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกว้างขวางมากในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาว กทม. ให้ดีขึ้นทั้งในด้านความสุข ความปลอดภัย และความสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน ดังนั้นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจึงเปรียบเสมือนเป็นพ่อเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้ลุล่วงไปด้วยดี แต่ความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่ละคน ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง งบประมาณของ กทม. สถานการณ์ทางการเมือง และนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่แตกต่างกัน

---

[1] พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า หน้า 42 - 43.

การจัดระเบียบราชการและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการกรุงเทพมหานคร

พระราชบัญญัติระเบียบราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มาตรา 60 ได้กำหนดให้จัดระเบียบราชการกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. สำนักงานเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการและงานของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองเป็นผู้บังคับบัญชา

2. สำนักงานเลขานุการสภากรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำของสภา กทม. มีเลขานุการสภา กทม. ซึ่งเป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญเป็นผู้บังคับบัญชา

3. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำของคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร มีหัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญเป็นผู้บังคับบัญชา

4. สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของกรุงเทพมหานคร และราชการที่มิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการใดโดยเฉพาะ มีปลัดกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญเป็นผู้บังคับบัญชา

5. สำนักหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งมีฐานะเป็นสำนัก ดังต่อไปนี้

- สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร
- สำนักการแพทย์ มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการให้บริการตรวจรักษาและพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค
- สำนักอนามัย มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยสาธารณสุขและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
- สำนักการศึกษา มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของ กทม.
- สำนักการโยธา มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผน การโยธา การตรวจวิเคราะห์ วัสดุก่อสร้าง การก่อสร้างและบูรณะ การออกแบบ การควบคุมการก่อสร้าง การควบคุมอาคาร และการดูแลรักษาที่สาธารณะ
- สำนักการระบายน้ำ มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผน พัฒนา ควบคุมและดำเนินการเกี่ยวกับการระบายน้ำ การบำรุงรักษา การป้องกันน้ำท่วม และการกำจัดน้ำเสีย
- สำนักรักษาความสะอาด มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผนควบคุม และดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ตลอดจนการจัดให้มีและบำรุงรักษาสุขาชั่วคราวและรถสุขาเคลื่อนที่
- สำนักสวัสดิการสังคม มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์ การจัดให้มีและบำรุงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ส่งเสริมกีฬา นันทนาการ และพัฒนาเยาวชน

- สำนักการคลัง มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคลัง การเงิน การบัญชี การพัสดุ การซ่อมบำรุงรักษาเครื่องจักรกล เครื่องทุ่นแรง และควบคุมดูแลการพาณิชย์ของ กทม.

- สำนักเทศกิจ มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดูแลและบังคับการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครและกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ กทม.

- สำนักพัฒนาชุมชน มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางแผนและปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด

- สำนักการจราจรและขนส่ง มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ วางแผน ออกแบบ พัฒนาระบบโครงข่ายถนนของระบบการจราจรและขนส่งสินค้า

- สำนักผังเมือง มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางผังและจัดทำผังเมืองในเขต กทม. ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2535

6. สำนักงานเขต มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานการปกครองท้องที่และการพัฒนาชุมชน มีทั้งหมด 50 เขต[1] ซึ่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเขตเป็นครั้งแรก โดยกำหนดให้มีเขตละ 7 คน แต่ถ้าเขตใดมีจำนวนประชากรถึง 150,000 คน ก็ให้เลือกตั้งสมาชิกสภาเขตได้เพิ่มอีก 1 คน และมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปีนับจากวันเลือกตั้ง เมื่ออายุของสภาเขตสิ้นสุดลงให้จัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาเขตใหม่ภายใน 60 วัน ถ้าเขตใดตำแหน่งสมาชิกสภาเขตว่างลงถึงกึ่งจำนวนของสมาชิกสภาเขต สมาชิกภาพของสภาเขตนั้นถือว่าสิ้นสุด และให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 90 วันนับแต่มีกรณีดังกล่าว หลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต มีการเลือกผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานสภาเขตและรองประธานสภาเขตอย่างละ 1 คน โดยให้ดำรงตำแหน่งทันทีที่ได้รับเลือกเป็นเวลา 1 ปี[2] สำหรับอำนาจหน้าที่ของสภาเขต มีดังนี้

1. ให้ข้อคิดเห็นและข้อสังเกตเกี่ยวกับแผนพัฒนาเขตต่อผู้อำนวยการเขตและสภากรุงเทพมหานคร

2. จัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเขตตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยวิธีการงบประมาณหรืองบประมาณรายจ่าย

3. สอดส่องและติดตามดูแลการดำเนินการของสำนักงานเขตเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎร

4. ให้คำแนะนำหรือข้อสังเกตต่อผู้อำนวยการเขตเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือแก้ไขการบริการประชาชนภายในเขต หากผู้อำนวยการเขตไม่ดำเนินการใดๆ โดยไม่แจ้งเหตุผลให้ทราบ ให้สภาเขตแจ้งให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครพิจารณาดำเนินการต่อไป

---

[1]พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า 27 - 31.

[2]*แหล่งเดิม.* หน้า 32 - 33.

5. ให้คำปรึกษาตามที่ผู้อำนวยการเขตร้องขอ

6. แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อกระทำกิจการหรือพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับงานของสภาเขตตามที่กำหนดในข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร

7. หน้าที่อื่นๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือที่สภา กทม. มอบหมาย

กทม. ต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเขตตามความเหมาะสม แต่การใช้จ่ายงบประมาณดังกล่าวจะต้องได้รับการพิจารณาจัดสรรจากสภาเขตก่อน[1]

การที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเขตนั้น เป็นเพราะประชาชนที่อยู่อาศัยใน กทม. มีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งจากการเพิ่มตามธรรมชาติและการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาจากต่างจังหวัด จึงทำให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภา กทม. อาจจะดูแลอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้ไม่ทั่วถึง ดังนั้นจึงมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเขตเพราะมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าในการรับรู้เรื่องราวต่างๆ เพื่อนำเสนอต่อผู้อำนวยการเขต และถ้าเป็นเรื่องสำคัญหรือต้องใช้งบประมาณมาก ผู้อำนวยการเขตจะได้นำเสนอต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหาให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนต่อไป

การจัดระเบียบราชการและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการกรุงเทพมหานคร ล้วนเป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชาว กทม. โดยมีหน่วยงานในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สำนักรักษาความสะอาด สำนักการระบายน้ำ สำนักอนามัย และสำนักสวัสดิการสังคม ซึ่งมีหน้าที่ในการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ป้องกันน้ำท่วมขังและน้ำเน่าเสีย ลดมลพิษทางอากาศและเสียง รวมทั้งเพิ่มจำนวนสวนสาธารณะ ดังนั้นจึงเป็นบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการควบคุม ดูแล หน่วยงานดังกล่าวเพื่อให้บริการกับชาว กทม. อย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 - 2543 กทม. มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทั้งหมด 13 คน มาจากการแต่งตั้งของคณะรัฐมนตรีและการเลือกตั้งของชาว กทม. ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดแบ่งการบริหารงานของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครออกเป็นออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2515 - 2518) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่บริหารงานตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 และแผนมหาดไทย 2517 - 2519 มี 4 คน ได้แก่ นายชำนาญ ยุวบูรณ์ (2 ม.ค. 2516 - 22 ต.ค. 2516) นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล (2 พ.ย. 2516 – 5 มิ.ย. 2517) นายศิริ สันตะบุตร (6 มิ.ย. 2517 - 15 มี.ค. 2518) และนายสาย หุตะเจริญ (29 พ.ค. 2518 – 13 ส.ค. 2518)

ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2518 - 2528) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่บริหารงานตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 ได้แก่ นายธรรมนูญ เทียนเงิน (13 ส.ค. 2518 – 29 เม.ย. 2520) นายชลอ ธรรมศิริ (2 พ.ค. 2520 – 14 พ.ค. 2522) นายเชาวน์วัศ สุดลาภา (31 ก.ค. 2522 –

---

[1] พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า หน้า 34 – 35.

16 เม.ย. 2524) พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ (30 เม.ย. 2524 – 1 พ.ย. 2527) และนายอาษา เมฆสวรรค์ (2 พ.ย. 2527 – 14 พ.ย. 2528)

ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2528 - 2543) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่บริหารงานตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ได้แก่ พลตรี จำลอง ศรีเมือง (14 พ.ย. 2528 – 14 พ.ย. 2532) พลตรี จำลอง ศรีเมือง (7 ม.ค. 2533 – 14 ม.ค. 2535) ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา (19 เม.ย. 2535 – 18 เม.ย. 2539) และนายพิจิตต รัตตกุล (2 มิ.ย. 2539 – 1 มิ.ย. 2543)

การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมใน กทม. นั้น ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้ใช้แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 5 ปี ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของรัฐบาลเป็นแนวทางในการบริหารงาน ซึ่งได้ประกาศใช้แผนพัฒนากรุงเทพมหานครไปแล้ว 5 ฉบับ ดังมีรายละเอียดในการแก้ไขสิ่งแวดล้อมต่อไปนี้

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524) มีแผนพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย แผนงานควบคุมอากาศเป็นพิษและเสียงรบกวน มีการสำรวจข้อมูลเพื่อกำหนดมาตรฐานอากาศและเสียงให้เหมาะสม แผนงานป้องกันและกำจัดน้ำเสีย มีเป้าหมายสร้างโรงกำจัดน้ำเสียที่ปลายคลองช่องนนทรีเพื่อกำจัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา แผนงานเก็บขนขยะมูลฝอยโดยการจัดซื้อรถขนขยะใหม่ ซ่อมแซมรถขนขยะเก่า ประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือให้ประชาชนทิ้งขยะอย่างมีระเบียบและเป็นระบบ[1]

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529) มีแผนพัฒนาเพื่อป้องกันน้ำท่วม การระบายน้ำ และกำจัดน้ำเสีย เพื่อลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนจากอุทกภัย เช่น ขุดลอกคูคลอง เปลี่ยนท่อระบายน้ำ เพิ่มเครื่องสูบน้ำ ฯลฯ และหาพื้นที่สีเขียวเพื่อป้องกันการขยายตัวของเมืองและเป็นทางระบายน้ำเมื่อมีน้ำหลาก แผนพัฒนาการรักษาความสะอาด ให้เพิ่มประสิทธิภาพการเก็บขนมูลฝอย ทำความสะอาดถนน ตรอก ซอย ด้วยเครื่องจักรกล และให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเก็บขนขยะมูลฝอยในพื้นที่บางเขตของ กทม. รวมทั้งปรับปรุงการบริการขนถ่ายสิ่งปฏิกูลของประชาชนให้ทั่วถึงรวดเร็ว แผนพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ควบคุมภาวะมลพิษทางอากาศและลดมลภาวะทางเสียงเพื่อลดความสูญเสียสมรรถภาพในการได้ยิน เป็นต้น[2]

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534) มีแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยแผนพัฒนารักษาความสะอาด เช่น สร้างอาคารเตาเผามูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาล

---

[1] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2520). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2520 - 2524).* หน้า 207.

[2] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2525). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529).* หน้า 21 - 22, 30.

ที่โรงงานกำจัดมูลฝอยอ่อนนุช จ้างเหมาเอกชนขนขยะมูลฝอยจากโรงงานกำจัดมูลฝอยหนองแขมไปฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ สร้างโรงงานกำจัดสิ่งปฏิกูลหนองแขม แผนป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ มีโครงการป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตามพระราชดำริ สำรวจการป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำโดยบริษัทเนเดโก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ทั้งนี้ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น (JICA) ในการสร้างโรงงานกำจัดน้ำเสียบ้านพานถมและบริเวณสี่พระยา แผนพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยการควบคุมแหล่งกำเนิดภาวะมลพิษทางอากาศและเสียง รณรงค์ลดปริมาณสารตะกั่วในน้ำมันเบนซิน กำหนดมาตรฐานน้ำทิ้งของอุตสาหกรรม และการจัดการกากของเสียและควบคุมสารพิษ เป็นต้น[1]

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539) มีแผนงานพัฒนาสภาวะแวดล้อม โดยการปรับปรุงคูคลองสาธารณะ ส่งเสริมให้ปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะและที่ของเอกชนให้มากขึ้น ควบคุมการค้าหาบเร่แผงลอย การรุกล้ำพื้นที่สาธารณะ การติดตั้งป้ายโฆษณา จัดหาและสร้างสวนสาธารณะให้เพิ่มมากขึ้น แผนงานป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ เช่นกำหนดมาตรการทางผังเมืองเพื่อควบคุมการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อขยายประสิทธิภาพศูนย์ป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่ว กทม. ประสานความร่วมมือกับรัฐบาล หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาการสงวนพื้นที่รับน้ำและแก้ไขปัญหาแผ่นดินทรุด แผนงานกำจัดน้ำเสีย โดยการกำหนดมาตรการด้านกฎหมายในการควบคุมการระบายน้ำทิ้ง ก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมในพื้นที่ชุมชนหนาแน่น แผนงานการจัดการขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียที่เป็นอันตราย โดยการเพิ่มประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลให้มีประสิทธิภาพและถูกสุขลักษณะ แผนงานป้องกันแก้ไขมลพิษทางอากาศและเสียง เช่น ตรวจสอบคุณภาพอากาศและเสียงในจุดที่มีการจราจรหนาแน่น ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้ กทม. สามารถควบคุมแหล่งมลพิษและเสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น[2]

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544) ซึ่งเป็นแผนแรกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดทิศทางในการพัฒนา กทม. มีแผนสาขาสิ่งแวดล้อม โดยการปรับปรุงพื้นที่ว่างเปล่าสาธารณะให้เหมาะสมต่อการพักผ่อนหย่อนใจ ส่งเสริมให้เกิดพื้นที่สีเขียว ควบคุมการค้าของหาบเร่แผงลอย จัดตั้งศูนย์ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของ กทม. ก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วม ปรับปรุงระบบระบายน้ำในพื้นที่ฝั่งพระนครและธนบุรี ปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองโดยระบบน้ำไหลเวียนและขุดลอกคลองในพื้นที่ชั้นใน สร้างระบบบำบัดน้ำเสีย

---

[1]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2534). ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3. ใน *การศึกษาเพื่อการกำหนดกรอบการวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4.* หน้า 4 - 5.

[2]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2535). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4* (พ.ศ. 2535 - 2539). หน้า 28-29.

ต่อเนื่องจากของเดิมและก่อสร้างระบบระบายน้ำเสียแห่งใหม่ แผนการจัดการมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียอันตราย เช่น กำจัดมูลฝอยโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและไม่ก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อสุขภาพ รณรงค์สร้างจิตสำนึกในการทิ้งมูลฝอยและแยกมูลฝอยหมุนเวียนมาใช้ประโยชน์ การป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศ เสียง และความสั่นสะเทือน โดยการควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศ เสียง และความสั่นสะเทือนให้เป็นไปตามมาตรฐาน พัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ในการตรวจสอบและควบคุมมลพิษ และพัฒนาระบบเฝ้าระวังคุณภาพอากาศเสียงให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และเชื่อมโยงกับศูนย์ข้อมูลที่สำนักงานเขต[1]

---

[1] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5* (พ.ศ. 2540 - 2544). หน้า 19 - 20.

สำนักงานรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร (2545). *สำนักงานรักษาความสะอาด 2545.* กรุงเทพฯ : มปพ.

บทที่ 2
บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2515 - 2518)

วิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลกได้กระตุ้นให้ผู้บริหารประเทศและประชาชนหันมาให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม[1]มากขึ้นเพราะการทำลายสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียวอาจส่งผลกระทบร้ายแรงต่อมนุษย์ได้หลายประการ เช่น การตัดไม้ทำลายป่าทำให้เกิดอุทกภัย ดินถล่ม ภัยแล้ง และความอดอยาก เป็นต้น ทำให้มนุษย์ต้องประสบความสูญเสียทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย สาเหตุสำคัญของการทำลายสิ่งแวดล้อม คือ การเพิ่มของประชากร เพราะความต้องการขั้นพื้นฐานหรือต้องการปัจจัย 4 มากขึ้น ต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น และความก้าวหน้าทางวิทยาการก็ช่วยทำให้มนุษย์สามารถนำทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ มาใช้ได้ง่ายขึ้น จนทำให้ธรรมชาติเสียสมดุลและเป็นสาเหตุของการเกิดมลพิษสิ่งแวดล้อม[2]

กรุงเทพมหานครก็เช่นเดียวกัน เพราะนอกจากมีฐานะเป็นเมืองหลวงแล้ว ยังเป็นศูนย์รวมความเจริญในด้านต่างๆ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จึงทำให้มีประชากรเข้ามาอยู่อาศัยกันอย่างหนาแน่น และเมื่อไม่มีการควบคุมหรือจัดการกับสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิดมลพิษสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย น้ำท่วม น้ำเน่า เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นภาระหน้าที่สำคัญของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทุกคนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาว กทม. ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2515 - 2543) เฉพาะในด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล น้ำท่วมขัง น้ำเน่าเสียตามคูคลอง มลพิษทางอากาศและเสียง และพื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะที่มีไม่เพียงพอกับประชาชนใน กทม. ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

---

[1]สิ่งแวดล้อม (Environment) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ มองเห็นได้ และที่เป็นนามธรรม เช่น วัฒนธรรม แบบแผนประเพณี ความเชื่อ ซึ่งมีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ

[2]มลพิษสิ่งแวดล้อม (Pollution) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่ไม่พึงประสงค์ อันเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ ชีวภาพ และความสมบูรณ์ของสิ่งมีชีวิต ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อมนุษย์

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล[1]

ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญมากใน กทม. เพราะแม้จะมีพื้นที่เพียง 1,568.7 ตร.กม. แต่ก็มีประชากรอยู่อาศัยกันหนาแน่นและทวีจำนวนมากขึ้นตลอดมา ดังจะเห็นได้จากเมื่อ พ.ศ. 2518 มี 4,349,494 คน ซึ่งมากกว่า 1 ใน 10 ของประชากรทั่วประเทศ[2] พ.ศ. 2523 มีประชากรอยู่อาศัยใน กทม. 4,711,000 คน คิดเป็นร้อยละ 11 ของประชากรทั้งประเทศหรือร้อยละ 63 ของประชากรที่อาศัยในเขตเมืองอาศัยอยู่ใน กทม.[3] พ.ศ. 2526 มี 5,018,327 คน[4] พ.ศ. 2532 มี 5,845,152 คน[5] และ พ.ศ. 2538 มีถึง 7.9 ล้านคน[6] นอกจากนั้นยังมีประชากรเดินทางเข้าออกในแต่ละวันเพื่อมาเรียนหรือทำงานอีกเป็นจำนวนมากจนทำให้ กทม. กลายเป็นเมืองที่หนาแน่นและแออัด จากหลักการและเหตุผลของแผนงานจัดการมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียอันตรายในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 – 2544) ระบุว่า กทม. มีมูลฝอยเกิดขึ้นถึงประมาณวันละ 8,000 – 8,500 ตัน[7] นอกจากนั้นรูปแบบการบริโภคและรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไปของประชาชนก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งของปัญหาด้านขยะมูลฝอย เช่น ในสมัยก่อนภาชนะใส่อาหารหรือขนมใช้ใบตองซึ่งย่อยสลายง่าย แต่ปัจจุบันนิยมใช้ถุงพลาสติกและโฟมที่ไม่ย่อยสลายทั้งในการใส่อาหาร ขนม และสิ่งของอุปโภคบริโภคต่างๆ ในชีวิตประจำวัน การกำจัดขยะมูลฝอยจึงกลายเป็นภาระที่สำคัญและหนักของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทุกคน

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

ปัญหาน้ำท่วมเป็นปัญหาสำคัญใน กทม. ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาช้านาน เพราะลักษณะภูมิประเทศของกรุงเทพมหานครนั้นเป็นที่ราบลุ่มสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยาที่เกิดจากการทับถม

---

[1]มูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น

สิ่งปฏิกูล หมายถึง อุจจาระและปัสสาวะ รวมตลอดถึงวัตถุอื่นใดซึ่งเป็นสิ่งสกปรกโสโครกและมีกลิ่นเหม็น

[2]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2520). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2520 - 2524).* หน้า 491.

[3]สมทรง อนะมาน. (2527). ประชากรของกรุงเทพมหานคร. ใน *กรุงเทพมหานคร 2527.* หน้า 52.

[4]ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. (2527). สภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร. ใน *กรุงเทพมหานคร 2527.* หน้า 41.

[5]กทม. กลิ่นหอมชวนฝันหา! ประชากรทิ้งถิ่นเข้ามาทำมาหากินเพิ่ม. (2533, 21 มีนาคม). *บ้านเมือง.* หน้า 3.

[6]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). แผนสาขาสิ่งแวดล้อม ใน *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544).* หน้า 53.

[7]*แหล่งเดิม.* หน้า 73.

ของดินตะกอน เฉลี่ยความสูงประมาณ 2.31 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยเฉพาะลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางไม่เกิน 1.50 เมตร[1] ดังนั้นในฤดูฝนซึ่งมีฝนตกหนัก กทม. จึงประสบกับปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำ แต่ในอดีตน้ำท่วมไม่ใช่ปัญหาสำคัญเพราะบ้านเรือนของประชาชนสร้างแบบยกใต้ถุนสูง และมีคูคลองจำนวนมากทำให้การระบายน้ำคล่องตัวได้ดี ต่อมาเมื่อกรุงเทพมหานครเจริญมากขึ้น ทำให้พื้นที่ลุ่ม บึง สระ คู คลอง ส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนสภาพเป็นอาคารบ้านเรือน ถนนหนทาง และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ทำให้ไม่มีที่รองรับและระบายน้ำเมื่อเกิดอุทกภัย ก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน นำมาซึ่งความเสียหายทางเศรษฐกิจ สังคม และชีวิตความเป็นอยู่ของชาว กทม. อย่างยิ่ง[2] จากข้อมูลสถิติที่มีการบันทึกไว้ ชาว กทม. ประสบความสูญเสียจากภัยน้ำท่วมใหญ่ประมาณ 4 ปีต่อครั้ง[3] จากสาเหตุดังต่อไปนี้

สาเหตุทางธรรมชาติ

- ปริมาณน้ำฝนในฤดูมรสุมมากกว่าปกติและอยู่ในเขตอิทธิพลของพายุโซนร้อน
- ปริมาณน้ำเหนือหลากมากและรวดเร็วจนระบายไม่ทัน จึงทำให้น้ำล้นตลิ่ง
- น้ำทะเลหนุน

สาเหตุจากการกระทำของมนุษย์

- การใช้ที่ดินและการพัฒนาของชุมชนออกสู่ชานเมือง มีการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ในการอุปโภค บริโภค และใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมในปริมาณที่มากเกินไปจนทำให้แผ่นดินทรุดตัวเป็นแอ่งและไม่สามารถระบายน้ำลงสู่แม่น้ำลำคลองได้ ทั้งนี้เพราะการประปานครหลวงยังให้บริการได้ไม่ทั่วถึง
- การถมคูคลองและที่ว่างต่างๆ เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยทำให้ไม่มีแหล่งรับน้ำ
- การก่อสร้างหรือการวางท่อระบายน้ำขวางทางน้ำธรรมชาติหรือรุกล้ำลำน้ำสาธารณะ ทำให้การระบายน้ำช้าลง[4]

3. ด้านการแก้ปัญหาน้ำเน่าเสีย

ปัญหาน้ำเน่าเสียในกรุงเทพมหานครเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเติบโตอย่างรวดเร็วของ กทม. และทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของประชากร ทำให้ต้องถมคูคลองและทางระบายน้ำเพื่อรองรับการสร้างที่อยู่อาศัย ถนนหนทาง และสาธารณูปโภคต่างๆ ซึ่งการสร้างที่อยู่อาศัยในลำคลองทำให้กีดขวางทางน้ำไหล ประกอบกับมีของเสียจากชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมไหลลงสู่แม่น้ำลำคลองโดยไม่ผ่านการบำบัดหรือบำบัดได้ไม่สมบูรณ์ ทำให้สภาวะน้ำ

---

[1] ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. (2527). สภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร. ใน *กรุงเทพมหานคร 2527.* หน้า 1.

[2] สำนักระบายน้ำ. (2540). *ที่ระลึกครบรอบ 20 ปี สำนักการระบายน้ำ.* หน้า 49.

[3] พรรคพลังธรรม. (2533). *สาส์นพลังธรรม ฉบับพิเศษ.* หน้า 13.

[4] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2534). *การศึกษาเพื่อการกำหนดกรอบการวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4.* หน้า 239.

เน่าเสียใน กทม. ทวีความรุนแรงมากขึ้น[1] กรมโรงงานอุตสาหกรรมระบุว่าสาเหตุหลักของการเกิดน้ำเน่าเสียใน กทม. เกิดจาก 2 แหล่งใหญ่ๆ คือ น้ำเสียจากชุมชน ประมาณร้อยละ 75 และน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมประมาณร้อยละ 25[2]

4. ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองใหญ่ ดังนั้นประชาชนจากทุกภาคของประเทศไทยจึงอพยพเข้ามาอยู่อาศัย ทำให้ กทม. ที่เคยร่มรื่นด้วยต้นไม้และมีแม่น้ำลำคลองใสสะอาด ต้องประสบกับความแห้งแล้งเพราะต้นไม้ใหญ่ถูกตัดเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ และยังอบอวลไปด้วยควันพิษที่เกิดจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ของเครื่องยนต์นับล้านๆ คัน การที่ต้นไม้ถูกทำลายโดยไม่มีการปลูกทดแทนอย่างสมดุลทำให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ เพราะต้นไม้มีคุณสมบัติช่วยกรองอากาศพิษที่เกิดจากรถยนต์และโรงงานอุตสาหกรรม จากผลการวิจัยพบว่า มลพิษทางอากาศเกิดจากการขนส่งและการคมนาคมมากที่สุด เพราะได้ปล่อยก๊าซเสีย 5 ประเภทออกสู่อากาศ คือ ออกไซด์ของไนโตรเจน คาร์บอนไดออกไซด์ คาร์บอนมอนอกไซด์ สารตะกั่ว และไฮโดรคาร์บอน ส่วนภาคอุตสาหกรรมเป็นแหล่งปล่อยมลพิษในอากาศและเสียงเป็นอันดับ 2 เพราะปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์และฝุ่นมากที่สุด[3] นอกจากนั้นยังมีมลภาวะทางเสียงที่สูงถึง 100 เดซิเบล (ค่ามาตรฐาน 70 เดซิเบล) บนท้องถนนที่มีการจราจรหนาแน่น โดยเฉพาะจากรถมอเตอร์ไซค์ กทม. จึงได้รับการจัดให้เป็นมหานครที่ไม่น่าอยู่อันดับที่ 27 ของโลก[4]

5. พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

สภาพความเป็นอยู่ที่แออัด ความเคร่งเครียดในหน้าที่การงาน การบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยมลพิษ ทำให้ชาว กทม. มีแนวโน้มที่จะมีปัญหาทางสุขภาพจิตสูง ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด คือ การเพิ่มจำนวนสวนสาธารณะเพื่อให้ชาว กทม. มีสถานที่ในการพักผ่อนหย่อนใจเพิ่มมากขึ้น[5] อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มปอดให้ กทม. เพื่อประสิทธิภาพในการฟอกอากาศให้บริสุทธิ์มากขึ้นด้วย

---

[1]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). แผนสาขาสิ่งแวดล้อม. ใน *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544).* หน้า 53.

[2]สำนักระบายน้ำ. (2540). *ที่ระลึกครบรอบ 20 ปี สำนักการระบายน้ำ.* หน้า 63 - 65.

[3]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2534). *การศึกษาเพื่อการกำหนดกรอบการวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4.* หน้า 210.

[4]เมื่อกรุงเทพฯ ติดอันดับยอดแย่ "มหานคร" ไม่น่าอยู่. (2533, 2-8 ธันวาคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 11(535) : 63.

[5]ชัชวาล ฟุ้งลัดดา. (2542). *นโยบายและการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครด้านสวนสาธารณะ : ศึกษาเฉพาะกรณีในช่วงเวลาที่ศาสตราจารย์ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็น ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ.2535-2539.* หน้า 3.

บทบาทของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ (2 ม.ค. 2516 – 22 ต.ค. 2516)

ตามความในข้อ 3 ของประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งให้นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2516[1] ทั้งนี้โดยความเห็นชอบของพลเอกประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ที่กล่าวถึงนายชำนาญ ยุวบูรณ์ อดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลนครกรุงเทพฯ และอดีตอธิบดีกรมการปกครองว่า “เป็นบุคคลที่เหมาะสมกับตำแหน่งนี้เพราะเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน”[2] หลังจากได้รับการแต่งตั้งนายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้แถลงนโยบายในการทำงานว่า “จะดำเนินการเรื่องการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ดูแลเรื่องที่พักอาศัยและสวนสาธารณะให้ดีที่สุด แต่ในระยะแรกจะพยายามทำงานตามโครงการที่เทศบาลนครหลวงกรุงเทพธนบุรีทำค้างไว้ให้แล้วเสร็จ”[3] ดังนี้

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล โดยการจัดโครงการเดือนแห่งการรักษาความสะอาดกรุงเทพมหานครในระหว่างวันที่ 1 เมษายน – 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2516 โดยขอความร่วมมือจากองค์การสาธารณกุศลต่างๆ ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนช่วยกันรักษาความสะอาด และจับกุมผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503[4] ดังนั้นเพื่อให้โครงการนี้ดำเนินไปได้อย่างดีและรวดเร็ว จึงสั่งซื้อรถขนขยะเพิ่มจำนวน 100 คัน พร้อมทั้งรับสมัครคนขนขยะเพิ่ม 90 คน แต่ถ้ารถที่สั่งซื้อยังมาไม่ถึงให้ฝ่ายรักษาความสะอาดเช่ารถขยะของเอกชนมาขนขยะได้[5] นอกจากนั้นนายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้ลงมือกวาดถนนด้วยตนเองเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่ประชาชนในการปฏิบัติตามโครงการรักษาความสะอาดด้วย[6] เพราะแม้แต่พลเอก ประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ที่ได้เดินทางไปตรวจสภาพตลาดที่ปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516 ยังพบว่าตลาดสดที่ดำเนินการโดยรัฐบาลสกปรกมาก[7]

---

[1]ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2516, 16 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 90 ตอนที่ 16. หน้า 3.

[2]‘ประภาส’ เห็นชอบตั้ง ’ชำนาญ’ เป็น ผวก.นครหลวง. (2515, 22 ธันวาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 1.

[3]‘ชำนาญ’ เผยดีใจได้เป็น ผวก. เปิดอก 207 ล้าน วางแผนสร้างกรุงฯ. (2515, 28 ธันวาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 16.

[4]ระดมกำลัง ”ล้าง” กรุงเทพฯ. (2516, 29 มีนาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[5]เพิ่มรถขยะ 100 คัน กวาดบ้านเมืองให้สะอาด. (2516, 12 มกราคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[6]โครงการบูรณะจิตใจประชาชน. (2516, 10 สิงหาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[7]ประภาสเรียกชำนาญพบกำชับเร่งงาน แก้ปัญหาไม่ประสานกัน. (2516, 14 กุมภาพันธ์). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2516 นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้สั่งการให้เขตบางกอกน้อยเป็นตัวอย่างในการทดลองเก็บขยะโดยมีโรงเรียนพาณิชยการสยามเป็นผู้ดำเนินการกำจัดขยะ ซึ่งถ้าได้ผลดีก็จะขยายไปให้เขตอื่นๆ เก็บขยะในเขตของตนเช่นกัน[1] ปรากฏว่าเขตบางกอกน้อยทดลองเก็บขยะได้ผลดีจึงเร่งขยายไปให้เขตอื่นๆ รับผิดชอบต่อไป นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้ขอร้องประชาชนว่า "อย่าทิ้งขยะมูลฝอยลงในคูคลอง หรือท่อระบายน้ำเพราะจะปิดทางระบายน้ำ ทำให้ท่ออุดตันระบายน้ำโสโครกไม่ได้ ทำให้เกิดกลิ่นเหม็นเป็นที่เดือดร้อนแก่ส่วนรวม"[2] เพราะพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ให้ความร่วมมือในเรื่องการรักษาความสะอาด เช่น ได้ทิ้งขยะและถุงพลาสติกลงในคูน้ำข้างถนนจนตื้นเขินและอุดตัน[3] นอกจากนั้น กทม. ได้ขอความร่วมมือจากการประปานครหลวง การไฟฟ้านครหลวง การโทรศัพท์นครหลวง กรมตำรวจ และกรมเจ้าท่า โดยให้ทุกฝ่ายทำงานประสานกันในการดูแลผู้รับเหมาก่อสร้างที่ว่าจ้างมาสร้างถนนหรืออาคารต่างๆ ช่วยกันรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น ห้ามทิ้งเศษปูนและหินลงในท่อระบายน้ำ ถ้าเจ้าหน้าที่ตรวจพบจะถูกจับกุมทันที[4] หลังจากที่โครงการเดือนแห่งการรักษาความสะอาดของ กทม. สิ้นสุดลงได้จับกุมผู้กระทำผิดเทศบัญญัติเกี่ยวกับการถ่มน้ำลายและทิ้งขยะมูลฝอยลงท่อ ถนนหนทาง รวมทั้งหาบเร่ที่วางเกะกะบนทางเท้า ในระหว่างวันที่ 30 พฤษภาคม – 12 มิถุนายน พ.ศ. 2516 ได้เป็นจำนวนถึง 3,443 ราย[5]

หลังจากสิ้นสุดโครงการเดือนแห่งการรักษาความสะอาดของ กทม. นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการจัด "โครงการบูรณะจิตใจประชาชน" ซึ่งเป็นโครงการระยะยาวที่จะเริ่มต้นตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2516 เป็นต้นไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมสั่งสอนเยาวชนใน กทม. ตั้งแต่นักเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา นิสิต และนักศึกษา ให้มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม เช่น ช่วยกันรักษาความสะอาดของเคหสถานและสิ่งแวดล้อมต่างๆ และชักชวนให้ประชาชนช่วยกันรักษาความสะอาดซึ่งเป็นพื้นฐานอันดีของประชาชนในชาติ[6] เพราะการเปลี่ยนแปลงที่จะให้ผลยั่งยืนที่สุดคือ การปลูกจิตสำนึกในด้านการรักษาความสะอาดให้แก่ประชาชน และวัยของประชาชนที่เหมาะสมที่สุดในการปลูกฝังทัศนคติต่างๆ คือ วัยที่เป็นนักเรียน นิสิต และนักศึกษา

การที่ กทม. มีขยะตกค้างมากนั้น มีสาเหตุประการหนึ่งจากการที่ไม่มีโรงงานกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพ ในสมัยที่ กทม. ยังคงเป็นเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีนั้น กระทรวงมหาดไทยได้อนุมัติให้ก่อสร้างโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยขึ้น 4 โรง เป็นของเทศบาลนคร

---

[1] สร้างสะพานยมราชมูลค่า 16 ล้าน. (2516, 8 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[2] เตือนอย่าทิ้งขยะลงท่อ. (2516, 14 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[3] พบข้อบกพร่องเทศบาลไม่ขนขยะ ชาวบ้านร้องเพิ่มที่รองรับมากขึ้น. (2516, 21 เมษายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[4] *แหล่งเดิม*.

[5] จับผู้ผิดเทศบัญญัติ 3,443 ราย. (2516, 21 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[6] ตั้งโครงการบูรณะจิตใจประชาชน. (2516, 11 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

กรุงเทพฯ 3 โรง อยู่ที่อ่อนนุช หนองแขม และรามอินทรา และเป็นของเทศบาลนครธนบุรีอีก 1 โรง บริษัทจอห์นทอมสันดีไซน์แอนด์คอนเทรดดิ้งดิวิชั่น จำกัด เป็นผู้ประมูลได้จากการประกวดราคาเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2508 และมีกำหนดก่อสร้างเสร็จตามสัญญาในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515[1] แต่โรงงานกำจัดขยะมูลฝอยทั้ง 4 โรง มีมูลค่า 284 ล้าน สร้างเสร็จใน พ.ศ. 2516 แต่ไม่ผ่านการตรวจรับมอบของคณะกรรมการตรวจสอบการก่อสร้างของ กทม. เพราะก่อสร้างผิดแบบทำให้ตัวอาคารร้าว บริษัท จอหน์ทอมสันฯ ซึ่งเป็นผู้รับเหมาติดตั้งเครื่องกำจัดขยะทั้ง 4 โรง จึงต้องดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องตามสัญญา โดยเสียค่าปรับวันละ 5,400 บาท เป็นเวลา 90 วัน เนื่องจากการส่งมอบโรงงานล่าช้ากว่ากำหนด[2] ซึ่งถ้าการส่งมอบโรงงานดังกล่าวไม่มีปัญหา ขยะตกค้างใน กทม. จะมีปริมาณน้อยกว่านี้ การส่งมอบโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยทั้ง 4 โรงนี้ ได้ยืดเยื้อจนมาถึงวาระของนายชลอ ธรรมศิริ (2 พ.ค. 2520 – 14 พ.ค. 2522) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนที่ 6 จึงมีการรับมอบ[3]

ในด้านสิ่งปฏิกูลนั้น นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้ให้เจ้าของรถดูดอุจจาระเถื่อนทุกคันไปจดทะเบียนพร้อมแจ้งอุปกรณ์ในการเก็บขนอุจจาระและทำงานภายใต้การควบคุมของ กทม.[4] เพื่อให้สามารถควบคุมดูแลไม่ให้รถดูดอุจจาระเถื่อนนำอุจจาระไปทิ้งที่คลองประปาหรือที่สาธารณะต่างๆ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เชื้อโรคแพร่กระจายได้ แต่เรื่องนี้ได้รับการวิจารณ์จากสื่อมวลชนว่า อาจมีเจ้าหน้าที่ของ กทม. ร่วมอยู่ในขบวนการรถดูดอุจจาระเถื่อนด้วย[5] แสดงว่าประชาชนส่วนหนึ่งยังไม่มั่นใจในการปราบปรามรถดูดอุจจาระเถื่อนของ กทม. และอาจจะไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้แก้ไขปัญหาน้ำท่วม กทม. ด้วยการสร้างท่อระบายน้ำที่ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ถนนดินแดง-ห้วยขวางซึ่งเป็นบริเวณที่มีน้ำท่วมขังเมื่อเวลาฝนตกหนัก และเปิดประมูลสร้างท่อระบายน้ำในซอยต่างๆ[6] รวมทั้งได้จัดประชุมกับหน่วยงานสาธารณูปโภคอื่นๆ ที่รับผิดชอบในการระบายน้ำเพื่อร่วมมือป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนน้อยที่สุด[7]

---

[1]กองประชาสัมพันธ์. (2522). *ที่ระลึกวันสถาปนากรุงเทพมหานคร 14 ธ.ค. 2522.* หน้า 24.

[2]โรงขยะ 284 ล้านสร้างเสร็จเปิดใช้การไม่ได้! พบปัญหาเดินเครื่องตึกพัง. (2516, 1 สิงหาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 1, 16.

[3]กรุงเทพมหานคร. (2522). *ที่ระลึกวันสถาปนากรุงเทพมหานคร 14 ธ.ค. 2522.* หน้า 24.

[4]ไม่เป็นไร. (2516, 14 มกราคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[5]*แหล่งเดิม.*

[6]สร้างสะพานยมราชมูลค่า 16 ล้าน. (2516, 8 มิถุนายน). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[7]ตั้ง กก. ผสมวางแผนสาธารณูปโภค. (2516, 16 กุมภาพันธ์). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

3. ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง

นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้ตระหนักถึงพิษภัยของอากาศเสีย จึงมีการกำหนดโทษบุคคลที่สูบบุหรี่ในโรงภาพยนตร์โดยการจับกุมและปรับคนละ 100 บาท เพราะการสูบบุหรี่ในโรงภาพยนตร์นี้นอกจากสร้างความรำคาญแก่ผู้ที่เข้าชมด้วยกันแล้ว ควันบุหรี่ยังทำให้เกิดอากาศเสียเป็นอันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพของร่างกายประชาชนทั่วไป หากฝ่าฝืนอีกก็จะปรับอีก 100 บาท ทุกครั้งที่จับได้[1] ซึ่งส่งผลให้มลพิษจากควันบุหรี่ในที่ชุมนุมชนลดปริมาณลง นับได้ว่านายชำนาญ ยุวบูรณ์ เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เพราะจากผลวิจัยของกระทรวงสาธารณสุขในเวลาต่อมาได้เปิดเผยผลร้ายของการสูบบุหรี่ทั้งที่เกิดแก่ตัวผู้สูบและผู้ที่อยู่ใกล้เคียง คือ ผู้ที่ไม่สูบบุหรี่แต่ต้องอยู่ในห้องที่มีการสูบบุหรี่ ทุกๆ 20 มวน ผู้ที่ไม่สูบบุหรี่จะได้รับควันบุหรี่เป็นปริมาณเท่ากับคนที่สูบบุหรี่ 1 มวน ซึ่งสามารถทำให้เกิดโรคต่างๆ เช่นเดียวกับผู้ที่สูบบุหรี่ เช่น ถุงลมโป่งพอง มะเร็งปอด เป็นต้น[2]

4. พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

กระทรวงมหาดไทยจึงได้มอบหมายให้ กทม. จัดหาพื้นที่ในการปรับปรุงให้เป็นสวนสาธารณะเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวและอากาศบริสุทธิ์ให้แก่ประชาชน นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. สร้างน้ำพุในสระ (ภัตตาคารกินรีเดิม) สูง 20 เมตร ที่สวนลุมพินี เพราะการที่น้ำพุสูงมากๆ จะทำให้น้ำหมุนเวียนและมีออกซิเจนในน้ำมากและน้ำจะไม่เน่า ใช้งบประมาณ 1 ล้านบาทเศษ ส่วนบริเวณเกาะลอยจะปรับปรุงให้มีความร่มรื่นสวยงามมากขึ้น[3]

2. สร้างสวนสาธารณะคลองจั่น มีเนื้อที่ 200 ไร่ เพื่อลดปัญหามลพิษทางอากาศและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาว กทม. ที่อยู่อาศัยบริเวณเขตคลองจั่น[4]

3. สร้างสวนพฤกษชาติ "จอมพลประภาส จารุเสถียร" บริเวณเขตคลองจั่นโดยไม่ใช้งบประมาณแผ่นดิน[5] เพราะมีพ่อค้ากลุ่มหนึ่งมอบเงินจำนวน 1,241,999 บาท ให้ กทม. ใช้เป็นทุนในการสร้างสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้ประชาชน[6]

4. นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้มอบหมายให้โอนสวนสวนสาธารณะพระนคร ซึ่งเป็นสวนไม้ดัดจากสำนักงานเขตลาดกระบัง ให้มาอยู่ในความดูแลของกองสวนสาธารณะ กรุงเทพมหานคร

---

[1]เข้มงวดผู้สูบบุหรี่ในโรงหนัง ลงโทษปรับ 100 บ. (2516, 24 เมษายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[2]สถาบันควบคุมการบริโภคยาสูบ กระทรวงสาธารณสุข. (2545). *ภาพประกอบการศึกษาพิษภัยจากบุหรี่*.

[3]ใช้งบ 1 ล้าน สร้างน้ำพุลุมพินี. (2516, 15 มีนาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[4]สร้างสวนสาธารณะคลองจั่น เนื้อที่ 200 ไร่. (2516, 23 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[5]เปิดสวนพฤกษชาติ ' ประภาส'' พ.ย. นี้. (2516, 11 กรกฎาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3

[6]พ่อค้ามอบเงินสร้างสถานพักผ่อน. (2516, 30 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

บทบาทการเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ ดำเนินไปตามนโยบายที่ประกาศไว้ 10 เดือนเท่านั้นก็สิ้นสุด เพราะเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ส่งผลให้นายชำนาญ ยุวบูรณ์ พ้นจากตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งถ้ายังไม่พ้นจากตำแหน่ง กทม. จะสะอาดและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยกว่านี้ เพราะจากสรุปผลการดำเนินงานตามโครงการรักษาความสะอาดในระหว่างวันที่ 1 เมษายน – 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2516 ที่ กทม. ร่วมมือกับยุวสมาคมแห่งประเทศไทยในการรณรงค์เรื่องการทำความสะอาดเมืองหลวง ทำให้นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ทราบว่าสาเหตุหนึ่งที่ กทม. มีขยะมูลฝอยตกค้างมากเพราะรถขยะของ กทม. ไม่ได้เก็บขยะตามเวลาและบางคันนำขยะไปเททิ้งไว้ตามตรอกและซอยต่างๆ จึงเห็นได้ว่า กทม. ต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บขยะให้มากขึ้น รวมทั้งเร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักและเห็นคุณค่าของการรักษาความสะอาด นอกจากนั้นความต่อเนื่องในการทำงานก็เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะ “โครงการบูรณะจิตใจประชาชน” ที่นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการในการอบรมเยาวชนให้รู้จักรักษาความสะอาด ที่เริ่มต้นตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2516 ก็ไม่มีการสานงานต่อหลังจากที่นายชำนาญ ยุวบูรณ์ พ้นตำแหน่ง ทั้งที่เป็นโครงการที่ดีเพราะเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ ถ้านักเรียน นักศึกษารู้จักการรักษาความสะอาดในสถานศึกษาของตนแล้ว ก็ย่อมจะไปรักษาความสะอาดในสถานที่สาธารณะอื่นๆ ต่อไป

หลังจากที่นายชำนาญ ยุวบูรณ์ พ้นตำแหน่งไปแล้ว 3 เดือน ก็มีข่าวการคอร์รัปชั่นเงินสะสมของ กทม. จำนวน 100 ล้านบาท ในการขุดลอกคูคลองส่งน้ำช่วยชาวนาตามโครงการเพิ่มผลผลิตข้าวและพืชไร่แก่ชาวนาชาวไร่ในเขตกรุงเทพฯ ชั้นนอก จำนวน 8 เขต[1] แม้จะไม่ใช่งบประมาณในการแก้ไขสิ่งแวดล้อม แต่ก็กระทบต่อภาพลักษณ์ของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ พอควร

บทบาทของนายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล (2 พ.ย. 2516 – 5 มิ.ย. 2517)

หลังจากเกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และส่งผลให้นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ้นจากตำแหน่ง[2] คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ จึงมีมติแต่งตั้งให้นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล อธิบดีกรมที่ดิน ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516[3] ซึ่งนายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. ดังนี้

---

[1]พบโกงกินเงินเทศบาล ‘ยุคชำนาญ’ 100 ล้าน. (2517, 7 มกราคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 1.

[2]ในหลวงเสด็จฯ เยี่ยมคนเจ็บ ตั้งประจวบเป็นอธิบดีตำรวจ ชำนาญพ้นตำแหน่งโดยอัตโนมัติ. (2516, 18 ตุลาคม). *เดลินิวส์*. หน้า 1.

[3]ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2516, 9 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ*. เล่ม 90 ตอนที่ 141. หน้า 6.

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

กทม. ได้จัดโครงการทำความสะอาดในระหว่างวันที่ 21 - 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2517 โดยถือว่าเป็นวันเริ่มต้นของสัปดาห์สาธารณสุขแห่งชาติ การทำความสะอาด กทม. ครั้งนี้ ยึดหลักการปฏิบัติงานด้วยวิธีละมุนละม่อม ด้วยการขอความร่วมมือจากผู้ค้าและหาบเร่แผงลอยต่างๆ ให้ช่วยกันรักษาระเบียบ ทั้งนี้ได้มีลูกเสือจากโรงเรียนต่างๆ มาร่วมในการปฏิบัติงานด้วย นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล มอบหมายให้หัวหน้าเขตนัดประชุมเจ้าของตลาดสดทุกแห่งในแต่ละเขตเพื่อดำเนินการดังกล่าว ถึงแม้ว่าสัปดาห์สาธารณสุขแห่งชาติจะผ่านไปแล้วก็ตามขอให้ปฏิบัติตามนโยบายนี้ตลอดไปเพราะถือว่าการรักษาความสะอาดของท้องถิ่นนั้น ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของท้องถิ่นต้องเข้ามาร่วมมือด้วย[1]

นอกจากนี้ยังมีการติดตามเรื่องโรงกำจัดขยะ 4 โรง มูลค่า 284 ล้าน ที่สร้างเสร็จแล้วตั้งแต่สมัยของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ แต่ไม่สามารถรับมอบได้เพราะมีปัญหาเรื่องการทดสอบประสิทธิภาพของโรงงาน จึงตั้งคณะกรรมการขึ้น 1 คณะ เพื่อดำเนินการให้บริษัท จอห์นทอมสันดีไซน์แอนด์คอนเทรดดิ้งดิวิชั่น จำกัด ปฏิบัติตามสัญญาโดยเร็วที่สุดและได้มาตรฐานของ กทม.[2] แต่นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล พ้นจากตำแหน่งก่อนที่จะดำเนินการเรื่องนี้เสร็จสิ้น โครงการ “พิชิตขยะ” เพื่อให้ขยะหมดไปจาก กทม. ภายใน 3 ปี ได้มีการดำเนินการดังนี้

1. ซื้อรถเก็บขยะแบบอัดแน่นในรถ 10 คันๆ ละ 1 ล้านบาท ซึ่งจะเก็บขยะได้มากขึ้นอีก 5 เท่า และตั้งถังรองรับขยะตามปากซอยต่างๆ เพื่อประหยัดเจ้าหน้าที่เก็บขยะ
2. จัดตั้งศูนย์รวมขยะในเนื้อที่ประมาณ 3 - 4 ไร่ ภายในศูนย์จะมีเครื่องอัดขยะ 1 เครื่อง และรถคอนเทนเนอร์สำหรับลากขยะไปทิ้ง เพื่อที่รถเก็บขยะจะได้วิ่งมาเก็บขยะได้อีกโดยจะติดตั้งที่เขตดินแดง เขตธนบุรี และเขตยานนาวา ซึ่งวิธีนี้จะทำให้เก็บขนขยะเพิ่มได้ร้อยละ 30
3. กำหนดเวลาในการเก็บขยะจากตลาดต่างๆ ใน กทม.
4. ริเริ่มเก็บขยะทางเรือเพราะมีขยะทิ้งในแม่น้ำลำคลองมาก[3]

ขณะเดียวกัน กทม.ไม่ได้ขัดข้องที่จะให้ใช้ขยะมูลฝอยในการผลิตกระแสไฟฟ้าตามข้อเสนอของการพลังงานแห่งชาติ ซึ่งจะผลิตกระแสไฟฟ้าได้ถึงปีละ 125 ล้านยูนิต ถึงแม้ว่าจะใช้เงินลงทุน 286 ล้าน แต่จะถอนทุนคืนได้ภายใน 10 ปี เพราะนอกจากจะกำจัดขยะได้แล้วยังสามารถผลิตไฟฟ้าจำหน่ายเป็นรายได้ของ กทม. ด้วย คาดว่าจะสร้างที่ดินแดงหรือริมแม่น้ำเจ้าพระยา[4] แต่ไม่มีความคืบหน้าในการดำเนินโครงการนี้จนกระทั่งนายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาลพ้นจากตำแหน่ง

---

[1]การรักษาความสะอาด. (2516, 20 พฤศจิกายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[2]ตั้ง กก. เร่งสร้าง รง. กำจัดขยะ. (2517, 28 มกราคม). *ประชาธิปไตย*. หน้า 3.

[3]กทม. ตั้งศูนย์พิชิตขยะว่าในสามปีจะเห็นผล. (2517, 21 มีนาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[4]โรงไฟฟ้าพลังขยะยังเป็นที่สนใจของ กทม. (2517, 6 พฤษภาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

สำหรับการกำจัดสิ่งปฏิกูลนั้น นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล ได้ขอความร่วมมือจากตำรวจท้องที่ให้จับกุมรถดูดอุจจาระเถื่อนที่สร้างปัญหาให้กับ กทม. มาตั้งแต่สมัยของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ และขอความร่วมมือจากประชาชนอย่าใช้บริการรถดูดอุจจาระเถื่อน ให้แจ้งขอบริการได้ที่ กทม. ซึ่งจะไปบริการภายใน 2 วัน[1]

นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล ได้มอบหมายให้ทุกสำนักงานเขตใน กทม. ขยายเวลาในการให้บริการประชาชนออกไปจนถึงเวลา 20.00 น. ทุกวัน เพราะโดยปกติสถานที่ราชการโดยทั่วๆ ไปจะปิดให้บริการในเวลา 16.30 น. ทั้งนี้เพื่อให้บริการแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ในเรื่องการรักษาความสะอาด การชำระภาษีโรงเรือน งานทะเบียนราษฎร์ และอื่นๆ ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าเขตที่จะให้บริการได้ พร้อมทั้งให้รายงานผลการปฏิบัติงานเมื่อครบ 1 เดือน เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานดังกล่าว[2]

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

การป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานคร นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล ได้มอบหมายให้ดำเนินการทำความสะอาดท่อระบายน้ำและขุดลอกคูคลองต่างๆ เพื่อระบายน้ำได้อย่างสะดวกเมื่อฝนตกหนัก รวมทั้งประสานงานกับกรมชลประทานในการติดตั้งเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ในกรณีที่เครื่องสูบน้ำของ กทม.มีไม่เพียงพอ และได้จัดตั้งศูนย์ป้องกันน้ำท่วมและให้บริการแจ้งข่าวสารเรื่องน้ำท่วมแก่ประชาชนตลอด 24 ชั่วโมง[3]

3. ด้านปัญหาน้ำเน่าเสีย

ในการแก้ปัญหาน้ำเน่าเสีย นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล ได้อนุมัติงบประมาณ 250 ล้าน เพื่อก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียที่ปลายคลองช่องนนทรีเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำโสโครกที่ระบายออกบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ซึ่งโครงการนี้จะแล้วเสร็จภายในเวลา 3 ปี โดยที่ท่อระบายน้ำเสียจะวางขนานกับคลองผดุงกรุงเกษมเพื่อรับน้ำเสียจากบริเวณชุมชนชั้นใน คือ เขตป้อมปราบ เขตพระนคร และเขตสัมพันธวงศ์ มาบำบัดก่อนเพื่อไม่ให้น้ำเน่าไหลลงคลองโดยตรง[4] แต่จากการให้สัมภาษณ์ของนายชลอ ธรรมศิริ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทำให้ทราบว่าโครงการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียมีปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้

> ปัญหาน้ำเสียของกรุงเทพฯ นั้น เกินกำลังของเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดที่มีเพียง 130 คน จะแก้ไขได้ เพราะกรุงเทพมหานครมีประชากรถึง 4 ล้านคน ทำให้ไม่เพียงพอในการติดตามดูแลประชาชน เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม เจ้าของโรงแรมและร้านอาหารต่างๆ ว่าได้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่ นอกจากนั้นการกำหนดโทษทางกฎหมายยังเบาเกินไปสำหรับผู้ที่ปล่อยของเสียลงในที่สาธารณะจนทำให้ผู้อื่นได้รับ

---

[1] กทม. ให้ตร. จับรถเถื่อนแอบตักส้วม. (2517, 19 พฤษภาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[2] กรุงเทพฯ ขยัน สั่งทำงานถึง 2 ทุ่ม. (2517, 27 พฤษภาคม). *เดลินิวส์*. หน้า 1.

[3] ป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพฯ เต็มที่. (2517, 18 เมษายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[4] กทม. ทุ่ม 250 ล้าน แก้น้ำเน่าในกรุง. (2517, 2 พฤษภาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

> ความเดือดร้อน เช่น มีโทษปรับเพียง 50 บาท สำหรับผู้นำอุจจาระมาเทลงข้างถนนหรือลงคลองหรือทิ้งขยะมูลฝอยลงถนนซึ่งทำให้ผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัว โครงการทำบ่อบำบัดน้ำเสียที่ปลายคลองช่องนนทรีก็ยังไม่แล้วเสร็จเพราะต้องใช้งบประมาณมาก การแก้ไขน้ำเสียจึงค่อยทำค่อยไปตามงบประมาณที่มีอยู่ ทำให้ต้องปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำเจ้าพระยาไปเรื่อยๆ จนกว่าโครงการสร้างโรงกำจัดน้ำเสียจะเสร็จ[1]

นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล มีบทบาทการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมใน กทม. เพียง 7 เดือนเท่านั้นก็พ้นจากตำแหน่ง เพราะรัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ลาออกในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2517[2] จึงทำให้นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ้นจากตำแหน่งไปด้วยเพราะเป็นข้าราชการการเมือง ดังนั้น “โครงการพิชิตขยะ” ที่ต้องใช้เวลาถึง 3 ปีจึงยังไม่ประสบผลสำเร็จ แต่การริเริ่มเก็บขยะในแม่น้ำลำคลองเป็นสิ่งที่ดีและควรกระทำอย่างยิ่ง เพราะน้ำในแม่น้ำคูคลองเริ่มเน่าเหม็นจากการที่ประชาชนทิ้งขยะมูลฝอยลงไป จากคำให้สัมภาษณ์ของนายชลอ ธรรมศิริ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้แสดงให้เห็นว่า กทม. ยังขาดทั้งงบประมาณและกำลังคนในการแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสีย จะเห็นได้จากการที่นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล ได้อนุมัติให้สร้างโรงกำจัดน้ำเสียที่ปลายคลองช่องนนทรี แต่โครงการนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ (ต่อมาเปิดดำเนินการใน พ.ศ. 2541) นอกจากนั้นประชาชนยังไม่ตระหนักถึงคุณค่าของการรักษาความสะอาดและไม่มีความเกรงกลัวต่อโทษทางกฎหมายที่จะได้รับเมื่อทำผิด เพราะการลงโทษปรับน้อยเกินไป กทม. จึงควรใช้มาตรการทางกฎหมายให้เข้มงวดมากขึ้น และเร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็นโทษของการไม่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพราะประชาชนส่วนหนึ่งยังใช้น้ำในแม่น้ำลำคลองในการดำรงชีวิตประจำวัน จึงอาจเป็นสาเหตุของการเกิดโรคผิวหนังหรือเกิดโรคระบาด เช่น อหิวาตกโรค บิด และไทฟอยด์ได้

นอกจากนี้การปฏิบัติงานที่ไม่รอบคอบของเจ้าหน้าที่ขุดท่อระบายน้ำ ได้ทำให้ภาพลักษณ์ของกรุงเทพมหานครเสียหาย คือ เจ้าหน้าที่ กทม. เขตพระโขนงได้ขุดถนนเพื่อฝังท่อระบายน้ำแล้วกลบไม่เรียบร้อย ทำให้ขอทานผู้หญิงตกไปเสียชีวิต ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2517 ซึ่งเหตุการณ์เช่นเดียวกันนี้ได้เกิดขึ้นเมื่อ 2 เดือนก่อนที่เขตพระโขนงเหมือนเดิม คือ มีเจ้าหน้าที่ของ กทม. ตกลงไปในท่อระบายน้ำจนได้รับบาดเจ็บสาหัส[3] เหตุการณ์ทั้ง 2 ครั้งนี้ ทำให้เห็นว่า กทม. จะต้องปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่สร้างท่อระบายน้ำให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังและต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพของประชาชน แม้ว่า กทม. จะรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหาย

---

[1] กรุงเทพฯ สารภาพไม่มีทางแก้ ‘น้ำเสีย’ ต้องปล่อยลงเจ้าพระยา. (2517, 2 พฤษภาคม). *เดลินิวส์.* หน้า 20.

[2] นายสัญญาออกที.วี.คืนนี้ แถลงเหตุผลการลาออก คาดตั้งนายกฯ คนใหม่พรุ่งนี้. (2517, 22 พฤษภาคม). *สยามรัฐ.* หน้า 1.

[3] จะปรับ ‘ท่อ’ ทั่วกรุง ช่วยศพขอทาน. (2517, 5 กุมภาพันธ์). *ไทยรัฐ.* หน้า 1.

ทั้งหมดแต่ชีวิตคนมีค่ามากกว่าเงิน จึงควรมีบทลงโทษอย่างหนักสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอย่างไม่ระมัดระวัง และเหตุการณ์ลักษณะนี้ก็ยังเกิดขึ้นอีกอย่างซ้ำซากจนทุกวันนี้ กทม. จึงได้รับการกล่าวขวัญล้อเลียนเรื่องคนเดินตกท่อระบายน้ำ โดยเฉพาะในเวลากลางคืนซึ่งมีแสงสว่างไม่เพียงพอ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2517 ได้ลงพิมพ์บทความแสดงความคิดเห็นถึงการปกครองในรูปแบบของ “กรุงเทพมหานคร” นี้ว่าดำเนินมา 1 ปีแล้ว มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสภากรุงเทพมหานครที่มาจากการแต่งตั้ง แต่การบริหารงานยังไม่ได้แตกต่างไปจากที่เคยเป็นเทศบาล เพราะเจ้าหน้าที่ของ กทม. ขาดประสิทธิภาพในการติดต่อกับประชาชนและไม่สามารถให้บริการได้อย่างทันท่วงที ถนนยังสกปรกและท่อระบายน้ำก็อุดตัน ดังนั้นในรอบ 1 ปี ของ กทม. จึงเป็นรอบแห่งการย่ำเท้าอยู่กับที่เก่า ประชาชนไม่ได้อะไรใหม่ขึ้นมานอกจากผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครซึ่งเปลี่ยนหน้ามาทีละคน[1] จากบทความดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนบางส่วนยังไม่พอใจการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ และนายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนที่ 1 และ 2 ที่มาจากการแต่งตั้งของคณะรัฐมนตรีในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2516 และวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516 ตามลำดับ

บทบาทของนายศิริ สันตะบุตร (6 มิ.ย. 2517 - 15 มี.ค. 2518)

เมื่อรัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ลาออกในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2517[2] ทำให้นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ้นจากตำแหน่งเพราะเป็นข้าราชการการเมือง แต่นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2517[3] คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งให้นายศิริ สันตะบุตร ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครตั้งแต่วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2517[4] และในวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2517 นายศิริ สันตะบุตร และคณะ ได้เข้ารับมอบนโยบายการบริหาร กทม. 4 ประการ จากพลตำรวจตรี อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

1. การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
2. งานสร้างท่อระบายน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม
3. งานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ทำความรำคาญให้แก่ประชาชน เช่น โรงงานปล่อยน้ำเสียและควันพิษ

---

[1]ประเมินผลงานของกรุงเทพ. (2517, 8 มีนาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[2]นายสัญญาออกที.วี.คืนนี้ แถลงเหตุผลการลาออก คาดตั้งนายกฯ คนใหม่พรุ่งนี้. (2517, 22 พฤษภาคม). *สยามรัฐ*. หน้า 1.

[3]มีพระบรมราชโองการตั้งนายกฯ แล้ว สัญญาพบปัญหาหนักใจ ตั้ง รมต. 3 กระทรวงสำคัญ. (2517, 28 พฤษภาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า16.

[4]ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2517, 11 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ*. เล่ม 91 ตอนที่ 100. หน้า 2572.

4. การซ่อมแซมถนน ตรอก และซอยต่างๆ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยยังได้กำชับให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครดำเนินการอย่างเร่งด่วนสำหรับงานทุกอย่างที่มีผลกระทบกระเทือนต่อประชาชน พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาติดต่องาน[1] และมอบหมายให้ กทม. บริหารงานตามแผนพัฒนาเมืองท้องถิ่นและสาธารณูปโภคซึ่งเป็นแผนย่อยของ "แผนมหาดไทย พ.ศ. 2517 - 2519" ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)[2] นายศิริ สันตะบุตร ได้กล่าวถึงการบริหารกรุงเทพมหานครว่า "จะกระจายงานให้เขตต่างๆ รับผิดชอบให้มากที่สุด เช่น งานการซ่อมสร้างถนนหนทางต่างๆ ส่วนเรื่องการเก็บขยะนั้น ขณะนี้รถเก็บขยะมีไม่เพียงพอกับปริมาณขยะที่ต้องเก็บถึงวันละ 2,000 ตัน จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาจัดซื้อรถขยะเพิ่มอีก 4 เท่า"[3] และให้ทุกเขตจัดตั้งหน่วยรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน เช่น ท่อระบายน้ำอุดตัน ถนนชำรุดเป็นหลุมเป็นบ่อ หรือกองขยะที่ไม่ได้ขน เป็นต้น โดยให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็วที่สุด ถ้าเขตใดไม่สามารถแก้ไขได้ ให้แจ้งไปยัง กทม. เพื่อจะได้ดำเนินการให้ นายศิริ สันตะบุตร ได้มีบทบาทในการแก้ไขสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

นายศิริ สันตะบุตร ได้ให้มีการจัดซื้อรถเก็บขยะเพิ่มอีก 50 คัน[4] และสั่งให้มีการทำความสะอาดตลาดสดโดยการเก็บขยะมูลฝอยที่เกิดจากเศษอาหารและใบตองให้เรียบร้อย[5]

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

กทม. ได้ดำเนินการตามแผนมหาดไทย พ.ศ. 2517 – 2519 โดยการสร้างท่อระบายน้ำให้ติดต่อกันทั้งหมดเพื่อให้น้ำไหลลงคลองได้อย่างรวดเร็วและขุดลอกคูคลองไม่ให้ตื้นเขิน[6] แต่ในระหว่างวันที่ 9 – 11 ตุลาคม พ.ศ. 2517 มีฝนตกหนักใน กทม. ประกอบกับมีน้ำเหนือหลากและน้ำทะเลหนุน กทม. จึงประสบภาวะน้ำท่วม และเศรษฐกิจได้รับความเสียหายมาก ซึ่งนายศิริ สันตะบุตร ได้พยายามแก้ไขสถานการณ์อย่างเต็มที่พร้อมทั้งให้สัญญากับชาว กทม. ว่า "เมื่อฝนหยุดตกและถนนแห้งแล้ว กทม. จะลงมือซ่อมถนนที่ชำรุดเสียหายโดยรีบด่วน"[7] ดังนั้นหลังจากที่น้ำแห้งแล้ว กทม. ก็ได้รีบดำเนินการแก้ไขซ่อมถนน ตรอก และซอยที่ได้รับความเสียหายต่อไป

---

[1] นโยบายใหม่ของ ก.ท. อะไรกระทบคนกรุงรีบทำก่อน. (2517, 7 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 1.

[2] สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย. (2518). *แผนมหาดไทย พ.ศ.2517 - 2519.* หน้า 47 - 52.

[3] ผู้ว่าฯ กทม. แบ่งงานให้ 2 รองฯ ช่วย. (2517, 12 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 13.

[4] เผยงบฯ กทม. ได้ 1, 200 ล้าน. (2517, 17 กรกฎาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[5] กทม. ปวดหัว แผงลอยเกะกะสกปรก. (2517, 17 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[6] เผยงบฯ กทม. ได้ 1, 200 ล้าน. (2517, 17 กรกฎาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[7] ฝน 'ถล่ม' กท. ถนนเสียนับล้าน. (2517, 13 ตุลาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 1.

นายศิริ สันตะบุตร ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเพียง 9 เดือน ก็พ้นจากตำแหน่งเพราะมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ในวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2518 ทำให้การดำเนินงานที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยยังไม่แล้วเสร็จ เช่น งานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ทำความรำคาญให้แก่ประชาชน เช่น โรงงานปล่อยน้ำเสียและควันพิษ และภาระหน้าที่ตามแผนมหาดไทย พ.ศ. 2517 - 2519 ก็ยังไม่ได้ทำ เช่น โครงการปลูกต้นไม้ปีละ 8,000 ต้น[1] เพราะต้องแก้ไขปัญหาน้ำท่วม กทม. ซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนก่อน

วันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2517 นายกรัฐมนตรี นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับสนองพระบรมราชโองการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 ซึ่งในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงการปกครองระดับท้องถิ่นไว้ในหมวด 9 มาตรา 216 ไว้ว่า การปกครองท้องถิ่นทุกระดับรวมทั้งนครหลวง ให้มีสภาท้องถิ่นและหัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่นหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่นนั้น[2] และจากการสอบถามประชาชนมีผลสรุปว่า ต้องการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่มาจากการเลือกตั้งมากกว่าแต่งตั้ง เพราะประชาชนคิดว่าจะเอาใจใส่การแก้ไขปัญหาให้ประชาชนที่เลือกเข้ามามากกว่าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่มาจากการแต่งตั้งของรัฐบาล[3] ต่อมานายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี ได้รับสนองพระบรมราชโองการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 โดยยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 335 [4] เพื่อให้ชาว กทม. ได้มีส่วนเข้ามารับผิดชอบในการบริหารกรุงเทพมหานครโดยตรง และเป็นตัวอย่างของการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนของท้องถิ่นนั้นๆ เพราะมาตรา 21 กำหนดให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร[5] คณะรัฐมนตรีจึงมีมติแต่งตั้งให้นายสาย หุตะเจริญ (29 พ.ค. 2518 – 13 ส.ค. 2518) เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และเตรียมการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรก ในวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2518[6]

บทบาทของนายสาย หุตะเจริญ (29 พ.ค. 2518 – 13 ส.ค. 2518)

หลังจากที่รัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ดำเนินการให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

---

[1]สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย. (2518). *แผนมหาดไทย พ.ศ.2517 - 2519.* หน้า 52.

[2]รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2517, 7 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 91 ตอนที่ 169. หน้า 158.

[3]ประเมินผลงานของกรุงเทพ. (2517, 8 มีนาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[4]พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518. (2518, 14 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 92 ตอนที่ 42. หน้า 2.

[5]*แหล่งเดิม.* หน้า 11, 59.

[6]พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518. (2518, 13 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 92 ตอนที่ 92. หน้า 132.

ราษฎรตามระบอบประชาธิปไตยในวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2518 เรียบร้อยแล้ว[1] ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้รับพระบรมราชโองการให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518[2] แต่ในวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2518 รัฐบาลของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ต้องพ้นจากตำแหน่ง เพราะไม่ได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา จึงต้องมีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่[3] ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2518 ดังนั้นนายศิริ สันตะบุตร จึงพ้นจากตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2518[4] ซึ่งตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 มาตรา 89 บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครว่างลงก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง ให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งบุคคลที่เห็นสมควรเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และได้มีมติในวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 ได้แต่งตั้งนายสาย หุตะเจริญ อดีตอธิบดีกรมพัฒนาชุมชนและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในสมัยของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนที่ 4[5] หลังจากการรับตำแหน่ง นายสาย หุตะเจริญ ได้แถลงว่าหน้าที่ที่จะต้องรีบทำ คือ การป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม เนื่องจาก กทม. ได้รับความเสียหายมากจากภาวะน้ำท่วมเมื่อปลายปี 2517 และเข้ารับมอบนโยบายจากนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ที่ให้ กทม. ประสานงานกับการไฟฟ้านครหลวงและการประปานครหลวงในเรื่องการขุดถนน การรักษาความสะอาด และการแก้ปัญหาน้ำท่วม[6] นายสาย หุตะเจริญ ได้เรียกประชุมเจ้าหน้าที่ กทม. เพื่อเร่งรัดงานให้เสร็จสิ้นก่อนที่จะมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ปรับปรุงทางเดิน ตรอก และซอยต่างๆ
2. กำจัดมูลฝอยและรักษาความสะอาด
3. แก้ไขปัญหาน้ำท่วม
4. บำรุงรักษาซ่อมผิวจราจร

---

[1]ปชป.ครองกรุงเทพฯ คึกฤทธิ์มาเดี่ยว หลายจังหวัดสู้กันถึงเลือด 11 ศพ ‘สังเวย’. (2518, 27 มกราคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 1.

[2]โปรดเกล้าฯ ตั้ง‘เสนีย์’ แล้ว รัฐบาลผสมวุ่น ‘ชาติไทย’ เล่นแง่. (2518, 16 กุมภาพันธ์). *ไทยรัฐ*. หน้า 1, 16.

[3]รัฐบาลพัง! โดน ‘ไม้ตาย’ ลงมติลับแพ้ยับ คึกฤทธิ์ได้ท่า. (2518, 7 มีนาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 1, 3.

[4]พรรคเล็กเตือนนายกใหม่ มี รมต.มือเน่า ‘คว่ำ’. (2518, 15 มีนาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 1.

[5]ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2518, 10 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ*. เล่ม 92 ตอนที่ 109. หน้า 1394.

[6]ผู้ว่าฯ กทม. คนใหม่รับงานแล้ว จะแก้ปัญหาน้ำท่วมเมื่อฝนหยุด. (2518, 30 พฤษภาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

5. เร่งรัดงานก่อสร้าง ปรับปรุงบริการสาธารณูปโภคที่ได้รับอนุมัติงบประมาณไว้แล้ว แต่มีปัญหาขัดข้องในการดำเนินงาน

6. ผ่อนคลายปัญหาจราจรโดยให้มีที่จอดรถเฉพาะจุด[1]

ถึงแม้ว่านายสาย หุตะเจริญ มีวาระการดำรงตำแหน่งเพียง 75 วัน แต่ก็มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. ดังนี้

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

กทม. ได้แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเฉพาะหน้าในการเก็บขยะ คือ อนุมัติให้จ้างรถเอกชน 30 คันเพื่อเก็บขยะจากตลาดสดใหญ่ๆ ทั้ง 43 แห่ง และอนุมัติจ้างรถเอกชนอีก 20 คัน เพื่อขนขยะตามตรอก ซอย พร้อมเพิ่มถังรองรับขยะขนาด 200 ลิตรตามจุดต่างๆ ให้มากขึ้น รวมทั้งได้จัดซื้อรถเก็บขยะขนาดเล็กให้เขตต่างๆ เขตละ 1 - 2 คัน และเร่งรัดซื้อรถขนขยะขนาดใหญ่อีก 50 คัน จัดซื้อรถยนต์แบบอัดเก็บขยะมูลฝอย 2 คันๆ ละ 1 ล้าน 3 แสนบาท ซึ่งสามารถบรรจุขยะได้อีก 5 เท่าตัว เพราะเวลานี้มีขยะตกค้างประมาณวันละ 1,000 คิว แต่ถ้าได้รถขนขยะมาอีก 50 คัน ขยะดังกล่าวจะหมดไป[2] นอกจากนั้น กทม.จะใช้มาตรการเด็ดขาดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการกับผู้รับเหมาก่อสร้างที่วางวัสดุก่อสร้างเกะกะกีดขวางทางจราจร เช่น ทราย หิน เหล็ก และรถบรรทุกสิบล้อ ที่ลำเลียงวัสดุเข้าไปในตรอก ซอยต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ถนนและท่อระบายน้ำชำรุดเสียหาย กีดขวางการสัญจรของประชาชน[3]

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

แผนป้องกันน้ำท่วมเฉพาะหน้าในฤดูฝน คือ เร่งรัดการลอกคูคลองเพื่อเปิดทางน้ำให้สะดวกโดยใช้งบประมาณ 2 ล้านบาทเศษ และล้างท่อระบายน้ำโดยใช้งบประมาณ 4 ล้านบาทเศษ รวมทั้งสั่งตั้งเครื่องสูบระบายน้ำตามจุดต่างๆ ที่มีน้ำขังโดยไม่ต้องรอถึงปลายฤดูฝน นอกจากนั้นยังมีโครงการป้องกันน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาไหลท่วมที่ลุ่มต่างๆ ใน กทม. อีกด้วย ในกรณีที่ท่อระบายน้ำอุดตันเพราะเศษขยะ ได้แก้ไขโดยสร้างรั้วล้อมกองขยะเพื่อไม่ให้เศษขยะปลิวออกมาที่ทางเท้าและถนน นอกจากนั้น กทม. ได้รับงบประมาณในการสร้างท่อระบายน้ำเพิ่มเติม ถ้าถนนใดมีน้ำท่วมประจำก็จะพิจารณายกระดับถนนให้สูงขึ้น[4]

การขุดลอกคูคลองนี้ กทม. ได้ขอความร่วมมือจากกรมราชทัณฑ์โดยใช้นักโทษที่มีความประพฤติดีและใกล้กำหนดพ้นโทษจำนวน 100 คน รวมทั้งผู้คุม มาช่วยขุดลอกคูคลองโดยใช้อุปกรณ์ต่างๆ ของ กทม. และจ่ายค่าแรงงานเพื่อให้นักโทษมีรายได้ โดยขุดลอกคลองแรกที่ข้างวัด

---

[1] กทม. เร่งรัดงาน 6 อย่าง. (2518, 5 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[2] กทม. จ้างรถเอกชน 50 คัน ช่วยขนขยะในกรุง จะระบายน้ำท่วมออกก่อนไม่รอฝนหมด. (2518, 13 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[3] กทม. จะจัดการพวกผู้รับเหมา วางสิ่งของเกะกะให้จับ !. (2518, 1 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[4] กทม. จ้างรถเอกชน 50 คัน ช่วยขนขยะในกรุง จะระบายน้ำท่วมออกก่อนไม่รอฝนหมด. (2518, 13 มิถุนายน). *เล่มเดิม*. หน้า 3.

ราชบพิธตั้งแต่ด้านคลองหลอดวัดราชบพิธไปจนถึงถนนตีทอง ระหว่างวันที่ 4 - 7 สิงหาคม พ.ศ. 2518 รวม 4 วัน โดยมีนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานในพิธีเปิดงาน ทั้งนี้มูลนิธิปอเต๊กตึ๊งได้บริจาคเสื้อผ้าและรองเท้าอย่างละ 120 ชุด เพื่อมอบให้แก่ผู้ต้องโทษในการขุดลอกคูคลองด้วย[1]

การดำรงตำแหน่งเพียง 75 วัน ทำให้นายสาย หุตะเจริญ มีเวลาในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. ตามแผนมหาดไทย พ.ศ. 2517 - 2519 และตามนโยบายที่ได้รับจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้เพียง 2 ด้านเท่านั้น คือ การกำจัดขยะมูลฝอยและการป้องกันน้ำท่วม นอกจากนั้นการประสานงานกับการไฟฟ้านครหลวงและการประปานครหลวงในเรื่องการขุดถนนก็เป็นเรื่องที่ยาก เพราะทั้ง 3 หน่วยงานไม่ได้อยู่ในระบบการเงินการคลังเดียวกับ กทม. นโยบายในการทำงานจึงไม่สอดคล้องกันดังกล่าว แต่ภาระที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรกนั้นประสบความสำเร็จด้วยดี และผู้ที่ได้รับเลือกจากชาว กทม. ให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คือ นายธรรมนูญ เทียนเงิน (13 ส.ค. 2518 – 29 เม.ย. 2520)

ทั้งนี้ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์จากนายสมเจตน์ ชวนชาติ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา กทม. ว่า การที่ผู้บริหาร กทม. ชุดแต่งตั้งจะซื้อรถขยะให้มากขึ้น 50 คันนั้น เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุโดยมิได้วิจัยข้อมูลของความสกปรกว่าเกิดขึ้นเพราะเหตุใด และควรใช้วิธีใดในการแก้ไข การซื้อรถขยะเพิ่มในขณะนี้อาจทำให้ประชาชนมองไปในรูปที่ว่ามีเจตนาไม่บริสุทธิ์ เพราะปัญหารีบด่วนที่ควรจะปฏิบัติในขณะนี้ คือ “ทำให้ประชาชนเข้าใจวิธีการใช้สิทธิในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ที่จะมีขึ้นในวันอาทิตย์ที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2518 นี้มากกว่า”[2] นอกจากนั้นข้าราชการ กทม. บางคนได้ระบุว่านายสาย หุตะเจริญ กระทำผิดระเบียบในการพิจารณาบำเหน็จข้าราชการ กทม. ที่มีความสนิทสนมกับนายสาย หุตะเจริญ คนละ 3 ขั้น จำนวน 17 คน โดยไม่ผ่านการอนุมัติของคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร เช่น นายชนะศักดิ์ ยุวบูรณ์ และนายดุสิต ธรรมรักษ์ เป็นต้น แต่คุณหญิงนันทกา สุประภาตะนันท์ ปลัดกรุงเทพมหานคร ได้ชี้แจงว่า “การพิจารณาเงินเดือนเป็นความลับ และเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครโดยไม่ต้องผ่านการอนุมัติของคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานครสำหรับข้าราชการตั้งแต่ชั้นเอกลงไป เว้นแต่ข้าราชการชั้นพิเศษจะต้องเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา และผู้ที่ได้ 3 ขั้นนั้นก็เป็นผู้ที่ได้ 2 ขั้นอยู่แล้ว”[3]

---

[1]จะขุดลอกก็ต้องมีพิธี. (2518, 3 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[2]ผู้สมัคร กทม. ทักท้วงซื้อรถขยะ งานรีบด่วน คือ ชวนคนเลือกตั้ง. (2518, 31 กรกฎาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[3]อดีตผู้ว่าฯ กทม. ‘สาย’ ทิ้งทวน ปูนบำเหน็จลูกท่านฯ 3 ขั้น 17 คน. (2518, 15 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

นับตั้งแต่มีการจัดตั้งองค์กรการปกครองท้องถิ่นกรุงเทพมหานครหรือ กทม. ในวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 จนกระทั่งมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกในวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2518 กทม. มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่มาจากการแต่งตั้ง 4 คน ซึ่งมีแนวทางการบริหารงานตามนโยบายของรัฐบาลโดยผ่านมาทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และในระหว่าง พ.ศ. 2517 – 2519 ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจะต้องปฏิบัติงานตามแผนมหาดไทย พ.ศ. 2517 – 2519 ด้วย เช่น ใน พ.ศ. 2517 การดำเนินงานในเขตคลองสานมีการปรับปรุงท่อและผิวจราจรให้ใหญ่กว่าเดิม จำนวน 2 ถนน พ.ศ. 2518 ปรับปรุงท่อและผิวจราจร 1 ถนน พ.ศ. 2519 ปรับปรุงท่อและผิวจราจรอีก 1 ถนน และให้ทำความสะอาดท่อระบายน้ำปีละ 2 ครั้ง เป็นต้น นอกจากนั้นให้ปลูกต้นไม้เพิ่มเติมปีละ 8,000 ต้น นอกเหนือจากที่ส่งเสริมให้ประชาชนปลูก[1] ซึ่งในระยะเวลา 3 ปีนี้ กทม.ได้รับงบประมาณจากกระทรวงมหาดไทยเป็นจำนวนถึง 2,933,549,752.50 บาท[2] แต่การปฏิบัติงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มีทั้งการขับไล่รัฐบาล รัฐบาลขอลาออกเองเพราะไม่สามารถบริหารงานให้ราบรื่นได้ และรัฐบาลไม่ได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภาทำให้ต้องมีการเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ จึงทำให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนที่ 1 – 4 มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งคนละไม่ถึง 1 ปี เพราะต้องพ้นตำแหน่งตามอายุของรัฐบาล ส่งผลให้การทำงานไม่ต่อเนื่องและไม่สามารถปฏิบัติตามแผนมหาดไทย พ.ศ. 2517 – 2519 ได้อย่างครบถ้วน เช่น ไม่สามารถปลูกต้นไม้เพิ่มเติมได้ตามที่กำหนด นอกจากนั้นการที่ กทม. มีงบประมาณไม่เพียงพอทำให้การแก้ไขปัญหาไม่เป็นไปตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ได้ประกาศไว้ เช่น ไม่สามารถสร้างโรงกำจัดน้ำเสียที่ปลายคลองช่องนนทรีได้ทั้งๆ ที่โครงการได้รับอนุมัติให้ก่อสร้างแล้ว ประกอบกับเจ้าหน้าที่ในการควบคุมดูแลให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายมีไม่เพียงพอ การลงโทษปรับสำหรับผู้ที่ทำลายสิ่งแวดล้อมก็น้อยเกินไป ด้วยสาเหตุดังกล่าวมาแล้วจึงทำให้การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม.ไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่และก่อให้เกิดปัญหาสะสมมากยิ่งขึ้น

---

[1]สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย. (2518). *แผนมหาดไทย พ.ศ.2517 - 2519.* หน้า 48 - 52

[2]*แหล่งเดิม.* หน้า 69.

บทที่ 3
บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2518 - 2528)

การเกิดวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคนทั้งโลก นานาประเทศจึงพยายามหาวิธีแก้ไขปัญหาเพื่อลดความสูญเสียที่จะเกิดขึ้น เช่น องค์การสหประชาชาติได้ร่วมมือกับรัฐบาลสวีเดนจัดการประชุมเรื่องสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ที่กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ในระหว่างวันที่ 5 - 16 มิถุนายน พ.ศ. 2515 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม 1,200 คน จาก 113 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยและมีผู้สังเกตการณ์ 1,500 คนจากทั่วโลก ผลการประชุมครั้งนี้ทำให้มีการจัดตั้งโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติขึ้น[1] สำหรับประเทศไทยนายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี ได้รับสนองพระราชโองการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2518 ซึ่งกำหนดให้จัดตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขึ้น โดยมีเหตุผล คือ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของประชากรและการหลั่งไหลจากชนบทเข้าสู่เมืองใหญ่ๆ ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ดินเสีย น้ำเน่า อากาศเป็นพิษ ป่าไม้และต้นน้ำลำธารถูกทำลาย การนำเทคโนโลยีมาใช้โดยไม่คำนึงถึงผลสะท้อนที่ตามมาได้ทำให้ป่าไม้ แร่ธาตุ เชื้อเพลิงหมดสิ้นไปโดยเร็ว[2] เช่น การใช้เลื่อยไฟฟ้าย่อมตัดต้นไม้ได้เร็วกว่าการใช้ขวานหลายเท่า หรือการใช้เรือที่มีเรดาห์ช่วยค้นหาแหล่งที่มีปลาชุมชุมย่อมจับปลาได้มากกว่าเรือหาปลาธรรมดา เป็นต้น ดังนั้นปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงเกิดจากการกระทำของมนุษย์เพื่อสนองตอบความสะดวกสบายในชีวิต และความก้าวหน้าทางวิทยาการทำให้สามารถนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ได้อย่างสะดวก แต่กระบวนการผลิตทำให้เกิดของเสียออกไปสู่สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อมนุษย์ทั้งโลก นอกจากนั้นการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงในการขนส่งสินค้าไปสู่ผู้บริโภคก็ทำให้เกิดก๊าซพิษเพราะการสันดาปที่ไม่สมบูรณ์ของเครื่องยนต์ เช่น คาร์บอนมอนอกไซด์ คาร์บอนไดออกไซด์ ไฮโดรคาร์บอน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และฝุ่นละออง เป็นต้น[3] ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มีคุณสมบัติกั้นความร้อนจากผิวโลกไม่ให้ผ่านกลับออกไป จึงทำให้อุณหภูมิของโลกร้อนขึ้น เรียกว่า ภาวะเรือนกระจก (Green House Effect) ซึ่งเป็นเหตุให้น้ำแข็งที่ขั้วโลกละลาย น้ำทะเลสูงขึ้น ระบบนิเวศมีปัญหา และเกิดการพังทลายของแนวชายฝั่งโดยเฉพาะวันที่มีพายุแรง ทำให้น้ำเค็มเข้าสู่แผ่นดินและเกิดปัญหาเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้ ความแห้งแล้งจะทวีความรุนแรงขึ้น ส่วนก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ก็สามารถรวมตัวกับ

---

[1] พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518. (2518, 19 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 92 ตอนที่ 40. หน้า 40 – 41.

[2] *แหล่งเดิม.* หน้า 47.

[3] สุพัฒน์ หวังวงศ์วัฒนา. (2539). ปัญหามลพิษทางอากาศจากการคมนาคมขนส่ง. ใน *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย* 2538. หน้า 229.

ฮีโมโกลบินในเลือดได้เร็วกว่าออกซิเจน 200 - 250 เท่า เกิดเป็นคาร์บอกซีโฮโมโกลบิน ทำให้ปวดศีรษะ คลื่นเหียนอาเจียน ชัก และอาจตายได้ สำหรับก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ เมื่อรวมตัวกับไอน้ำในบรรยากาศจะเกิดกรดซัลฟูริค ซึ่งเป็นอันตรายต่อเนื้อเยื่อของปอดและมีผลให้โลหะผุกร่อนเร็ว[1] ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงไม่ใช่ปัญหาของประเทศใดประเทศหนึ่งแต่เป็นปัญหาของทุกประเทศที่ต้องร่วมกันป้องกันและแก้ไขให้ดีขึ้น เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นวัฏจักรที่ส่งผลกระทบไปยังประเทศอื่นได้ ดังนั้นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทั้ง 5 คน (พ.ศ. 2518 – 2528) จึงมีภาระหน้าที่ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 และแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524) ที่มีวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงและพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อมของ กทม. ได้แก่ แผนควบคุมอากาศเป็นพิษและเสียงรบกวน แผนป้องกันและกำจัดน้ำเสีย แผนเก็บขนขยะมูลฝอย แผนปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม และแผนอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง[2] รวมทั้งแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529) ที่มีวัตถุประสงค์ดำเนินงานต่อเนื่องจากแผนที่ 1 โดยเฉพาะปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชากรใน กทม. เช่น ปรับปรุงสภาวะสิ่งแวดล้อมภายในโรงงานอุตสาหกรรมในเขต กทม. ให้ถูกสุขลักษณะ ควบคุมและแก้ไขภาวะมลพิษทางอากาศและเสียง ลดอัตราการเจ็บป่วยและตายจากโรคระบบทางเดินอาหาร และให้ประชากรในเขตกรุงเทพฯ ชั้นนอกมีน้ำสะอาดใช้บริโภค[3] ดังนั้น กทม. จึงต้องให้ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลก และต้องปฏิบัติตามกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 เป็นต้น

บทบาทของนายธรรมนูญ เทียนเงิน (13 ส.ค. 2518 – 29 เม.ย. 2520)

นายธรรมนูญ เทียนเงิน ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกในวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2518[4] หลังจากที่ได้รับการแต่งตั้งได้แถลงนโยบายว่า “จะแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. ในเรื่องขยะมูลฝอย การป้องกันน้ำท่วม และการสร้างสวนสาธารณะเพิ่ม”[5] ดังต่อไปนี้

---

[1]กนก จันทร์ทอง. (2538). *สิ่งแวดล้อมศึกษา : ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม.* หน้า 52 - 53.

[2]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2520). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2520 - 2524).* หน้า 207.

[3]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2525). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2525 - 2529).* หน้า 1131.

[4]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). *แนะนำกรุงเทพมหานคร 2540.* หน้า 27.

[5]สละตำแหน่งเลขาธิการพรรค ‘ธรรมนูญ’ จะทุ่มเวลาให้ กทม. (2518, 13 สิงหาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

การแก้ไขปัญหาด้านขยะมูลฝอยเป็นหน้าที่แรกของนายธรรมนูญ เทียนเงิน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกที่มาจากการเลือกตั้ง เพราะเจ้าหน้าที่ขนขยะของ กทม. ได้หยุดงานประท้วงในวันที่ 18 - 23 สิงหาคม พ.ศ. 2518 เพราะต้องการได้เงินเดือนเพิ่มเนื่องจากภาวะค่าครองชีพสูง แต่ กทม. ไม่อนุมัติเพราะเป็นอัตราที่สูงกว่าระเบียบของกระทรวงการคลัง ทำให้ตลาดใหญ่ๆ ใน กทม. โดยเฉพาะตลาดปากคลองตลาด ตลาดวงเวียนใหญ่ ตลาดบางลำพู และตลาดเก่าเยาวราช เป็นต้น มีขยะตกค้างและส่งกลิ่นเหม็นคลุ้ง บางแห่งยังมีขยะล้นออกมาที่ถนนทำให้กีดขวางการจราจร[1] นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงอนุมัติให้ว่าจ้างบริษัทเอกชนมาขนขยะแทนเพื่อไม่ให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน[2] และได้รับความร่วมมือจากนักเรียนของโรงเรียนต่างๆ รวมทั้งประชาชนมาช่วยกันเก็บขยะตามตลาดสด ทางเท้า และสถานที่ต่างๆ จนทำให้ปัญหาในเรื่องขยะมูลฝอยล้นกรุงเทพฯ หมดไปในที่สุด[3]

นอกจากกรณรงค์ในการเก็บและกำจัดขยะมูลฝอยเพื่อให้ กทม. สะอาดแล้ว นายธรรมนูญ เทียนเงิน ยังต้องการกำจัดพาหะที่นำเชื้อโรคมาสู่มนุษย์ซึ่งมักจะอาศัยอยู่ตามกองขยะมูลฝอยที่ตลาดหรือชุมชนต่างๆ เช่น หนู แมลงสาบ และแมลงวันให้หมดไป ดังนั้นในวันที่ 12 - 16 เมษายน พ.ศ. 2519 จึงประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมกันกำจัดสัตว์ดังกล่าว โดยมารับยาเบื่อหนูได้ฟรีที่ศูนย์บริการสาธารณสุขทุกแห่ง[4] และกำหนดให้วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 เป็นวันเริ่มต้นรณรงค์เพื่อความสะอาดใน กทม. โดยมีการประชาสัมพันธ์โครงการนี้ทั้งทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ พร้อมทั้งได้ขอความร่วมมือจากตำรวจนครบาลให้จับกุมและลงโทษผู้ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 อย่างเคร่งครัด เช่น ผู้ที่บ้วนน้ำลาย น้ำหมาก เสมหะ สั่งน้ำมูก เทหรือทิ้งสิ่งใดๆ ลงบนถนนหรือบนพื้นรถ พื้นเรือโดยสาร ปรับไม่เกิน 100 บาท ส่วนหาบเร่แผงลอย[5] ที่ปลูกสร้างยื่นล้ำทางเท้าหรือไม่ยอมขายในจุดที่ กทม. กำหนดให้ 80 จุด ถูกปรับไม่เกิน 200 บาท และห้ามร้านขายอาหารและเครื่องดื่มวางขายสินค้าบนทางเท้าในเวลากลางคืน ถ้าไม่ปฏิบัติตามเจ้าหน้าที่จะเก็บโต๊ะเก้าอี้ไปไว้ที่โรงพักและปรับเงินสูงขึ้นเรื่อยๆ[6] การลงโทษปรับเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2519 เป็นต้นไป และได้มีการลงโทษปรับแผงลอยและร้านค้าที่ตั้งสินค้าล้ำออกมาในที่สาธารณะหลายราย นายธรรมนูญ เทียนเงิน ได้กล่าวว่า

---

[1] คนขยะ ‘สไตร๊ค’ กรุงเทพฯ ‘เน่า’. (2518, 18 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 1,16.

[2] ธรรมนูญพบบุญเท่ง. (2518, 19 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[3] กทม. หายเน่า เก็บขยะตกค้างหมดใน 10 วัน. (2518, 25 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 1.

[4] พลเมืองหนูเพิ่มเป็น 4 ล้าน กทม. ระดมแจกยาเบื่อสู้. (2519, 9 เมษายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[5] หาบเร่ หมายถึง ผู้ที่หาบของไปเร่ขาย

แผงลอย หมายถึง ที่ขายของเคลื่อนที่ได้จัดไว้ในถนนหรือที่สาธารณะ สำหรับขายอาหารหรือสิ่งของอย่างอื่น

[6] การรณรงค์เรื่องความสะอาด. (2519, 4 - 10 พฤศจิกายน). *สยามจดหมายเหตุ*. 1(45) : 1076.

"การจัดระเบียบแผงลอยต่างๆ ไม่ให้วางเกะกะบนทางเท้านั้น กทม. ได้ทำเพื่อประชาชนทุกคนจะได้ใช้ประโยชน์จากที่สาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน และมีผลทำให้บ้านเมืองสะอาดเรียบร้อยมากขึ้น"[1] เพราะแผงลอยจำนวนมากที่ตั้งอยู่บนทางเท้าทำให้ประชาชนต้องลงมาเดินบนถนนซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนั้นพ่อค้าแม่ค้าบางคนยังทิ้งขยะมูลฝอยลงบนพื้นทำให้ทางเดินเท้าสกปรกด้วยคราบน้ำมันหรือเศษอาหาร ทั้งนี้ก่อนที่จะมีการลงโทษปรับผู้ที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 กทม. ได้ตั้งถังขยะไว้ตามถนนสายต่างๆ เป็นจำนวนมากเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการหาที่ทิ้งขยะ รวมทั้งสั่งซื้อรถขยะที่ใช้ไฮโดรลิค 68 คัน รถขยะระบบธรรมดา 55 คัน รถเข็นสำหรับเก็บขยะในตรอก ซอย และดำเนินการขนขยะในเวลากลางคืนเพื่อป้องกันการจราจรติดขัด[2] ซึ่งนายธรรมนูญ เทียนเงิน หวังว่าจะได้รับความร่วมมือจากชาว กทม. เป็นอย่างดีในการรักษาความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมือง แต่การลงโทษปรับผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายอย่างเคร่งครัดได้ทำให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยไม่พอใจและไปร้องทุกข์ที่กระทรวงมหาดไทย จึงเป็นสาเหตุทำให้ กทม. ขัดแย้งกับรัฐบาลและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่มีอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติราชการของกรุงเทพมหานคร ตามมาตรา 123 ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528[3] ดังนั้นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้นโยบายด้านการรักษาความสะอาดของนายธรรมนูญ เทียนเงิน มีปัญหาและนำไปสู่การพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ คือ ปัญหาจากหาบเร่แผงลอยดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของนายธรรมนูญ เทียนเงิน ในสมัยที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีว่า "ผมหนักใจมาก ไม่รู้ผู้ใหญ่ทางมหาดไทยเขาจะเอาอย่างไรกันแน่ พอผมกวดขันหาบเร่ก็มีหนังสือมาให้ กทม. ทบทวนใหม่ พอปล่อยทิ้งไว้ก็หาว่า กทม. ปล่อยให้เละเทะ เขาจะต้องการให้เละเทะหรือให้เป็นระเบียบก็ควรจะสั่งมาให้ชัดเจน"[4] ความขัดแย้งนี้ยังคงมีต่อมาจนถึงสมัยสภาปฏิรูปราชการแผ่นดินที่มีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี เพราะคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 19 วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ได้กำหนดให้มีการฟื้นฟูความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองให้ดีขึ้น[5] กทม. จึงดำเนินการให้หาบเร่แผงลอยเข้าไปขายในพื้นที่ที่จัดให้ และเมื่อถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2519 ที่ได้ประกาศเตือนไว้ จึงมีการปรับผู้ที่ฝ่าฝืน จำนวน 20 ราย รายละ 200 บาท แต่จับเฉพาะแผงลอยและร้านค้าที่ตั้งสินค้าล้ำออกมาในที่สาธารณะเท่านั้น

---

[1]ขจัดแผงลอยออกจากทางเท้า รับขวัญปีใหม่ชาวกรุง. (2519, 2 ธันวาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[2]การเก็บขยะมูลฝอยในเขตกรุงเทพมหานคร. (2520, 20 - 26 มกราคม). *สยามจดหมายเหตุ*. 2(3) : 64-65.

[3]พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา*. เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า 60.

[4]ธรรมนูญยัวะคึกฤทธิ์เอาใจหาบเร่เพื่อหาเสียง. (2519, 2 มีนาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[5]คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 19. (2519, 7- 13 ตุลาคม). *สยามจดหมายเหตุ*. 1(41) : 983.

ไม่ได้จับหาบเร่[1] แต่ผู้ค้าแผงลอยที่ถูก กทม. ลงโทษปรับได้เดินขบวนไปร้องทุกข์ที่กระทรวงมหาดไทย ทางกระทรวงจึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาสถานที่ตั้งในการค้าหาบเร่แผงลอยของท้องที่ต่างๆ รวมทั้งให้ผ่อนผันการขายสินค้าของหาบเร่แผงลอยด้วย จึงขัดแย้งกับคำสั่งของนายธรรมนูญ เทียนเงิน ที่ได้ประกาศไปแล้ว และยังมีคำสั่งแต่งตั้งนายมงคล สิมะโรจน์ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ให้เป็นประธานคณะอนุกรรมการในการหาข้อมูลจำนวนของหาบเร่แผงลอยเพื่อนำเสนอต่อกระทรวงมหาดไทย ซึ่งทำให้นายแพทย์โอภาส ธรรมวานิช รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับมอบหมายจากนายธรรมนูญ เทียนเงิน ให้มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องหาบเร่แผงลอยกล่าวว่า “รู้สึกไม่สบายใจที่กระทรวงมหาดไทยตั้งกรรมการขึ้นมาเพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาหาบเร่แผงลอยเพราะเท่ากับไม่ไว้ใจการปฏิบัติงานของ กทม. ซึ่งศึกษาปัญหานี้มาถึง 9 เดือน”[2]

ต่อมานายแพทย์โอภาส ธรรมวานิช และนายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้เข้าพบนายธานินทร์ กรัยวิเชียร นายกรัฐมนตรี เพื่อชี้แจงนโยบายในการรักษาความสะอาดของ กทม. และหาวิธีแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น[3] ในที่สุดรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงมีคำสั่งลงวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2520 ยกเลิกคำสั่งกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการฯ ดังกล่าว เพราะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน[4] จากนั้น กทม. จึงจับกุมหาบเร่แผงลอยที่วางขายตามทางเดินอีกครั้ง ทำให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยไปชุมนุมกันที่หน้าทำเนียบรัฐบาลอีกเพื่อขอเข้าพบนายกรัฐมนตรี โดยร้องเรียนว่าสถานที่ของ กทม. ที่จัดให้ค้าขายนั้นไม่มีคนเข้าไปซื้อ แต่ได้รับการชี้แจงว่า “รัฐบาลไม่มีอำนาจเข้าไปเกี่ยวข้องเพราะเป็นหน้าที่ของ กทม.”[5] นอกจากนั้นนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ยังมีคำสั่งให้สืบสวนหาบุคคลที่ยุยงปลุกปั่นให้บรรดาผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเดินขบวน เพื่อนำมาดำเนินคดีตามกฎหมายตามคำร้องขอของนายแพทย์โอภาส ธรรมวานิช อีกด้วย

แม้ว่าความขัดแย้งของกรุงเทพมหานครและรัฐบาลจะสิ้นสุดแล้ว แต่ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารใน กทม. ยังไม่สิ้นสุด นายธรรมนูญ เทียนเงิน กล่าวว่า “จะดำเนินการกับหาบเร่แผงลอยอย่างจริงจังตั้งแต่วันขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นไป เพราะหาบเร่แผงลอยเป็นหน้าที่และนโยบายของ กทม. และสำหรับคณะกรรมการชุดที่นายมงคล สิมะโรจน์ เป็นประธานตามคำสั่งของ

---

[1]การรณรงค์เรื่องความสะอาด. (2519, 4 - 10 พฤศจิกายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 1(45) : 1076.

[2]ความขัดแย้งระหว่างกรุงเทพมหานครกับกระทรวงมหาดไทย. (2519, 9 - 15 ธันวาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 1(50) : 1202

[3]ความขัดแย้งระหว่างกรุงเทพมหานครกับกระทรวงมหาดไทย. (2519, 16 - 22 ธันวาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 1(51) : 1229.

[4]ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 20-26 มกราคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(3) : 62.

[5]การปราบปรามหาบเร่และแผงลอย. (2520, 17 - 23 กุมภาพันธ์). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(7) : 177.

กระทรวงมหาดไทยนั้นขัดกับนโยบายของ กทม.[1] ดังนั้นในวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2519 นายธรรมนูญ เทียนเงิน จึงมีคำสั่งถอนอำนาจนายมงคล สิมะโรจน์ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยให้เหตุผลว่าเพื่อความเหมาะสมและคล่องตัวในการปฏิบัติงาน[2] และเป็นสาเหตุสำคัญของความขัดแย้งในคณะผู้บริหาร กทม. รวมทั้งได้ลุกลามไปยังฝ่ายนิติบัญญัติเพราะสมาชิกสภา กทม. ส่วนหนึ่งคัดค้านคำสั่งของนายธรรมนูญ เทียนเงิน ในการถอนอำนาจของนายมงคล สิมะโรจน์ สาเหตุนี้ทำให้ฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง วันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2520 นายธานินทร์ กรัยวิเชียร นายกรัฐมนตรี จึงใช้อำนาจตามมาตรา 21 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519 มีคำสั่งให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครพ้นจากตำแหน่ง พร้อมกับยุบสภา กทม. และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งผู้ที่เห็นสมควรเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 1 คน รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 4 คน และสมาชิกสภากรุงเทพมหานครจำนวนไม่เกิน 45 คน โดยเร็ว[3]

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

ในการป้องกันน้ำท่วม กทม. นั้น กทม. มีโครงการกู้เงินจากธนาคารโลกจำนวน 2,000 ล้านบาท เพื่อสร้างระบบท่อระบายน้ำที่ถนนรัชดาภิเษก[4] แต่ยังไม่ทันที่จะดำเนินการดังกล่าว ได้เกิดพายุฝนพัดกระหน่ำอย่างหนักในวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2518 ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมในตรอก ซอย รวมทั้งถนนหลายสาย ทำให้รถติดมากและ กทม. กลายเป็นเมืองอัมพาตไปเกือบค่อนเมือง[5] แม้ว่าจะพยายามป้องกันด้วยการใช้กระสอบทรายกั้นน้ำถึง 300 จุด และตั้งเครื่องสูบน้ำอีก 100 เครื่องก็ตาม[6] จึงทำให้ กทม. ต้องสั่งปิดโรงเรียนกว่า 20 แห่ง รวมทั้งสถานีตำรวจต้องย้ายไปอยู่ห้องแถวเพื่อให้บริการประชาชน[7] การที่น้ำท่วม กทม. อย่างหนัก ทำให้นายธรรมนูญ เทียนเงิน ที่อยู่ระหว่างไปดูงานที่กรุงมอสโคว์ ประเทศรัสเซีย ได้ถูกเรียกตัวกลับเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วม[8] ซึ่งนายธรรมนูญ

---

[1]ธรรมนูญประกาศตัดเชือกมหาดไทย – ท้ายบ กทม. (2519, 31 ธันวาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 1, 14.

[2]ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 20 - 26 มกราคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(3) : 61.

[3]บันทึกการประชุมสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ครั้งที่ 1/2520 (สมัยสามัญ). (2520, 20 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 94 ตอนที่ 46. หน้า 2286-2287.

[4]กทม. จะกู้เงินแบงค์โลก 2 พันล้าน รัฐบาลไม่รับรองจะกู้จากออมสิน. (2518, 28 สิงหาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[5]ฝนกระหน่ำกรุงเทพฯ 4 ชั่วโมงน้ำท่วม จราจรติดขัด. (2518, 11 ตุลาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 1,14.

[6]น้ำเริ่มท่วมกรุงเทพฯ ถึงเดือนหน้า. (2518, 13 ตุลาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[7]กรุงเทพฯ วิกฤต อัมพาตทั้งเมือง ปิด ร.ร. ย้ายโรงพักหนีน้ำอลหม่าน. (2518, 28 ตุลาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 1.

[8]เรียกธรรมนูญกลับจากมอสโคว์ด่วน น้ำเน่าทะลักลงคลองประปา. (2518, 31 ตุลาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 1, 16.

เทียนเงิน ได้กล่าวว่า “จะซ่อมถนนใหญ่ๆ ที่เสียหายเป็นหลุมเป็นบ่อให้เสร็จสิ้นภายในเวลา 14 วัน หลังจากน้ำลด และขอร้องให้ประชาชนอดทนเรื่องฝุ่นละออง เพราะได้นำรถสำหรับราดน้ำป้องกันฝุ่นไปดูดน้ำเน่าจากสถานที่ต่างๆ แล้ว”[1] นายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นได้กล่าวว่า “การป้องกันภาวะน้ำท่วมใน กทม. ต้องใช้เงินถึง 10,000 ล้านบาท ในการสร้างเขื่อนกั้นน้ำรอบ กทม. ตั้งแต่นนทบุรีถึงสำโรง จึงขอความเห็นใจจากประชาชนด้วย”[2] ดังนั้นในการป้องกันน้ำท่วมที่อาจจะเกิดขึ้นอีกในปีต่อไป และเพื่อความสะดวกต่อการสัญจรไปมาและระบายน้ำได้อย่างรวดเร็วในเวลาฝนตกหนัก ในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2519 นายธรรมนูญ เทียนเงิน จึงดำเนินการให้เรือที่จอดตามคลองใหญ่ๆ ใน กทม. เช่น คลองหลอด (คลองคูเมืองเดิม) คลองบางลำพู คลองผดุงกรุงเกษม และคลองมหานาค เป็นต้น เคลื่อนย้ายออกไปให้หมดเพื่อปรับปรุงลอกคลองเหล่านั้นให้สะอาด โดยมีกำหนดแล้วเสร็จภายในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2519[3]

3. ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง

มลพิษทางอากาศและเสียงเป็นปัญหาที่พบได้ตามเมืองใหญ่ๆ โดยทั่วไป การแก้ไขปัญหาเรื่องนี้นั้น กทม. ได้ออกข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครให้โรงภาพยนตร์ทุกแห่งสร้างห้องสูบบุหรี่สำหรับบุคคลที่มีความประสงค์จะสูบบุหรี่เพื่อไม่ให้ควันบุหรี่เป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะปรับเป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท ถ้าบุคคลใดสูบบุหรี่ในโรงภาพยนตร์ บนรถประจำทาง หรือรถบัสปรับอากาศจะถูกปรับ 1,000 บาท[4] เพื่อให้ กทม. เป็นเมืองที่สะอาดปราศจากควันพิษและเสียงรบกวน ซึ่งเป็นการขยายกฎหมายให้กว้างขวางกว่าในสมัยของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ ที่ริเริ่มมีมาตรการลงโทษบุคคลที่สูบบุหรี่ในโรงภาพยนตร์ เนื่องจากควันบุหรี่เป็นอันตรายต่อผู้อื่นที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงด้วยเพราะในบุหรี่มีสารพิษหลายชนิด เช่น นิโคติน คาร์บอนมอนอกไซด์ และไซยาไนด์ เป็นต้น[5] ซึ่งก่อให้เกิดความระคายเคืองและเป็นอันตรายต่อร่างกาย นอกจากนั้นยังสั่งให้กวดขันรถจักรยานยนต์ที่ส่งเสียงดังรบกวนบุคคลอื่นๆ โดยปรับรายละ 200 บาท[6] เพราะจากผลการวิจัยระดับเสียงอึกทึกบนท้องถนนใน กทม. พบว่าส่วนใหญ่เกินกว่ามาตรฐานสากลที่กำหนดไว้ คือ 70 เดซิเบล เสียงอึกทึกนั้นมาจากเสียงแตรรถ เสียงเบรก เสียงเครื่องยนต์โดยเฉพาะรถที่ถูกดัดแปลงท่อไอเสีย เสียงเหล่านี้ทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ ได้แก่ สมรรถภาพการได้ยินเสื่อมลง

---

[1]ขอร้องคนกรุง สูดฝุ่นต่ออีกพัก. (2518, 21 พฤศจิกายน). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[2]‘สมัคร’ ว่าต้องใช้หมื่นล้าน น้ำจะไม่ท่วมกรุงเทพฯ. (2519, 17 กันยายน). *ไทยรัฐ.* หน้า 1.

[3]การเคลื่อนย้ายเรือที่จอดตามลำคลองต่างๆ ในกรุงเทพฯ. (2519, 9 - 15 ธันวาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 1(50) : 1202.

[4]สูบบุหรี่ในโรงหนังปรับ 1 พัน. (2519, 16 ตุลาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 1, 2.

[5]พบคนไทยสูบบุหรี่เพิ่มขึ้น 50%. (2521, 12 กันยายน). ไทยรัฐ. หน้า 3.

[6]รถเครื่องส่งเสียงดัง กทม. สั่งปรับ 200 บาท. (2519, 5 พฤศจิกายน). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

หูอื้อ ความดันโลหิตสูง หงุดหงิด ปวดศีรษะคลื่นไส้ วิงเวียน และประสิทธิภาพการทำงานลดลง[1] ผู้ที่ได้รับผลกระทบเรื่องนี้มีทั้งประชาชนที่เดินสัญจรไปมาบนทางเท้า ตำรวจจราจร และผู้ใช้ยานพาหนะอื่นๆ เช่น สามล้อเครื่อง รถจักรยานยนต์ เป็นต้น

4. พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้เสนอขออนุมัติงบประมาณจำนวน 90 ล้านบาทจากกระทรวงมหาดไทยในการสร้างสวนสาธารณะแห่งใหม่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานที่ดินจำนวน 100 ไร่ พร้อมกับพระราชทานชื่อว่า "สวนจตุจักร" โดยเริ่มดำเนินการก่อสร้างในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2518 (การรถไฟแห่งประเทศไทยทูลเกล้าฯ ถวายที่ดินเนื่องในวาระทรงเจริญพระชนมายุครบ 4 รอบในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2518) และปรับปรุง ขุดลอกสระน้ำในสวนลุมพินีเพื่อให้น้ำมีการถ่ายเทจะได้ไม่เกิดภาวะน้ำเน่า[2] รวมทั้งได้สำรวจสถานที่เพื่อสร้างสวนหย่อมเพิ่มอีก 36 แห่ง ทั้งในเขต กทม. และธนบุรี[3] ตามนโยบายที่ได้แถลงไว้กับประชาชน เพราะต้นไม้ต่างๆ ในสวนสาธารณะนอกจากจะให้ความร่มรื่นสวยงามแล้วยังมีประโยชน์อื่นๆ อีกมาก เช่น ช่วยให้อากาศบริสุทธิ์ด้วยการดูดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากลมหายใจออกของมนุษย์จากโรงงานอุตสาหกรรมและเครื่องจักรกลต่างๆ เพื่อนำไปใช้สังเคราะห์แสงและคายก๊าซออกซิเจนที่มนุษย์ใช้ในการหายใจออกมา นอกจากนั้นช่วยลดมลภาวะของเสียง กรองฝุ่นละอองในอากาศ ลดอุณหภูมิที่พื้นผิวถนนซึ่งทำให้คนเดินเท้าและบุคคลที่ขับรถผ่านไปมารู้สึกเย็นสบายมากขึ้น[4]

นายธรรมนูญ เทียนเงิน เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกที่มาจากการเลือกตั้ง และใช้พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2503 และคำสั่งคณะปฏิรูปราชการแผ่นดิน ฉบับที่ 19 เป็นเครื่องมือในการบริหารงานเพื่อทำให้ กทม. สะอาดเรียบร้อยและเป็นที่เชิดหน้าชูตาของประเทศ แต่การลงโทษปรับผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายอย่างเคร่งครัด รวมทั้งอาจจะมีสาเหตุอื่นๆ ด้วย ที่ทำให้ กทม. ขัดแย้งกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และที่สำคัญ คือ เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงภายในคณะผู้บริหารของ กทม. จนได้รับคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งก่อนหมดวาระการทำงาน

ในด้านการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมใน กทม. นั้น นายธรรมนูญ เทียนเงิน ได้ถูกหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวิจารณ์ว่า "สาเหตุที่น้ำท่วมถนนสายต่างๆ มากมายครั้งนี้ เพราะคณะผู้บริหาร กทม. ไม่ได้วางแผนการป้องกันล่วงหน้าอย่างรอบคอบ[5] และ "นายธรรมนูญ เทียนเงิน ได้ใช้เวลาสนุกสนานกับ

---

[1]พบเสียงอึกทึกอันตรายต่อสุขภาพ ให้ออก กม. คุมร้านขายเครื่องเสียง. (2520, 29 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[2]กรุงเทพมหานคร. (2521). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2521.* หน้า 39.

[3]สร้างสวนหย่อมทั่วกรุงอีก 36 แห่ง. (2519, 23 กุมภาพันธ์). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[4]กรุงเทพมหานคร. (2527). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2527.* หน้า 58.

[5]น้ำ กท. เริ่มลด ยังท่วมอยู่ 5 แห่ง. (2518, 27 ตุลาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 1.

การแสดงรอบกองไฟกับลูกเสือชาวบ้านมากกว่าสนใจความเดือดร้อนของประชาชน ดังนั้นจึงสมควรลาออกเพื่อเปิดทางให้คนอื่นทำงานแทน”[1] ภาวะน้ำท่วมซึ่งต่อมาได้กลายเป็นภาวะน้ำเน่านั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและสภาพจิตใจของประชาชนอย่างยิ่ง เพราะถนนหนทางชำรุดทำให้การจราจรติดขัด โรงเรียนถูกสั่งปิด ประชาชนถูกไฟดูด หรือเจ็บป่วยจากเชื้อโรคที่เกิดจากน้ำท่วม เช่น น้ำกัดเท้า โรคฉี่หนู เป็นต้น ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประเมินความเสียหายจากสภาวะน้ำท่วมในพ.ศ. 2518 เป็นจำนวนมูลค่ากว่า 1,000 ล้านบาท[2]

การสร้างสวนจตุจักรซึ่งเป็นสวนสาธารณะแห่งใหม่ และการขุดลอกสระน้ำในสวนลุมพินีให้ลึกขึ้นเพื่อถ่ายเทไม่ให้เป็นน้ำเน่า อีกทั้งมีการปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นสวยงามนั้น ล้วนเป็นประโยชน์แก่ชาว กทม. ในการมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ให้อากาศบริสุทธิ์เพื่อช่วยผ่อนคลายความเครียดในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

บทบาทของนายชลอ ธรรมศิริ (2 พ.ค. 2520 – 14 พ.ค. 2522)

นายชลอ ธรรมศิริ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแทนนายธรรมนูญ เทียนเงิน ในวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2520[3] นายชลอ ธรรมศิริ และคณะได้เข้ารับนโยบายจากนายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในการปรับปรุงถนน ตรอก และซอยต่างๆ ประมาณ 1,000 ซอย ให้มีสภาพดีป้องกันการเกิดภาวะน้ำท่วม และใช้หลักเมตตาธรรมกับพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอย[4] ทั้งนี้มีแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 1 (พ.ศ.2520 - 2524) เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

จากหลักการและเหตุผลของโครงการปรับปรุงการเก็บขนขยะมูลฝอยในเขต กทม. ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 ที่ระบุว่า “ กทม. มีปัญหาเกี่ยวกับการเก็บขนขยะมูลฝอยเพราะขยะที่เก็บขนได้ในแต่ละวันมีปริมาณเพียงร้อยละ 60 ของจำนวนขยะที่มีในชุมชนจึงทำให้มีขยะตกค้างมาก จากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ รถเก็บขยะที่มีอยู่ส่วนใหญ่มีสภาพเก่าชำรุดต้องส่งเข้าซ่อมเป็นประจำ และมีรถเก็บ

---

[1] ฝนตกน้ำท่วมกรุง. (2519, 7 กันยายน). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[2] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2534). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539).* หน้า 40.

[3] คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 230/2520 เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2520, 5 - 11 พฤษภาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(18) : 482.

[4] ผู้ว่ากทม. นำ 4 รองฯ รายงานตัวแล้ว. (2520, 3 พฤษภาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 1.

ขนขยะไม่เพียงพอ [1] ดังนั้นนายชลอ ธรรมศิริ จึงเสนอโครงการซื้อรถขนขยะใหม่เพิ่มเติม และคาดว่าเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 จะทำให้ กทม. สามารถเก็บขยะได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 60 เป็นร้อยละ 70[2]

นายชลอ ธรรมศิริ ได้มีคำสั่งให้หัวหน้าเขตต่างๆ ตั้งกรรมการรักษาความสะอาดในท้องถิ่นเพื่อดูแลหาบเร่แผงลอย โดยขอความร่วมมือจากประชาชนเขตละ 50 - 100 คน และดูแลเป็นพิเศษที่บริเวณประตูน้ำและสะพานควายซึ่งเป็นแหล่งชุมชน[3] พร้อมทั้งเสนอเรื่องขออนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในการขอรับมอบโรงงานกำจัดขยะมูลฝอย ทั้ง 4 โรง จากบริษัท จอห์นทอมสันดีไซน์แอนด์คอนเทรดดิ้งดิวิชั่น จำกัด ที่เป็นเรื่องยืดเยื้อกันมาตั้งแต่สมัยของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรก โดยรับมอบโรงงานกำจัดมูลฝอยที่หนองแขมและโรงงานกำจัดมูลฝอยที่รามอินทราในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2520 และรับมอบโรงงานกำจัดขยะที่ซอยอ่อนนุชอีก 2 โรง ในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2521[4] เพื่อดำเนินการให้มีขยะตกค้างใน กทม. น้อยลง นอกจากนั้นเตาเผาขยะของโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยที่ดินแดงชำรุดจึงทำให้มีขยะกองทับถมที่บริเวณโรงงานดังกล่าวถึง 198,070 ลบม. ซึ่งกองขยะดังกล่าวส่งกลิ่นเหม็นตลอดเวลาโดยเฉพาะเวลาฝนตก เพราะน้ำที่ไหลออกมาจากกองขยะได้ไหลไปสู่บริเวณชุมชนและสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นบริเวณที่มีชาวต่างประเทศผ่านไปมาอยู่เสมอ ทำให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น มอบหมายให้ กทม. ดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยเหล่านี้[5] ในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 กทม. จึงเริ่มขนขยะไปถมสถานที่ต่างๆ ตามที่หน่วยราชการต่างๆ ขอมา เช่น การเคหะแห่งชาติที่ท่าทราย คณะทันตแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสัตวแพทย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โรงเรียนประชาราษฎร์ สลัมดินแดง และศูนย์วิจัยกรมสรรพาวุธ เป็นต้น[6] เมื่อขนขยะหมดแล้ว กทม. มีโครงการใช้พื้นที่นี้ทำประโยชน์ต่อไป (บริเวณแฟลตดินแดงในปัจจุบัน)

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลให้ใช้เงินงบประมาณของ กทม. ในการจัดตั้งสำนักตำรวจเทศกิจ เพื่อให้มีหน้าที่รักษาความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในเขต กทม. ทั้งนี้สายการบังคับบัญชาตำรวจเทศกิจจะเป็นกรมตำรวจ แต่การสั่งงานจะเป็นหน้าที่ของ

---

[1] สำนักโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2520). โครงการปรับปรุงการเก็บขยะมูลฝอยในเขตกรุงเทพมหานคร ใน *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1* (พ.ศ. 2520 - 2524). หน้า 226

[2] สำนักโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2520). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1* (พ.ศ. 2520 - 2524). หน้า 230.

[3] ปัญหาความสะอาดใน กทม. (2520, 17 - 23 มิถุนายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(25) : 674.

[4] กรุงเทพมหานคร. (2522). *ที่ระลึกวันสถาปนากรุงเทพมหานคร 14 ธ.ค. 2522.* หน้า 25-26.

[5] สั่งรื้อภูเขาขยะดินแดง กทม. เกิดขายหน้าฝรั่ง. (2520, 27 ตุลาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[6] กรุงเทพมหานคร. (2522). *ที่ระลึกวันสถาปนากรุงเทพมหานคร 14 ธ.ค. 2522.* หน้า 23.

หัวหน้าเขต[1] พลตำรวจตรีมานะ วงศ์สมบูรณ์ ผู้อำนวยการสำนักตำรวจเทศกิจคนแรก ได้กล่าวว่า "ประเทศไทยได้รับการจัดอันดับว่าเป็นประเทศที่สกปรกเป็นอันดับต้นๆ ของโลก เพราะคนไทยไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาด เช่น ถ่มถุยน้ำลาย เสมหะ น้ำหมาก สั่งน้ำมูก เทขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลลงบนถนน แม่น้ำลำคลองหรือที่สาธารณะอื่นๆ รวมทั้งการขายของในสถานที่ห้ามขาย จึงต้องมีโทษปรับ"[2] ดังนั้นจึงขอความร่วมมือจากประชาชนทุกคนในการฟื้นฟูเรื่องความสะอาดเรียบร้อยของประเทศไทยเพื่อแก้ไขภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในสายตาของชาวโลกด้วย

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

นายชลอ ธรรมศิริ ได้สานต่อโครงการขุดลอกคูคลองต่างๆ ของนายธรรมนูญ เทียนเงิน เพื่อขุดลอกคลองที่ตื้นเขินจากขยะมูลฝอยให้ระบายน้ำได้สะดวก ซึ่งแก้ไขปัญหาได้ทั้งน้ำเน่าเสียและน้ำท่วม จึงได้ประกาศห้ามจอดเรือในคลองชั้นในที่มีความสำคัญในการระบายน้ำ เช่น คลองหลอด (คลองคูเมืองเดิม) คลองบางลำพู คลองโอ่งอ่าง คลองผดุงกรุงเกษม และคลองมหานาค เป็นต้น รวมทั้งได้ขอความร่วมมือจากประชาชนไม่ให้ทิ้งขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลลงในคูคลอง เพราะจะทำให้เกิดความสกปรกซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน[3] อย่างไรก็ตาม แม้ว่าได้พยายามป้องกันน้ำท่วมอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม แต่เมื่อฝนตกหนักในวันที่ 4 - 5 ตุลาคม พ.ศ. 2520 กทม. ก็ประสบภาวะน้ำท่วม ทำให้การจราจรติดขัดและถนนได้รับความเสียหายมาก[4] สาเหตุประการหนึ่งที่ถูกสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ไทยรัฐนำมาวิพากษ์วิจารณ์คือ "ความบกพร่องในการทำงานของเจ้าหน้าที่คุมเครื่องสูบน้ำบางจุดที่ไม่มาทำงานพร้อมกันทั้ง 2 คนในเวลาฝนตกหนัก จึงไม่มีคนช่วยนำขยะที่ติดหัวสูบน้ำออกทำให้การระบายน้ำติดขัด"[5] ดังนั้น กทม. จึงเตรียมป้องกันภาวะน้ำท่วมอย่างเต็มที่ที่อาจจะเกิดขึ้นในปีต่อไป ด้วยการเตรียมล้างท่อระบายน้ำตามตรอกและซอยต่างๆ ขุดลอกคลอง สร้างสถานีสูบน้ำ สร้างประตูระบายน้ำ และซื้อเครื่องสูบน้ำเพิ่ม[6] ทั้งนี้ สภา กทม. ได้อนุมัติงบประมาณในการป้องกันและแก้ไขน้ำท่วม จำนวน 25 ล้านบาท[7] นายชลอ ธรรมศิริ ได้วางแผนป้องกันน้ำท่วมอย่างเป็นขั้นตอนและร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมชลประทานในการเตรียมรถนาคและเรือนาคเพื่อแก้ไขภาวะน้ำท่วมที่อาจจะเกิดขึ้น[8] ได้สูบน้ำในคลองต่างๆ ให้มีระดับต่ำกว่าตลิ่ง รวมทั้งตั้งเครื่องสูบน้ำไว้ตามจุดต่างๆ ที่เคยมีปัญหาน้ำท่วม

---

[1]การจัดตั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเทศกิจของกรุงเทพมหานคร. (2521, 7 - 13 เมษายน). *สยามจดหมายเหตุ*. 3(15) : 401.

[2]ไทยสกปรกอันดับ 3 ของโลก. (2521, 8 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[3]กรุงเทพมหานคร. (2522). *ที่ระลึกวันสถาปนากรุงเทพมหานคร 14 ธ.ค. 2522*. หน้า 27-28.

[4]ฝนตกหนักน้ำท่วม กทม. ระลอกสอง. (2520, 6 ตุลาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 1.

[5]พบเหตุน้ำท่วมกรุงเทพฯ คนคุมสูบน้ำแอบทิ้งร่ม. (2520, 20 กันยายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3, 2.

[6]กรุงเทพมหานคร. (2521). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2521*. หน้า 26.

[7]กทม. ตั้งงบพิเศษ 25 ล้าน เตรียมรับมือน้ำท่วมเต็มที่. (2521, 14 กรกฎาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[8]กรมชลฯ ร่วม กทม. กันน้ำท่วม. (2521, 13 กันยายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

ประมาณ 200 เครื่อง แต่เนื่องจากได้เกิดอุทกภัยทางภาคอีสานและภาคเหนือ ทำให้น้ำจากภาคเหนือไหลเข้าท่วมกรุงเทพฯ ในกลางเดือนตุลาคม พ.ศ. 2521[1] ซึ่งนายชลอ ธรรมศิริ ได้กล่าวว่า "เรื่องน้ำท่วมนั้นเป็นเรื่องห้ามกันไม่ได้เพราะฝนตกลงมาก็ต้องลงมาที่พื้นดิน ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้น้ำระบายออกไปอย่างรวดเร็วต่างหาก"[2] และกล่าวว่า "หลังจากน้ำลด จะรีบซ่อมถนนให้เสร็จภายใน 15 วัน"[3]

3. ด้านการป้องกันน้ำเน่าเสีย

ในการแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียนั้น นายชลอ ธรรมศิริ ได้มอบหมายให้เก็บขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในแม่น้ำลำคลอง โดยใช้มาตรการทางกฎหมายแก่บุคคลที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำและโรงงานอุตสาหกรรมที่ทิ้งของเสียลงในน้ำ[4] มีการขุดลอกคลองที่ตื้นเขินและกำจัดวัชพืชประเภทผักตบชวาทั้งหมด 16 คลอง เช่น คลองแสนแสบ คลองผดุงกรุงเกษม และคลองบางลำพู เป็นต้น[5]

4. ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง

นายชลอ ธรรมศิริ ได้ขอความร่วมมือจากองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ หรือ ขสมก. ไม่ให้รถประจำทางที่มีควันดำและเสียงดังเกินมาตรฐานวิ่งในท้องถนน[6] เพื่อสุขภาพอนามัยที่ดีของชาว กทม.

5. พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

สวนจตุจักรซึ่งเป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ที่สร้างในสมัยนายธรรมนูญ เทียนเงิน ได้แล้วเสร็จในสมัยนี้และเปิดให้ประชาชนเข้าไปใช้ได้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2522[7] ได้ปรับปรุงสวนลุมพินีให้สะดวกและปลอดภัยสำหรับผู้มาพักผ่อนมากขึ้น เช่น เพิ่มห้องสุขา แผงขายหนังสือพิมพ์ โทรศัพท์สาธารณะ และหลอดไฟตามถนน ปรับปรุงสวนธนบุรีรมย์ สวนพระนคร สวนสราญรมย์ให้มีสภาพที่เหมาะสมและร่มรื่น[8] รวมทั้งได้ปรับปรุงทางเท้าตลอดแนวถนนราชดำเนินให้สวยงาม[9] นอกจากนั้นนายชลอ ธรรมศิริ ยังมีแนวคิดในการย้ายตลาดนัดสนามหลวงไปอยู่ที่ตลาดมุมเมืองทั้ง 4 ด้าน เพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรและเพื่อปรับปรุงสนามหลวงให้เป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่[10]

---

[1]กรมชลฯ ร่วม กทม. กันน้ำท่วม. (2521, 13 กันยายน). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[2]*แหล่งเดิม.*

[3]ยันซ่อมถนนเสร็จ 15 วัน. (2521, 6 ธันวาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 7.

[4]น้ำเจ้าพระยาเน่า. (2519, 22 ตุลาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[5]กทม. เร่งขุดลอกคูคลองทั่วกรุง ขจัดสิ่งเน่าเหม็นและกันน้ำท่วม. (2520, 6 พฤษภาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[6]ยันขจัดรถเมล์ควันดำ ปรับบริการให้ดีในเดือน พ.ค. (2521, 21 มีนาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

[7]กรุงเทพมหานคร. (2521). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2521.* หน้า 39.

[8]*แหล่งเดิม.* หน้า 39.

[9]ทำทางเท้าใหม่สวยงาม. (2522, 1 พฤษภาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3, 2.

[10]ย้ายตลาดนัดสนามหลวงไปสี่มุมเมือง. (2521, 23 มีนาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

แต่เรื่องนี้ประสบความสำเร็จในสมัยของพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนที่ 8 ที่ย้ายผู้ค้าจากตลาดนัดสนามหลวงไปที่ตลาดนัดย่านพหลโยธินหรือตลาดนัดจตุจักรจนทุกวันนี้

จะเห็นได้ว่าบทบาทในการแก้ไขปัญหาด้านขยะมูลฝอยของนายชลอ ธรรมศิริ ประสบปัญหาในเรื่องรถขนขยะมีไม่เพียงพอจึงทำให้มีขยะตกค้าง ไม่ได้มาจากความบกพร่องในการบริหารงานทั้งหมด เพราะ กทม. มีขยะตกค้างอยู่แล้วถึงร้อยละ 60 ก่อนที่จะมารับตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและอุปสรรคสำคัญตามที่นายชลอ ธรรมศิริ และคณะ กล่าวในรายการ "รายงานต่อประชาชน" ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 ในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2520 ว่า "มีเจ้าหน้าที่ในการเก็บขยะ 1,300 คน เจ้าหน้าที่กวาดถนน 400 คน และรถขนขยะเพียง 200 คัน จากที่ต้องใช้ถึง 400 คัน และบางคันก็ชำรุดเสียหายไม่สามารถใช้งานได้ ซึ่งไม่เพียงพอกับประชากรใน กทม."[1] เพราะการแก้ไขปัญหาให้ประสบผลสำเร็จนั้นต้องมีทั้งเครื่องมือ เครื่องใช้ และจำนวนคนที่จะทำงานอย่างครบถ้วน แต่ก็ได้พยายามดำเนินการเก็บและกำจัดขยะใน กทม. อย่างเต็มที่ แต่มีปัญหาเกิดขึ้นที่เขตบางเขน คือ พลตำรวจตรีสถิต วิริยะศิริ สมาชิกสภา กทม. ได้ตั้งกระทู้ถามนายชลอ ธรรมศิริ ว่า "ปริมาณขยะที่เขตบางเขนมีวันละ 1,000 ตัน แต่ กทม. สามารถเก็บขยะได้เพียงวันละ 300 ตันเท่านั้น" ทำให้ขยะปริมาณอีก 700 ตัน กลายเป็นขยะมูลฝอยตกค้างทุกวัน หลังจากนั้นได้มีภาพขยะมูลฝอยตกค้างตามสถานที่ต่างๆ ของ กทม. ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐอีกหลายครั้ง จนทำให้นายชลอ ธรรมศิริ ออกมาชี้แจงว่า "ได้รณรงค์เรื่องขยะมูลฝอยอย่างเต็มที่แล้ว ทั้งการให้งบประมาณเพิ่มเติมในการซื้อรถขนขยะและการเพิ่มปริมาณเจ้าหน้าที่ขนขยะ แต่อยู่ที่หัวหน้าเขตซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบว่าจะดำเนินการได้ผลเพียงใด"[2] การที่กล่าวว่า "เป็นความรับผิดชอบของหัวหน้าเขต"[3] นั้น สะท้อนว่านายชลอ ธรรมศิริ ไม่สามารถกำกับดูแลให้หัวหน้าเขตซึ่งเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่ให้บริการกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้มีขยะตกค้างในปริมาณมาก

ภาวะน้ำท่วม กทม. ใน พ.ศ. 2520 เกิดจากความประมาทและความไม่รับผิดชอบของเจ้าหน้าที่คุมเครื่องสูบน้ำ ซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร แต่สำหรับภาวะน้ำท่วมใน พ.ศ. 2521 นั้นเป็นเหตุสุดวิสัยที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ซึ่งนายชลอ ธรรมศิริ ได้พยายามป้องกันไม่ให้ กทม. ประสบภาวะน้ำท่วมอย่างดีที่สุดแล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จ และนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์ได้กล่าวว่าภาวะน้ำท่วมใน กทม. ครั้งนั้นเป็นสาเหตุให้นายชลอ ธรรมศิริ

---

[1] ผู้ว่าฯ กทม. ขอความเห็นใจ กำลังไม่พอขจัดขยะ. (2520, 26 พฤษภาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 3, 2.

[2] กทม. ซื้อรถขยะเพิ่มเรื่อย ขยะยังเรี่ยราดทั่วเมือง. (2521, 11 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[3] *แหล่งเดิม.*

พ้นจากตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยถูกย้ายไปดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์[1] นายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงแต่งตั้งให้นายธำรง พัฒนรัฐ ปลัดกรุงเทพมหานคร ปฏิบัติราชการแทน[2] จนกว่าจะสรรหาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่ได้

การแก้ไขมลพิษทางอากาศและเสียง ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524) ที่ได้ระบุให้มีการควบคุมอากาศเป็นพิษและเสียงรบกวน[3] นั้น นายชลอ ธรรมศิริ ไม่ค่อยให้ความสำคัญมากนัก เห็นได้จากเป็นการขอความร่วมมือจาก ขสมก. เท่านั้น ดังนั้นหากนายชลอ ธรรมศิริ ให้ความสำคัญและติดตามงานมากกว่านี้ คาดว่ามลภาวะทางอากาศและเสียงจากรถประจำทางของ ขสมก. จะมีปริมาณลดลง เพราะในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529) ได้ระบุว่าการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. ด้านการควบคุมอากาศเป็นพิษและเสียงรบกวนของแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524) ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร คือ ถนนไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนรถยนต์ทำให้การจราจรแออัด และเครื่องยนต์ของรถก็ไม่ได้รับการบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพดี บางครั้งยังมีอายุการใช้งานนานเกินควรจึงทำให้เกิดมลภาวะทางอากาศ เช่น มีก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์เกินค่ามาตรฐานคุณภาพอากาศ[4]

การที่นายชลอ ธรรมศิริ ดำเนินการสร้างสวนจตุจักรซึ่งเป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ต่อจากนายธรรมนูญ เทียนเงิน จนแล้วเสร็จ และปรับปรุงสวนลุมพินี สวนธนบุรีรมย์ สวนพระนคร และสวนสราญรมย์ให้มีสภาพที่เหมาะสมและสวยงามขึ้น รวมทั้งมีแนวคิดในการปรับปรุงตลาดนัดสนามหลวงให้เป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่นั้นทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และรักษาความสมดุลทางโครงสร้างของสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับเมืองอีกด้วย[5]

บทบาทนายเชาวน์วัศ สุดลาภา (31 ก.ค. 2522 – 16 เม.ย. 2524)

คณะรัฐมนตรีได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาแต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ต่อจากนายชลอ ธรรมศิริ ว่าต้องสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของ

---

[1]นายชลอ ธรรมศิริ. (2528, 11 สิงหาคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 8(2717) : 42.

[2]อนุมัติให้ผู้ว่าฯ และรองผู้ว่าฯ กทม. ลาออก. (2522, 11 - 17 พฤษภาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 4(20) : 536.

[3]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2520). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1* (พ.ศ. 2520 - 2525). หน้า 207.

[4]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2525). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529).* หน้า 1130.

[5]ชัชวาล ฟุ้งลัดดา. *(2542). นโยบายและการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครด้านสวนสาธารณะ : ศึกษาเฉพาะกรณีในช่วงเวลาที่ศาสตราจารย์ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ.2535-2539.* หน้า 2.

ประชาชนได้อย่างรวดเร็ว[1] นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีความคิดริเริ่ม สู้งาน แก้ปัญหาได้ ประพฤติดี และปฏิบัติชอบ[2] ในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 นายเชาวน์วัศ สุดลาภา และคณะเข้ารับมอบงานจากนายธำรง พัฒนรัฐ ปลัดกรุงเทพมหานครและรักษาการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และได้กำหนดนโยบายในการทำงานดังนี้

1. วางแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่เกิดจากฝนตกหนัก น้ำเหนือไหลบ่าและน้ำทะเลหนุน โดยให้ระบายน้ำเร็วที่สุด

2. เก็บขนขยะมูลฝอยที่ตกค้างตามตรอก และซอยต่างๆ ให้หมดไป รวมทั้งการจัดหาที่ทิ้งขยะหรือสร้างโรงงานเผาขยะเพิ่มเติม

3. ซ่อมแซมถนน ตรอก และซอยที่ชำรุดเสียหายให้อยู่ในสภาพดีอย่างเร็วที่สุดและควบคุมการก่อสร้างไม่ให้กีดขวางการจราจร

4. ปลูกต้นไม้ตามถนน ตรอก ซอย และพื้นที่ว่างต่างๆ เพื่อให้เป็น “นครสีเขียว” เมื่อถึงวันฉลองครบรอบ 200 ปีของกรุงรัตนโกสินทร์[3]

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

นายเชาวน์วัศ สุดลาภา มีนโยบายเร่งรัดการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลด้วยการซื้อรถขยะใหม่ 74 - 100 คัน และเพิ่มรอบในการเก็บขยะจากวันละ 2 รอบเป็น 3 รอบ โดยเพิ่มรอบเวลากลางคืนเพื่อหลีกเลี่ยงการจราจรติดขัด[4] สำหรับรถขนขยะแบบอัดจำนวน 10 คัน จะใช้เก็บขยะตามตลาดสดใน กทม.[5] และได้ขอร้องประชาชนให้นำขยะใส่ถุงให้เรียบร้อยแทนการใช้เข่งเพื่อความสะดวกในการเก็บขยะ ถ้าเป็นตลาดสดขอให้เจ้าของตลาดดูแลรวบรวมขยะให้เรียบร้อยเช่นกัน[6] อีกทั้งได้สร้างขวัญและกำลังใจให้กับพนักงานกวาดถนนด้วยการให้สวัสดิการมากขึ้น นอกเหนือจากช่วยค่าไฟฟ้าและค่าเล่าเรียนบุตรอยู่แล้ว[7]

---

[1]หลักการพิจารณาแต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2522, 29 มิถุนายน - 5 กรกฎาคม). *สยามจดหมายเหตุ*. 4(27) : 741.

[2]ตั้ง ‘เชาวน์วัศ’ เป็นผู้ว่าฯ กทม. (2522, 25 กรกฎาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 1.

[3]ผู้ว่าฯ กทม. เข้ารับมอบงาน. (2522, 31 กรกฎาคม - 6 สิงหาคม). *สยามจดหมายเหตุ*. 4(31) : 845.

[4]แก้ขยะรกกรุงเปลี่ยนเป็นเก็บกลางคืน เพื่อกันของหายให้ตำรวจเห็นชอบด้วย. (2522, 3 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[5]ซื้อรถขยะเพิ่มอีก 10 คัน ตระเวนเก็บตามตลาดสด. (2523, 28 มีนาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[6]วอนชาวบ้านนำขยะมาทิ้งใส่ภาชนะอย่าให้เรี่ยราด. (2522, 25 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[7]กทม. จะตั้งกองทุนสวัสดิการ เป็นรางวัลพนักงานกวาดถนน. (2522, 29 สิงหาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2522 กทม.ได้แต่งตั้งหน่วยลาดตระเวนรถจักรยานยนต์เคลื่อนที่เร็วหรือหน่วยสิงห์มอเตอร์ไซค์ จำนวน 50 คัน ในการปฏิบัติหน้าที่ลาดตระเวนตรวจตราความเดือดร้อนของชาว กทม. ที่เกิดจากสาเหตุต่างๆ เช่น น้ำท่วม ขยะมูลฝอยส่งกลิ่นเหม็น ถนน ตรอกซอยเป็นหลุมเป็นบ่อ มีสิ่งก่อสร้างกีดขวางทางสัญจร และดูแลสภาพต้นไม้ที่ปลูกบริเวณเกาะกลางถนนหรือริมทางเท้า โดยออกตรวจทุกวันและรายงานให้ศูนย์ปฏิบัติการของ กทม. ทราบ เพื่อจะได้แก้ไขได้อย่างรวดเร็ว[1]

นายประวิทย์ รุยาพร เลขาธิการพลังงานแห่งชาติ กล่าวว่า "ขยะใน กทม. มีประมาณ 1 ล้านตันต่อปี ซึ่งมากพอในการนำไปเป็นเชื้อเพลิงทดแทนน้ำมันเตาในการผลิตไฟฟ้าได้ถึง 80 ล้านลิตรต่อปี หรือประมาณ 300 ล้านบาท โดยใช้เงินลงทุนประมาณ 1,200 ล้านบาท และใช้เวลาในการก่อสร้าง 3 ปี"[2] แต่นายเชาวน์วัศ สุดลาภา กล่าวว่า "ผมไปดูงานที่สิงคโปร์เกี่ยวกับการกำจัดขยะโดยจะนำขยะไปเป็นเชื้อเพลิงผลิตไฟฟ้า ซึ่ง กทม. จะดำเนินการเองโดยจะเป็นผู้ผลิตและขายไฟฟ้าจากพลังงานขยะให้แก่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย"[3] แต่โครงการนี้ยังไม่ได้ดำเนินการเพราะนายเชาวน์วัศ สุดลาภา ถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งไปก่อน (การพลังงานแห่งชาติได้เคยเสนอโครงการนี้ตั้งแต่สมัยของนายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล) แต่ยังไม่มีความคืบหน้าจนทุกวันนี้

การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในตลาดโต้รุ่งบางแห่งที่สกปรกมากจากเศษอาหาร กระดูกเป็ด และกระดูกไก่ที่ทิ้งเกลื่อนกลาด กทม. จึงมอบหมายให้หัวหน้าเขตมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกับเจ้าหน้าที่เทศกิจในการดูแลรักษาความสะอาด ถ้าตลาดใดสกปรกจะปิดตลาดทันที[4] และกำหนดให้วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 เป็นวันเริ่มต้นรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดของตลาดสดที่เป็นของ กทม. และตลาดของเอกชน จำนวน 225 แห่ง และจะดำเนินการต่อเนื่องไปถึงสิ้นปี 2523 รวมทั้งให้มีการล้างตลาดสดครั้งใหญ่ในระหว่างวันที่ 11 กุมภาพันธ์ - วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2523 โดยใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรคในห้องสุขาและทำความสะอาดทุกวัน ทั้งนี้ กทม. จะส่งเจ้าหน้าที่ออกตรวจ ถ้าบกพร่องจะเตือนเจ้าของตลาด และถ้ายังสกปรกอีกจะสั่งปิดตลาด[5]

สำหรับการจัดการปัญหาหาบเร่แผงลอย นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ได้อนุญาตให้พ่อค้าแม่ค้ามาขายของที่บริเวณทางเท้าหรือบาทวิถีได้ โดยทดลองที่ตลาดราชวัตรก่อนเป็นเวลา 1 เดือน

---

[1]ตั้งหน่วยสิงห์มอเตอร์ไซค์ลุยงาน กทม. ตระเวนตรวจความเละเทะทั่วเมือง. (2522, 18 สิงหาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[2]จะนำขยะใน กทม. ไปปั่นไฟฟ้า ชี้ประหยัดน้ำมันถึง 300 ล้าน/ปี. (2523, 23 มิถุนายน). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[3]โรงไฟฟ้าพลังขยะ กทม. จะสร้างเอง. (2523, 2 กรกฎาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7, 10.

[4]ประกาศเล่นงานตลาดโต้รุ่งสกปรก จะจัดการปิดตลาดเลย. (2522, 15 พฤศจิกายน). *ไทยรัฐ.* หน้า 7.

[5]สั่งรณรงค์รักษาความสะอาดตลาดสดทั่วกรุงใครเบี้ยวสั่งปิด. (2523, 5 กุมภาพันธ์). *ไทยรัฐ.* หน้า 7.

ทั้งนี้ต้องสัญญาว่าจะดูแลความสะอาดให้เรียบร้อย[1] ต่อมาอนุญาตให้หาบเร่ขายของริมถนนได้แต่ต้องอยู่ในกฎเกณฑ์เรื่องเวลาและช่วยกันรักษาความสะอาด และถนนบางสายอาจปิดการจราจรเพื่อให้ขายได้อย่างเต็มที่ เช่น ถนนตานี ถนนบางลำพู[2] ทั้งนี้ให้แต่ละเขตตีเส้นบนทางเท้าให้หาบเร่ขายตามเวลาและสถานที่ที่กำหนดให้อย่างน้อยเขตละ 1 แห่ง[3] แต่ก็มีการฝ่าฝืนกฎหมายและข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ทำให้เจ้าหน้าที่เทศกิจได้จับกุมหาบเร่แผงลอยในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2523 ถึง 5,472 ราย และเปรียบเทียบปรับรวมเป็นเงิน 620,613 บาท[4]

นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ได้กำหนดให้วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 เป็นวันเริ่มต้นการรณรงค์รักษาความสะอาดและรดน้ำต้นไม้ การรณรงค์นี้จะกระทำต่อเนื่อง 2 เดือนต่อครั้ง[5] และรับสมัครบุคคลที่จะเป็นอาสาสมัครที่มีความจริงใจและมีประสิทธิภาพ ช่วยรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงการรักษาความสะอาด พร้อมทั้งระดมเจ้าหน้าที่สำนักระบายน้ำประมาณ 600 - 700 คน มาขุดลอกคูคลองสำคัญต่างๆ ที่มีผู้รุกล้ำเข้าไปอยู่อาศัย[6] ออกข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานครเพิ่มโทษผู้ที่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ โคนต้นไม้ หรือในท่อระบายน้ำเพราะทำให้ท่อน้ำอุดตัน โดยกำหนดโทษปรับไม่เกิน 5,000 บาท จำคุกไม่เกิน 1 เดือน นอกจากนั้นได้จัดอบรมเจ้าหน้าที่กวาดถนนไม่ให้กวาดขยะทิ้งลงไปในท่อน้ำ[7] ทั้งนี้ กทม. จะใช้เรือเก็บขยะในคูคลองใหญ่ๆ ทั้ง 15 คลอง เช่น คลองผดุงกรุงเกษม คลองโอ่งอ่าง และคลองมหานาค เป็นต้น เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำเน่าในคูคลองและไม่ให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงและเชื้อโรค โดยประชาสัมพันธ์ให้เจ้าของบ้านรวบรวมขยะของตนใส่ถุงตั้งไว้ริมคลอง เจ้าหน้าที่จะนำเรือที่มีอยู่ 18 ลำ มารับขยะทุกวันในเวลาราชการ และบางครั้งอาจจะเก็บในเวลากลางคืน[8] นอกจากนั้นได้ประสานความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการมอบหมายให้โรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและสังกัด กทม. จัดโครงการให้นักเรียนช่วยกันรักษาความ

---

[1]กทม. ประเดิมให้แม่ค้าขายข้างถนนแล้ว ทดลองที่ตลาดราชวัตรก่อนเป็นแห่งแรก. (2522, 28 กันยายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[2]อนุญาตหาบเร่ขายริมถนนได้. (2523, 12 เมษายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 1, 2.

[3]สั่งตี 'หาบเร่ไลน์' เขตละ 1 แห่ง สฤษดิ์วงศ์ไม่หนุนแผงลอย. (2523, 9 พฤษภาคม). *แนวหน้า*. หน้า 7.

[4]หาบเร่ - แผงลอยถูกจับระนาว เดือนเดียวจับปรับ 6 แสนบาท. (2523, 23 สิงหาคม). *แนวหน้า*. หน้า 7.

[5]กทม. จัดวันรณรงค์รักษาความสะอาด. (2522, 30 ตุลาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[6]ลุยทำความสะอาดในซอย. (2522, 25 ตุลาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[7]ออกข้อบัญญัติลงโทษคนมักง่าย ปรับ 5,000 บาท จำคุก 1 เดือน. (2522, 31 ตุลาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[8]วอนอย่าทิ้งขยะลงคลอง พายเรือไปเก็บถึงบ้าน. (2523, 14 มีนาคม). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

สะอาดทั้งภายในโรงเรียนและในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย ปลูกต้นไม้ในโรงเรียนและช่วยดูแลต้นไม้ที่ปลูกตามทางเท้า โดยมีการประเมินผลด้วย[1]

ในการแก้ไขเรื่องสิ่งปฏิกูลนั้น นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ได้ป้องกันการขูดรีดประชาชนเรื่องค่าดูดส้วมของรถเถื่อนที่มีราคาแพง ด้วยการแจ้งว่า "รถดูดส้วมของ กทม. มีเพียงพอในการบริการประชาชนทั้งกลางวันและกลางคืน และคิดอัตราค่าบริการเพียง 50 บาทต่อลบ.ม. เท่านั้น ถ้าประชาชนพบเห็นรถเถื่อน ให้แจ้งตำรวจจับได้ทันที"[2] นอกจากนี้ได้ขอความร่วมมือจากบริษัทรถทัวร์ให้รักษาความสะอาดบริเวณหน้าสำนักงาน และห้ามนำสิ่งปฏิกูลไปเทในที่สาธารณะและแหล่งน้ำต่างๆ แต่ให้ติดต่อ กทม. มาดำเนินการให้เท่านั้น ถ้าฝ่าฝืนจะดำเนินการทางกฎหมายอย่างเฉียบขาด[3]

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

นายเชาวน์วัศ สุดลาภา จึงได้กำหนดนโยบายในการป้องกันน้ำท่วม ดังนี้

1. ให้ทุกเขตเตรียมรับมือป้องกันน้ำท่วมด้วยการสำรวจข้อบกพร่องของการระบายน้ำ ควบคุมพนักงานล้างท่อระบายน้ำให้สะอาด ขุดลอกคูคลองทุกแห่งที่ตื้นเขิน เพื่อให้ระบายน้ำได้อย่างรวดเร็ว[4] โดยการจ้างนักโทษมาดำเนินการเพื่อเพิ่มกิจกรรมการฝึกอบรมแก่นักโทษ และให้นักโทษได้มีรายได้เก็บไว้ใช้หลังจากพ้นโทษ[5]

2. ตั้งเครื่องสูบน้ำจำนวน 140 เครื่อง เพื่อช่วยสูบน้ำจากท่อระบายน้ำหรือบริเวณที่มีน้ำท่วมให้ไหลลงสู่ลำคลองและแม่น้ำโดยเร็ว พร้อมทั้งดูแลอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน และคาดว่าจะแก้ปัญหาน้ำท่วมได้ดีกว่าทุกปีที่ผ่านมา[6]

3. สร้างคันดินและทำนบกั้นน้ำในคลองต่างๆ เพื่อป้องกันน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาท่วมถนน หมู่บ้าน สวนผลไม้ โดยรักษาระดับน้ำในคลองให้ต่ำกว่าถนนเพื่อจะได้รับน้ำจากท่อระบายน้ำข้างถนนได้เร็วขึ้น

4. ประสานงานกับหน่วยราชการต่างๆ ในการเตรียมการป้องกันน้ำท่วมและขอความช่วยเหลือ เช่น กรมชลประทาน กรมอุทกศาสตร์ กรมอุตุนิยมวิทยา กรมทางหลวงแผ่นดิน และกรมตำรวจ เพื่อทราบข่าวการพยากรณ์อากาศและปริมาณน้ำฝนที่ตกในแต่ละแห่ง[7]

---

[1]ให้ทุก ร.ร. ทำความสะอาดย่านชุมชน. (2522, 27 พฤศจิกายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3.

[2]เผยรถดูดส้วมเถื่อน มีแก๊งอิทธิพลหนุนหลัง. (2523, 16 พฤษภาคม). *แนวหน้า*. หน้า 7.

[3]กทม. เตือนบริษัทรถทัวร์ในกรุงอย่าเอา 'อึ' มาทิ้งในที่สาธารณะ. (2522, 16 พฤศจิกายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

[4]ให้ทุกเขตล้างท่อกันอุดตัน เตรียมขับไล่น้ำท่วมเต็มที่. (2522, 15 สิงหาคม). *แนวหน้า*. หน้า 7.

[5]จัดหางานให้นักโทษเพิ่มรายได้ก่อนออกจากคุก. (2523, 9 สิงหาคม). *แนวหน้า*. หน้า 7.

[6]มอบงานกันน้ำท่วมให้ธำรงทำ. (2523, 1 มิถุนายน). *แนวหน้า*. หน้า 7..

[7]กรมอุตุฯ ร่วมวางแผนรับฝนตกน้ำท่วม ไขลานขุดลอกคูคลองให้น้ำไหลสะดวก. (2523, 28 มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 7.

5. จัดให้มีศูนย์อำนวยการประสานงานการป้องกันน้ำท่วม 24 ชั่วโมง เพื่อความสะดวกรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์

6. จัดหน่วยเคลื่อนที่เร็วในการแก้ไขภาวะน้ำท่วมและมีหน่วยซ่อมเร็วไว้แก้ปัญหาถนนชำรุดหลังฝนตก ซึ่งได้วางแผนป้องกันน้ำท่วมเป็น 3 ระยะ คือ ล้างท่อระบายน้ำอย่างสม่ำเสมอ ปรับปรุงท่อระบายน้ำให้อยู่ในสภาพดี และติดตั้งเครื่องสูบน้ำให้มีจำนวนเหมาะสมกับสภาพท้องที่[1]

อย่างไรก็ตามในวันที่ 27 กันยายน - 1 ตุลาคม พ.ศ. 2523 ได้เกิดฝนตกหนักในกรุงเทพฯ ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมอย่างหนักในพื้นที่บางแห่งของ กทม. เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง หมู่บ้านเสรี หมู่บ้านสหกรณ์ ถนนวิภาวดีรังสิต และถนนพหลโยธิน เป็นต้น ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนมาก โดยเฉพาะที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้รับความเสียหายประมาณ 70 ล้านบาท พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี จึงเรียกตัวนายเชาวน์วัศ สุดลาภา ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ที่อยู่ระหว่างการไปดูงานที่นครบอสตัน สหรัฐอเมริกา ให้กลับมาแก้ไขปัญหาน้ำท่วม กทม. โดยด่วน[2]

3. ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง

หลังจากได้รับตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ได้ริเริ่มให้มีหน่วยสิงห์มอเตอร์ไซค์ออกลาดตระเวนทุกวันเพื่อแจ้งความเดือดร้อนของประชาชนให้ กทม. ทราบเพื่อจะได้แก้ไขอย่างรวดเร็ว และมอบหมายให้ “โฆษกกรุงเทพมหานคร”[3] ชี้แจงเรื่องราวต่างๆ และตอบคำถามของประชาชนผ่านทางคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์รายงานข่าวสารเรื่องสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานครให้ประชาชนทราบ เช่น ประกาศแจ้งเตือนบริเวณที่มีอากาศเป็นพิษเพื่อให้ประชาชนเตรียมพร้อมและหลีกเลี่ยงเส้นทางดังกล่าว[4]

นายเชาวน์วัศ สุดลาภา มีนโยบายที่จะปรับปรุง กทม.ให้เป็น “นครสีเขียว” เมื่อถึงวันสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ 200 ปี ใน พ.ศ. 2525 จึงรณรงค์ให้มีการปลูกต้นไม้ยืนต้นต่างๆ จำนวน 100,000 ต้น ได้แก่ ตะแบก ชงโค ชมพูพันธุ์ทิพย์ ชัยพฤกษ์ และอินทนิล เป็นต้น ตามบาทวิถีและที่ว่างต่างๆ พร้อมทั้งติดป้ายให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของต้นไม้ เช่น “ต้นไม้คือเพื่อนชีวิต เจ้าดูดอากาศพิษแทนข้า” เพราะนายเชาวน์วัศ สุดลาภา และคณะ เคยไปดูงานเทศบาลและงานส่งเสริมอาชีพที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และพบว่าตามบาทวิถีใน

---

[1] กรุงเทพมหานคร. (2523). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2522 - 2523.* หน้า 28.

[2] น้ำท่วมกรุงเทพฯ ว่าห้ามไม่ได้. (2523, 9 ตุลาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[3] ผู้ว่าฯ เชาวน์วัศทำเท่ห์ จะเปิดคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์. (2522, 1 สิงหาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 1, 2.

[4] กทม.ประกาศจุดอันตรายอากาศเป็นพิษเพื่อให้ประชาชนทราบเป็นประจำทุกวัน. (2522, 24 สิงหาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 7.

ประเทศจีนปลูกต้นไม้ถึง 2 - 3 แถว[1] จึงต้องการให้ประเทศไทยมีลักษณะเช่นนั้นบ้าง"[2] โครงการนี้แบ่งการทำงานของเจ้าหน้าที่เป็น 3 ชุด ดังนี้

1. ปลูกต้นไม้ซ่อมแซมต้นที่ชำรุด
2. ปลูกต้นใหม่แทนต้นไม้ที่แคระแกร็น
3. ปลูกต้นไม้ใหม่เพิ่มเติมในที่ว่าง เช่น เกาะกลางถนน[3]

นอกจากนั้นตามศาลาที่พักผู้โดยสารรถเมล์ในบริเวณที่มีการจราจรคับคั่ง เช่น ถนนสุขุมวิท ก็ให้ปลูกไม้เลื้อยที่ทนสภาพอากาศพิษของกรุงเทพฯ ได้เพื่อให้เกิดความสวยงามร่มรื่น เช่น การเวก สายหยุด เล็บมือนาง บานบุรี เฟื่องฟ้า พุทธชาด และพวงคราม เป็นต้น[4] และมอบหมายให้หัวหน้าเขตกรุงเทพฯ ชั้นใน เช่น เขตบางรัก เขตสัมพันธวงศ์ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และเขตพระนคร เป็นต้น ประสานงานกับกองสวนสาธารณะ กรุงเทพมหานคร ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนช่วยกันบำรุงรักษาต้นไม้ที่อยู่ใกล้ๆ บริเวณบ้านเรือนของตน[5] นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ได้ใช้งบประมาณของ กทม. จำนวน 900,000 บาท ซื้อต้นตะเบบูย่าจำนวน 100,000 ต้น จากประเทศสิงคโปร์มาปลูกตามริมถนน เพราะในเมืองไทยมีแต่ต้นเล็กๆ ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะนำมาปลูกในเมืองหลวงที่มีก๊าซพิษมากมาย และให้เปลี่ยนชื่อต้นไม้จาก "ตะเบบูย่า" เป็น "ชมพูพันธุ์ทิพย์" ทั้งนี้มีการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดฐานตัดโค่นหรือทำลายต้นไม้ที่ กทม. ปลูก เป็นเงิน 20,000 บาท เพื่อป้องกันการทำลายต้นไม้[6] อีกทั้งยังเชิญชวนให้ประชาชนร่วมมือกันซื้อหญ้าจากกองสวนสาธารณะ กทม. คนละ 2 ตรม.ๆ ละ 22 บาท มาปลูกที่สนามหลวง พร้อมทั้งปลูกต้นมะขามต้นใหม่ทดแทนต้นเก่าที่ตาย[7]

4. พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ตระหนักถึงภาวะอันตรายของมลพิษทางอากาศและเสียงที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพจิต จึงต้องเพิ่มจำนวนสวนสาธารณะให้มากขึ้นเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวและอากาศบริสุทธิ์ให้ประชาชน จึงอนุมัติโครงการสร้างสวนน้ำบึงกุ่ม (สวนเสรีไทย) ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ

---

[1]พัฒนากทม. เป็นจีนแดง ทุกถนนสะพรั่งด้วยต้นไม้. (2523, 8 สิงหาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[2]กทม. เผยซื้อต้นไม้สิงคโปร์มาปลูก กว้านซื้อจนหมดเมืองไทยไม่พอ. (2523, 9 มกราคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 7.

[3]เร่งปรับปรุงกรุงเทพฯ เป็นแดนเขียวขจี. (2523, 1 สิงหาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[4]กทม. ระดมสร้างนครเขียว ปลูกไม้เลื้อยคลุมที่พักผู้โดยสาร. (2523, 15 เมษายน). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[5]กรุงเทพมหานคร. (2523). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2522 - 2523.* หน้า 33.

[6]เล่นงานพวกมือบอนหนัก ทำลายต้นไม้ปรับ 2 หมื่น. (2522, 28 กันยายน). *ไทยรัฐ.* หน้า 7.

[7]'ต้นมะขาม' ท้องสนามหลวงหมดสภาพ ปลูกใหม่ทดแทน. (2523, 30 สิงหาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

100 ไร่ ใช้งบประมาณ 10 ล้านบาทและใช้เวลาดำเนินการ 6 เดือน[1] เพื่อให้เป็นปอดฟอกอากาศบริสุทธิ์แห่งใหม่เพราะยังมีสวนสาธารณะไม่เพียงพอกับชาว กทม. 4.3 ล้านคน[2]

จะเห็นได้ว่าระยะเวลาเกือบ 2 ปี ที่นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครนั้น ประชาชนจะได้รับทราบข่าวสารการดำเนินงานต่างๆ ของ กทม. เป็นอย่างดีผ่านทาง "โฆษกกรุงเทพมหานคร" สำหรับบทบาทในด้านการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยนั้น ได้เพิ่มสวัสดิการให้กับพนักงานกวาดถนนเพื่อทำให้เกิดขวัญและกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน นอกจากนั้นได้ขอร้องให้ประชาชนนำขยะใส่ถุงให้เรียบร้อยแทนที่การใช้เข่ง ซึ่งทำให้ขยะไม่หกเรี่ยราดหรือถูกคุ้ยเขี่ยจากสัตว์ เช่น แมว ไก่ และสุนัขจรจัด เป็นต้น รวมทั้งการประนีประนอมกับพ่อค้าแม่ค้าให้ขายของที่บริเวณทางเท้าได้ แต่ต้องช่วยกันรักษาความสะอาดและปฏิบัติตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีเพราะนอกจากจะเป็นการช่วยเหลือประชาชนกลุ่มหนึ่งให้มีอาชีพสุจริตแล้ว ยังเป็นการช่วยเหลือบุคคลทั่วไปในการซื้ออาหารที่มีราคาไม่แพงมากนักไปรับประทานอีกด้วย

บทบาทเด่นที่สุดของนายเชาวน์วัศ สุดลาภา คือ การทำให้ กทม. กลายเป็น "นครสีเขียว" เพราะได้ระดมปลูกต้นไม้ตามริมบาทวิถีทั่วกรุงเทพฯ และรณรงค์ให้ประชาชนร่วมมือกันปลูกต้นไม้บริเวณหน้าบ้าน รวมทั้งมีป้ายชักชวนให้ประชาชนเห็นความสำคัญของต้นไม้เพื่อจะได้ช่วยกันดูแลรักษา ซึ่งต้นไม้หลากหลายพันธุ์ที่นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ปลูกตามริมบาทวิถีนั้นได้ให้ร่มเงาและช่วยลดปริมาณก๊าซพิษในอากาศให้ลดน้อยลง

ถึงแม้ว่านายเชาวน์วัศ สุดลาภา จะไม่สามารถป้องกันภาวะน้ำท่วม กทม. ได้ แต่การวางแผนป้องกันน้ำท่วมและการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ปริมาณน้ำท่วมตามจุดต่างๆ ลดลง และบางจุดที่ท่วมก็สามารถระบายน้ำได้รวดเร็วขึ้นทำให้น้ำไม่ท่วมขัง จนกระทั่งได้รับคำชมจากสื่อมวลชนว่า "เป็นอันยอมรับกันแล้วว่า ผู้บริหาร กทม.ชุดนี้แก้ปัญหาน้ำท่วมได้เก่งกว่าหลายๆ ชุดที่ผ่านมา"[3]

บทบาทของพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ (30 เม.ย. 2524 – 1 พ.ย. 2527)

พลเอกสัณห์ จิตรปฏิมา หัวหน้าคณะปฏิวัติ ยึดอำนาจการปกครองประเทศจากรัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2524 แต่ต้องประสบกับความพ่ายแพ้เพราะถูกรัฐบาลปราบปรามในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2524 ได้ส่งผลให้นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ผู้ว่า

---

[1]ได้ที่ 'บึงกุ่ม' 100 ไร่ ทำสวนสาธารณะ. (2523, 15 พฤษภาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[2]สำนักโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2520). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524).* หน้า 27.

[3]สลัดทุกข์คนกรุง. (2523, 29 มิถุนายน). *แนวหน้า.* หน้า 7.

ราชการกรุงเทพมหานครต้องพ้นจากตำแหน่งด้วย เนื่องจากผลการสอบสวนพบว่า "ระหว่างที่เกิดเหตุการณ์ก่อความไม่สงบนั้น มีผู้พบเห็นนายเชาวน์วัศ สุดลาภา เดินเข้าออกในกองบัญชาการของคณะปฏิวัติ"[1] ดังนั้นนายประเทือง กีรติบุตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงได้มีคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 188/2524 เรื่อง ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการพ้นจากตำแหน่ง ตั้งแต่วันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2524 ด้วยเหตุผลว่า "มีกรณีที่แสดงให้เห็นว่า นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและนายบุญสิน จตุรพฤกษ์ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้ปฏิบัติการไม่ชอบด้วยอำนาจและหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน และมีความประพฤติในอันที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อศักดิ์ตำแหน่งของกรุงเทพมหานครและแก่ทางราชการ"[2] คณะรัฐมนตรีจึงมีมติแต่งตั้งให้พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2524[3] พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ และคณะ เข้าพบนายประเทือง กีรติบุตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อรับนโยบายการบริหารงานที่สำคัญ 2 ประการ คือ การป้องกันน้ำท่วมและแก้ไขปัญหาหาบเร่[4] โดยมีแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529) เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

ปัญหาด้านความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนมาก พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ จึงกำหนดให้เป็นนโยบายเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง ปัญหาในการจัดเก็บขยะมูลฝอยของ กทม. คือ การไม่สามารถให้บริการเก็บขนขยะได้ทั่วถึงทุกท้องที่ โดยเฉพาะในชุมชนแออัด ในตรอกและซอยแคบๆ ที่รถขยะไม่สามารถเข้าออกได้ รวมทั้งอาคารบ้านเรือนที่อยู่ริมแม่น้ำลำคลอง ประชาชนจึงทิ้งขยะกองไว้ในที่รกร้างว่างเปล่า แม่น้ำลำคลอง ทำให้เกิดสภาวะแวดล้อมเป็นพิษ[5] พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ จึงพยายามแก้ไขปัญหานี้ด้วยการว่าจ้างบริษัท ไทยสร้างสรรค์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทของเอกชนเข้ามาเก็บขยะมูลฝอยทางบก ในระยะแรกทดลองเก็บในพื้นที่บางส่วนของแขวงคลองตัน เขตพระโขนง เป็นระยะเวลา 2 ปี โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 และเมื่อครบ 1 ปี จากผลการประเมินผลพบว่า บริษัทเอกชนทำงานเก็บขยะมูลฝอยได้ผลดีกว่า

---

[1]ศึก กทม. พวกใครพวกมัน. (2524, 26 เมษายน-2 พฤษภาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 27(14) : 6.

[2]คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 188/2524 เรื่อง ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการพ้นจากตำแหน่ง. (2524, 5 - 12 มิถุนายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 6(23) : 624-625.

[3]แต่งตั้งผู้ว่าราชการและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครใหม่. (2524, 24 เมษายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 6(17) : 463.

[4]กรุงเทพมหานคร. (2524, 1-7 พฤษภาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 6(18) : 478.

[5]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2525). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529).* หน้า 158.

กทม. ทั้งนี้เพราะระบบการควบคุมการปฏิบัติงานของบริษัทฯ มีความคล่องตัวกว่า และมีความพร้อมในเรื่องรถและอุปกรณ์การเก็บขนขยะต่างๆ[1] ดังนั้นในสมัยของพลเรือ เอกเทียม มกรานนท์ จึงเป็นครั้งแรกของการว่าจ้างบริษัทเอกชนเข้ามารับผิดชอบในเรื่องการเก็บขยะมูลฝอยใน กทม.

นอกจากนั้นได้ดำเนินงานตาม "โครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาด" เพื่อแก้ไขปัญหาหาบเร่แผงลอย โดยระยะแรกใช้เวลา 3 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ในเขตพระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย บางรัก สัมพันธวงศ์ และยานนาวา ในระยะที่ 2 ใช้เวลา 6 เดือน เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2527 - วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2528 ในเขตปทุมวัน ห้วยขวาง พญาไท บางเขน และดุสิต เป็นต้น[2] ดังนั้น กทม. จึงต้องระดมเก็บขยะมูลฝอยจากสถานที่ต่างๆ ทั้งอาคารบ้านเรือน ตลาด โรงพยาบาล และสถานที่ราชการเพื่อให้มีขยะตกค้างน้อยที่สุด รวมทั้งใช้รถในการกวาด ดูดฝุ่น และล้างถนนสายสำคัญต่างๆ เพื่อปฏิบัติตามโครงการดังกล่าว[3] แต่พลเรือเอกเทียม มกรานนท์ ลาออกจากตำแหน่งในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 โครงการทั้ง 2 โครงการจึงแล้วเสร็จในวาระของนายอาษา เมฆสวรรค์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนต่อมา อย่างไรก็ตามจากการลงโทษปรับในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2527 เพียงเดือนเดียว พบว่ามีผู้กระทำผิดข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครทั้งหมด 15,609 ราย ปรับเป็นจำนวนเงิน 2,356,669 บาท โดยเฉพาะหาบเร่แผงลอยที่ฝ่าฝืนมีถึง 11,584 ราย ปรับเป็นเงิน 1,486,915 บาท[4]

ด้านการให้บริการขนถ่ายและทำลายสิ่งปฏิกูลนั้น พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ พยายามแก้ไขปัญหาด้วยการขอความร่วมมือจากชาว กทม. ห้ามใช้บริการจากรถดูดอุจจาระเถื่อน[5] เพราะ กทม. คิดค่าบริการถูกกว่ารถเถื่อนมาก และ กทม. จะได้นำสิ่งปฏิกูลนี้ไปผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ในการดำเนินการเรื่องอื่นๆ ต่อไป

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ ดำเนินการโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ด้วยการปรับปรุงประตูระบายน้ำ ก่อสร้างคันกั้นน้ำ และสร้างเขื่อนคอนกรีตเสริมเหล็ก เพื่อกั้นน้ำล้น ปรับปรุงท่อระบายน้ำ และขุดลอกคูคลองต่างๆ กำจัดวัชพืช เช่น ผักตบชวา และจัดซื้อเครื่องสูบน้ำที่มีประสิทธิภาพในการระบายน้ำอย่างรวดเร็ว รวมทั้งโยกย้ายบ้านเรือนที่สร้างในคลองกีดขวางการไหลของน้ำ เพื่อเตรียมป้องกันภาวะน้ำท่วมที่ชาว กทม. ต้องประสบเกือบทุกปี[6] คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ กทม. ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลในปีงบประมาณ พ.ศ. 2527 จำนวน 100 ล้านบาท

---

[1] กรุงเทพมหานคร. (2527). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2527.* หน้า 52.

[2] *แหล่งเดิม.* หน้า 51.

[3] *แหล่งเดิม.* หน้า 50.

[4] ปรับพวกผิดเทศบัญญัติ เดือนเดียวได้เงิน 3 ล้าน. (2527, 5 ธันวาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[5] *แหล่งเดิม.*

[6] กรุงเทพมหานคร. (2527). *เล่มเดิม.* หน้า 44.

และนำมารวมกับงบประมาณของ กทม. อีก 100 ล้านบาท รวมเป็น 200 ล้านบาท ดำเนินการตามโครงการพัฒนาระบบการระบายน้ำ ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 ได้แก่ ศึกษาและสำรวจระบบระบายน้ำและระบบคูคลอง เพื่อวางแผนปรับปรุงการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำระยะยาว รวมทั้งวางแผนหลักป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำในเขต กทม.[1] แต่เมื่อมีฝนตกมากใน กทม. และปริมณฑล เพราะพายุไต้ฝุ่นคิมพัดผ่านภาคกลางของประเทศเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2526 ทำให้พื้นที่ประมาณ 1 ใน 5 ของ กทม. ประสบกับภาวะน้ำท่วม คิดเป็นที่อยู่อาศัยประมาณร้อยละ 84 เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมและธุรกิจประมาณร้อยละ 12 เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการและสาธารณูปโภคประมาณร้อยละ 4 และบางเขตท่วมอยู่นานตั้งแต่เดือนกันยายน – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2526 เช่น เขตห้วยขวาง บางกะปิ และพระโขนง เป็นต้น[2] ปัญหาน้ำท่วมขังได้ส่งผลให้การเปิดเรียนช้าไปจากกำหนดเดิม 1 สัปดาห์ เพราะกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศเลื่อนเวลาเปิดเรียนออกไปเพื่อความปลอดภัยในการเดินทางของนักเรียน และจากการประเมินค่าความเสียหายโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ภาวะน้ำท่วมครั้งนี้มีมูลค่าความเสียหายสูงถึง 6,600 ล้านบาท[3] ซึ่งเกิดจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ปริมาณฝนที่ตกมากเกินเกณฑ์ปกติกว่า 1 เท่าตัว และสมรรถนะของระบบการระบายน้ำใน กทม. ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เช่น ท่อระบายน้ำมีเศษหิน ดิน ทราย จากการก่อสร้างถนนและอาคารบ้านเรือนทำให้อุดตัน นอกจากนั้นตามคูคลองต่างๆ มีผักตบชวา วัชพืช และบ้านเรือนของประชาชนสร้างรุกล้ำกีดขวางทางระบายน้ำตามธรรมชาติ แม้ว่าจะมีเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กจำนวนมากช่วยสูบน้ำก็ไม่เพียงพอ[4] ดังนั้นหลังจากการเกิดภาวะน้ำท่วมใน พ.ศ. 2526 จึงมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการกำหนดโครงการป้องกันน้ำท่วมเพื่อดำเนินการโดยเร่งด่วนให้แล้วเสร็จภายในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2527 เพื่อป้องกันภาวะน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นอีกในครั้งต่อไป[5]

3. ด้านการป้องกันน้ำเสีย

การดำเนินการด้านการกำจัดน้ำเสียนั้น กทม. ได้กำหนดเป็นข้อบัญญัติให้เอกชนที่เป็นเจ้าของโรงแรม หอพักและอาคารชุด ดำเนินการสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย เพื่อป้องกันไม่ให้ปล่อยน้ำเน่าเสียลงไปในแม่น้ำลำคลองโดยไม่ผ่านการบำบัด[6]

---

[1]กรุงเทพมหานคร. (2527). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2527.* หน้า 45.

[2]สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2527). สภาพน้ำท่วมขังกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2526). ใน *กรุงเทพมหานคร 2527.* หน้า 148.

[3]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2535). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539).* หน้า 40.

[4]สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2527). *เล่มเดิม.* หน้า 151.

[5]เกษมสันติ์ สุวรรณรัต. (2527). เผยแก้ปัญหาน้ำท่วมและน้ำเสียของกรุงเทพมหานคร. ใน *กรุงเทพมหานคร 2527.* หน้า 138.

[6]*แหล่งเดิม.* หน้า 140.

4. ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง

กทม. ได้ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติในการสร้างสถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศใน กทม. แบบถาวร จำนวน 8 สถานี ใน พ.ศ. 2524 และเริ่มดำเนินการตรวจวัดคุณภาพอากาศใน พ.ศ. 2526[1] ซึ่งเป็นประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขสภาพอากาศเป็นพิษในกรุงเทพมหานครให้ดีขึ้น นอกจากนั้นพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ ได้มอบหมายให้ปลูกต้นไม้เพื่อลดมลพิษทางอากาศและเสียง ดังนี้ ไม้ยืนต้น 7,768 ต้น ไม้ดอก 20,780 ต้น และไม้ประดับ 64,733 ต้น[2]

5. พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

เนื่องจากรัฐบาลจะจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ 200 ปี ในระหว่างวันที่ 4 - 21 เมษายน พ.ศ. 2525 จึงต้องปิดตลาดนัดสนามหลวงชั่วคราวตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2525 เพื่อปรับปรุงสนามหลวงให้เกิดความสวยงาม และได้เตรียมสถานที่จัดตลาดนัดแห่งใหม่ในบริเวณที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทยท้ายสวนจตุจักรที่เรียกว่าตลาดนัดย่านพหลโยธิน (ต่อมาเรียกว่าตลาดนัดจตุจักร) ในการรองรับพ่อค้าแม่ค้าที่จะย้ายจากสนามหลวงประมาณ 6,000 ราย[3] แต่ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติในวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2525 ให้งดใช้สนามหลวงเป็นสถานที่จัดตลาดนัดอย่างถาวร เพราะก่อให้เกิดความสกปรกและทำลายทัศนียภาพที่สวยงามในบริเวณใกล้เคียงที่เป็นสถานที่สำคัญของประเทศ เช่น วัดพระแก้ว ประกอบกับท้องสนามหลวงเป็นโบราณสถานเพราะในอดีตเคยใช้สนามหลวงเป็นสถานที่ถวายพระเพลิงศพพระราชวงศ์ และใช้เป็นที่จัดพระราชพิธีสำคัญ เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ รวมทั้งใช้เป็นสถานที่ในการจัดงานที่ต้องการให้มีประชาชนมาร่วมพิธีมากๆ เช่น การถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น กทม. จึงดำเนินการให้สนามหลวงเป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่เพื่อให้ชาว กทม. ได้ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้ด้วย ซึ่งในการดำเนินการเรื่องนี้พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ ต้องประสบปัญหาการประท้วงจากกลุ่มบุคคลที่ต้องการให้ยังคงมีตลาดนัดที่สนามหลวงต่อไป จึงต้องใช้มาตรการทางกฎหมายดำเนินการกับกลุ่มบุคคลดังกล่าว[4]

บทบาทการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยใน กทม. ของพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ คือ ริเริ่ม "โครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาด" และให้บริษัทเอกชนเข้ามาร่วมเก็บขยะมูลฝอยใน กทม. เพื่อ

---

[1] กรมควบคุมมลพิษ. (2534). *รายงานคุณภาพอากาศและเสียงในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2533.* หน้า 1.

[2] กรุงเทพมหานคร. (2527). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2527.* หน้า 58.

[3] การปิดตลาดนัดสนามหลวง. (2524, 6 - 12 พฤศจิกายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 6(45) : 1242.

[4] สนามหลวง : เมื่อคนของรัฐสร้างม็อบต้านนโยบายของรัฐ . (2525, 25 เมษายน - 1 พฤษภาคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 5(1516) : 5

ทำให้มีขยะตกค้างน้อยที่สุด แม้กระทั่งทุกวันนี้ กทม. ก็ยังว่าจ้างบริษัทเอกชนดำเนินการขนขยะไปฝังกลบอย่างถูกวิธี พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ดำเนินการย้ายตลาดนัดสนามหลวงไปที่ตลาดนัดย่านพหลโยธิน เพื่อให้สนามหลวงเป็นที่จัดงานสำคัญและเป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ให้ชาว กทม. มาพักผ่อนหย่อนใจ แข่งขันกีฬาประเภทว่าว แสดงวาทศิลป์ของนักการเมือง รวมทั้งเป็นที่ชุมนุมประท้วง เป็นต้น แต่ปัญหาสำคัญที่สุดที่เกิดในสมัยนี้ คือ วิกฤตน้ำท่วมที่เกิดขึ้นระหว่างเดือนกันยายน – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2526 ซึ่งเป็นภาวะที่รุนแรงมากในรอบ 40 ปี โดยเฉพาะบริเวณลาดพร้าวและบางกะปิ มีลักษณะแผ่นดินทรุดต่ำเป็นแอ่งทำให้น้ำที่ไหลเข้ามาแล้วไม่สามารถระบายออกได้ง่าย น้ำจึงท่วมขังเป็นเวลาหลายเดือน[1] ดังนั้นภาวะน้ำท่วมในปี 2526 จึงสร้างความเสียหายให้กรุงเทพฯ และปริมณฑลมาก นับเป็นความสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลทั้งส่วนรวมและส่วนบุคคล บั่นทอนทั้งสุขภาพจิตและสุขภาพอนามัยของชาว กทม. อย่างยิ่ง ซึ่งพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ไม่สามารถแก้ปัญหาที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อนได้ จึงมีเสียงเรียกร้องผ่านสื่อมวลชนให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี เปลี่ยนแปลงตัวผู้บริหาร กทม. พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและคณะ จึงยื่นใบลาออกต่อพลเอกสิทธิ จิรโรจน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 เพื่อให้การปรับปรุงฝ่ายบริหารของ กทม. เป็นไปด้วยความรวดเร็ว[2]

บทบาทของนายอาษา เมฆสวรรค์ (6 พ.ย. 2527 – 14 พ.ย. 2528)

หลังจากการลาออกของพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งนายอาษา เมฆสวรรค์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย ให้มาดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527[3] โดยมีแนวทางการบริหารงาน 4 ประการ คือ

1. ทำหน้าที่ด้วยความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดเพื่อประโยชน์สุขของชาว กทม.
2. บริหารงานในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน
3. ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารงานเพื่อให้เจ้าหน้าที่และข้าราชการมีขวัญและกำลังใจ

---

[1] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพ. (2530). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3* (พ.ศ. 2530 - 2534). หน้า 50.

[2] ผู้ว่าราชการ กทม. ลาออก. (2527, 26 ตุลาคม – 1 พฤศจิกายน). *สยามจดหมายเหตุ*. 9(44) : 1210.

[3] แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2527, 2 – 8 พฤศจิกายน). *สยามจดหมายเหตุ* . 9(45) : 1237.

4. ให้ปลัดกรุงเทพมหานครเป็นหลักของข้าราชการประจำ สิ่งใดอยู่ในอำนาจของปลัดกรุงเทพมหานครก็ให้เป็นผู้สั่งการและรับผิดชอบโดยไม่มีการข้ามสายงาน[1]

นอกจากนั้นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่ยังสานต่อ "โครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาด" ของพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ โดยให้ทุกเขตรับผิดชอบในการรักษาความสะอาดเป็นนโยบายเร่งด่วนเป็นอันดับแรก[2] และขอความร่วมมือจากประชาชนให้ช่วยกันรักษาความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมืองและปฏิบัติตามข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

นายอาษา เมฆสวรรค์ ดำเนินการตามนโยบาย "โครงการกรุงเทพฯเมืองสะอาด" เพื่อให้ กทม. เป็นเขตปลอดขยะเพื่อชื่อเสียงของประเทศ เริ่มจากเขตกรุงเทพฯ ชั้นใน เช่น เขตพระนคร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตปทุมวัน เพราะเป็นเขตที่มีผู้คนอาศัยอยู่มากที่สุด และถ้าตรอก ซอยใดเป็นพื้นที่ของเอกชน กทม. ได้มอบหมายให้หัวหน้าเขตไปเจรจาเพื่อขอความร่วมมือในการรักษาความสะอาด[3] รวมทั้งรณรงค์ให้ล้างตลาดสดจำนวน 200 แห่ง โดยเริ่มต้นจากตลาดสดของ กทม. เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับตลาดที่มีเอกชนเป็นเจ้าของ[4] ทั้งนี้ทุกเขตจะต้องกำจัดขยะที่ตกค้างให้หมดภายใน 60 วัน โดย กทม. จะให้การสนับสนุนเรื่องเครื่องมือ เครื่องใช้ในการทำความสะอาดอย่างเต็มที่ และเพิ่มถังขยะตามป้ายรถเมล์ ตรอก และซอยต่างๆ อย่างทั่วถึง[5] ดังนี้

เขตราษฎร์บูรณะ ได้ขอความร่วมมือจากประชาชน หน่วยราชการ และองค์การศาสนาที่ตั้งอยู่ในเขต ให้รักษาความสะอาดบริเวณที่อยู่อาศัย วัด โบสถ์ มัสยิด และบริเวณโรงงานต่างๆ เพื่อทำให้ พ.ศ. 2528 เป็นปีปลอดขยะ[6] นอกจากนี้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจกับประชาชนในเขตราษฎร์บูรณะ 69 คน ที่ประกอบคุณงามความดี เสียสละทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์ในการร่วมมือพัฒนาชุมชน นายอาษา เมฆสวรรค์ จึงมอบเกียรติบัตรให้เพื่อเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล และมอบรางวัลแก่เจ้าหน้าที่รักษาความสะอาดที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพอีก 200 คน[7]

---

[1]ผู้บริหาร กทม. ชุดใหม่. (2527, 25 พฤศจิกายน – 1 ธันวาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 31 (23) : 2.

[2]อาษาเน้นขอความร่วมมือชาว กทม. ช่วยกันรักษาความสะอาด. (2527, 29 พฤศจิกายน). *สยามรัฐ.* หน้า 1.

[3]สัมภาษณ์พิเศษ ดร. อาษา เมฆสวรรค์ ผู้ว่า กทม. (2518, 28 เมษายน - 4 พฤษภาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 31(15) : 47.

[4]กทม. เริ่มลุยตลาดสด ต่อไปนี้ต้องสะอาดแน่. (2528, 2 กุมภาพันธ์). *แนวหน้า.* หน้า 7

[5]'อาษา' ทุ่มเต็มที่ปราบขยะ เสริมเครื่องมือทุกอย่างไม่อั้น. (2527, 8 ธันวาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[6]'ราษฎร์บูรณะ' เขตปลอดขยะ. (2527, 5 ธันวาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[7]'อาษา' ให้รางวัลแก่ชาวบ้านที่ช่วยเหลืองาน กทม. อย่างเต็มที่. (2528, 16 มกราคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

เขตห้วยขวาง ได้รณรงค์ขอความร่วมมือจากประชาชนให้รักษาความสะอาดโดยไม่มีขยะตกค้างภายใน 60 วัน[1] และหัวหน้าเขตได้ประกาศว่า "โครงการรณรงค์รักษาความสะอาดทำให้สถานที่ต่างๆ ในเขตสะอาดกว่าเดิม โดยเฉพาะที่ถนนเพชรบุรีตัดใหม่เริ่มกวาดถนนตั้งแต่เวลา 05.00 น. ทุกวัน"[2]

เขตยานนาวา ได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตามแหล่งชุมชนต่างๆ ทิ้งขยะในถังขยะที่จัดไว้ให้ ห้ามทิ้งขยะตามคู คลอง เพราะจะทำให้ท่อน้ำอุดตันและระบายน้ำไม่ได้ ทั้งนี้จะกำจัดขยะที่เป็นบ่อเกิดของเชื้อโรคให้เสร็จสิ้นภายใน 60 วัน[3]

เขตพญาไท ได้เชิญชวนให้ประชาชนและกลุ่มพลังมวลชน เช่น ลูกเสือชาวบ้าน และบริษัทห้างร้านต่างๆ ช่วยกันทำความสะอาดบ้านเรือนและชุมชนต่างๆ โดยเริ่มต้นในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นวันแห่งความรัก นอกจากนั้นได้จัดอบรมโครงการ "หมอต้นไม้" เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนช่วยกันดูแลรักษาต้นไม้ในที่สาธารณะให้สวยงามอยู่เสมอ[4]

เขตปทุมวัน ได้ประกาศในวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2528 ปรับผู้ที่ทิ้งขยะลงในที่สาธารณะถ้าเป็นครั้งแรก 20 บาท ครั้งต่อไป 50 บาท และตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2528 ผู้ที่ทิ้งขยะให้เรี่ยราดบริเวณหน้าบ้านจะถูกปรับ 200 บาท[5]

เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ได้ขอความร่วมมือกับเจ้าของตลาดต่างๆ ให้ล้างทำความสะอาดตลาดเป็นประจำ เพื่อป้องกันเชื้อโรคจากสัตว์ประเภทหนูและแมลงสาบ[6]

นายอาษา เมฆสวรรค์ มอบหมายให้แต่ละเขตกวดขันร้านขายของที่ตั้งโต๊ะ เก้าอี้ บนทางเท้ากีดขวางการสัญจรของประชาชน ทิ้งขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลบนทางเท้าหรือล้างภาชนะต่างๆ บนพื้น ซึ่งก่อให้เกิดความสกปรกและส่งกลิ่นเหม็นเป็นการฝ่าฝืนข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานคร เรื่องการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2523 มีโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท[7] จึงขอความร่วมมือจากผู้ค้าทุกคนให้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นจะถูกดำเนินการตามกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากผู้ที่กระทำผิดข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานครในเรื่องความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมืองประจำเดือนเมษายน พ.ศ. 2528 มี

---

[1] 'ห้วยขวาง' รณรงค์เต็มที่ ปลอดขยะใน 60 วัน. (2527, 6 ธันวาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[2] 'ห้วยขวาง' เก็บขยะเพิ่มมาก คนงานกวาดถนนเพชรบุรี. (2528, 2 มกราคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[3] หน. เขต 'ยานนาวา' เน้นโครงการปลอดขยะ ให้ชาวบ้านร่วมมือ. (2527, 7 ธันวาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[4] ชวน 'ชาวกรุง' ทำความสะอาดบ้านเรือน ถือฤกษ์ 14 ก.พ. 'วันแห่งความรัก' ร่วมใจกัน. (2528, 19 มกราคม). *แนวหน้า.* หน้า 7, 14.

[5] 'ปทุมวัน' เอาจริง ใครทิ้งกระดาษโดนปรับ อีก 2 เดือน หน้าบ้านใครสกปรกโดนเหมือนกัน. (2528, 10 พฤษภาคม). *แนวหน้า.* หน้า 8.

[6] 'ป้อมปราบ' ทำดีล้างตลาดสดทุกแห่ง. (2528, 20 มิถุนายน). *แนวหน้า.* หน้า 5.

[7] เอาจริงขายของทางเท้า ปรับไม่เกินสองพันบาท. (2528, 14 มกราคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

ทั้งหมด 16,365 คน เปรียบเทียบปรับเป็นเงิน 2,286,715 บาท แบ่งเป็นประเภทหาบเร่แผงลอย 12,872 คน ได้ค่าปรับ 1,653,615 บาท ประเภทรถเข็น 1,439 คน ได้ค่าปรับ 231,380 บาท ประเภทร้านค้าที่ตั้งโต๊ะ เก้าอี้ วางสินค้าเกะกะทางเท้า 579 คน ได้ค่าปรับ 122,040 บาท[1]

นอกจากนี้ได้มีการทดลองตั้งศูนย์รวมรถเก็บขนมูลฝอยที่ดินแดง โดยนำรถเก็บขนมูลฝอยของเขตพระนคร เขตพญาไท และเขตบางรัก มาดูแลรักษาและตรวจสภาพรถให้สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา ถ้ามีรถคันใดชำรุดหรือพนักงานขับรถคนใดไม่มาปฏิบัติงาน ก็สามารถจัดคนหรือรถปฏิบัติงานแทนได้ทันที ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งต่อไปจะได้ขยายการจัดตั้งศูนย์รวมรถเก็บขนมูลฝอยไปที่โรงงานกำจัดมูลฝอยที่อ่อนนุช รามอินทรา และหนองแขม เพื่อให้บริการตรวจสภาพรถเก็บขนมูลฝอยของเขตต่างๆ ที่เหลือให้ครบทุกเขต[2]

ในการบริการขนถ่ายสิ่งปฏิกูลนั้นมีปัญหา คือ มีรถสูบอุจจาระของเอกชนซึ่งไม่ได้รับอนุญาตจาก กทม. ได้พกพาอาวุธข่มขู่ประชาชนเพราะเรียกเก็บค่าบริการจากประชาชนในอัตราที่สูงมาก และบางครั้งนำสิ่งปฏิกูลนั้นไปทิ้งในท่อน้ำสาธารณะและบริเวณที่ว่างต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดโรคติดต่อได้ ดังนั้นจึงขอความร่วมมือจากประชาชนให้ใช้บริการรถสูบอุจจาระและรถสุขาเคลื่อนที่ของ กทม. เท่านั้น[3]

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

นายอาษา เมฆสวรรค์ เตรียมการป้องกันน้ำท่วมโดยซื้อเครื่องสูบน้ำเพิ่ม ปรับปรุงประตูระบายน้ำ ขุดลอกคูคลอง และล้างท่อระบายน้ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำ รวมทั้งสร้างคันดินและยกระดับถนนหรือทางรถไฟให้สูงขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวป้องกันน้ำท่วม ใช้งบประมาณ 500 ล้านบาท[4] พร้อมกับรณรงค์ห้ามประชาชนทิ้งขยะมูลฝอยลงในคู คลอง และทางระบายน้ำเพื่อป้องกันการอุดตันและเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดน้ำท่วมขัง ถ้าฝ่าฝืนปรับ 2,000 บาท[5] และจากผลการปรับปรุงสภาพคลองตามโครงการเปิดทางน้ำไหล เก็บขยะทางน้ำ และกำจัดผักตบชวาตามลำคลองต่างๆ ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน - 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2528 ได้เปิดทางน้ำไหลแล้ว 100 คลอง หรือร้อยละ 64.93 ซึ่งโครงการนี้เสร็จสิ้นภายในเดือนกันยายน พ.ศ. 2528[6] สำหรับสำนักงานเขตต่างๆ ก็ได้เตรียมพร้อมในการป้องกันน้ำท่วม เช่น เขตบางเขน ได้จ้างผู้ต้องขังจากกรมราชทัณฑ์ ให้ขุด

---

[1]ปรับผิดเทศบัญญัติได้ถึง 2,286,715 บ. (2527, 30 พฤษภาคม). *แนวหน้า.* หน้า 5.

[2]ตั้งศูนย์รถ 'ขยะ' ขจัดความล่าช้า. (2528, 7 ตุลาคม). *แนวหน้า.* หน้า 5.

[3]โจรดูดส้วมอาละวาดขูดรีดชาวบ้าน จนท. กทม. ผวาบอกเป็นพวกมีอิทธิพล. (2528, 16 กุมภาพันธ์). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[4]'อาษา' ไม่ลืมปัญหาน้ำท่วม ทุ่มอีก 500 ล้าน เตรียมป้องกัน. (2527, 17 ธันวาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7, 12.

[5]กวดขันทิ้งขยะลงคลอง กทม. ส่ง จนท. จับ. (2528, 30 มิถุนายน). *แนวหน้า.* หน้า 5.

[6]กทม. เตือนหน้าฝนแล้ว อย่าทิ้งขยะลงคลอง. (2528, 14 สิงหาคม). *แนวหน้า.* หน้า 5.

ลอกคูคลอง และกำจัดผักตบชวา รวมทั้งล้างท่อระบายน้ำในซอยต่างๆ เพื่อให้ระบายน้ำได้สะดวกเวลาฝนตกหนัก[1]

3. พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

เนื่องจากเขตบางกะปิเป็นพื้นที่ลุ่มทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมเป็นประจำ ทางเขตจึงดำเนินโครงการสร้างสวนน้ำบึงกุ่มขนาด 100 ไร่ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสวนเสรีไทย) เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสพระชนมายุครบ 60 พรรษาใน พ.ศ. 2530 และให้ประชาชนใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและใช้เป็นที่กักเก็บน้ำฝนเพื่อป้องกันน้ำท่วม[2] เช่นเดียวกับเขตพระโขนงได้ดำเนินการสร้างสวนสาธารณะหนองบอนขนาด 500 ไร่ ที่ซอยอุดมสุข เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสพระชนมายุครบ 60 พรรษาใน พ.ศ. 2530 และได้ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนเหมือนกัน[3] นอกจากนั้น กทม. ยังได้ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ปรับปรุงบึงมักกะสันที่มีพื้นที่ 92 ไร่ ให้เป็นสวนน้ำสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ โดยใช้งบประมาณ 90 ล้านบาท[4]

แม้จะมีวาระการทำงานเพียง 1 ปี เพราะมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528[5] แต่นายอาษา เมฆสวรรค์ ก็มีบทบาทในการรณรงค์เก็บขยะมูลฝอยอย่างจริงจังและได้สานต่อนโยบายด้านการกำจัดขยะมูลฝอยของพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ ให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และได้รับความร่วมมือจากหัวหน้าเขตที่ร่วมโครงการ จึงทำให้การดำเนินงานโครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาด ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีโครงการที่จะขยายพื้นที่ของโครงการดังกล่าวให้ครอบคลุมทั้ง กทม.[6] แต่ได้พ้นจากตำแหน่งก่อนผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนต่อมาที่ขยายโครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาดจนครอบคลุมทุกเขต คือ พลตรี จำลอง ศรีเมือง อย่างไรก็ตามจากผลงานของโครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาด ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ของนายอาษา เมฆสวรรค์ พบว่าปริมาณขยะมูลฝอยที่เก็บได้ทั้งทางบกและทางน้ำระหว่างวันที่ 1 - 15 ธันวาคม พ.ศ. 2527 มีปริมาณมากกว่าเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ถึง 43

---

[1] 'บางเขน' กำจัดผักตบเพื่อป้องกันน้ำท่วม. (2528, 4 มิถุนายน). *แนวหน้า.* หน้า 5.

[2] สร้างสวนสาธารณะย่านชานเมืองอีกแห่ง. (2527, 11 ธันวาคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[3] กทม.สร้างสวนสาธารณะ 'หนองบอน' ใช้เงินถึง 400-500 ล. ทำเหมือนสวนลุมฯ. (2528, 22 สิงหาคม). *แนวหน้า.* หน้า 5.

[4] เผยปรับปรุงบึงมักกะสัน ต้องใช้งบ 90 ล้าน บ. (2528, 30 พฤษภาคม). *แนวหน้า.* หน้า 5.

[5] พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 27 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 135. หน้า 2.

[6] โครงการ 'ปลอดขยะ' ในกรุงได้ผล กทม. จะทำให้หมดทุกเขต. (2528, 9 กุมภาพันธ์). *แนวหน้า.* หน้า 7.

ตัน[1] นอกจากนั้นการที่ กทม. พยายามแก้ไขปัญหาการให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึงด้วยการว่าจ้างบริษัท ไทยสร้างสรรค์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนเข้ามาเก็บขยะมูลฝอยทางบกนั้นพบว่าบริษัทเอกชนทำงานเก็บขยะมูลฝอยได้ผลดีกว่า กทม. และประชาชนส่วนหนึ่งก็สนับสนุนเพราะไม่พอใจการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ กทม. เช่น บทความในหนังสือพิมพ์แนวหน้าได้เขียนไว้ว่า "รถเก็บขยะของ กทม. เก็บขยะไม่เรียบร้อย ทำขยะหล่นลงมาจากรถแล้วไม่ลงมาเก็บ ถ้าซอยใดจ่ายเงินดี รถขยะของ กทม. จะมาเก็บขยะบ่อย แต่ถ้าไม่จ่ายเงินพิเศษให้ จาก 5 วัน เป็น 7 วัน เป็น 10 วัน และ 15 วัน จนกลายเป็นเดือนหนึ่งมาเก็บหนเดียว เอกชนเคยเสนอประมูลเก็บขยะก็กีดกันไม่อยากให้ทำเพราะไม่ได้มีเอี่ยวเรื่องซื้อรถขยะใหม่และไม่ได้ตุกติกเรื่องน้ำมัน"[2]

เมื่อมีผลสรุปว่าการให้บริษัทเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บขนมูลฝอยทางบกมีผลดีในเรื่องการเก็บขยะได้มากขึ้นและลดต้นทุนค่าใช้จ่าย ดังนั้นทาง กทม. จึงมีโครงการให้บริษัทเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บขนมูลฝอยทางบกในเขตต่อไปคือ เขตบางกอกน้อย[3] ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการเร่งรัดเก็บขยะใน กทม. ให้หมดทุกวันโดยไม่ให้มีขยะตกค้าง

การสร้างสวนน้ำบึงกุ่มหรือสวนเสรีไทย สวนน้ำหนองบอน และบึงมักกะสัน ซึ่งเป็นผลงานของนายอาษา เมฆสวรรค์ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์เพราะเป็นทั้งสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนเป็นที่กักเก็บน้ำในหน้าแล้ง และเป็นแหล่งรองรับน้ำในเวลาที่ฝนตกหนักเพื่อป้องกันภาวะน้ำท่วมใน กทม. อีกด้วย

ต่อมาในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2528 นายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ รับสนองพระบรมราชโองการประกาศพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 โดยให้ยกเลิกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518[4] ตามมาตรา 44 ได้กำหนดให้ กทม. มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนหนึ่งซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้น โดยใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ[5] รัฐบาลได้รับสนองพระบรมราชโองการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 14 พฤศจิกายน

---

[1] เดินเครื่องเต็มที่รักษาความสะอาด 'อาษา' กวดขันทิ้งขยะลงคลอง. (2528, 14 มกราคม). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[2] ฉัตร เชิงดอย. (2528, 15 เมษายน). ทำไม? รถ กทม. เก็บขยะจะต้องจ่ายสินบนด้วย. *แนวหน้า.* หน้า 5.

[3] จ้างเอกชนขนขยะเพิ่ม รองฯ 'ทองจุล' ว่าได้ผลดี. (2528, 29 มิถุนายน). *แนวหน้า.* หน้า 5.

[4] พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า 1.

[5] พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า 19.

พ.ศ. 2528[1] ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของนายอาษา เมฆสวรรค์ ในการจัดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจากชาว กทม. ให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คือ พลตรี จำลอง ศรีเมือง (14 พ.ย. 2528 - 14 พ.ย. 2532)[2]

จากความสำนึกรับผิดชอบของคนในสังคมเดียวกัน จึงมีการก่อตั้งองค์กรเอกชนที่ตระหนักถึงความสำคัญของความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง รวมทั้งต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในประเทศไทยให้อยู่คู่แผ่นดินไทยตลอดไป เช่น สมาคมสร้างสรรค์ไทย หรือ “ตาวิเศษ” ที่ก่อตั้งโดยคุณหญิงชดช้อย โสภณพานิช เมื่อ พ.ศ. 2527 โดยมีสัญลักษณ์เป็นตุ๊กตาสีเขียว หัวโต คิ้วขมวด พร้อมกับสโลแกนว่า “อ๊ะ อ๊ะ อย่าทิ้งขยะ ตาวิเศษเห็นนะ” ร่วมดำเนินโครงการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น โครงการทิ้งขยะให้เป็นที่ โครงการรีไซเคิล โครงการงดใช้ภาชนะโฟม โครงการทูตรักเจ้าพระยากับตาวิเศษ เป็นต้น โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเอกชนปีละ 1 ล้านบาท แต่หลังจากดำเนินการได้ 21 ปี องค์กรเอกชนรายแรกที่รณรงค์เพื่อสิ่งแวดล้อมในสังคมก็สิ้นสุดการดำเนินงานเมื่อ พ.ศ. 2548 เนื่องจากขาดงบประมาณในการดำเนินการ[3]

ในระหว่าง พ.ศ. 2518 – 2528 ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่ละคนได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ของ กทม. เช่น นายธรรมนูญ เทียนเงิน ได้ดำเนินการรักษาความสะอาดและจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยได้ในระดับหนึ่ง และดำเนินการสร้างสวนจตุจักร นายชลอ ธรรมศิริ ได้รับมอบโรงงานกำจัดขยะมูลฝอย 4 โรง ที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่สมัยของนายชำนาญ ยุวบูรณ์ ได้เป็นผลสำเร็จ และสร้างสวนจตุจักรต่อจากนายธรรมนูญ เทียนเงิน จนแล้วเสร็จ นายเชาวน์วัศ สุดลาภา ได้รณรงค์ให้มีการปลูกต้นไม้ยืนต้นตามบาทวิถีและที่ว่างต่างๆ รวมทั้งติดป้ายให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของต้นไม้ที่ช่วยดูดอากาศพิษ พลเรือเอก เทียม มกรานนท์ ได้ดำเนิน “โครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาด” และริเริ่มให้บริษัทเอกชนเข้ามาเก็บขนขยะมูลฝอยในพื้นที่บางเขตของ กทม. ซึ่งได้ผลดี ส่วนนายอาษา เมฆสวรรค์ ก็ได้สานต่อ “โครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาด” ต่อจากพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ จนประสบความสำเร็จ ส่งผลให้ กทม. สะอาดและมีขยะตกค้างน้อยลง

---

[1]พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 27 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 135. หน้า 2.

[2]ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้ง. (2528, 15 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ*. เล่ม 102 ตอนที่ 173. หน้า 27.

[3]กันยายนนี้ ‘ตาวิเศษ’ ถึงอวสาน. (2548, มิถุนายน). *เดลินิวส์.* หน้า 5.

บทที่ 4
บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2528 - 2543)

การพัฒนาประเทศจากสังคมเกษตรเป็นสังคมอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง เพราะทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้อย่างผิดหลักการอนุรักษ์ การทดแทนไม่พอเหมาะกับการใช้ และยังทำให้ประชาชนทิ้งถิ่นมาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งอยู่ตามเมืองใหญ่ๆ เช่น กทม. และปริมณฑล[1] การย้ายถิ่นและการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่างๆ[2] รัฐบาลจึงต้องรีบเร่งดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยปรับปรุงกลไกในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น กำหนดแนวทางป้องกันและแก้ไขสิ่งแวดล้อมไว้ในนโยบายของรัฐบาล คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) และนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี ได้รับสนองพระบรมราชโองการประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยยกเลิกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 เพราะยังไม่มีมาตรการควบคุมและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างพอเพียง[3] สาระสำคัญประการหนึ่งของพระราชบัญญัติฉบับปรับปรุงนี้และไม่เคยปรากฏในกฎหมายฉบับใด คือ การมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิประชาชน โดยกำหนดให้ประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนมีสิทธิในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากรัฐในเรื่องการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นหนึ่งในคณะกรรมการ[4] กทม. ซึ่งเป็นองค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่นที่ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวด้วย ดังนั้นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทั้ง 4 คน นอกจากจะต้องบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ในพระราชบัญญัติบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 และแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 - 5 แล้ว ยังต้องร่วมมือกับคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติในการแก้ไขสิ่งแวดล้อมใน กทม. ที่กำลังอยู่ในภาวะวิกฤติอย่างต่อเนื่อง

สำหรับปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. ที่ระบุไว้ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 – 2534) คือ การแก้ไขปัญหา 3 ประการ คือ มลภาวะเป็นพิษทางน้ำ อากาศ และเสียง

---

[1] สัมฤทธิ์ ทองศรี. (2542). *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.* หน้า 7.

[2] มูลนิธิโลกสีเขียว. (2538). *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2537.* หน้า 6.

[3] พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. (2535, 4 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 109 ตอนที่ 37. หน้า 43.

[4] *แหล่งเดิม.* หน้า 257.

การป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ[1] แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับแรก ได้แก่ การป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ การกำจัดน้ำเสีย การจัดการขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและของเสียอันตราย รวมทั้งการป้องกันแก้ไขมลพิษทางอากาศและเสียง[2] ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) ที่มีมาตรการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยการลดปริมาณมลพิษทางน้ำ อากาศ เสียง และสารตะกั่วในน้ำมันเชื้อเพลิงให้อยู่ในมาตรฐานที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของคนและชุมชนในเมืองและชนบท[3] สำหรับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2539 - 2544) ซึ่งเป็นแผนแรกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดทิศทางในการพัฒนา กทม. มีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมืองด้วยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวและลดมลพิษทางน้ำ อากาศและเสียง เป็นต้น[4] ดังนั้นจึงเป็นภาระหน้าที่ของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาดังกล่าวเพื่อแก้ไขสิ่งแวดล้อมใน กทม. ให้ดีขึ้นโดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน และรณรงค์ให้ประชาชน ตระหนักในคุณค่าและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

บทบาทของพลตรี จำลอง ศรีเมือง (14 พ.ย. 2528 – 13 พ.ย. 2532)

พลตรี จำลอง ศรีเมือง เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งอิสระจากกลุ่มรวมพลัง ได้รับคะแนนเสียงจากประชาชนมากถึง 480,233 คะแนน การเลือกตั้งครั้งนี้ประชาชนออกไปใช้สิทธิกันมากถึงร้อยละ 34.65 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครครั้งแรกในวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2518 มีผู้มาใช้สิทธิเพียงร้อยละ 13.86[5] ทั้งนี้เพราะพลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากประชาชนว่าเป็นคนดี มีคุณธรรม และมีความซื่อสัตย์สุจริต โดยไม่คำนึงว่าจะสังกัดพรรคการเมืองหรือไม่[6] พลตรี จำลอง ศรีเมือง มีนโยบายในการแก้ไขสิ่งแวดล้อมของ กทม. โดยการเพิ่มประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาด และประสานงานกับหน่วยสาธารณูปโภคอื่นๆ ในการแก้ไขปัญหาของ กทม. รวมทั้งขอความร่วมมือจากประชาชนในด้านการรักษาความสะอาดและการ

---

[1]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2530). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร* ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534). หน้า 44.

[2]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2535). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร* ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539). หน้า 44 - 45.

[3]*แหล่งเดิม.* หน้า 8.

[4]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2539). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5* (พ.ศ. 2539 - 2544). หน้า 54 - 56.

[5]สถิติการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กรุงเทพมหานคร. (2543, 9 มิถุนายน). *มติชน.* หน้า 26.

[6]ไม่น่าจะมีปัญหา. (2528, 24 - 30 พฤศจิกายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 32(23) : 2.

ป้องกันน้ำท่วม[1] โดยมีแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534) เป็นแนวทางในการแก้ไขสิ่งแวดล้อมใน กทม.

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

ผลงานในระยะแรกของพลตรี จำลอง ศรีเมือง เป็นการปรับปรุงเรื่องความสะอาดใน กทม. โดยเริ่มต้นจากการทำความสะอาดศาลาว่าการกรุงเทพมหานครเป็นจุดแรก ด้วยการให้ข้าราชการ กทม. ร่วมมือกันทำความสะอาดห้องทำงาน ทางเดิน ห้องส้วม และลานอเนกประสงค์ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งเดือนเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนในการรักษาความสะอาด[2] มีการจัดถังขยะไปตั้งในสถานที่ต่างๆ เพิ่มขึ้น และขอความร่วมมือจากประชาชนในการรักษาความสะอาดโดยใช้วิธีการตักเตือนผู้ทำกระทำผิดก่อน ต่อมาจึงมีการลงโทษปรับผู้ที่ทิ้งขยะมูลฝอยในที่สาธารณะ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2529 เป็นต้นไป โดยปรับตั้งแต่ 20 บาท จนถึง 100 บาท และถ้าโยนก้นบุหรี่จากรถถูกปรับ 500 บาท โดยเฉพาะถ้าเป็นข้าราชการจะต้องถูกดำเนินคดีทางวินัยด้วย[3] สำหรับรถขนขยะของ กทม. ที่ปล่อยให้ขยะปลิวออกมานั้นก็มีความผิดเช่นเดียวกัน จึงขอให้ผู้พบเห็นจำหมายเลขทะเบียนไว้และแจ้งไปที่สำนักงานเขตหรือ กทม.[4] อีกทั้งยังได้รับสมัครเจ้าหน้าที่กวาดขยะเพิ่มอีก 909 คน เพื่อทำความสะอาดทุกตรอกซอกซอยให้สะอาด[5]

พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ปรับปรุงสถานที่ค้าขายในสวนจตุจักรซึ่งมีเนื้อที่ 75 ไร่ จากสภาพเต็นท์โครงเหล็กชั่วคราวมาเป็นอาคารถาวร มีน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ธนาคาร เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ค้าและมียามดูแลรักษาทรัพย์สินของผู้ค้าและทางราชการ มีผลทำให้ตลาดนัดจตุจักรกลายเป็นตลาดนัดจำหน่ายสินค้านานาชาติที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียอาคเนย์และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศที่รู้จักกันในนาม “เจเจมาเก็ต”[6] และรับอาสาสมัครโครงการรณรงค์รักษาความสะอาดเพื่อประสานงานกับตำรวจในการปรับผู้กระทำผิดข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครในเรื่องการรักษาความสะอาดโดยเริ่มที่สวนจตุจักรเป็นแห่งแรก ซึ่งคาดว่าจะมีผลทำให้คนลดความเห็นแก่ตัวและสังคมจะมีระเบียบวินัยมากยิ่งขึ้น[7] พร้อมกันนั้นได้สร้างขวัญและกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยด้วยการเร่งรัดการเบิกจ่ายเงินสวัสดิการต่างๆ ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนบุตร เป็นต้น สร้างอาคารที่พักแก่เจ้าหน้าที่ที่มีอัตราเงินเดือนต่ำ และจัดซื้อเสื้อกั๊กสะท้อนแสงให้แก่พนักงานกวาดขยะเพื่อลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงาน

---

[1]นายของผมคือประชาชน. (2530, 16 พฤศจิกายน). *มติชน.* หน้า 3.

[2]‘จำลอง’ กำชับเรื่องทำความสะอาดที่ทำงานก่อน. (2528, 23 พฤศจิกายน). *บ้านเมือง.* หน้า 5.

[3]สะอาดขึ้นแน่. (2528, 15 - 21 ธันวาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 32 (26) : 4.

[4]‘จำลอง’ ขอชาวกรุงลบสถิติ กทม. ติดอันดับโลกสกปรก. (2529, 2 มีนาคม). *บ้านเมือง.* หน้า 1.

[5]จำลอง ศรีเมือง บุคคลแห่งปี 29. (2529, 1 กันยายน). *สยามรัฐ.* หน้า 5.

[6]กรุงเทพมหานคร. (2536). *20 ปี กทม.35.* หน้า 48.

[7]จำลองรณรงค์สู้สิ่งสกปรก ให้คนลดการเห็นแก่ตัว. (2529, 15 เมษายน). *บ้านเมือง.* หน้า 2.

บนท้องถนน[1] ซึ่งผลสรุปจากการดำเนินการรักษาความสะอาดเรียบร้อยใน กทม. เพียง 20 วัน ตั้งแต่วันที่ 1 - 19 มีนาคม พ.ศ. 2529 ตำรวจได้จับผู้กระทำความผิดทั้ง 24 เขต รวม 1,048 ราย ปรับเป็นเงิน 86,580 บาท เช่น ที่สวนจตุจักร 410 ราย ปรับเป็นเงิน 9,465 บาท ที่สวนลุมพินี 42 ราย ปรับเป็นเงิน 1,940 บาท เป็นความผิดเรื่องทิ้งขยะลงบนถนนมากที่สุด[2]

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 บัญญัติให้ กทม.แบ่งส่วนราชการเองได้ ดังนั้นจึงมีประกาศเรื่องการจัดระเบียบราชการกรุงเทพมหานคร วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2529 ในการจัดตั้งสำนักเทศกิจ ให้มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดตามข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานครและกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ กทม.ได้[3] พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้เริ่มปฏิบัติตามนโยบายที่ให้สัญญาแก่ประชาชน คือ จัดโครงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เทศกิจทั้ง 24 เขตเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ[4] ซื้อรถเก็บขยะขนาดใหญ่ 250 คัน ซื้อรถบรรทุกขนาดเล็ก 230 คัน และรถสามล้อเครื่อง 12 คัน สำหรับเก็บขยะในตรอกซอก ซอยที่รถเก็บขยะขนาดใหญ่ไม่สามารถเข้าไปให้บริการแก่ประชาชนได้[5] อีกทั้งมีนโยบายเก็บขยะในเวลากลางคืนเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการจราจรติดขัด ทำให้เพิ่มเที่ยวการเก็บขนขยะได้มากขึ้น[6] นอกจากนั้น กทม. ยังจัดสรรให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการเก็บขยะมูลฝอยในบางพื้นที่ คือ แขวงคลองเตยและคลองตัน เขตพระโขนง และบางส่วนของเขตบางกอกน้อยเพื่อให้มีขยะตกค้างใน กทม. น้อยที่สุด[7]

พลตรี จำลอง ศรีเมือง ขยายพื้นที่ “โครงการกรุงเทพฯ เมืองสะอาด” ของพลเรือเอก เทียม มกรานนท์ ให้ครอบคลุมทุกเขตใน กทม. โดยมีสถานที่ร่วมโครงการประกอบด้วยโรงเรียน 426 แห่ง สำนักงานเขต 24 เขต ศูนย์เยาวชน และศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร มีการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ ด้วยการคัดเลือกรถเก็บขยะมูลฝอยดีเด่น บุคลากรดีเด่น และเขตดีเด่น นอกจากนั้นได้ประสานความร่วมมือกับองค์การโทรศัพท์นครหลวงเพื่อให้การทำงานสอดคล้องกัน ได้แก่ ขณะที่ กทม. สร้างถนน องค์การโทรศัพท์นครหลวงก็วางสายโทรศัพท์ไปพร้อมกันโดยไม่ต้อง

---

[1]พรรคพลังธรรม. (2533). *สาส์นพลังธรรม ฉบับพิเศษ.* หน้า 17.

[2]พวกถุยทิ้งมักง่าย กทม. ปรับได้นับหมื่น. (2529, 25 มีนาคม). *บ้านเมือง.* หน้า 1.

[3]ณัฐหทัย จันทวลี. (2542). *การบริหารกรุงเทพมหานครของพลตรี จำลอง ศรีเมือง ตั้งแต่ปี 2528 ถึงปี 2532 : กรณีศึกษานโยบายการรักษาความสะอาด.* หน้า 81.

[4]กรุงเทพมหานคร. (2533). *กทม. 2530 - 2532.* หน้า 16.

[5]*แหล่งเดิม.* หน้า 12.

[6] กทม. ขนขยะกลางคืน. (2529, 12 กุมภาพันธ์). *บ้านเมือง.* หน้า 2.

[7]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2534). *การศึกษาเพื่อการกำหนดกรอบการวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4.* หน้า 224.

มาขุดซ้ำอีกเพราะจะทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนหลายครั้ง พร้อมทั้งขอความร่วมมือให้โทรศัพท์สาธารณะอยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งานได้ตลอดเวลา[1]

กทม. กำหนดนโยบายห้ามหาบเร่แผงลอยขายสินค้าที่ป้ายหยุดรถประจำทาง ทางเท้าที่กว้างไม่เกิน 2 เมตร และบริเวณทางขึ้นลงของสะพานลอยคนเดินข้ามจนกว่าจะถึงเวลา 19.00 น. เพราะไม่ต้องการให้ผู้ที่ใช้ทางเดินเท้าต้องลงมาเดินบนถนนหรือรอรถประจำทางบนถนนซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ อีกทั้งให้งดขายสินค้าทุกวันพุธเพื่อพ่อค้าแม่ค้าได้ทำความสะอาดในบริเวณที่ค้าขายให้สะอาด[2] โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2529 แต่จะผ่อนผันให้ขายได้ในเขตผ่อนผัน 150 จุด แต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องขายอย่างมีระเบียบ สะอาดและปลอดภัย ถ้าผู้ค้าหาบเร่แผงลอยทำสกปรก ถูกปรับตั้งแต่ 100 บาท แต่ไม่เกิน 2,000 บาท โดยมีเจ้าหน้าที่ตรวจและให้คะแนน ถ้าตรวจไม่ผ่าน 3 ครั้ง จะถูกยกเลิกไม่ให้ขายต่อไป[3] ซึ่งวิธีการดังกล่าวได้รับความชื่นชมจากประชาชนที่สัญจรไปมาเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการตั้งวางขายเป็ด – ไก่ ในที่สาธารณะของเทศกาลตรุษจีนนั้น พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ขอความร่วมมือให้ทุกเขตดูแลไม่ให้กีดขวางการสัญจรไปมาของประชาชน และห้ามตั้งวางในที่สาธารณะอย่างเด็ดขาด[4] นอกจากนี้ได้จัดอบรมเจ้าหน้าที่เทศกิจทุกสำนักงานเขตด้วยตนเองเพื่อให้ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย สุขุมรอบคอบ อดทน และลงโทษผู้ที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม รวมทั้งมีการโยกย้ายสับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่เทศกิจทุกระดับที่ปฏิบัติงานเกิน 2 ปี ออกจากพื้นที่เดิมเพราะอาจสร้างกลุ่มอิทธิพลขึ้นได้[5] เพราะขณะนั้นภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่เทศกิจเสียหายมาก เนื่องจากมีการทะเลาะวิวาทกับประชาชนอยู่เสมอ[6]

พลตรี จำลอง ศรีเมือง ให้ความสำคัญด้านการจัดการมูลฝอยติดเชื้อและถือเป็นเรื่องเร่งด่วนในการดำเนินการตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534) ที่มีโครงการปรับปรุงการเก็บขนขยะมูลฝอยติดเชื้อเพื่อป้องกันอันตรายจากการแพร่เชื้อโรค ดังนั้นตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2531 กทม. จึงเริ่มเก็บมูลฝอยติดเชื้อ[7] แยกจากมูลฝอยธรรมดา โดย

---

[1]จำลองทำงาน. (2528, 22 - 28 ธันวาคม). *สยามรัฐสปดาห์วิจารณ์.* 32 (27) : 2.

[2]พรรคพลังธรรม. (2533). *สาส์นพลังธรรม ฉบับพิเศษ.* หน้า 24.

[3]'จำลอง' เริ่มแล้วทั่วกรุง ระดมจับพวกคนมักง่าย. (2529, 1 มีนาคม). *บ้านเมือง*. หน้า 16.

[4]"จำลอง" สั่งกวดขันตรุษจีน ห้ามฆ่าเป็ดไก่ตามที่สาธารณะ. (2529, 23 มกราคม). *บ้านเมือง*. หน้า 2.

[5]พรรคพลังธรรม. (2533). *เล่มเดิม.* หน้า 25.

[6]แผน 2 ชั้น "จำลอง" ดัดหลัง ขรก. ประจำผ่าตัดเทศกิจ. (2530, 29 - 4 เมษายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 7(343) : 10.

[7]มูลฝอยติดเชื้อ คือ มูลฝอยที่เป็นผลมาจากกระบวนการรักษาพยาบาล การตรวจวินิจฉัยโรค การให้ภูมิคุ้มกันโรค การศึกษาวิจัยที่ดำเนินการทั้งในมนุษย์และสัตว์ เช่น สำลี ผ้าก๊อซ ถุงมือ ผ้าพันแผล เข็มฉีดยา เลือด น้ำเหลือง น้ำลาย เสมหะ อุจจาระ ปัสสาวะ เศษชิ้นเนื้ออวัยวะต่างๆ ซากสัตว์ที่ใช้ในการวิจัย เป็นต้น

การซื้อรถเก็บมูลฝอยติดเชื้อ 9 คัน เพื่อใช้ในโรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โรงพยาบาลตากสิน โรงพยาบาลกลาง โรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์ และวชิรพยาบาล[1]

หลังจากพลตรี จำลอง ศรีเมือง เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทำให้ กทม. เปลี่ยนจากเมืองที่สกปรกติดอันดับ 1 ใน 6 ของโลก กลายเป็น 1 ใน 10 ของเมืองที่น่าท่องเที่ยวที่สุดในโลกและเป็นเมืองเดียวในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งมาจากการสอบถามความเห็นของผู้ที่อ่านนิตยสารการท่องเที่ยวของสหรัฐอเมริกา[2] กลยุทธ์สำคัญที่ทำให้พลตรี จำลอง ศรีเมือง ประสบความสำเร็จ คือ การทำตัวเป็นกันเองและให้ความสำคัญของพนักงานกวาดถนน ซึ่งแม้จะเป็นพนักงานชั้นผู้น้อยแต่มีความสำคัญในการทำให้ กทม. เป็นเมืองสะอาด เช่น อำนวยความสะดวกในด้านเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน ให้สวัสดิการต่างๆ เพื่อความปลอดภัย เช่น ให้ใส่เสื้อกั๊กสะท้อนแสง ให้นำรถลากตั้งไว้ด้านหน้าเพื่อรถที่วิ่งมาจะได้เห็นหรือเป็นสิ่งปะทะด่านแรก แจกข้าวสารและเครื่องอุปโภคบริโภคซึ่งมาจากเงินบริจาคของประชาชนและเงินเดือนจำนวน 13,800 บาทที่พลตรี จำลอง ศรีเมือง อุทิศให้กับกองทุนพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชาว กทม. ทำให้ได้รับความร่วมมือและการทุ่มเททำงานจากพนักงานกวาดถนนด้วยความนิยมและศรัทธาอย่างจริงใจ[3] เช่น ในวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2530 พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ทดลองกวาดถนนพระรามที่ 6 ริมคลองประปาตลอดทั้งวันเป็นการกวาดจริงๆ เพื่อจะได้ทราบวิธีการทำงานของพนักงานกวาดถนน รวมทั้งรับประทานอาหารกลางวันกับพนักงานกวาดถนนด้วย ซึ่งไม่เคยมีผู้บริหารระดับสูงใน กทม. คนใดทำมาก่อน[4] นอกจากนั้นพลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ขอความร่วมมือจากธนาคารต่างๆ ที่รับฝากเงินงบประมาณของ กทม. จำนวนหลายพันล้านบาท ให้ร่วมบริจาคถังขยะ ต้นไม้ เสื้อฝน เสื้อกั๊ก รถกระบะ และเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เพื่อใช้ในกิจการของ กทม.[5] พร้อมทั้งได้เร่งรัดการเบิกจ่ายเงินสวัสดิการต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ กทม. ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนบุตร ฯลฯ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน[6]

ในเรื่องสิ่งปฏิกูล พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ว่าจ้างบริษัทเฟดเดอรัล เอ็นจิเนียริ่ง จำกัด มาปรับปรุงโรงงานกำจัดสิ่งปฏิกูลที่ซอยอ่อนนุช โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 - สิงหาคม พ.ศ. 2532 ในการทำลายสิ่งปฏิกูลให้ได้มากกว่าวันละ 600 ลบ.ม. เพื่อลดปริมาณการเทกลางแจ้งให้น้อยลง และปรับปรุงระบบโทรศัพท์รับแจ้งเป็นแบบอัตโนมัติ 10 คู่สาย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการขอใช้บริการขนถ่ายสิ่งปฏิกูลให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว

---

[1]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2534). *การศึกษาเพื่อการกำหนดกรอบการวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4.* หน้า 237 – 238.

[2]กรุงเทพมหานคร. (2536). *20 ปี กทม.35.* หน้า 54.

[3]ธงชัย สันติวงษ์. (2535). *พลตรีจำลองที่ผมรู้จัก.* หน้า 105-106.

[4]คนกวาดถนนกับจำลอง. (2530, 4 กันยายน). *มติชน.* หน้า 3.

[5]ปีนี้น้ำท่วมแน่. (2529, 18 - 24 พฤษภาคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 9(2997) : 14.

[6]*แหล่งเดิม.*

และทั่วถึง[1] รวมทั้งจัดซื้อรถขนถ่ายสิ่งปฏิกูลและรถสุขาเคลื่อนที่เพิ่มเติมเพื่อให้มีปริมาณเพียงพอกับประชาชนใน กทม.[2]

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้เตรียมพร้อมในการป้องกันน้ำท่วมด้วยการสั่งเจ้าหน้าที่ล้างท่อระบายน้ำ ขุดลอกคูคลองต่างๆ เพื่อเปิดทางน้ำไหล กำจัดวัชพืช และเก็บขยะในคูคลอง สร้างท่อลอดรับน้ำจากถนนบริเวณที่เป็นที่ต่ำเพื่อระบายน้ำลงคูคลอง และแม่น้ำ สร้างประตูและทำนบกั้นน้ำเพิ่มเติม ปรับปรุงแอ่งรับน้ำให้มีมากที่สุด อีกทั้งเปลี่ยนช่องตะแกรงรับน้ำฝนให้มีขนาดใหญ่ขึ้นทั้งหมด 7,817 ตะแกรง มีการตรวจสอบความพร้อมของสถานีสูบน้ำทั้ง 31 แห่ง และเครื่องสูบน้ำ 439 เครื่อง พร้อมทั้งจัดเตรียมเจ้าหน้าที่ในการแก้ปัญหาน้ำท่วมฉับพลันเวลาฝนตกหนักตลอดทั้ง 24 ชั่วโมง[3]

จากวิกฤตการณ์น้ำท่วม กทม. เมื่อ พ.ศ. 2526 ในสมัยของพลเรือเอกเทียม มกรานนท์ กทม. ได้รับความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล ดังนั้นสำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการป้องกันน้ำท่วม จึงดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม กทม. โดยก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมและระบบระบายน้ำแบบถาวรทั้งพื้นที่ฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี มีการควบคุมผังเมือง การใช้ที่ดิน และสงวนพื้นที่ในการรับน้ำ เช่น บึง สระ และแอ่งน้ำ เพื่อลดความสูญเสียจากภาวะน้ำท่วมหนักที่อาจจะเกิดขึ้นอีก ดังนั้นเมื่อมีฝนตกหนักในวันที่ 9 - 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2529 หรือที่พลตรี จำลอง ศรีเมือง เรียกว่า “ฝนพันปี” กทม. สามารถทำให้น้ำที่ท่วมขังใน กทม. ลดระดับลงภายในเวลาเพียง 3 วันเท่านั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการเตรียมป้องกันน้ำท่วมและการระดมกำลังแก้ปัญหาน้ำท่วมขังใน กทม. อย่างมีประสิทธิภาพ[4] นอกจากนั้นได้ขอความร่วมมือจากหน่วยงานสาธารณูปโภคต่างๆ ให้ทำงานประสานกันเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน[5] เพราะการที่มีน้ำท่วมขังตามถนน ตรอก และซอยต่างๆ ได้ทำให้การจราจรติดขัด โดยเฉพาะถ้าถนนสายนั้นๆ อยู่ระหว่างการขุดเพื่อฝังท่อระบายน้ำหรือสายโทรศัพท์

3. ด้านการแก้ปัญหาน้ำเน่าเสีย

พลตรี จำลอง ศรีเมืองและคณะ ได้กำหนดมาตรการต่างๆ ในการชะลอภาวะน้ำเน่าเสียด้วยการรณรงค์ขอความร่วมมือจากประชาชนไม่ให้ทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงคูคลอง และแม่น้ำ รวมทั้งสั่งการให้ผู้อำนวยการเขตรักษาความสะอาดของผิวน้ำโดยเก็บขยะที่ลอยมาให้หมด โดยมีเกณฑ์ว่า

---

[1]กรุงเทพมหานคร. (2533). *กทม. 2530 - 2532.* หน้า 12.

[2]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2534). *การศึกษาเพื่อการกำหนดกรอบการวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4.* หน้า 234.

[3]พรรคพลังธรรม. (2533). *สาส์นพลังธรรม ฉบับพิเศษ.* หน้า 13.

[4]*แหล่งเดิม.* หน้า 14.

[5]จำลองทำงาน. (2528, 22-28 ธันวาคม). *สยามรัฐสปดาห์วิจารณ์.* 32 (27) : 2.

คลองอยู่ในพื้นที่ใด ผู้อำนวยการเขตนั้นจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดูแลให้อยู่ในสภาพดี[1] ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการทางกฎหมายแก่โรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล และหมู่บ้านจัดสรรต่างๆ ที่หลีกเลี่ยงการสร้างระบบกำจัดน้ำเสีย นอกจากนั้น กทม. ได้สร้างโรงงานกำจัดน้ำเสียที่ปากคลองผดุงกรุงเกษมและปลายคลองช่องนนทรี โดยใช้งบประมาณ 300 ล้าน และ 1,200 ล้าน ตามลำดับ (นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนที่ 2 เป็นผู้อนุมัติให้ก่อสร้างโรงงานกำจัดน้ำเสียที่ปลายคลองช่องนนทรี) ถ้าเป็นฤดูฝน กทม. ได้ประสานงานกับกรมชลประทานใช้น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาระบายเข้ามาในคูคลองต่างๆ เพื่อดันน้ำเสียให้ระบายลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างและออกสู่อ่าวไทย[2]

อนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงมีรับสั่งให้พลตรี จำลอง ศรีเมือง ดำเนินการตามโครงการพระราชดำริปรับปรุงบึงมักกะสัน เพื่อเป็นแอ่งรับน้ำเวลาฝนตกหนักและเป็นแหล่งทดลองแก้ปัญหาน้ำเสียโดยวิธีธรรมชาติและประหยัด คือ ใช้ผักตบชวาที่อยู่ในบึงเป็นตัวกรองความเน่าเสียของน้ำ โดยดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 และทรงมีรับสั่งให้ปรับปรุงสวนบึงพระราม 9 เป็นที่รองรับน้ำอีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งได้ทดลองแก้ไขน้ำเสียด้วยการนำเครื่องเติมอากาศขนาด 11 กิโลวัตต์ จำนวน 3 เครื่อง มาติดตั้งเพื่อช่วยบำบัดน้ำเสียด้วย[3]

4. ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534) ระบุให้มีการควบคุมตรวจสอบมลพิษทางอากาศและเสียง รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงอันตรายจากมลพิษดังกล่าว[4] พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ดำเนินการให้มีการตรวจสภาพน้ำ อากาศ และเสียงตามจุดต่างๆ ใน กทม. ที่มีปัญหาอย่างต่อเนื่อง โดยประสานงานกับหน่วยราชการอื่นๆ เช่น กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม สำหรับมอเตอร์ไซด์ที่มีเสียงเครื่องยนต์ดังเกินมาตรฐาน ก็ได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ทุกเขตตักเตือน ถ้าไม่ได้ผลให้จับกุมและลงโทษปรับ[5] คาดว่าจะมีผลทำให้มลพิษทางอากาศและเสียงลดน้อยลง

5. พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

พื้นที่สีเขียวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ ดังนั้นพลตรี จำลอง ศรีเมือง จึงรณรงค์ให้ประชาชนร่วมมือกันตกแต่งสถานที่ราชการ ห้างร้าน และบ้านเรือนด้วยกระถางต้นไม้ที่สวยงามโดยเฉพาะในหน่วยงานของ กทม. ปรับปรุงสวนสาธารณะ สวนหย่อม และสนามเด็กเล่นที่มีอยู่แล้วให้สวยงามยิ่งขึ้นด้วยไม้ประดับ รวมทั้งเพิ่มพื้นที่ในการสร้างสวนสาธารณะ

---

[1] "จำลอง" กวาดขยะในคลอง แก้น้ำเสียต้องพึ่งชลประทาน. (2529, 3 มีนาคม). *บ้านเมือง.* หน้า 2.

[2] พรรคพลังธรรม. (2533). *สาส์นพลังธรรม ฉบับพิเศษ.* หน้า 15.

[3] *แหล่งเดิม.*

[4] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2530). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3* (พ.ศ. 2530 - 2534). หน้า 56.

[5] 'จำลอง' ขอชาวกรุงลบสถิติ กทม. ติดอันดับโลกสกปรก. (2529, 2 มีนาคม). *บ้านเมือง.* หน้า 1.

และสวนหย่อมให้มากขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้ผ่อนคลายความเครียดจากการงานในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังเป็นการลดมลพิษทางอากาศและเสียงอีกด้วย[1] เช่น กทม. ร่วมมือกับมูลนิธิสวนหลวง รัชกาลที่ 9 สร้างสวนสาธารณะ "สวนหลวง รัชกาลที่ 9" ซึ่งเป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ 500 ไร่ ที่แขวงหนองบอน เขตพระโขนง เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เนื่องในวโรกาสที่ทรงมีพระชนมายุครบ 60 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 ซึ่งประกอบด้วยสวนพฤกษศาสตร์ อาคารเทิดพระเกียรติ อ่างเก็บน้ำ สวนไม้ดอกไม้ประดับ และลานอเนกประสงค์ โดย กทม. ได้อนุมัติงบประมาณใน พ.ศ. 2529 เป็นเงิน 35 ล้านบาท และใน พ.ศ. 2530 อีก 23 ล้านบาท ในการก่อสร้างดังกล่าว[2]

ผลงานที่สำคัญและสร้างชื่อเสียงให้แก่พลตรี จำลอง ศรีเมือง มากที่สุด คือ ความสำเร็จในการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ กทม. จนได้รับสมญาว่า "นายสะอาดหรือมิสเตอร์คลีน"[3] พลตรี จำลอง ศรีเมือง เคยกล่าวว่า "ผมเองนั้นเมื่อมีโอกาสพูดถึงเรื่องอะไร ที่ไหนจะแทรกเรื่องการรักษาความสะอาดไว้ด้วยทุกครั้ง เพราะเรื่องนี้จำเป็นจะต้องปลูกฝังจึงย้ำเตือนกันอยู่บ่อยๆ"[4] การที่พลตรี จำลอง ศรีเมือง มุ่งมั่นทำงานด้านการรักษาความสะอาดเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากสภา กทม. ในขณะนั้นมีสมาชิกจากพรรคประชาธิปัตย์มากกว่ากลุ่มรวมพลังของพลตรี จำลอง ศรีเมือง[5] จึงมีผลทำให้การขอใช้งบประมาณในโครงการใหญ่ๆ ไม่ผ่านการพิจารณาของสภา กทม.[6]

ในปีสุดท้ายของการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ขัดแย้งกับพลตำรวจเอกประมาณ อดิเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เรื่องการแต่งตั้งตั้งปลัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเรื่องนี้กินเวลายืดเยื้อถึง 11 เดือน ทำให้เกิดความเสียหายในด้านการทำงานรวมทั้งขวัญกำลังใจของเจ้าหน้าที่ กทม. อย่างยิ่ง แต่เมื่อพลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้รับเลือก

---

[1]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2534). *การศึกษาเพื่อการกำหนดกรอบการวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4.* หน้า 252.

[2]กทม. ใช้ 300 ล้าน ก่อสร้างสวน ร.9 บนเนื้อที่ 500 ไร่. (2529, 15 มกราคม). *บ้านเมือง*. หน้า 1.

[3]ขุนกระบี่มือเดียวทิ้งโค้งเข้าป้าย. (2533, 14 - 20 มกราคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 10(489) : 63.

[4]ณัฐหทัย จันทวลี. (2542). *การบริหารกรุงเทพมหานครของพลตรี จำลอง ศรีเมือง ตั้งแต่ปี 2528 ถึงปี2532 : กรณีศึกษานโยบายการรักษาความสะอาด.* หน้า 90.

[5]การเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครเมื่อ พ.ศ. 2528 มีดังนี้

1. พรรคประชาธิปัตย์	35	คน	4. พรรคมวลชน	1	คน
2. พรรคประชากรไทย	6	คน	5. กลุ่มกรุงเทพก้าวหน้า	1	คน
3. กลุ่มรวมพลัง (ต่อมาจดทะเบียน	9	คน	6. กลุ่มพัฒนาราษฎร์บูรณะ	1	คน
เป็นพรรคพลังธรรมในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2531)			7. อิสระ	1	คน

[6]สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. (2543). การเมืองในกระบวนการงบประมาณ . ใน *การบริหารเมือง : กรุงเทพมหานคร.* หน้า 218.

ให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครอีกสมัยด้วยคะแนนเสียงอย่างท่วมท้น ทำให้พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ต้องเปลี่ยนให้นายบรรหาร ศิลปอาชา มาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแทนพลตำรวจเอก ประมาณ อดิเรกสาร เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านขยะมูลฝอยของพลตรี จำลอง ศรีเมือง ในสมัยแรกของการเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครยังประสบปัญหา คือ ยังไม่มีการจำแนกขยะอย่างชัดเจนว่าเป็นขยะประเภทใด เช่น ขยะแห้ง ขยะเปียก หรือขยะติดเชื้อ ดังนั้นชาว กทม. จึงทิ้งขยะทุกประเภทรวมในถังขยะใบเดียว ทำให้พนักงานเก็บขยะเสียเวลาในการแยกชนิดของขยะก่อนนำไปกำจัดหรือเพื่อนำไปขายหารายได้เพิ่มเติม เช่น กล่องกระดาษ ถุงพลาสติก ขวด และเหล็ก เป็นต้น จึงทำให้เสียเวลาและไม่สามารถเก็บขยะได้หมดในแต่ละวันจนกลายเป็นขยะตกค้างและส่งกลิ่นเหม็นรบกวนสุขภาพอนามัยของประชาชน ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534) ได้กำหนดให้มีการพัฒนาการจัดการมูลฝอยโดยหาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมของ กทม. การกำจัดขยะมูลฝอยให้ได้ผลดีที่สุด คือ การลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) การนำกลับมาใช้อีกจากขบวนการผลิต (Recycle) และการซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด (Repair)[1] จึงจะเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริง

บทบาทของพลตรี จำลอง ศรีเมือง (7 ม.ค. 2533 – 14 ม.ค. 2535)

เมื่อหมดวาระในการดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสมัยแรกในวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 พลตรี จำลอง ศรีเมือง ซึ่งมีการบริหารงานที่ไม่ด่างพร้อยในเรื่องคอร์รัปชั่น[2] จึงได้ลงสมัครรับเลือกตั้งอีกครั้งในนามพรรคพลังธรรม (กลุ่มรวมพลังจดทะเบียนเป็นพรรคพลังธรรม ตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2531)[3] พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้รับเลือกให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533 ด้วยคะแนนเสียง 703,671 คะแนน[4] การเลือกตั้งครั้งนี้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งถึงร้อยละ 35.85 [5] ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ว่า ชัยชนะอย่างท่วมท้นเป็นประวัติการณ์ในครั้งนี้ นอกจากผลงานในรอบ 4 ปีที่ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาแล้ว ยังมีสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ประชาชนส่วนใหญ่เชื่อมั่นความซื่อสัตย์สุจริตของพลตรี จำลอง ศรีเมือง แม้ว่าจะมีคู่แข่งขันในการเลือกตั้งพยายามบอกถึง

---

[1]สัมฤทธิ์ ทองศรี. (2542). *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.* หน้า 11.

[2]โค้งสุดท้ายเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. 'จำลอง' ชิงธงเฉือน 'เดโช'. (2533, 7-13 มกราคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 40(488) : 11.

[3]แผนเหนือเมฆมหกรรมรุมทึ้ง 'จำลอง' ชิงสนามเลือกตั้ง กทม. (2532, 3 กันยายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 10(470) : 8.

[4]ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2533, 19 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 107 ตอนที่ 14. หน้า 1.

[5]สถิติการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กรุงเทพมหานคร. (2543, 9 มิถุนายน). *มติชน.* หน้า 26.

ข้อบกพร่องบางอย่างในการบริหารงาน แต่ชาว กทม. กลับไม่เห็นว่าเป็นผลเสียหายที่จะเลือกพลตรี จำลอง ศรีเมือง อีกครั้ง และจากการตอบแบบสอบถาม จำนวน 3,600 คน ที่ดำเนินการโดยกองสำรวจประชามติ กรมประชาสัมพันธ์ ในหัวข้อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใดที่ประชาชนจำได้มากที่สุด พบว่าพลตรี จำลอง ศรีเมือง คือผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งที่มีผู้จำได้มากที่สุดถึงร้อยละ 95.9[1] และได้รับคะแนนความเห็นใจจากชาว กทม. ที่รู้สึกว่าพลตรี จำลอง ศรีเมือง ถูกรังแกจากพลตำรวจเอกประมาณ อดิเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เรื่องการแต่งตั้งปลัดกรุงเทพมหานคร[2] ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า “จำลองฟีเวอร์” ขึ้น ซึ่งสังเกตได้จากการเลือกตั้งสมาชิกสภา กทม. ในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533 และการเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต ในวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2533 เพราะพรรคพลังธรรมที่มีพลตรี จำลอง ศรีเมือง เป็นหัวหน้าพรรคได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นจำนวนมากที่สุดถึง 50 คน จากจำนวนทั้งหมด 57 คน[3] แสดงว่าเป็นมติของชาว กทม. ที่ต้องการให้พลตรีจำลอง ศรีเมือง บริหารงานใน กทม. ได้อย่างราบรื่น[4] ซึ่งพลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้กล่าวว่า “จากนี้ไปการบริหารงานจะคล่องตัวขึ้น เพราะสภา กทม. ส่วนใหญ่เป็นพรรคพลังธรรม นโยบายสำคัญๆ ที่วางไว้จะสามารถทำตามนั้นได้ [5] เพราะในสมัยแรกของพลตรี จำลอง ศรีเมือง มีสมาชิกสภา กทม. จากกลุ่มรวมพลังเพียง 9 คน จากจำนวนทั้งหมด 54 คน ทำให้อ้างได้ว่าไม่ได้รับความร่วมมือจากสภา กทม. ในการบริหารงาน[6] หลังจากได้รับการเลือกตั้ง พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ประกาศนโยบายสมัยที่ 2 ว่าจะแก้ไขปัญหาจราจร ปัญหาการรักษาความสะอาด และปัญหาสภาพแวดล้อมที่เป็นพิษใน กทม.[7] ดังนี้

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

การรักษาความสะอาดเป็นนโยบายสำคัญที่พลตรี จำลอง ศรีเมือง เร่งรัดดำเนินการเพราะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดมลพิษต่อสภาวะแวดล้อมทั้งพื้นดิน แหล่งน้ำ และอากาศ อีกทั้งทำให้บ้านเมืองสกปรกและขาดระเบียบ จากแบบสอบถามหัวข้อความต้องการให้ผู้บริหาร กทม. ชุดใหม่

---

[1]กองสำรวจประชามติ กรมประชาสัมพันธ์. (2532). *รายงานผลการสำรวจทัศนคติของชาว กทม. ต่อการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 12 - 18 ธันวาคม 2532.* หน้า 21.

[2]เสน่ห์สนามเลือกตั้งชิงเจ้าเสาชิงช้าคือ ปรากฏการณ์อันไม่คาดฝัน. (2535, 10 - 16 เมษายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 12(607) : 21.

[3]ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครเมื่อ พ.ศ. 2533 มีดังนี้

1. พรรคพลังธรรม	50	คน	3. พรรคประชาธิปัตย์	1	คน
2. พรรคประชากรไทย	5	คน	4. กลุ่มอิสระ	1	คน

[4]“จุดบอด” ของพลตรีจำลอง. (2533, 18 มกราคม). *บ้านเมือง.* หน้า 5.

[5]บทพิสูจน์ “ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน” จริงหรือไม่?. (2533, 21 - 27 มกราคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 36(32) : 15.

[6]*แหล่งเดิม.* หน้า 14.

[7]‘จำลอง’ เสียงล้นไม่เป็นเผด็จการ. (2533, 9 มกราคม). *บ้านเมือง.* หน้า 1.

เร่งดำเนินการอะไร โดยกองสำรวจประชามติ กรมประชาสัมพันธ์ พบว่าปัญหาความสกปรกของ กทม. และการเก็บขยะมูลฝอยนั้นเป็นปัญหาอันดับ 2 รองจากปัญหาการจราจรติดขัด[1] พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้จัดประชุมกับผู้อำนวยการเขตทั้ง 36 เขต เรื่องการเก็บขนขยะไม่ให้ตกค้างและเปิดประมูลสร้างโรงงานกำจัดขยะที่อ่อนนุชอีกครั้ง (พลตรี จำลอง ศรีเมือง เคยสั่งยกเลิกการประมูลของบริษัท พี แอนด์ ซี วุลแอลพาย จอยซ์เวนเจอร์ จำกัด ในสมัยแรกของการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเนื่องจากทางบริษัทมีปัญหาด้านการเงิน) ในการประชุมครั้งนี้พลตรี จำลอง ศรีเมือง ประสบความสำเร็จในการเสนอขออนุมัติใช้เงินสะสม 200 ล้านบาท จากสภา กทม. เพื่อซื้อรถขยะขนาดเล็กจำนวน 380 คัน เพื่อใช้ในโครงการซอยสะอาด เพราะรถขยะขนาดเล็กสามารถขนขยะตามตรอก ซอก และซอยต่างๆ ใน กทม. ได้สะดวกรวดเร็วกว่ารถขนขยะขนาดใหญ่ ซึ่งสภา กทม. ในสมัยที่แล้วได้ตัดงบประมาณในการซื้อรถดังกล่าว[2] นอกจากนั้นสภา กทม. ยังได้อนุมัติให้เช่ารถของบริษัทเอกชนมาขนขยะเพิ่มเติมในระหว่างที่รอรถที่สั่งใหม่ เนื่องจากจำนวนรถขนขยะทั้งหมด 844 คัน ที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับจำนวนขยะใน กทม. ที่มีถึงวันละ 4,000 - 4,200 ตัน[3] สำหรับการเก็บขยะริมคลอง กทม. ได้เริ่มทดลองใช้เรือไฟเบอร์กลาสออกเก็บขยะในคลองบางกอกน้อยและคลองชักพระตั้งแต่วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 ปรากฏผลว่าประชาชนพอใจและนำขยะมาตั้งที่ท่าน้ำหรือริมตลิ่งเพื่อรอให้เก็บเป็นจำนวนมาก โดยเรือเก็บขยะจะเริ่มให้บริการตั้งแต่เวลา 09.00 น. และใช้สัญญาณกระดิ่งแจ้งให้ประชาชนทราบ[4] สำหรับบริเวณริมทางรถไฟที่สกปรกโดยเฉพาะบริเวณตรงข้ามกับสวนจิตรลดา พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้มีหนังสือด่วนถึงผู้ว่าการรถไฟแห่งประเทศไทย ในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2533 เพื่อขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนที่เดินทางด้วยรถไฟช่วยกันรักษาความสะอาด มิฉะนั้นจะถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมและลงโทษปรับ ทั้งนี้ กทม. จะเริ่มต้นทำความสะอาดบริเวณทางรถไฟสายเหนือตั้งแต่หัวลำโพงถึงสถานีดอนเมืองก่อน[5]

พลตรี จำลอง ศรีเมือง เริ่มต้นเก็บขนมูลฝอยติดเชื้อจากสถานพยาบาลใน กทม. ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ต่อมาใน พ.ศ. 2533 ได้ขยายการให้บริการไปยังโรงพยาบาลอื่นๆ เช่น ศูนย์บริการสาธารณสุข และคลินิกต่างๆ รวมทั้งสิ้น 288 แห่ง ใน พ.ศ. 2534 ได้เพิ่มจำนวนรถเก็บขนมูลฝอยติดเชื้อจาก 9 คัน เป็น 15 คัน เพื่อให้บริการแก่สถานพยาบาลต่างๆ ใน กทม. ได้อย่างทั่วถึง และ

---

[1]กองสำรวจประชามติ กรมประชาสัมพันธ์. (2532). *รายงานผลการสำรวจทัศนคติของชาว กทม. ต่อการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 12 - 18 ธันวาคม 2532.* หน้า 77.

[2]บทพิสูจน์ "ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน" จริงหรือไม่?. *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 36(32) : 15.

[3]รง. กำจัดขยะ. (2533, 15 มีนาคม). *บ้านเมือง.* หน้า 5.

[4]เก็บขยะริมคลอง. (2533, 25 กุมภาพันธ์). *บ้านเมือง.* หน้า 3.

[5]กทม. ขอล้างคราบสกปรกรถไฟ. (2533, 2 พฤษภาคม). *ไทยรัฐ.* หน้า 3.

ได้บรรจุโครงการจัดซื้อเครื่องจักรและอาคารเตาเผามูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาลไว้ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535-2539) ด้วย[1]

สำหรับปัญหาที่มีการร้องเรียนจากชาวบ้านและผู้ค้าหาบเร่แผงลอยว่า เจ้าหน้าที่เทศกิจของ กทม. รีดไถและขู่กรรโชก โดยบังคับให้จ่ายค่าคุ้มครองเป็นรายเดือนหรือรายวันจากการตั้งวางของขายในตลาดสดหรือริมทางเท้า[2] เช่น ตัวแทนพ่อค้าแม่ค้าใต้สะพานลอยสามแยกเกษตรฯ ซึ่งเป็นจุดผ่อนผันได้เข้าร้องเรียนต่อนายสัญญา สถิรบุตร รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ว่า "เจ้าหน้าที่เทศกิจของเขตบางเขนไถเงินในการวางขายสินค้าครั้งละ 20 บาท โดยเก็บ 15 วันต่อครั้ง ต่อมาเรียกเก็บถึงรายละ 300 ถึง 1,000 บาท รวมทั้งมีการข่มขู่กลั่นแกล้งผู้ที่ไม่ยอมจ่ายโดยนำแผงเหล็กมากั้นไม่ให้ขาย"[3] พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้แก้ไขปัญหานี้ด้วยการจัดอบรมเจ้าหน้าที่เทศกิจด้วยตนเองเพื่อให้ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยที่ดีและมีคุณธรรม โดยจัดไปแล้วทั้งหมด 9 รุ่น สำหรับเจ้าหน้าที่เทศกิจที่รับสินบนได้ปลดไปแล้ว 4 - 5 คน[4] อีกทั้งได้แก้ไขปัญหาหาบเร่แผงลอยที่เป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาการจราจร ด้วยการประสานงานกับตำรวจจราจรสถานีตำรวจนครบาลชนะสงคราม ห้ามผู้ค้าหาบเร่แผงลอยและรถเข็นลงมาค้าขายบนถนนอย่างเด็ดขาดที่ถนนจักรพงษ์ ถนนไกรสีห์ และบริเวณรอบท้องสนามหลวงในชั่วโมงเร่งด่วนตั้งแต่วันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา 15.00 - 18.00 น. ซึ่งมีผลทำให้การจราจรบริเวณดังกล่าวคล่องตัวขึ้น[5] นอกจากนั้นได้ดำเนินการจับกุมหาบเร่แผงลอยที่ตลาดบางลำพูและพาหุรัด เพราะเป็นจุดที่หาบเร่วางสินค้าบนทางเท้าจนบางครั้งประชาชนต้องลงมาเดินบนถนนทำให้เสี่ยงต่อการถูกรถเฉี่ยวชน บางรายวางขายในบริเวณป้ายรถเมล์ซึ่งเป็นที่ห้ามขาย และมีบางรายฝ่าฝืนวางขายในวันพุธซึ่งเป็นวันห้ามขาย[6] รวมทั้งได้จับกุมหาบเร่แผงลอยที่บริเวณถนนสุขุมวิท ตลาดหมอชิต และตลาดประตูน้ำที่กีดขวางการสัญจรไปมาของประชาชนเช่นกัน[7]

ในการแก้ไขปัญหาการจัดการสิ่งปฏิกูล พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้เสนอโครงการก่อสร้างโรงงานกำจัดสิ่งปฏิกูลที่หนองแขม รวมทั้งปรับปรุงและซ่อมแซมโรงงานกำจัดสิ่งปฏิกูลที่อ่อนนุชเพื่อรองรับและกำจัดสิ่งปฏิกูลที่เก็บขนมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจัดซื้อรถขนถ่ายสิ่งปฏิกูลและรถสุขาเคลื่อนที่เพิ่มเติมเพื่อให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของชาว กทม.[8]

---

[1] สำนักรักษาความสะอาด. (2539). *สำนักรักษาความสะอาด 2539.* หน้า 50.

[2] สก. โวยขจัดเทศกิจรีดไถ. (2533, 28 กรกฎาคม). *บ้านเมือง*. หน้า 3.

[3] โวย 'มหา' ไม่ยอมแก้เทศกิจรีด 15 วันครั้ง. (2534, 29 มกราคม). *บ้านเมือง*. หน้า 1.

[4] กทม. เปิดศึก จับพ่อค้า-แม่ค้า. (2534, 19 มกราคม). *บ้านเมือง*. หน้า 1.

[5] สั่งกวดขันหาบเร่ ขวางการจราจร. (2533, 22 กุมภาพันธ์). *บ้านเมือง*. หน้า 3.

[6] กทม. เปิดศึก จับพ่อค้า-แม่ค้า. (2534, 19 มกราคม). *เล่มเดิม*. หน้า 1.

[7] ก็หนีไม่พ้นจนได้. (2534, 8 มกราคม). *บ้านเมือง*. หน้า 5.

[8] กรุงเทพมหานคร. (2534). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533 - 2534.* หน้า 8.

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

พันเอก วินัย สมพงษ์ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้เสนอโครงการป้องกันน้ำท่วมในเขตกรุงเทพฯ ชั้นใน[1] โดยให้จัดเก็บค่าธรรมเนียม 33 บาทต่อมูลค่าทรัพย์สิน อันได้แก่ อาคารที่ดินมูลค่า 100,000 บาท ซึ่ง กทม. ได้เสนอผ่านกระทรวงมหาดไทยถึงคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2533 แต่กระทรวงมหาดไทยได้ส่งเรื่องกลับคืนมาให้ กทม. เพราะการเก็บภาษีเพิ่มทำให้ประชาชนเดือดร้อน และโครงการป้องกันน้ำท่วมดังกล่าวกระทรวงการคลังได้บรรจุไว้ในแผนก่อหนี้ต่างประเทศโดยจะกู้เงินธนาคารโลกมาดำเนินการ[2] แต่กทม. ก็ได้ส่งเรื่องนี้กลับไปให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 2 ในวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2533 แต่นายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็ได้ส่งเรื่องกลับคืนมาให้ กทม. อีกครั้งพร้อมกับบันทึกต่อท้ายว่า “ครม. ไม่เห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่ ให้รอเรื่องไว้ก่อน”[3] พันเอก วินัย สมพงษ์ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการจัดเก็บค่าธรรมเนียมป้องกันน้ำท่วมของพื้นที่เขตกรุงเทพฯ ชั้นในว่า “แต่ละพื้นที่มีความจำเป็นแตกต่างกัน รัฐบาลควรออกเป็นพระราชบัญญัติเพื่อบังคับใช้ทั่วประเทศ โดยเฉพาะจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงกันต้องร่วมมือกันป้องกันน้ำท่วมและให้ท้องถิ่นมีหน้าที่จัดเก็บค่าธรรมเนียมเองตามความจำเป็น”[4] แต่ในปัจจุบันก็ยังไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียมป้องกันน้ำท่วมดังกล่าว

เมื่อ พ.ศ. 2534 กทม. ได้แก้ไขปัญหาน้ำท่วมฝั่งธนบุรี โดยการจัดสรรงบประมาณเป็นจำนวน 300 ล้านบาทเพื่อสร้างประตูระบายน้ำซึ่งจะไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่มีอาชีพทำสวนและต้องใช้น้ำจากแม่น้ำลำคลอง นอกจากนั้นดำเนินการปรับปรุงคูคลอง และท่อระบายน้ำตามจุดที่เกิดน้ำท่วมประจำ 8 แห่ง คือ สามแยกเตาปูน-ประชาราษฎร์ สาย 2 ถนนศรีอยุธยา-ราชปรารภ ถนนวิภาวดี ถนนจันทน์-ยานนาวา ถนนประดิพัทธ์ ถนนพญาไทช่วงโรงพยาบาลรามาธิบดี ถนนพระรามที่ 4 ช่วงสุขุมวิท และห้วยขวาง-ถนนประชาสงเคราะห์ รวมทั้งจัดตั้งศูนย์เครือข่ายแก้ปัญหาน้ำท่วมถึง 31 แห่ง ซึ่งประชาชนสามารถติดต่อได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ 0-2246-0317-19[5]

ผลจากการเกิดวิกฤตการณ์น้ำท่วมใหญ่ใน กทม. เมื่อ พ.ศ.2523 และ พ.ศ. 2526 ที่ก่อให้เกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลให้แก่ กทม. องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่นจึงช่วยเหลือแบบให้เปล่าประมาณ 1,848 ล้านบาท ในการจัดตั้งศูนย์ควบคุมระบบป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครที่ชั้น 6 ของสำนักการระบายน้ำ ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร 2 โดยเริ่มก่อสร้างตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2523 เมื่อการก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จ

---

[1]เขตกรุงเทพฯ ชั้นใน มี 9 เขต คือ เขตพระนคร บางรัก ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ พญาไท ห้วยขวาง ดุสิต ยานนาวา และบางส่วนของเขตพระโขนง

[2]มท. ขวาง กทม. อีกเรื่อง ไม่เอาด้วย “ภาษีน้ำท่วม”. (2533, 29 พฤศจิกายน). *แนวหน้า.* หน้า 7.

[3]*แหล่งเดิม.* หน้า 8.

[4]กทม.ยืมอำนาจรัฐ เก็บภาษีน้ำท่วม!. (2533, 29 กันยายน). *บ้านเมือง.* หน้า 3.

[5]แก้น้ำท่วมฝั่งธนฯ ปีนี้ กทม. ยกมาให้ 300 ล. (2533, 17 เมษายน). *ไทยรัฐ.* หน้า 9.

พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดศูนย์ฯ ในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2533 ซึ่งจะทำให้การวางแผนระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วมของ กทม. มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น[1]

4. ด้านการป้องกันน้ำเน่าเสีย

พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้เชิญบริษัททั้งหมด 78 บริษัทเข้ารับฟังโครงการกำจัดน้ำเสียและโรงบำบัดน้ำเสียของ กทม. เพื่อสรรหาบริษัทที่ให้ความสนใจลงทุนในโครงการกำจัดน้ำเน่าเสียตามคูคลองต่างๆ ทั้งทางฝั่งพระนครและธนบุรีให้ใสสะอาด และประชาชนส่วนใหญ่จะไม่เสียค่าธรรมเนียมในการบำบัดน้ำเสีย ยกเว้นโรงงานอุตสาหกรรม โรงแรม ภัตตาคารใหญ่ๆ ศูนย์การค้า และประชาชนที่ใช้น้ำในปริมาณมากเท่านั้น ทั้งนี้ กทม. ได้มอบข้อมูลต่างๆให้กับบริษัทเหล่านั้นนำไปพิจารณา ถ้า กทม. ได้คัดเลือกบริษัทใดว่ามีความเหมาะสมแล้ว จะได้กำหนดขั้นตอนและเวลาในการก่อสร้างให้แล้วเสร็จตามโครงการภายในเวลา 3 ปีครึ่ง[2]

5. ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง

สถิติของสมาคมวางแผนครอบครัวและกระทรวงสาธารณสุขพบว่า ประชากรใน กทม. มีอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.9 ต่อปี และการย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานของชาวชนบทมีมากกว่าสถิติการเกิดของชาว กทม. ทำให้ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2532 ประชาชนที่มีทะเบียนบ้านใน กทม. มีจำนวนถึง 5,845,152 คน[3] การใช้รถยนต์เพื่อความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันก็มีมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากใน พ.ศ. 2532 มีการจดทะเบียนรถใหม่ถึง 1.6 ล้านคัน และยังมีโรงงานอุตสาหกรรมถึงร้อยละ 75 ที่ตั้งอยู่รอบๆ กทม. จึงเป็นสาเหตุของการเกิดมลภาวะทางอากาศ เพราะมีก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์และสารตะกั่วสูงเกินระดับมาตรฐาน อีกทั้งยังมีมลภาวะทางเสียงสูงถึง 100 เดซิเบล (ค่ามาตรฐาน 70 เดซิเบล) บนท้องถนนที่มีการจราจรหนาแน่น โดยเฉพาะจากรถมอเตอร์ไซค์ ทำให้ กทม. ได้รับการจัดให้เป็นมหานครที่ไม่น่าอยู่อันดับที่ 27 ของโลก[4] น.พ. เทพนม เมืองแมน คณบดีสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เปิดเผยถึงผลการตรวจสอบมลพิษประเภทฝุ่นละอองในอากาศ เมื่อ พ.ศ. 2533 พบว่ามีถึง 0.33 มก./ลบ.ม. บางแห่งพบถึง 0.4 - 0.8 มก./ลบ.ม. (ค่ามาตรฐาน 0.10 มก./ลบ.ม.) มีสาเหตุมาจากการจราจรติดขัด โดยเฉพาะบริเวณถนนเพชรบุรีมีสูงกว่าค่ามาตรฐานถึง 14 เท่า รองลงมาคือ ถนนพระรามที่ 4 และถนนเยาวราช[5]

---

[1]สำนักการระบายน้ำ. (2537). ความก้าวหน้าในการป้องกันและแก้ไขน้ำท่วม. ใน *20 ปี กทม.35.* หน้า 51-52.

[2]กทม. เชิญ 78 บริษัทร่วมหารือแก้ไขพร้อมพระนคร-ธนบุรีต้องใสสะอาด. (2534, 4 มีนาคม). *บ้านเมือง.* หน้า 3.

[3]กทม. กลิ่นหอมชวนฝันหา! ประชากรทิ้งถิ่นเข้ามาทำมาหากินเพิ่ม. (2533, 21 มีนาคม). *บ้านเมือง.* หน้า 3.

[4]เมื่อกรุงเทพฯ ติดอันดับยอดแย่ “มหานคร” ไม่น่าอยู่. (2533, 2-8 ธันวาคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 11(535) : 63.

[5]แฉมลพิษในกรุงใกล้จุดวิบัติ. (2533, 20 เมษายน). *ไทยรัฐ.* หน้า 3, 17.

ทั้งนี้ฝุ่นในท้องถนนร้อยละ 40 มาจากท่อไอเสียรถยนต์ และฝุ่นที่ตกลงสู่พื้นมีปริมาณถึง 2 - 3 ตัน/ตร.กม. เมื่อนำไปเพาะเชื้อพบว่ามีแบคทีเรียถึง 15 ชนิด ฝุ่นเหล่านี้มีอันตรายเพราะเป็นสาเหตุของโรคปอดอักเสบ ไซนัส และโรคทางเดินหายใจ รวมทั้งพบก๊าซพิษ เช่น คาร์บอนมอนอกไซด์ และสารตะกั่วอยู่ในเกณฑ์น่าเป็นห่วง และจากการสำรวจเมื่อ พ.ศ. 2529 ตำรวจจราจรมีสารตะกั่วสะสมในเลือดมากกว่าตำรวจที่ทำงานในสถานีและบุคคลทั่วไปถึง 4 เท่า และการได้ยินของหูข้างขวาแย่กว่าหูข้างซ้าย เพราะบนถนนมีเสียงดังถึง 100 เดซิเบล โดยเฉพาะจากรถมอเตอร์ไซค์[1] ดังนั้นพลตรี จำลอง ศรีเมือง จึงประกาศนโยบายว่าจะแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมที่เป็นพิษใน กทม. ด้วยการเสนอโครงการรถไฟฟ้าที่สามารถขนส่งผู้โดยสารได้ประมาณหนึ่งหมื่นคนต่อชม. รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องมลพิษทางอากาศและเสียงให้ลดน้อยลง โครงการนี้ครอบคลุมถนนที่มีการจราจรแออัด เช่น สุขุมวิท สีลม พระราม 4 และรัชดาภิเษก เป็นต้น[2] พลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้มอบหมายให้ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ดูแลรับผิดชอบให้ห้างหุ้นส่วนจำกัด ครอบครัวขนส่ง เดินเรือในคลองแสนแสบ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2533 โดยมีเส้นทางเดินเรือเริ่มจากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) จนถึงกรมโยธาธิการ (ปัจจุบันคือ พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว) เพื่อเป็นทางเลือกให้ประชาชนส่วนหนึ่งได้เปลี่ยนเส้นทางสัญจรไปใช้ทางเรือเพื่อลดความแออัดทางรถยนต์ เพราะผลการวิจัยของกรมควบคุมมลพิษพบว่า “มาตรการทางเลือกจัดการจราจรเพื่อลดระยะการเดินทางเป็นการลดปริมาณไอเสียรถยนต์และฝุ่นฟุ้งปลิวจากถนน”[3] แต่ก็มีปัญหาตามมาของการเดินเรือโดยสารในคลองแสนแสบ คือ เสียงดังของเรือโดยสารทำให้เกิดมลพิษทางเสียงกับประชาชนที่อาศัยอยู่สองฝั่งคลองเช่นกัน[4]

นอกจากนั้น กทม. เห็นว่ารถประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ (ขสมก.) เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดมลพิษในอากาศเนื่องจากปล่อยควันดำเป็นจำนวนมากเพราะใช้น้ำมันมีคุณภาพต่ำและเครื่องยนต์ไม่ดี จึงขอความร่วมมือให้ ขสมก. ตรวจสอบสภาพรถยนต์และควันพิษก่อนที่จะนำมาวิ่งให้บริการ[5] นอกจากนั้นพลตรี จำลอง ศรีเมือง เคยเสนอขอเดินรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ (ขสมก.) จากนายมนตรี พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เพื่อควบคุมควันพิษโดยจะบริหารงานไม่ให้ขาดทุนและไม่ขึ้นราคาเพื่อทำให้ประชาชนได้รับความสะดวก แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เสนอให้ กทม.รับภาระหนี้สินของ

---

[1]แฉมลพิษในกรุงใกล้จุดวิบัติ. (2533, 20 เมษายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 3, 17.

[2]ลาวาลินตะครุบรถไฟฟ้า กทม. หวังเชื่อมโครงการครบวงจร. (2533, 17 พฤศจิกายน). *แนวหน้า*. หน้า 7.

[3]กรมควบคุมมลพิษ. (2549). *การจัดทำกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในกรุงเทพมหานคร*. หน้า 41.

[4]วิธีแก้มลภาวะเป็นพิษ. (2534, 9 กุมภาพันธ์). *บ้านเมือง*. หน้า 5.

[5]แฉ ขสมก. ตัวการปล่อยควันพิษ รถติดเพราะจุดตรวจ. (2533, 13 กันยายน). *บ้านเมือง*. หน้า 3.

ขสมก. จำนวนหลายพันล้านบาทมาด้วย จึงทำให้พลตรี จำลอง ศรีเมือง ต้องล้มเลิกโครงการนี้ไป[1] สำหรับมลพิษทางอากาศที่มาจากควันบุหรี่นั้น กทม. ได้รณรงค์เพื่อไม่ให้มีการสูบบุหรี่ในที่สาธารณะและออกกฎให้โรงพยาบาลในสังกัด กทม. และศูนย์บริการสาธารณสุขทั้ง 57 แห่ง เป็นโรงพยาบาลปลอดบุหรี่เพื่อไม่ให้ควันบุหรี่ทำอันตรายแก่ผู้ป่วย ซึ่งต่อไปจะขยายเขตปลอดบุหรี่ให้มากขึ้นรวมทั้งที่ศาลาว่าการ กทม.[2] เพราะควันบุหรี่เป็นควันพิษและเป็นอันตรายต่อมนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงที่กำลังตั้งครรภ์ เช่น จากผลจากการศึกษาด้วยเครื่องมือและเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์พบว่า ทุกครั้งที่ผู้เป็นแม่สูบบุหรี่เข้าสู่ร่างกาย ควันพิษของบุหรี่จะไปตัดออกซิเจนของทารก ทำให้ทารกรู้สึกอึดอัดและมักจะเป็นโรคหัวใจรั่ว การเจริญเติบโตทางร่างการและสมองผิดปกติไม่พัฒนาไปตามวัย[3]

5. พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

เนื่องจาก พ.ศ. 2533 เป็นปีที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดคำขวัญว่า “ร่วมขจัดมลพิษ” พลตรี จำลอง ศรีเมือง จึงสร้างสวนสาธารณะเพื่อเพิ่มปอดของชาว กทม. เช่น สร้าง “สวนสันติชัยปราการ” โดยปรับปรุงบริเวณป้อมพระสุเมรุซึ่งอยู่หัวมุมระหว่างถนนพระอาทิตย์กับถนนพระสุเมรุให้เป็นสวนหย่อมริมน้ำ[4] และประสานงานกับกรมราชทัณฑ์สร้างสวนสาธารณะ “สวนรมณีนาถ” แทนเรือนจำกลางพิเศษกรุงเทพมหานครที่ย้ายออกไปนอกเมือง รวมทั้งใช้เงินงบประมาณของ กทม. จำนวน 300 ล้านบาท เช่าที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่ซอยรางน้ำ จำนวน 20 ไร่ เป็นเวลา 30 ปี สร้างสวนสาธารณะ “สวนสันติภาพ” เพื่อให้ชาว กทม. ใช้พักผ่อนออกกำลังกาย และสันทนาการร่วมกัน[5] ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ประกาศให้ พ.ศ. 2533 - 2535 เป็นปีแห่งการรณรงค์เพื่อพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นกรมป่าไม้ยังรณรงค์ให้ประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกป่า เนื่องในโอกาสวันสำคัญของชาติโดยกรมป่าไม้จะเป็นผู้จัดหาต้นกล้า กำหนดพื้นที่ในการปลูก และดูแลรักษาต้นไม้ที่ได้ปลูกไปแล้ว[6]

การบริหารงานในสมัยที่ 2 ของพลตรี จำลอง ศรีเมือง ไม่ได้อยู่จนครบวาระ เพราะลาออก

---

[1] ‘จำลอง’ แบไต๋อยากคุม ขสมก. เอง แต่มีข้อแม้ไม่ยอมรับหนี้สินที่มีอยู่แล้ว. (2533, 26 มกราคม). *บ้านเมือง*. หน้า 3.

[2] ตั้งเขตปลอดบุหรี่ ศาลาว่าการ กทม. เชื่อเป็นไปไม่ได้. (2533, 11 ธันวาคม). *แนวหน้า*. หน้า 3.

[3] *แม่จ๋า อย่าฆ่าหนูด้วยบุหรี่*. (2534-2535} ตุลาคม-มกราคม). จันทรเกษม. 7(219) : 16.

[4] ป้อมพระสุเมรุ มุมสงบแห่งใหม่. (2533, 23 เมษายน). *ไทยรัฐ*. หน้า 9.

[5] เคหะยุควัฒนาฉุนขาด กทม. แย่งที่แถมกีดกันสร้างคอนโดฯ. (2533, 3 ตุลาคม). *แนวหน้า*. หน้า 7.

[6] ‘สนั่น’ ดึงคนกรุงเทพฯ ปลูกป่า สนองนโยบายพิทักษ์ทรัพยากร. (2533, 8 กรกฎาคม). *บ้านเมือง*. หน้า 3.

ไปสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2535[1] แต่ผลของกระแสจำลองฟีเวอร์ ได้ทำให้ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้สมัครจากพรรคพลังธรรมเช่นเดียวกับพลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้รับเลือกให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนต่อไป ในการเลือกตั้งวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2535[2] ผลงานของพลตรี จำลอง ศรีเมือง ในสมัยที่ 2 ที่มีสมาชิกสภา กทม. มาจากพรรคพลังธรรมมากที่สุด ได้ทำให้การพิจารณาอนุมัติงบประมาณต่างๆ เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว จึงมีโครงการต่างๆ หลายโครงการเสร็จสิ้นเป็นที่ประทับใจของชาว กทม.[3] และยังได้รับความชื่นชมจากชาวต่างประเทศด้วย จะเห็นได้จากการได้รับรางวัลอิลกา (ILGA) สาขาการช่วยเหลือประชาชนจากประเทศเกาหลีใต้ในวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2534[4] ผลงานของพลตรี จำลอง ศรีเมือง ที่ชาว กทม. ชื่นชมมากที่สุด คือ การทำให้ กทม. สะอาดขึ้น พลตรี จำลอง ศรีเมือง เคยกล่าวว่าสามารถกำจัดขยะมูลฝอยได้หมดโดยไม่ให้มีขยะตกค้าง แต่อย่างไรก็ตามจากการสำรวจของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (สวล.) พบว่า กทม. ยังไม่สามารถบริการเก็บขยะไปกำจัดได้หมด เนื่องจากระบบกำจัดขยะที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการและยังทำให้มีมูลฝอยตกค้างเฉลี่ยวันละไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 อีกทั้งรายได้จากการเก็บค่าบริการขนขยะของ กทม. เก็บได้เพียงร้อยละ 10 - 20 ของค่าใช้จ่ายจริง จึงไม่เพียงพอสำหรับการลงทุนปรับปรุงระบบกำจัดขยะมูลฝอย คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จึงเสนอมาตรการแก้ไขปัญหาโดยให้ชุมชนแต่ละแห่งปรับปรุงประสิทธิภาพการให้บริการเก็บขนและกำจัดขยะให้ถูกหลักวิชาการโดยมอบคู่มือการปฏิบัติการให้ชุมชนนั้นๆ รวมทั้งเสนอให้ปรับปรุงระเบียบโดยการให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดเก็บขยะมากขึ้นเพราะลดค่าใช้จ่ายและควบคุมผลงานได้[5] แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพลตรี จำลอง ศรีเมือง ลาออกจากการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้มีการวิจัยของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในหัวข้อความพึงพอใจต่อการแก้ปัญหาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมของคณะผู้บริหาร กทม. ที่มีพลตรี จำลอง ศรีเมือง เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สรุปว่าประชาชนพึงพอใจต่อการเก็บขยะและสิ่งปฏิกูลอยู่ในระดับดี[6]

---

[1]พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. (2535, 16 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 109 ตอนที่ 4. หน้า 1.

[2]พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2535, 4 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 109 ตอนที่ 16. หน้า 64.

[3]ภาระคน กทม. (2535, 3-9 เมษายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 12(606) : 25.

[4]จำลอง ศรีเมือง. (2538). *นิยายภาพชีวิตจำลอง.* หน้า 60.

[5]สิ่งแวดล้อมยันขยะล้นเมือง กทม.-เทศบาล จนปัญญาเก็บ. (2533, 25 กุมภาพันธ์). *บ้านเมือง.* หน้า 3.

[6]เกมเลือกตั้งผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ประชาชนวัดพรรคหรือบุคคล. (2535, 15 เมษายน). *ผู้จัดการรายวัน.* หน้า 16.

ถึงแม้ว่าพลตรี จำลอง ศรีเมือง จะมีผลงานเป็นที่น่าพอใจของชาว กทม. แต่ก็ยังมีปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาหาบเร่แผงลอยที่พลตรี จำลอง ศรีเมือง ถูกกล่าวหาว่าเข้ามาทำงานถึง 2 สมัย แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาการรีดไถของเจ้าหน้าที่เทศกิจที่มีต่อพ่อค้าแม่ค้าได้[1] พันเอก วินัย สมพงษ์ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องนี้กล่าวว่า "ปัญหานี้แก้ไขลำบากเพราะบางครั้งเกิดจากความสมยอมของทั้งสองฝ่ายจึงไม่มีหลักฐานมาดำเนินการ"[2] แม้ว่า กทม. จะพยายามแก้ไขปัญหาหาบเร่แผงลอยมาโดยตลอด เช่น ผ่อนปรนในการกำหนดสถานที่ขายเพราะ กทม. ใช้นโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยไม่ใช่กำจัดหาบเร่แผงลอย เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีมานานแล้วในประเทศไทย โดยเฉพาะใน กทม. มีหาบเร่แผงลอยถึง 12,000 ราย[3] นอกจากนี้พันเอก วินัย สมพงษ์ ได้เสนอแก้ไขกฎหมายที่จะให้เจ้าหน้าที่เทศกิจของ กทม. มีอำนาจในการผ่อนผันให้ผู้ค้าสามารถตั้งวางสินค้าบนทางเท้าบางจุดที่เหมาะสมได้ รวมทั้งมีอำนาจในการจับและปรับเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน เพราะเจ้าหน้าที่เทศกิจของ กทม. มีอำนาจในการจับแต่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะเป็นผู้ลงโทษปรับ[4] แต่ในปัจจุบัน กทม. มีอำนาจในการกำหนดจุดผ่อนผัน รวมทั้งจับและลงโทษปรับผู้ค้าที่ทำผิดกฎหมายด้วยตนเองได้

บทบาทของร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา (19 เม.ย. 2535 – 18 เม.ย. 2539)

นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี รับสนองพระบรมราชโองการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2535[5] เพราะพลตรี จำลอง ศรีเมือง ลาออกไปสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร[6] ผลการเลือกตั้ง คือ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา จากพรรคพลังธรรม ได้รับการเลือกให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนต่อไป ด้วยคำขวัญว่า "สานงานต่อ ก่องานใหม่" หมายถึง ใน 2 ปีแรกเป็นการทำงานที่ค้างอยู่ในสมัยที่เป็นรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เพราะทำได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องเสียเวลาในการศึกษางานใหม่ และ 2 ปีหลังเป็นการสร้างงานใหม่เพื่อพัฒนา กทม. รวมทั้งปรับปรุงประสิทธิภาพการบริการประชาชนให้ดียิ่งขึ้น[7] การเลือกตั้งครั้งนี้ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ได้รับคะแนนเสียงจากประชาชน 363,668 คะแนน หรือร้อยละ

---

[1]โวย 'มหา' ไม่ยอมแก้เทศกิจรีด 15 วันครั้ง. (2534, 29 มกราคม). *บ้านเมือง*. หน้า 1.

[2]กทม. เปิดศึก จับพ่อค้า-แม่ค้า. (2534, 19 มกราคม). *บ้านเมือง*. หน้า 1.

[3]โวย 'มหา' ไม่ยอมแก้เทศกิจรีด 15 วันครั้ง. (2534, 29 มกราคม). *เล่มเดิม*. หน้า 1.

[4]กทม. ติดเขี้ยวเล็บเทศกิจ เสนอเพิ่มอำนาจจับ-ปรับ. (2533, 8 กันยายน). *บ้านเมือง*. หน้า 3.

[5]*แหล่งเดิม*. หน้า 64.

[6]พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. (2535, 16 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา*. เล่ม 109 ตอนที่ 4. หน้า 1.

[7]สนทนาข้างเวทีปราศรัยกับหนึ่งในผู้สมัครผู้ว่าฯ กทม. (2535, 15 เมษายน). *แนวหน้า*. หน้า 2.

23.02[1] แม้ว่าจะได้รับคะแนนน้อยที่สุดแต่ก็เป็นชัยชนะติดต่อกันเป็นสมัยที่ 3 ของพรรคพลังธรรม สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์ได้วิเคราะห์ว่า เป็นการเลือกตั้งเฉพาะตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร แทนพลตรี จำลอง ศรีเมือง ที่ลาออก แต่สมาชิกสภา กทม. และสมาชิกสภาเขตยังไม่หมดวาระ จึงทำให้บรรยากาศการต่อสู้แข่งขันไม่ดุเดือดเข้มข้นเท่าที่ควร และประชาชนไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 มาแล้ว จึงกำลังสนใจการเมืองระดับชาติว่าพรรคการเมืองใดจะได้จัดตั้งรัฐบาลมากกว่าการเลือกผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร[2] และสื่อมวลชนบางฉบับได้วิจารณ์ว่า “การที่ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ชนะการเลือกตั้งครั้งนี้ เพราะชาว กทม. กำลังอยู่ในกระแสจำลองฟีเวอร์ เมื่อพลตรี จำลอง ศรีเมือง ฝากฝังให้เลือกร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นตัวแทนของตน ชาว กทม. จึงลงคะแนนเสียงให้”[3] ซึ่งไม่เป็นธรรมกับร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เพราะการที่พลตรี จำลอง ศรีเมือง มอบหมายให้ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคพลังธรรมนั้น เป็นเพราะการทำงานอย่างทุ่มเทตลอดระยะเวลา 2 ปี ในตำแหน่งรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตามที่เคยให้สัมภาษณ์ว่า “ผมทำงานอาทิตย์ละ 60 ชั่วโมง ให้ กทม. อย่างเดียว และไม่ได้รับทั้งเงินเดือนและเงินรับรองเพราะโอนเข้าบัญชีสำหรับการทำกิจกรรมต่างๆ ของ กทม. ที่ไม่สามารถเบิกงบประมาณมาใช้ได้ และเมื่อหมดวาระยังพบว่าต้องจ่ายเพิ่มอีก 200,000 บาท”[4] การบริหารงานของร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา นั้นดำเนินไปตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับแรกและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539)[5] ดังนี้

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

จากการประเมินผลของแผนพัฒนารักษาความสะอาดในแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมของแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2530 - 2535) พบว่า มีหลายโครงการล่าช้าเพราะมีปัญหาเรื่องงบประมาณและจะต้องดำเนินการต่อในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539) โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว[6] ซึ่งมีสาเหตุจากการที่รถยนต์เก็บขนมูลฝอยส่วนหนึ่งมีสภาพชำรุดต้องซ่อมแซมบ่อยและมีไม่เพียงพอจึง

---

[1]สถิติการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2543, 9 มิถุนายน). *มติชน.* หน้า 26.

[2]จากสนามน้ำเน่าถึงสนามเมืองกรุง. (2535, 12 - 18 เมษายน). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 38(45) : 16.

[3]*แหล่งเดิม*

[4]ชำแหละ 2 สถาปนิก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา มติ ตั้งพานิช ณ ลุยไถ ผู้ว่าฯ กทม. (2535, 10 - 16 เมษายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 12(607) : 21.

[5]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2535). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539).* หน้า 39.

[6]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2535). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4*

ทำให้มีขยะตกค้าง นอกจากนั้นมูลฝอยที่เก็บขนมาได้ กทม. ก็ยังไม่สามารถทำลายได้หมด เพราะโรงงานกำจัดมูลฝอยและโรงงานทำปุ๋ยจากขยะมีประสิทธิภาพลดลงเพราะใช้งานมานาน การกำจัดมูลฝอยส่วนใหญ่จึงใช้วิธีปล่อยกองไว้ให้สลายตัวตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมทั้งด้านกลิ่น น้ำเสียจากกองขยะ และการแพร่กระจายของเชื้อโรค ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา จึงเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บขนมูลฝอยให้ทั่วถึงทั้งทางบกและทางน้ำ ด้วยการจัดซื้อรถเก็บขยะเพิ่มเติม จำนวน 812 คัน ซ่อมแซมรถเก่าเพื่อปรับปรุงให้ใช้ได้จำนวน 2,319 คัน[1] และสั่งต่อเรือเพิ่มจำนวน 50 ลำ ในการเก็บขนมูลฝอยจากบ้านเรือนที่อยู่ริมคลองและแม่น้ำเจ้าพระยา[2] รวมทั้งซื้อรถกวาดถนนขนาดเล็กและขนาดใหญ่จำนวน 104 คัน มาฉีดน้ำ กวาด และดูดฝุ่นละออง เพราะจะไม่ฟุ้งกระจายเหมือนการใช้ไม้กวาดธรรมดา[3] ติดตั้งเครื่องจักรกำจัดมูลฝอยด้วยวิธีหมักทำปุ๋ยขนาดวันละ 1,000 ตัน ที่โรงงานกำจัดมูลฝอยอ่อนนุช และเปิดดำเนินการตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2537[4] รวมทั้งการจ้างเหมาเอกชนนำขยะมูลฝอยที่กองไว้ให้สลายตัวตามธรรมชาติที่อ่อนนุช หนองแขม และท่าแร้งไปฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ ในเดือนกรกฎาคมและพฤศจิกายน พ.ศ. 2537 โดยมีสัญญา 5 ปี[5] ทำให้ร้อยละ 70 ของมูลฝอยที่เก็บขนได้จะได้รับการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ ร้อยละ 17 ได้ถูกกำจัดด้วยการหมักเป็นปุ๋ย และเหลือกองทิ้งกลางแจ้งที่โรงงานกำจัดมูลฝอยหนองแขมเพียงร้อยละ 13 เท่านั้น[6] นอกจากนั้นดำเนินการก่อสร้างเตาเผามูลฝอยติดเชื้อขนาด 10 ตัน/วัน จำนวน 2 เตา ที่บริเวณโรงงานกำจัดมูลฝอยอ่อนนุช ในวงเงิน 73 ล้านบาท และเปิดใช้ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2537 อีกทั้งได้รับบริจาคเตาเผาติดเชื้อจากโรงพยาบาลชนิดติดตั้งบนรถบรรทุกจากประเทศญี่ปุ่น จำนวน 1 Unit ซึ่งกำจัดมูลฝอยติดเชื้อได้ชั่วโมงละ 25 กก.[7] ส่วนสถานที่กำจัดขยะสารเคมีจากโรงงานอุตสาหกรรมนั้น กทม. ได้ดำเนินการส่งไปกำจัดที่ศูนย์บริการกำจัดกากอุตสาหกรรมของกรมโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ที่แสมดำและราชบุรี[8]

(พ.ศ. 2535 - 2539). หน้า 40.

[1]*แหล่งเดิม.* หน้า 15.

[2]*แหล่งเดิม.* หน้า 23.

[3]กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. (2544, มิถุนายน - กันยายน). วิสัยทัศน์การพัฒนากรุงเทพมหานคร *ราชบัณฑิตยสถาน.* 26(3) : 147.

[4]กรมควบคุมมลพิษ. (2538). *รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ.2537.* หน้า 53.

[5]มูลฝอยจากโรงงานกำจัดขยะหนองแขม ขนส่งไปฝังกลบที่อำเภอกำแพงแสน นครปฐม
มูลฝอยจากโรงงานกำจัดขยะอ่อนนุช ขนส่งไปฝังกลบที่เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร
มูลฝอยจากสถานีขนถ่ายมูลฝอยแขวงท่าแร้ง ขนส่งไปฝังกลบที่อำเภอกำแพงแสน นครปฐม

[6]กรมควบคุมมลพิษ. (2538). *เล่มเดิม.* หน้า 55.

[7]*แหล่งเดิม.* หน้า 50.

[8]กรุงเทพฯ ในทศวรรษหน้าเมืองร้อยแปดปัญหาสารพัดพิษ. (2536, 26 กันยายน - 2 ตุลาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 40(17) : 23.

นอกจากนั้นได้รณรงค์ขอความร่วมมือจากประชาชนให้คัดแยกขยะก่อนทิ้งเพื่อลดปริมาณมูลฝอยที่ต้องเก็บขนและทำลาย ด้วยการนำขยะบางส่วนกลับมาแปรสภาพเพื่อใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น พลาสติก ขวดแก้ว เป็นต้น โดยสั่งซื้อถังขยะสีเขียวและสีเหลืองจำนวน 36,000 ใบ มาตั้งบนบาทวิถีห่างกันทุกระยะ 100 เมตร[1] นอกจากนั้นรณรงค์ให้ประชาชนลด ละ เลิกใช้พลาสติก และโฟม มาใช้วัสดุที่ย่อยสลายง่ายตามธรรมชาติในการทำกระทงในเทศกาลลอยกระทง เช่น ใช้ต้นกล้วย ใบตอง ผักตบชวา ฯลฯ แทนโฟม และหิ้วตะกร้าไปจ่ายตลาดแทนการใช้ถุงพลาสติก เป็นต้น[2]

ในการกำจัดสิ่งปฏิกูล ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ได้ประชาสัมพันธ์ไม่ให้ประชาชนใช้บริการจากรถสูบอุจจาระเถื่อนและได้จัดซื้อรถขนถ่ายสิ่งปฏิกูลเพิ่มรวมทั้งกระจายงานการขนถ่ายสิ่งปฏิกูลไปให้แต่ละเขตดำเนินการเพื่อการให้บริการประชาชนอย่างรวดเร็ว และจัดตั้งสถานีขนถ่ายสิ่งปฏิกูลย่อย รวมทั้งมีโครงการก่อสร้างโรงงานกำจัดสิ่งปฏิกูลที่รามอินทราเพิ่มอีก 1 โรง นอกเหนือจากโรงงานกำจัดสิ่งปฏิกูลที่อ่อนนุชและหนองแขมเพื่อให้บริการได้อย่างทั่วถึง[3]

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

ปัญหาน้ำท่วมนับเป็นปัญหาใหญ่ที่สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจให้แก่ชาว กทม. มาก ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา จึงมอบหมายให้มีการดำเนินโครงการป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำทั้งฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรีด้วยการขุดลอกคลองต่างๆ ไม่ให้ตื้นเขิน สร้างเขื่อนคอนกรีตเสริมเหล็กริมฝั่งคลอง ทำท่อระบายน้ำ สร้างสถานีสูบน้ำและประตูระบายน้ำ 18 แห่ง เช่น ประตูระบายน้ำคลองทวีวัฒนา คลองโพธิ์ และคลองบางกอกใหญ่ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมใหญ่เมื่อปลายปี 2538 ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา จึงไม่ได้ถูกกล่าวโทษจากชาว กทม. มากนัก นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เรียกประชุมหน่วยงานต่างๆ ที่มีหน้าที่ป้องกันน้ำท่วม รวมทั้ง กทม. เพื่อพระราชทานแนวพระราชดำริ “โครงการแก้มลิง” ซึ่งเป็นบึงช่วยรับน้ำเมื่อเกิดภาวะน้ำท่วม[4]

3. ด้านการป้องกันน้ำเน่าเสีย

ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา รับผิดชอบโครงการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่สมัยที่เป็นรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เพราะภาวะน้ำเน่าเสียที่ถูก

---

[1] ถังขยะสีเขียว สำหรับทิ้งขยะเปียก เช่น เศษอาหาร เศษผลไม้ ฯลฯ

ถังขยะสีเหลือง สำหรับทิ้งขยะแห้ง เช่น กระดาษ ขวดพลาสติก ถุงพลาสติก ถ่านไฟฉาย หลอดนีออนที่ใช้แล้ว ฯลฯ

[2] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2535). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539).* หน้า 62.

[3] สำนักรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร. (2536). *สำนักรักษาความสะอาด 2536.* หน้า 97.

[4] ชมรมคนรักวัง. (2549). *5 รอบนักษัตรใต้ร่มฉัตรพระนวมินทร์.* หน้า 10.

ปล่อยลงในคูคลองและแม่น้ำเจ้าพระยาได้ก่อให้เกิดผลเสียทางสิ่งแวดล้อมอย่างยิ่ง และอาจส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำดิบในการผลิตน้ำประปาได้ แต่เนื่องจากเป็นโครงการขนาดใหญ่และใช้งบประมาณมากจึงต้องดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงในสมัยที่ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โครงการบำบัดน้ำเสียกรุงเทพมหานคร มีทั้งหมด 6 โครงการ ได้แก่ โครงการบำบัดน้ำเสียสี่พระยา โครงการบำบัดน้ำเสียกรุงรัตนโกสินทร์ โครงการบำบัดน้ำเสียราษฎร์บูรณะ โครงการบำบัดน้ำเสียหนองแขม - ภาษีเจริญ โครงการบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 1 และโครงการบำบัดน้ำเสียยานนาวา แต่เมื่อหมดวาระในการทำงาน โครงการบำบัดน้ำเสียสี่พระยาที่ตั้งอยู่บริเวณปากคลองผดุงกรุงเกษมเป็นโครงการเดียวที่ก่อสร้างเสร็จ และเปิดดำเนินการตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2537 โดยครอบคลุมพื้นที่ 2.7 ตร.กม. ในเขตพื้นที่ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ และบางส่วนของเขตบางรัก สามารถบำบัดน้ำเสียได้วันละ 30,000 ลบ.ม[1] นอกจากนั้นได้จัดให้มีระบบเจือจางน้ำคลอง โดยนำน้ำสะอาดจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาเจือจางน้ำคลองในเขตชุมชนหนาแน่นเพื่อให้มีสภาพดีขึ้น[2] เพราะจากการสำรวจคลองต่างๆ ใน กทม. พบว่ามีเชื้อแบคทีเรียเป็นจำนวนมาก เช่น คลองภาษีเจริญ คลองสมเด็จเจ้าพระยาฯ ฝั่งธนบุรี และคลองบางเขน เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องน่าวิตกเพราะประชาชนที่ยากจนจำเป็นต้องใช้น้ำที่มีคุณภาพต่ำจากคลองในชีวิตประจำวันในการทำอาหารหรือล้างถ้วยชาม ซึ่งแบคทีเรียเหล่านี้เป็นสาเหตุของโรคท้องร่วงฉับพลัน โรคบิด และโรคทางเดินอาหาร เป็นต้น[3]

4. ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง

มลพิษทางอากาศและเสียงส่วนใหญ่เกิดจากการขนส่งและการคมนาคม รองลงมาคือภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่น จากสถิติการขนส่งใน พ.ศ. 2535 ระบุว่า ใน กทม. มียานพาหนะประมาณ 1,798,645 คัน เป็นรถจักรยานยนต์มากที่สุด 1,006,302 คัน รถยนต์นั่งส่วนบุคคล 649,663 คัน รถแท็กซี่ 44,298 คัน โดยทุกปีมีอัตราการเพิ่มของรถประมาณร้อยละ 12[4] จึงทำให้อากาศและเสียงในเขต กทม. กลายเป็นมลพิษที่บั่นทอนคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ใน กทม. มากขึ้นทุกวัน ดังจะเห็นได้จากบทความในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ว่า

> ทุกวันนี้คนกรุงเทพฯ แย่งกันหายใจจากอากาศที่เต็มไปด้วยสิ่งเป็นพิษต่อร่างกาย ได้แก่ ก๊าซคาร์บอน

---

[1] ตีแผ่ความเหม็นโฉ่บนเก้าอี้ผู้ว่าฯ พิจิตต พบ 4 ปีสร้างความล้มเหลวกองมหึมา. (2543, 20 กรกฎาคม). *ผู้จัดการรายวัน.* หน้า 6-7.

[2] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). *แนะนำกรุงเทพมหานคร 2540.* หน้า 69.

[3] มูลนิธิโลกสีเขียว. (2538). *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2537.* หน้า 35.

[4] กรุงเทพฯ ในทศวรรษหน้าเมืองร้อยแปดปัญหาสารพัดพิษ. (2536, 26 กันยายน-2 ตุลาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 40(17) : 19.

ไดออกไซด์ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ สารตะกั่ว คาร์บอนมอนอกไซด์ จากน้ำมันเชื้อเพลิง เขม่า ฝุ่นละออง โดยเฉพาะบริเวณมีการจราจรคับคั่ง เช่น เยาวราช ประตูน้ำ สุขุมวิท สะพานควาย สีลม สี่พระยา ซึ่งมีปริมาณของสารพิษเกินกว่าค่ามาตรฐานกำหนด คือ มากกว่า 0.33 มก./ลบ.ม. ขึ้นไป ที่เป็นสาเหตุของของการเวียนศีรษะ คลื่นไส้ หลอดลมอักเสบ โลหิตจาง และมะเร็งปอด.... กรมควบคุมมลพิษได้วัดค่าของเสียงในย่านการจราจรแออัดพบว่า ค่าเฉลี่ยของเสียงเกินกว่าที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้คือ 70 เดซิเบล โดยตรวจวัดได้ถึง 82.63 เดซิเบล[1]

นอกเหนือจากชาว กทม. ที่ต้องประสบปัญหามลพิษทางอากาศและเสียงแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงสูง เพราะต้องปฏิบัติหน้าที่บนท้องถนนในบริเวณที่มีการจราจรหนาแน่นจึงมีปัญหาสุขภาพอนามัย ดังจะเห็นได้จากการแถลงผลการตรวจสุขภาพของตำรวจจราจรใน กทม. จำนวน 318 ราย เมื่อ พ.ศ. 2535 พบว่า “ตำรวจจราจรมีอาการเจ็บป่วยด้วยโรคทางปอด หู ตา และจมูก จำนวน 62 ราย มีความผิดปกติที่ปอด 70 ราย และสมรรถภาพการได้ยินเริ่มปรากฏความเสื่อม[2]

ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในสมัยที่เป็นรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครของพลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ตระหนักถึงปัญหามลพิษทางอากาศและเสียงเป็นอย่างดีว่า นอกเหนือจากการที่รัฐบาลพยายามรณรงค์ให้ใช้น้ำมันไร้สารตะกั่วและบังคับให้รถยนต์รุ่นใหม่ติดตั้งเครื่องกรองอากาศเสียแล้ว มลพิษทางอากาศและเสียงสามารถลดลงได้ถ้าลดปริมาณการใช้รถยนต์ จึงดำเนินงานโครงการรถไฟฟ้ากรุงเทพมหานครซึ่งใช้พลังงานสะอาด และสามารถรับส่งผู้โดยสารได้มากถึง 50,000 คน/ชั่วโมง เพื่อลดปริมาณควันดำของรถยนต์ในท้องถนนที่เป็นสาเหตุของมลพิษในอากาศ รวมทั้งลดเวลาในการเดินทาง ดังจะเห็นจากบทสัมภาษณ์ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยาว่า “ท่านจำลองบอกให้มีรถไฟลอยฟ้า เพราะ 2 โครงการกำลังหย่อนยาน คือ โฮปเวลล์กับลาวาลิน ขอให้ผมทำอย่างเห็นชัดเจนและโปร่งใสรวดเร็ว ผมจึงเป็นคนดำเนินการโครงการนี้ตั้งแต่แรก”[3] ในที่สุดโครงการรถไฟลอยฟ้าก็ประสบความสำเร็จแม้จะมีปัญหามาโดยตลอด สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมงกุฎราชกุมาร โปรดเกล้าฯ เสด็จมาทรงเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2537 [4] และวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ได้เริ่มเปิดทดลองวิ่ง[5]

---

[1]กรุงเทพฯ ในทศวรรษหน้าเมืองร้อยแปดปัญหาสารพัดพิษ. (2536, 26 กันยายน - 2 ตุลาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 40(17) : 19.

[2]พิษบนถนน. (2535, 3-9 กรกฎาคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 12(619) : 49.

[3]‘ถ้าประชาชนชอบดังๆ ผมก็ได้คะแนนน้อย’. (2536, 22 ธันวาคม). *กรุงเทพธุรกิจ.* 7(1919) : 18.

[4]กรุงเทพมหานคร. (2537). *22 ปี กรุงเทพมหานคร.* หน้า 16.

[5]กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. (2544, มิถุนายน - กันยายน). วิสัยทัศน์การพัฒนากรุงเทพมหานคร *ราชบัณฑิตยสถาน.* 26(3) : 146.

ในแผนงานป้องกันแก้ไขมลพิษทางอากาศและเสียง ซึ่งเป็นแผนย่อยของแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้ระบุให้ กทม. ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมแหล่งมลพิษทางอากาศและเสียงในเขต กทม. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้มีศูนย์ข้อมูลสิ่งแวดล้อมและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อม[1] รวมทั้งรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อใช้มาตรการทางกฎหมายให้เข้มงวดขึ้น และรณรงค์ให้ประชาชนเปลี่ยนมาใช้น้ำมันเบนซินไร้สารตะกั่วอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผลจากการตรวจวัดคุณภาพอากาศในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2537 ของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ บริเวณประตูน้ำ เยาวราช สีลม และบริเวณอื่นๆ ที่มีการจราจรหนาแน่นพบว่า ปริมาณสารตะกั่วในอากาศลดลงประมาณร้อยละ 75 จากเมื่อ พ.ศ. 2533[2] ซึ่งเป็นผลมาจากมาตรการ 2 ประการ ของรัฐบาล คือ การดำเนินการลดสารตะกั่วในน้ำมันเบนซินที่เริ่มเข้มงวดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2527 จากที่เคยมีอยู่ 0.84 กรัมต่อลิตร ลดลงเหลือ 0.45 กรัมต่อลิตร และเหลือ 0.40 กรัมต่อลิตรใน พ.ศ. 2532 และเหลือ 0.15 กรัมต่อลิตรใน พ.ศ. 2535 ต่อมาในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2537 ได้เปลี่ยนน้ำมันเบนซิน (ยกเว้นน้ำมันเบนซินชนิดพิเศษ) ให้เป็นน้ำมันไร้สารตะกั่วทั้งหมด และเมื่อถึงพ.ศ. 2539 รัฐบาลได้กำหนดให้เปลี่ยนน้ำมันเบนซินชนิดพิเศษเป็นน้ำมันเบนซินชนิดพิเศษไร้สารตะกั่วทั้งหมด ส่วนมาตรการที่ 2 คือ ใน พ.ศ. 2536 รัฐบาลกำหนดให้รถยนต์ที่ผลิตขึ้นใหม่ต้องติดตั้งอุปกรณ์กำจัดมลพิษทุกคัน[3]

ถึงแม้ว่าสารตะกั่วที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของชาว กทม. จะลดลง แต่ผลการตรวจวัดคุณภาพอากาศของ กทม. ใน พ.ศ. 2537 พบว่าบริเวณถนนสายที่มีการจราจรคับคั่ง เช่น ถนนราชปรารภ ถนนสีลม ถนนรามคำแหง ถนนเยาวราช ถนนอิสรภาพ ถนนพรานนก ถนนพระรามที่ 1 และถนนพญาไท ยังคงมีความเข้มข้นของฝุ่นละอองในอากาศสูงกว่ามาตรฐาน[4] จึงต้องมีมาตรการป้องกันควันพิษและฝุ่นอย่างเข้มงวด เพราะเครื่องยนต์ของรถจะมีสภาพเสื่อมโทรมลงเรื่อยๆ ตามอายุการใช้งาน โดยปริมาณมลพิษจะเพิ่มมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการใช้งานและการบำรุงดูแลรักษาดังนั้นจึงต้องมีมาตรการตรวจสภาพด้านมลพิษก่อนการต่อทะเบียนรถและเสียภาษีประจำปี ทั้งนี้เพื่อที่รถแต่ละคันจะได้รับการปรับแต่งให้มีสารมลพิษในไอเสียได้ตามมาตรฐานอย่างน้อยปีละครั้ง เช่น รถที่จดทะเบียนภายใต้พระราชบัญญัติขนส่งทางบก ได้แก่ รถบรรทุก รถโดยสารและรถสาธารณะประเภทต่างๆ เช่น รถโดยสารประจำทาง รถแท็กซี่ และรถสามล้อเครื่อง เป็นต้น ต้องผ่านการตรวจสภาพก่อนต่อทะเบียนรถในแต่ละปี ยกเว้นรถบรรทุกส่วนบุคคลที่มีน้ำหนัก

---

[1]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2535). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539).* หน้า 29 - 30.

[2]มูลนิธิโลกสีเขียว. (2540). *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2539.* หน้า 71.

[3]สารตะกั่วในกรุงเทพฯ ลดลง 75% จากปี 2533 หลังใช้มาตรการลดสารตะกั่วในน้ำมันเบนซิน. (2538, 27 มีนาคม). *แนวหน้า.* หน้า 1.

[4]มูลนิธิโลกสีเขียว. (2539). *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2538.* หน้า 73.

บรรทุกไม่เกิน 3,500 กก. และรถโดยสารส่วนบุคคลที่มีจำนวนผู้โดยสารไม่เกิน 20 คน ให้ตรวจสภาพรถทุก 3 ปี[1] นอกจากนั้นกำหนดให้การก่อสร้างอาคารสูงตั้งแต่ 8 ชั้นขึ้นไป ต้องมีผ้าใบและที่รองรับวัสดุก่อสร้างเพื่อป้องกันฝุ่น ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกสั่งระงับการก่อสร้างและยึดใบอนุญาต สำหรับรถบรรทุกวัสดุก่อสร้างต้องมีผ้าใบคลุมให้มิดชิดเพื่อป้องกันวัสดุตกหล่น หากไม่ปฏิบัติตามมีโทษปรับขั้นต่ำ 1,000 บาท[2]

มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เปิดเผยข้อมูลว่า สภาพอากาศในกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2538 ทำให้ประชาชนจำนวน 9 แสนคนป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ และอีกประมาณ 1.3 ล้านคนมีอาการวิงเวียนศีรษะ มึนงง ไอคิวเด็ก 7 ขวบลดลง เฉลี่ย 3 - 5 จุดเพราะสมองเสื่อม และอีก 300 – 900 คนต่อปีเป็นโรคหัวใจ[3] กรมควบคุมมลพิษได้เปิดเผยข้อมูลว่า ใน พ.ศ. 2538 มลพิษใน กทม. สูงเกินระดับความปลอดภัยมาก โดยเฉพาะคาร์บอนมอนอกไซด์ เกินมาตรฐานประมาณ 3 เท่า เสียงก็เกินค่ามาตรฐาน หากรับฟังเป็นเวลานานและต่อเนื่องอาจเกิดความผิดปกติทางประสาทการได้ยินที่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ส่วนฝุ่นละอองเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดโรคทางเดินหายใจและมะเร็งปอด[4]

เนื่องด้วยรถยนต์เป็นแหล่งกำเนิดหลักของมลพิษทางเสียงในกรุงเทพมหานคร โดยส่วนหนึ่งเป็นรถยนต์ของหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ ดังนั้นเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาภาพพจน์ของราชการในการแก้ไขปัญหามลพิษทางเสียงใน กทม. กรมควบคุมมลพิษจึงตรวจวัดระดับเสียงที่เกิดจากรถยนต์ของหน่วยราชการต่างๆ ที่อยู่ใน กทม. จำนวน 138 หน่วยงาน เป็นรถยนต์ 2,026 คัน พบว่ามีรถที่ระดับเสียงเกินมาตรฐานร้อยละ 12.8 และตรวจรถยนต์โดยสารขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.) จำนวน 2,007 คัน พบว่ามีรถยนต์โดยสารที่มีระดับเสียงเกินมาตรฐานถึงร้อยละ 10.4[5] ยานยนต์ที่ส่งเสียงรบกวนมาก ได้แก่ เสียงจากจักรยานยนต์ รถสามล้อเครื่อง รถยนต์โดยสารประจำทาง รถบรรทุก และรถยนต์ส่วนบุคคลตามลำดับ[6] สำหรับงานก่อสร้างอาคารต่างๆ ให้หยุดเสียงรบกวนตั้งแต่เวลา 22.00 น. - 6.00 น.[7]

5. พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

สาระสำคัญของแผนงานพัฒนาสภาวะแวดล้อมตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2535 - 2539) ได้กำหนดให้ปรับปรุงสภาวะแวดล้อมของเมือง เช่น ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในที่

---

[1] มูลนิธิโลกสีเขียว. (2539). *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2538.* หน้า 73.

[2] *แหล่งเดิม.*

[3] *แหล่งเดิม.* หน้า 72.

[4] *แหล่งเดิม.* หน้า 69.

[5] กรมควบคุมมลพิษ. (2538). *รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ. 2537.* หน้า 28.

[6] มูลนิธิโลกสีเขียว. (2540). *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2539.* หน้า 73.

[7] กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. (2544, มิถุนายน - กันยายน). วิสัยทัศน์การพัฒนากรุงเทพมหานคร *ราชบัณฑิตยสถาน.* 26(3) : 147.

สาธารณะของ กทม. และที่เอกชนที่รกร้าง รวมทั้งจัดหาและก่อสร้างสวนสาธารณะให้เพิ่มมากขึ้น[1] ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ดำเนินการสรรหาพื้นที่ว่างมาปรับปรุงให้เป็นสวนสาธารณะให้ประชาชนใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของ กทม. แม้ว่า กทม. จะมีสวนสาธารณะถึง 11 แห่ง คือ สวนลุมพินี สวนพระนคร สวนสราญรมย์ สวนธนบุรีรมย์ สวนน้ำบึงกุ่ม (ปัจจุบัน คือ สวนเสรีไทย) สวนหลวง ร. 9 สวนหนองจอก สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิต์ สวนจตุจักร สวนรมณีนาถ และอุทยานเบญจสิริ ซึ่งเป็นสวนสาธารณะที่กรมธนารักษ์ได้มอบให้ กทม. ตั้งแต่วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 แต่ก็ยังไม่เพียงพอ [2] ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา จึงดำเนินการปลูกสวนป่าอีก 9 แห่ง ใช้เนื้อที่ทั้งหมด 668 ไร่ บางแห่งเป็นพื้นที่ว่างเปล่า บางแห่งเป็นสวนสาธารณะอยู่แล้วแต่จะปรับปรุงเป็นสวนป่า เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 พรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นปีกาญจนาภิเษก และใช้สำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน อีกทั้งช่วยลดปัญหาน้ำท่วมอีกด้วย ได้แก่ สวนป่าสนามไชย สวนป่าเชิงสะพานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สวนป่าเชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า สวนป่ารัชดา - วิภาวดี สวนน้ำบึงกุ่ม สวนป่าทุ่งสีกัน สวนป่าภูเขาอ่อนนุช สวนป่าภูเขาหนองแขม สวนป่าภูเขารามอินทรา[3] แต่โครงการที่แล้วเสร็จในสมัยของร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา คือ สวนป่าภูเขาหนองแขมและสวนป่าภูเขารามอินทรา ซึ่งเป็นสวนป่าที่ปรับปรุงจากขยะที่กองทับถมกันมาเป็นเวลานาน

บทบาทที่เด่นของร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา คือ การใช้ความรู้ ความสามารถทางสถาปัตยกรรมศาสตร์ในการดำเนินการทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2535[4] เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาทางกายภาพของ กทม. แต่มีข้อผิดพลาดเพราะใช้เวลาเตรียมงานนานเกินไปและขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ จึงทำให้เป็นผังเมืองที่ตามหลังการพัฒนามากกว่าการนำหน้าการพัฒนา[5] การที่รัฐบาลไม่สามารถดำเนินการตามแผนผังเมืองที่วางไว้ได้ทำให้เกิดปัญหาด้านการแก้ไขสิ่งแวดล้อมใน กทม. แม้แต่ศาสตราจารย์

---

[1]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2535). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4* พ.ศ. 2535 - 2539). หน้า 28.

[2]สวนสาธารณะกลางกรุง. (2547, 5 กรกฎาคม). *Focus Bangkok*. 2(5) : 27, 29, 31, 33.

[3]ชัชวาล ฟุ้งลัดดา. (2542). *นโยบายและการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครด้านสวนสาธารณะ : ศึกษาเฉพาะกรณีในช่วงเวลาที่ศาสตราจารย์ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครตั้งแต่ พ.ศ.2535-2539*. หน้า 84.

[4]ผังเมือง คือ การวางแผนแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ของเมืองในปัจจุบัน เพื่อป้องกันปัญหาจากการขยายตัวของเมืองในอนาคตทั้งในด้านพื้นที่และจำนวนประชากร

[5]กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. (2544, มิถุนายน - กันยายน). วิสัยทัศน์การพัฒนากรุงเทพมหานคร. *ราชบัณฑิตยสถาน*. 26(3) : 150.

พิเศษ ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา ยังกล่าวว่า “การจ้างผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ เช่น บริษัทลิทซฟิลด์ (Litchfield Whiting Bowne & Associates) จากสหรัฐอเมริกา เข้ามาดำเนินการเรื่องแผนการระบายน้ำฝน น้ำโสโครก รวมทั้งวิธีการป้องกันน้ำท่วมของบริษัทก็ไม่สามารถแก้ปัญหาของเมืองได้เพราะไม่มีการดำเนินตามแผน” [1] แม้กระทั่งโครงการรถไฟฟ้าบีทีเอสที่ริเริ่มโดยร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ซึ่งประสบความสำเร็จเพราะลดปริมาณยานพาหนะที่วิ่งบนถนน ควันพิษและฝุ่นละอองในอากาศซึ่งเป็นมลพิษหลักลดลงและช่วยประหยัดเวลาในการเดินทาง ทำให้ได้มีเวลาพักผ่อนหรืออยู่กับครอบครัวมากขึ้นเป็นผลดีต่อสุขภาพจิตของชาว กทม. แต่ก็มีปัญหาคือ เมื่อมีการตรวจวัดคุณภาพอากาศบริเวณใต้สถานีพบว่าหลายแห่งประสบปัญหามลพิษเกินมาตรฐานทั้งฝุ่นละอองและเสียง[2]

สื่อมวลชนบางกลุ่มได้วิพากษ์วิจารณ์ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ว่า “กินบุญเก่าต่อจากพลตรี จำลอง ศรีเมือง”[3] รวมทั้งนายสุภาพ คลี่ขจาย บรรณาธิการอาวุโสเครือเนชั่น ได้วิจารณ์ว่า ”ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ให้ความสำคัญกับงานสื่อมวลชนมาก หลงใหลกับการต้อนรับและการบริการตรวจเยี่ยมประชาชน จนอาจเป็นการละเลยงานบริหาร”[4] แม้กระทั่งพลตรี จำลอง ศรีเมือง ที่เคยสังกัดพรรคพลังธรรมด้วยกัน แต่ต่อมาได้กลายเป็นคู่แข่งขันในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2539 ก็ได้กล่าวถึงปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่นใน กทม. ว่า “ผมขอยืนยันว่าได้พยายามเสนอแนะและติติงแต่ไม่สำเร็จ แต่ปัญหาการทุจริตไม่ได้มีเฉพาะใน กทม. และไม่มีใครทำให้หมดไปได้ แต่ผู้ว่าฯ สามารถทำให้น้อยลงไปได้ สังคมไทยเป็นสังคมที่เอาแต่นั่งในห้องแอร์แล้ววางแผนเฉยๆ หรือโฉบไปโฉบมา หรือไม่ได้เอาใจใส่อย่างจริงจังและจริงใจ ก็ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ”[5] ซึ่งมีผลทำให้ภาพลักษณ์ของร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เสียไป แม้ว่าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจะไม่ได้ทุจริตคอร์รัปชั่น แต่จากการให้สัมภาษณ์แสดงว่ามีการปล่อยปละละเลยปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะผู้ที่กล่าวเรื่องนี้ คือ พลตรี จำลอง ศรีเมือง ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ว่าฯ มือสะอาด เพราะมีข้าราชการระดับสูงใน กทม. ได้ระบุถึงการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533 ว่า “การบริหารงานของพลตรี จำลอง ไม่ถึงกับดีแต่ก็เป็นไปในทางบวก และประเด็นในการหาเสียงมีประเด็นเดียวเท่านั้น คือ การ

---

[1]จากยุคทองของกรุงเทพมหานครสู่ยุคปัจจุบัน. (2548, กันยายน - ตุลาคม). *Focus Bangkok*. 3(4) : 106.

[2]มูลนิธิโลกสีเขียว. (2544). *สิ่งแวดล้อมไทย 2542 - 2543.* หน้า 91.

[3]‘ถ้าประชาชนชอบดังๆ ผมก็ได้คะแนนน้อย’. (2536, 22 ธันวาคม). *กรุงเทพธุรกิจ.* 7(1919) : 18.

[4]ติง ‘กฤษฎา’ หลงใหลมวลชน! เยี่ยมชาวบ้านลืมงานบริหาร. (2539, 5 เมษายน). *ข่าวสด.* หน้า 3.

[5]‘มหา’ โอ่พลังธรรมบิ๊กรัฐบาล ‘เกรงใจ’. (2539, 14 เมษายน). *กรุงเทพธุรกิจ.* หน้า 2.

โจมตีเรื่องทุจริตคอร์รัปชั่น ซึ่งเรื่องนี้ตีอดีตผู้ว่าฯ จำลอง ไม่ลง..."[1] หลังจากหมดวาระการทำงานและมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่ในวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ.2539 ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา จึงตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งอีกครั้งในฐานะตัวแทนของพรรคประชากรไทยที่มีนายสมัคร สุนทรเวช เป็นหัวหน้าพรรค เพราะพลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้ลงสมัครเลือกตั้งในนามของพลังธรรม แต่ผู้ที่ชนะการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่ คือ นายพิจิตต รัตตกุล (2 มิ.ย. 2539 – 1 มิ.ย. 2543) ซึ่งเป็นผู้สมัครอิสระ

บทบาทของนายพิจิตต รัตตกุล (2 มิ.ย. 2539 – 1 มิ.ย. 2543)

นายพิจิตต รัตตกุล ได้รับเลือกให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2539[2] และได้รับคะแนนเสียง 768, 994 คะแนน การเลือกตั้งครั้งนี้ประชาชนมาใช้สิทธิ์ถึงร้อยละ 43.53 ซึ่งมากที่สุดนับตั้งแต่มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นต้นมา[3] ทั้งนี้จากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนก่อนการเลือกตั้งทำให้ทราบว่า ชาว กทม. ต้องการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่สามารถแก้ไขปัญหาการจราจรและปัญหามลพิษที่กำลังบ่อนทำลายคุณภาพชีวิตของประชาชน[4] นายพิจิตต รัตตกุล ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งมูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตั้งแต่ พ.ศ. 2533[5] และรณรงค์เพื่อแก้ไขมลภาวะทางอากาศของ กทม. ตลอดมา แม้ว่าจะพ่ายแพ้ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2535[6] แต่ก็ปฏิบัติตามสัญญาที่ให้แก่ประชาชนในครั้งนั้นว่า "ขอยืนยันว่า 300,000 คะแนน จะไม่สูญเปล่า ผมจะรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานครต่อไป โดยจะร่วมมือกับองค์กรอิสระต่าง ๆ[7] ดังนั้นเมื่อหมดวาระบริหารงานของร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา และมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่ นายพิจิตต รัตตกุล จึงลาออกจากการเป็นสมาชิกของพรรคประชาธิปัตย์และลงสมัครอิสระโดยประกาศนโยบายว่าจะแก้ไขปัญหาการจราจรด้วยการสร้างรถรางเลียบคลอง จะขจัดมลพิษทางอากาศและเสียง แก้ปัญหาเรื่องขยะ

---

[1]โค้งสุดท้ายเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. 'จำลอง' ชิงธงเฉือน 'เดโช'. (2533, 7 - 13 มกราคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 40(488) : 12.

[2]ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2539, 13 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป.* เล่ม 113 ตอนที่ 48 ง. หน้า 23.

[3]สถิติการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2543, 9 มิถุนายน). *มติชน.* หน้า 26.

[4]ตารางแสดงปัญหาของ กทม. ที่ต้องรีบแก้ไข. (2539, 19 พฤษภาคม). *วัฏจักร.* หน้า 6.

[5]พิจิตต รัตตกุล. (2538, มกราคม). ผู้ฟอกปอด กทม. *อัพเดท.* 9(104) : 107.

[6]พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2535, 4 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 109 ตอนที่ 16. หน้า 64.

[7]วินัย วิโรจน์จริยากร; สมปรารถนา ภระมรทัต; และ ตฤตณัย นพคุณ. (2543). *"ไม่มีใครรู้จัก"วิธีคิด... เบื้องหลัง งานเมือง...การเมือง ดร.พิจิตต รัตตกุล.* หน้า 14.

และน้ำเสีย และขอโอกาสจากชาว กทม. ว่า “ผมมุ่งมั่นทำจริง 4 ปี ไม่เคยเปลี่ยนใจ” จึงทำให้ชาว กทม. เห็นใจลงคะแนนเสียงให้[1] นายพิจิตต รัตตกุล มีผลงานการแก้ไขสิ่งแวดล้อมของ กทม. ดังนี้

1. ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

สถิติสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร์ พ.ศ. 2538 ระบุว่าการที่ กทม. มีประชากรอยู่อาศัยมากถึง 7.9 ล้านคน ทำให้ประสบปัญหาด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล[2] ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจากองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA) และสำนักรักษาความสะอาดของ กทม. ได้คาดการณ์ว่าชาว กทม. ผลิตมูลฝอยเฉลี่ยคนละ 1 กก./วัน หรือมีปริมาณมูลฝอยประมาณวันละ 8,000 - 8,500 ตัน[3] ทำให้แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544) กำหนดให้ กทม. เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียอันตราย[4] ทั้งในด้านการเก็บขน การขนส่ง และการกำจัด นอกจากนั้นให้แยกมูลฝอยให้หมดวันต่อวันโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย[5] ดังจะเห็นได้จากปัญหาในการจัดการมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียอันตราย จากแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 3539) ดังนี้

> การดำเนินการที่ผ่านมายังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการลดปริมาณมูลฝอย เพราะการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้มีการแยกมูลฝอยก่อนนำทิ้ง รวมทั้งการเก็บขนมูลฝอยทั้งทางบกและทางน้ำยังขาดประสิทธิภาพและความต่อเนื่อง... ทำให้การกำจัดมูลฝอยยัง ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรแม้จะมีการจ้างเอกชนขนมูลฝอยไปทำลายโดยการฝังกลบแต่มีปัญหา คือ หาที่ดินยาก ราคาแพง และมีการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ การจัดเก็บค่าธรรมเนียมมูลฝอย

---

[1] ตรวจสอบผลงาน 1 ปี จากพันธสัญญา 11 ข้อ ความตั้งใจจริง 100 %. (2540, 30พฤษภาคม-5 มิถุนายน). *เนชั่นสุดสัปดาห์.* 5(260) : 10.

[2] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). แผนสาขาสิ่งแวดล้อม ใน *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544).* หน้า 53.

[3] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2540 - 2544).* ใน *สำนักรักษาความสะอาด 2539.* หน้า 1.

[4] ของเสียอันตราย หมายถึง ของเสียที่อยู่ในรูปของแข็ง ของเหลวหรือก๊าซ ที่เกิดปฏิกิริยาเคมีรุนแรง มีลักษณะเป็นพิษ ทำให้เกิดการระเบิด การกัดกร่อนหรือลักษณะอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มีทั้งของเสียอันตรายจากบ้านเรือน เช่น หลอดไฟฟ้า แบตเตอรี่ กระป๋องยาฆ่าแมลง ถ่านไฟฉาย ฯลฯ ของเสียอันตรายจากสถานพยาบาล เช่น มูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาล ของเสียอันตรายจากพาณิชกรรมและการบริการ เช่น น้ำมันเครื่องเก่า หม้อแปลงไฟฟ้า ซึ่งจะต้องแยกเก็บเพื่อนำไปกำจัดแยกจากมูลฝอยปกติเพื่อลดการปนเปื้อนของสารพิษที่กระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน

[5] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). แผนงานจัดการมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียอันตราย ใน *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544).* หน้า 74.

ยังขาดประสิทธิภาพ ทำให้ กทม. ต้องใช้งบประมาณส่วนกลางจำนวนมากในการจัดการมูลฝอย[1]

ดังนั้นนายพิจิตต รัตตกุล จึงรณรงค์อย่างจริงจังเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดและแยกมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัดและตระหนักถึงพิษภัยของขยะอันตราย โดยแยกขยะเป็น 3 ถุง คือ ขยะรีไซเคิล ขยะเศษอาหาร และขยะอันตรายจากบ้านเรือน แล้วนำไปวางตามจุดที่ทิ้งขยะตั้งแต่เวลา 18.00 - 03.00 น. เพื่อความสะดวกรวดเร็วของเจ้าหน้าที่ในการเก็บขยะใส่ในช่องแยกมูลฝอยบนรถ[2] เพิ่มถังขยะสีน้ำเงินขนาด 120 ลิตรบนบาทวิถีเพื่อให้ประชาชนที่สัญจรไปมาทิ้งขยะมูลฝอย และเพิ่มถังขยะขนาด 240 ลิตร สีเขียว สีเหลือง และสีเทาฝาแดงที่มีป้ายประกาศแยกขยะติดอยู่ข้างถัง[3] รวมทั้งมอบหมายให้ทุกเขตบริการเก็บขนขยะอันตรายจากบ้านเรือนของประชาชนตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2540 เป็นต้นไป โดยให้ทิ้งในถังสีเทาฝาแดงทุกวันที่ 1 และวันที่ 15 ของแต่ละเดือน ซึ่ง กทม. จะทำหน้าที่เก็บขนและรวบรวมส่งไปกำจัดที่บริษัทบริหารและพัฒนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด(มหาชน) หรือ Genco ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงอุตสาหกรรมต่อไป[4]

นายพิจิตต รัตตกุล ใช้คำขวัญในการรณรงค์เพื่อห้ามทิ้งขยะในที่สาธารณะว่า “ขยะในมือท่านลงถังเถอะครับ” โดยตั้งจุดจับ - ปรับ 400 จุด ทั้ง 50 เขต โดยปรับครั้งละ 2,000 บาท เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2539 และเมื่อถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 พบว่ามีประชาชนถูกตักเตือน 65,713 คน ถูกปรับ 470,271 คน ได้เงินค่าปรับ 79,205,987 บาท[5] สำหรับการเก็บขนมูลฝอยติดเชื้อซึ่งเป็นของเสียอันตรายประเภทหนึ่งจากโรงพยาบาลของรัฐและโรงพยาบาลเอกชน สามารถให้บริการได้ครบร้อยละ 100 แต่โพลิคลินิกและคลินิกนั้นให้บริการได้เพียงร้อยละ 10 จากที่มีอยู่ทั้งหมด 4,000 แห่ง[6] ในการแก้ไขปัญหาขยะตกค้าง นายพิจิตต รัตตกุล ได้ตั้งสถานีพักขยะรอบเมือง 3 แห่ง เพื่อเพิ่มจำนวนรอบในการเก็บขยะจากบ้านให้มากขึ้น ทำให้ประหยัดเวลา น้ำมันเชื้อเพลิงและแก้ไขปัญหาการจราจรติดขัด นอกจากนั้นได้ว่าจ้างบริษัทเอกชนขนย้ายขยะที่โรงกำจัดขยะอ่อนนุชและหนองแขม จำนวน 4,000,000 ตัน ที่กองทับถมอยู่กลางแจ้ง

---

[1]สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). แผนงานจัดการมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียอันตราย ใน *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544).* หน้า 73.

[2]กรุงเทพมหานคร. (2544). *งานของผู้บริหาร ข้าราชการ ลูกจ้าง กทม. 80,566 คน ในสมัย* ดร. พิจิตต รัตตกุล. หน้า 7.

[3]ถังสีเขียว ติดป้ายว่า ขยะเศษอาหาร ถังสีเหลือง ติดป้ายว่า ขยะยังใช้ได้ (รีไซเคิล) และถังสีเทาฝาแดง ติดป้ายว่า ขยะอันตรายจากบ้านเรือน เช่น หลอดไฟฟ้า แบตเตอรี่ กระป๋องยาฆ่าแมลง ถ่านไฟฉาย ฯลฯ

[4]สำนักรักษาความสะอาดกรุงเทพมหานคร. (2545). *สำนักรักษาความสะอาด 2545.* หน้า 47.

[5]กรุงเทพมหานคร. (2544). *เล่มเดิม.* หน้า 7.

[6]กรุงเทพมหานคร. (2544). *งานของผู้บริหาร ข้าราชการ ลูกจ้าง กทม. 80,566 คน ในสมัย* ดร. พิจิตต รัตตกุล. หน้า 22.

และส่งกลิ่นเหม็นนำไปฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ[1] ใช้รถยนต์กวาดและดูดฝุ่นแทนกำลังคนในการทำความสะอาดถนนเพื่อลดปัญหามลภาวะจากฝุ่นละออง รวมทั้งล้างทำความสะอาดถนนสายหลัก ทางเท้า ถนนยกระดับ สะพานลอยรถยนต์ข้ามทางแยก และสะพานลอยคนข้ามทุกแห่งใน กทม.[2] รวมทั้งขอความร่วมมือจากกองทัพเรือในการเก็บขยะมูลฝอยในแม่น้ำเจ้าพระยา โดยเก็บจากบ้านเรือน วัด สถานที่ราชการ และร้านอาหารที่ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา รวมไปถึงเรือท่องเที่ยว เรือสินค้า และเรือนแพที่อยู่ริมน้ำ[3]

ในบริเวณที่มีการค้าขายของหาบเร่และแผงลอย ได้ตีเส้นเหลืองและมีป้าย “จุดผ่อนผัน” ไว้อย่างชัดเจน และผู้ค้าต้องดำเนินการจดทะเบียนชื่อผู้ค้าให้เรียบร้อย ถ้าไม่ปฏิบัติตามและไม่รักษาความสะอาดในบริเวณที่ขาย กทม. มีมาตรการลงโทษตั้งแต่การตักเตือน ให้หยุดทำการค้า 3 วัน ให้หยุดทำการค้า 7 วัน และในที่สุดยกเลิกการอนุญาตให้ขาย[4]

ในการจัดการสิ่งปฏิกูล นายพิจิตต รัตตกุล จัดให้มีซุ้มบริการสุขาสาธารณะสำหรับประชาชนและนักท่องเที่ยวในเขตจตุจักร พญาไท บางรัก และคลองเตย จำนวน 5 จุด และจัดเรือดูดสิ่งปฏิกูลจำนวน 2 ลำ เพื่อความสะดวกในการบริการดูดขนถ่ายสิ่งปฏิกูลตามบ้านเรือนริมน้ำ เรือสำราญหรือแหล่งท่องเที่ยว[5] เพื่อป้องกันการปล่อยสิ่งปฏิกูลลงไปในแหล่งน้ำธรรมชาติ

2. ด้านการป้องกันน้ำท่วม

นายพิจิตต รัตตกุล ได้แก้ไขปัญหาน้ำท่วม กทม. ตามแนวพระราชดำริ โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นจุดน้ำท่วมซ้ำซาก เช่น ถนนลาดพร้าว สุขุมวิท เพชรบุรีตัดใหม่ และราชดำริ เป็นต้น โดยเปลี่ยนท่อระบายน้ำให้มีขนาดใหญ่ สร้างบ่อสูบน้ำ ติดตั้งเครื่องสูบน้ำเพิ่มเติมอีก 643 เครื่อง และจัดหาบึงรับน้ำตามโครงการแก้มลิงเพิ่มอีก 12 แห่ง เช่น บึงกุ่ม และบึงสวนสยาม เป็นต้น เปลี่ยนฝาท่อระบายน้ำใหม่เพื่อไม่ให้ขยะไหลลงไปในท่อน้ำ จำนวน 4,819 ฝา ขุดลอกคลองต่างๆ ให้สะอาดและดำเนินการต่อเนื่องในการสร้างเขื่อนริมแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อป้องกันน้ำท่วมอย่างครบวงจร อีกทั้งได้จัดตั้งหน่วยฟองน้ำ 16 หน่วย ซึ่งเป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมเร่งด่วนตลอด 24 ชั่วโมง[6] ดังนั้นในเวลาฝนตกหนัก ชาว กทม. จะเห็นผู้ว่าราชการ

---

[1]สำนักรักษาความสะอาดกรุงเทพมหานคร. (2545). *สำนักรักษาความสะอาด 2545.* หน้า 8.

[2]สำนักรักษาความสะอาดกรุงเทพมหานคร. (2542). *สำนักรักษาความสะอาด 2542..* หน้า 5.

[3]*แหล่งเดิม.*

[4]กรุงเทพมหานคร. (2544). *งานของผู้บริหาร ข้าราชการ ลูกจ้าง กทม. 80,566 คน ในสมัย* ดร. พิจิตต รัตตกุล. หน้า 18.

[5]*แหล่งเดิม.* หน้า 6.

[6]*แหล่งเดิม.* หน้า 35 - 36.

กรุงเทพมหานคร เดินทางไปตรวจสภาพถนนด้วยตัวเอง บางครั้งถลกขากางเกงลุยน้ำท่วม และล้วงขยะที่ไหลมาอุดท่อระบายน้ำ จนได้รับฉายาจากสื่อมวลชนว่า “นักล้วงท่อ”[1]

3. ด้านปัญหาน้ำเน่าเสีย

เนื่องจากมีการระบายน้ำเสียจากแหล่งต่างๆ ลงสู่คลองและแม่น้ำเจ้าพระยาโดยไม่ผ่านการบำบัดหรือบำบัดได้ไม่สมบูรณ์ เพราะข้อบัญญัติควบคุมอาคารยังขาดการควบคุมน้ำทิ้ง และ กทม. ยังไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียรวมที่สมบูรณ์และถูกสุขลักษณะ ทำให้สภาวะน้ำเน่าเสียใน กทม. ทวีความรุนแรงมากขึ้น[2] ดังนั้นแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2540 - 2544) จึงกำหนดแนวทางการกำจัดน้ำเสียด้วยการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียต่อเนื่องจากที่ได้ดำเนินการค้างไว้ในสมัยของร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เพื่อให้รับน้ำเสียเข้าบำบัดได้เต็มตามขนาด และก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียแห่งใหม่ โดยให้มีโครงการขนาดพอเหมาะและได้ผลเร็ว[3] โครงการบำบัดน้ำเสียสี่พระยาก่อสร้างแล้วเสร็จตั้งแต่สมัยของร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา และเปิดดำเนินการในเดือนมกราคม พ.ศ. 2537 จึงเหลืออีก 5 โครงการ ได้แก่ โครงการบ่อบำบัดน้ำเสียกรุงรัตนโกสินทร์ โครงการบ่อบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 1 โครงการบ่อบำบัดน้ำเสียยานนาวา โครงการบ่อบำบัดน้ำเสียหนองแขม-ภาษีเจริญ-ราษฎร์บูรณะ และโครงการบ่อบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 4 เมื่อสิ้นสุดวาระการดำรงตำแหน่งของนายพิจิตต รัตตกุล โครงการบ่อบำบัดน้ำเสียได้แล้วเสร็จ 2 โครงการ คือ โครงการบ่อบำบัดน้ำเสียกรุงรัตนโกสินทร์และโครงการบ่อบำบัดน้ำเสียยานนาวา แต่อีก 3 โครงการที่เหลือยังไม่แล้วเสร็จ เนื่องจากการขาดงบประมาณและความล่าช้าของผู้รับเหมาสำหรับโครงการบ่อบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 1 นั้น ผู้รับเหมาทิ้งงานหนีไป และ กทม. ยังไม่สามารถหาผู้ประมูลมารับงานต่อที่ค้างไว้ได้[4] (ต่อมาโรงบำบัดน้ำเสียทั้ง 3 โครงการนี้ได้แล้วเสร็จและเปิดดำเนินการใน พ.ศ. 2548)

4. ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง

หลังจากได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายพิจิตต รัตตกุล ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมใน กทม. ที่อยู่ในขั้นวิกฤตอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะปัญหาจากฝุ่นละอองซึ่งผลการตรวจวัดอยู่ในระดับเกินมาตรฐานหลายจุด ทำให้มีผู้ป่วยที่มีสาเหตุมาจากมลพิษ

---

[1] บุญกลม คงบังสถาน; วิชัย สุวรรณบรรณ; และ ณ ริมภู พรหมสถิตย์. (2543). *“ดร.พิจิตต สร้างภาพ...เพี้ยน...หรือ สร้างสรรค์?”.* หน้า 46.

[2] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). แผนสาขาสิ่งแวดล้อม. ใน *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544).* หน้า 53.

[3] แหล่งเดิม. หน้า 55.

[4] ตีแผ่ความเหม็นโฉ่บนเก้าอี้ผู้ว่าฯ พิจิตต พบ 4 ปีสร้างความล้มเหลวกองมหึมหา. (2543, 20 กรกฎาคม). *ผู้จัดการรายวัน.* หน้า 6 - 7.

ทางอากาศมากกว่า 1 ล้านคน[1] จึงมีนโยบายควบคุมแหล่งกำเนิดฝุ่นละอองและควันพิษอย่างเข้มงวด โดยประกาศในวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2539 กำหนดให้อาคารที่กำลังก่อสร้างสูงเกิน 8 ชั้นทุกแห่งต้องคลุมผ้าใบทุกชั้นเพื่อไม่ให้ฝุ่นละอองฟุ้งไปในอากาศ สำหรับรถบรรทุกต้องมีผ้าใบคลุมเพื่อไม่ให้สิ่งของร่วงลงมาที่ถนน และต้องล้างล้อรถทุกครั้งก่อนออกจากบริเวณก่อสร้างเพื่อไม่ให้เศษดินตกหล่นบนผิวจราจร รวมทั้งประกาศให้ถนน 30 สายใน กทม. เป็นเขตปลอดฝุ่น[2] และต่อมากำหนดให้ถนน 52 สายใน กทม. เป็นถนนปลอดขุด ภายในเวลา 10 ปี เพื่อให้ถนนมีสภาพดีและลดปัญหาการจราจรติดขัด[3]

จากการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ทำให้ผลการตรวจวัดคุณภาพอากาศบริเวณริมถนนใน กทม. ของกองจัดการคุณภาพอากาศและเสียง กรมควบคุมมลพิษ เมื่อ พ.ศ. 2540 พบว่ามีปริมาณมลพิษในอากาศโดยเฉพาะฝุ่นละอองลดลงกว่าปี 2539[4] แต่จากการตรวจวัดคุณภาพอากาศในปี 2542 ได้พบว่า ถนนหลายสายใน กทม. ยังมีก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์เกินมาตรฐานในปริมาณสูง เช่น ถนนจรัลสนิทวงศ์ ถนนหลานหลวง ถนนพระรามที่ 1 เป็นต้น โดยมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ จำนวนรถยนต์ที่เพิ่มขึ้นโดยไม่สมดุลกับพื้นที่ของถนน สภาพสองข้างถนนที่มีการระบายอากาศไม่ดีพอ เช่น มีตึกสูง มีสิ่งก่อสร้างกีดขวางการระบายอากาศ เป็นต้น[5] จะเห็นได้จากสถิติของการจดทะเบียนรถยนต์เมื่อ พ.ศ. 2540 มีปริมาณรถยนต์ 3.8 ล้านคัน และใน พ.ศ. 2543 เพิ่มเป็น 4.5 ล้านคัน[6] สำหรับปัญหามลพิษทางเสียงใน กทม. ก็มีแหล่งกำเนิดสำคัญมาจากรถยนต์เช่นกัน ผลการตรวจสอบระดับเสียงในปี 2542 พบว่าระดับเสียงบริเวณริมเส้นทางจราจรใน กทม. ส่วนใหญ่ มีค่าเกินมาตรฐานทุกวันที่ตรวจวัด (ค่ามาตรฐาน 70 เดซิเบล) และมีผลกระทบต่อการได้ยินของประชาชนที่อยู่อาศัยริมเส้นทางจราจรในระยะยาว[7] รวมทั้งชุมชนริมคลองบางจุดที่มีเรือโดยสารแล่นผ่าน เช่น คลองแสนแสบ คลองลาดพร้าว คลองพระโขนง เป็นต้น ก็ประสบปัญหามลพิษทางเสียงเช่นกัน นายพิจิตต รัตตกุล จึงขอความร่วมมือจากกรมเจ้าท่าตรวจจับเรือโดยสารที่

---

[1]กองนโยบายและส่งเสริมสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร. (2543). *รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร เรื่องปีรณรงค์ลดมลพิษทางอากาศในเขตกรุงเทพมหานคร.* หน้า 19.

[2]บุญกลม คงบังสถาน; วิชัย สุวรรณบรรณ; และ ณ ริมภู พรหมสถิตย์. (2543). *"ดร.พิจิตต สร้าง ภาพ...เพี้ยน...หรือ สร้างสรรค์?".* หน้า 39.

[3]กรุงเทพมหานคร. (2543). *งานของผู้บริหาร ข้าราชการ ลูกจ้าง กทม. 80, 566 คน ในสมัย ดร. พิจิตต รัตตกุล.* หน้า 10.

[4]กรมควบคุมมลพิษ. (2541). *สถานการณ์และการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง ปี 2539 - 2540.* หน้า 12.

[5]มูลนิธิโลกสีเขียว. (2544). *สิ่งแวดล้อมไทย 2542-2543.* หน้า 91.

[6]กองนโยบายและส่งเสริมสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร. (2543). *รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร เรื่องปีรณรงค์ลดมลพิษทางอากาศในเขตกรุงเทพมหานคร.* หน้า 21.

[7]กรมควบคุมมลพิษ. (2541). *เล่มเดิม.* หน้า 25.

ก่อมลพิษทางอากาศและเสียงทุกเดือน[1] และขอความร่วมมือจากกรมการขนส่งทางบกตรวจสภาพรถยนต์และรถจักรยานยนต์ โดยกำหนดว่าตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2540 รถยนต์ที่มีอายุการใช้งานครบ 7 ปี และรถจักรยานยนต์ที่มีอายุการใช้งานครบ 5 ปี นับตั้งแต่วันที่จดทะเบียนครั้งแรกจะต้องผ่านการตรวจสภาพรถเพื่อให้เครื่องยนต์มีสภาพสมบูรณ์และไม่ก่อมลพิษ โดยเฉพาะรถจักรยานยนต์ที่มีการดัดแปลงเครื่องยนต์และท่อไอเสียซึ่งจะทำให้เกิดเสียงดังมาก[2]

นายพิจิตต รัตตกุล ประกาศให้ พ.ศ. 2542 เป็นปีของการรณรงค์ลดมลพิษทางอากาศ ดังนั้นจึงประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือจากประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลรักษารถยนต์ของตนเพื่อลดมลพิษทางอากาศ เช่น ขอให้ผู้ใช้รถดับเครื่องยนต์ทุกครั้งที่จอดเพื่อลดก๊าซพิษในอากาศ[3] และตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2540 กทม. ได้ประสานความร่วมมือกับกองบังคับการตำรวจจราจร กรมการขนส่งทางบก และกรมควบคุมมลพิษ ในการตั้งจุดตรวจ 50 จุดทั่วทุกพื้นที่ใน กทม. และมีหน่วยตรวจจับเคลื่อนที่อีก 6 หน่วย เพื่อตรวจจับรถยนต์ที่ปล่อยควันดำ[4] โดยมีเป้าหมายว่าจะสามารถลดจำนวนรถยนต์ที่ก่อควันดำได้ไม่น้อยกว่า 80,000 คัน และลดจำนวนรถจักรยานยนต์ที่ปล่อยควันขาวได้ไม่น้อยกว่า 40,000 คัน[5] ทั้งนี้ กทม. ได้จัดทำคู่มือการดูแลรักษาเครื่องยนต์มอบให้ประชาชน รวมทั้งได้ขอความร่วมมือจากการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย กรมควบคุมมลพิษ และอู่เอกชน รวมทั้งหมด 82 อู่ ให้บริการตรวจวัดควันดำแก่ประชาชนโดยไม่คิดค่าบริการ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม - กรกฎาคม พ.ศ. 2542 และมีผู้นำรถเข้ารับบริการทั้งหมด 9,628 คัน[6] นอกจากนั้น กทม. ได้รณรงค์เพื่อตักเตือนรถจักรยานยนต์ที่ปล่อยควันขาวตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2542 และดำเนินการตรวจจับรถจักรยานยนต์ที่ปล่อยควันขาวตั้งแต่วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2542 โดยใช้จุดตรวจจับควันดำเป็นจุดตรวจจับควันขาวด้วย[7] ซึ่งการรณรงค์ลดปริมาณควันพิษในอากาศนี้ นายพิจิตต รัตตกุล ได้รณรงค์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2533 และเสนอให้รัฐบาลที่มีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ปรับปรุงคุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับรถยนต์

---

[1]กรมควบคุมมลพิษ. (2541). *สถานการณ์และการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง ปี 2539 - 2540.* หน้า 37, 40.

[2]*แหล่งเดิม.* หน้า 72.

[3]กรุงเทพมหานคร. (2543). *งานของผู้บริหาร ข้าราชการ ลูกจ้าง กทม. 80, 566 คน ในสมัย ดร. พิจิตต รัตตกุล.* หน้า 10-11.

[4]กองนโยบายและส่งเสริมสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร. (2543). *รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร เรื่องปีรณรงค์ลดมลพิษทางอากาศในเขตกรุงเทพมหานคร.* หน้า 1.

[5]มูลนิธิโลกสีเขียว. (2544). *สิ่งแวดล้อมไทย 2542-2543.* หน้า 119.

[6]กองนโยบายและส่งเสริมสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร. (2543). *เล่มเดิม.* หน้า 10.

[7]*แหล่งเดิม.* หน้า 16.

เพื่อลดมลพิษทางอากาศ พร้อมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนใช้น้ำมันไร้สารตะกั่ว[1] สำหรับรถร่วมบริการได้มีการตรวจวัดควันดำและระดับเสียงที่อู่จอดรถ เมื่อตรวจพบรถคันใดไม่ได้มาตรฐานจะต้องปรับแต่งให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานก่อนนำมาใช้บริการ[2] ทั้งนี้กรมควบคุมมลพิษได้ประสานกับกระทรวงคมนาคมในการสั่งห้ามองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ จำหน่ายรถเก่าให้กับผู้ประกอบการรถร่วมบริการ เพราะจากการศึกษาของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่ารถร่วมบริการกว่าร้อยละ 60 ก่อปัญหามลพิษทางอากาศ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจโครงการติดตามตรวจสอบปริมาณมลพิษทางอากาศและเสียงจากยานพาหนะของกรมควบคุมมลพิษที่พบว่ามีรถร่วมบริการปล่อยควันดำเกินมาตรฐานถึงร้อยละ 41.6[3] ดังนั้นรัฐบาลจึงควรสนับสนุนใช้เครื่องยนต์ Euro 2 หรือ Euro 3 เพื่อไม่ให้เกิดมลภาวะทางอากาศและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนซื้อรถจักรยานยนต์ 4 จังหวะ แทน 2 จังหวะ เพราะประหยัดเชื้อเพลิงและเกิดฝุ่นละอองน้อยกว่า[4]

นอกจากนั้นผลจากการตรวจสอบรายงานอากาศของกองจัดการคุณภาพอากาศและเสียง กรมควบคุมมลพิษ พบว่าคุณภาพอากาศใน กทม. ที่ถนนราชปรารภ สีลม และพหลโยธิน (ตั้งแต่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ - สะพานควาย) มีมลภาวะสูงขั้นวิกฤตในบางช่วงเวลา นายพิจิตต รัตตกุล จึงรณรงค์เพื่อขอความร่วมมือโดยไม่มีกฎหมายบังคับเพื่อให้ประชาชนหลีกเลี่ยงการใช้รถยนต์สัญจรเข้าไปในถนนที่มีมลพิษสูงในช่วงเวลาดังกล่าวเพื่อลดปริมาณการใช้รถส่วนตัว โดยกำหนดให้ถนนทั้ง 3 สาย เป็นถนนปลอดมลพิษตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2542 โดยห้ามรถแท็กซี่และรถตุ๊กตุ๊กที่ไม่มีผู้โดยสาร รถส่วนบุคคลที่นั่งคนเดียวและรถทุกประเภทที่มีควันดำเข้าไปวิ่งในถนนในระหว่างเวลาดังนี้ ถนนราชปรารภ เวลา 07.00 - 9.00 น. ถนนสีลม เวลา 13.00 - 15.00 น. และถนนพหลโยธิน (ตั้งแต่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ - สะพานควาย) เวลา 17.00 - 19.00 น.[5] ซึ่งผลจากการตรวจวัดคุณภาพอากาศหลังการรณรงค์พบว่า ถนนทั้ง 3 สาย มีค่ามลพิษลดลงมาก[6] เมื่อประสบผลสำเร็จการลดมลพิษในถนน 3 สาย จึงดำเนินการเพิ่มถนนปลอดมลพิษอีก 5 สาย ในวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ได้แก่ ถนนพระราม 9 ถนนรามคำแหง ถนนอาจณรงค์ ถนนสี่พระยา และถนนเพชรบุรี และมีการรายงานคุณภาพอากาศโดยการติดตั้งป้ายแสดงผลก่อนและหลังการรณรงค์ใน

---

[1]กองนโยบายและส่งเสริมสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร. (2543). *รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร เรื่องปีรณรงค์ลดมลพิษทางอากาศในเขตกรุงเทพมหานคร.* หน้า 24.

[2]กรมควบคุมมลพิษ. (2541). *สถานการณ์และการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง ปี 2539 - 2540.* หน้า 69.

[3]มูลนิธิโลกสีเขียว. (2544). *สิ่งแวดล้อมไทย 2542 - 2543.* หน้า 120.

[4]กรมควบคุมมลพิษ. (2549). *การจัดทำกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในกรุงเทพมหานคร.* หน้า 43.

[5]กองนโยบายและส่งเสริมสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร. (2543). *เล่มเดิม.* หน้า 12.

[6]*แหล่งเดิม.* หน้า 13.

บริเวณดังกล่าวให้ประชาชนทราบด้วย[1] แต่อย่างไรก็ตามนายสมัคร สุนทรเวช ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนต่อมา ได้มีการยกเลิกโครงการโซนนิ่งถนนปลอดมลพิษทั้ง 8 สาย เพราะคิดว่าไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร[2]

เตาเผาศพเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดมลพิษทางอากาศและก่อความรำคาญแก่ชุมชนที่อยู่รอบวัด นายพิจิตต รัตตกุล จึงมีนโยบายให้ใช้เตาเผาที่มีเทคโนโลยีการเผาทันสมัยและมีเครื่องควบคุมการเผาควันและก๊าซพิษ เพื่อขจัดมลพิษของสารเคมีจากน้ำยาฉีดศพ ควัน กลิ่น และละอองเถ้า[3] กทม. มีวัดทั้งหมด 433 แห่ง เป็นวัดที่มีเมรุเผาศพจำนวน 310 แห่ง และปริมาณศพที่ฌาปนกิจมีมากถึง 2,500 ศพต่อเดือน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องให้วัดใช้เตาเผาศพปลอดมลพิษเพื่อขจัดมลพิษที่จะถูกปลดปล่อยสู่บรรยากาศโดยตรง[4] ซึ่งกรมควบคุมมลพิษระบุว่า การเผาศพทำให้เกิดสารในกลุ่มไดออกซินและฟิวแรน ซึ่งเป็นสารพิษที่ตกค้างยาวนานและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เป็นสาเหตุของโรคมะเร็ง ความผิดปกติของระบบประสาท และระบบภูมิคุ้มกันบกพร่อง ดังนั้นจึงต้องมีการใช้เตาเผาศพปลอดมลพิษโดยเฉพาะในเขตชุมชนเมืองที่มีประชากรอยู่หนาแน่น[5] สำหรับสำนักอนามัย กทม. จึงจัดสรรงบประมาณ 15 ล้านบาทประจำปี 2542 ดำเนินโครงการนำร่องพัฒนาเตาเผาศพปลอดมลพิษจำนวน 6 วัด ได้แก่ วัดนวลจันทร์ เขตบึงกุ่ม วัดทุ่งคุรุ เขตทุ่งคุรุ วัดน้อยนพคุณ เขตดุสิต วัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ วัดมหาบุษย์ เขตสวนหลวง และวัดสะพาน เขตคลองเตย และจะติดตั้งเพิ่มอีก 20 วัด ภายใน พ.ศ. 2543 พร้อมกับกำหนดให้วัดต่างๆ ในเขต กทม. จะต้องมีฌาปนสถานที่ถูกต้องตามหลักสุขอนามัย มิฉะนั้นจะห้ามการใช้ฌาปนสถาน[6]

5. พื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ

การลดมลพิษในอากาศสามารถกระทำได้อีกทางหนึ่ง คือ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในบริเวณที่มีมลพิษเพราะต้นไม้มีคุณสมบัติช่วยดูดก๊าซพิษต่างๆ ในอากาศ ทำให้สุขภาพกายและจิตใจของประชาชนดีขึ้น เพราะปัจจุบันชาว กทม. มีแนวโน้มเป็นโรคจิตเพิ่มสูงขึ้น และทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว และปัญหาสังคมอื่นๆ[7] ดังนั้นนายพิจิตต รัตตกุล จึงดำเนินการปลูกต้นไม้ใหญ่ 400,000 ต้น บนบาทวิถี เกาะกลางถนน หรือที่ว่างริมถนนสายต่างๆ ที่เคยใช้เป็นที่ทิ้ง

---

[1] กองนโยบายและส่งเสริมสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร. (2543). *รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร เรื่องปีรณรงค์ลดมลพิษทางอากาศในเขตกรุงเทพมหานคร.* หน้า 18.

[2] มูลนิธิโลกสีเขียว. (2544). *สิ่งแวดล้อมไทย 2542 - 2543.* หน้า 121.

[3] กรุงเทพมหานคร. (2543). *งานของผู้บริหาร ข้าราชการ ลูกจ้าง กทม. 80, 566 คน ในสมัย ดร. พิจิตต รัตตกุล.* หน้า 11.

[4] www.manager.co.th วันที่ 25 กันยายน 2549.

[5] *แหล่งเดิม.*

[6] มูลนิธิโลกสีเขียว. (2544). *เล่มเดิม.* หน้า 122.

[7] สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). แผนงานที่ 1 แผนงานพัฒนาสภาวะแวดล้อม ใน *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544).* หน้า 57.

ขยะหรือที่รกร้างว่างเปล่าเพื่อเพิ่มความร่มรื่นและช่วยขจัดอากาศพิษ นอกจากนั้นได้สร้างสนามกอล์ฟรถไฟที่หลังสวนตุจักรให้เป็นสวนป่าขนาดใหญ่เพื่อเป็นปอดแห่งใหม่ของชาว กทม. และสร้างสวนสาธารณะใต้สะพานพระราม 9 ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542 สร้างสวนหย่อมกระจายทั่ว กทม. และตกแต่งทางแยกบนถนนสายสำคัญด้วยปฏิมากรรมและน้ำพุที่สวยงาม เช่น ที่สี่แยกราชเทวีและวงเวียน 22 กรกฎา เป็นต้น[1]

โครงการ “หน้าบ้าน น่ามอง” เป็นโครงการที่นายพิจิตต รัตตกุล ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดของสิ่งแวดล้อมรอบตัว เริ่มต้นจากบริเวณหน้าบ้านของตนเอง ทางเท้าหรือบาทวิถี และที่สาธารณะใกล้เคียงให้สวยงาม สะอาด รวมทั้งปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ และบำรุงรักษาต้นไม้ใหญ่ให้ร่มรื่นตลอดปี มีหลักเกณฑ์ 6 ข้อ คือ หน้าบ้านสะอาด กันสาดเรียบร้อย ไม่ล้ำแนวขอบ รับผิดชอบบาทวิถี ขยะไม่มี และต้นไม้ไม่รก ตามสถานที่ต่างๆ ได้แก่ บ้าน สถานประกอบการ สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง สถานศึกษา ศาสนสถาน โรงพยาบาล โรงแรม ธนาคาร และสถานที่ราชการ ทั้งนี้มีรางวัลเป็นใบประกาศเกียรติคุณและแผ่นป้ายจารึกเลขที่บ้านมีลายเซ็นของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้รับ ในการประกาศเกียรติคุณครั้งที่ 1 ประจำปี 2542 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นโครงการ เขตต่างๆ ได้คัดเลือกผู้ที่จะได้รับการประกาศเกียรติคุณจำนวน 2,735 ราย และในการประกาศเกียรติคุณครั้งที่ 2 ประจำปี 2543 มีทั้งหมด 1,572 ราย[2]

บทบาทการบริหารงานในวาระการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ประสบความสำเร็จที่สุดของนายพิจิตต รัตตกุล คือ รณรงค์ให้ชาว กทม.ตระหนักและมีส่วนร่วมในการขจัดมลพิษเพื่อแก้ไขสิ่งแวดล้อมใน กทม. ซึ่งเริ่มรณรงค์ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 ในภาพลักษณ์ของนักวิชาการที่มีความรู้ระดับปริญญาเอกทางด้านเทคโนโลยีชีวภาพ และเป็นกรรมการอำนวยการมูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม แม้ว่าในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครครั้งแรกจะพ่ายแพ้ให้กับร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา แต่ก็ให้สัญญากับชาว กทม. ว่า “จะทำให้อากาศในกรุงเทพฯ บริสุทธิ์ให้ได้ ไม่ว่าจะใช้เวลาเท่าใดและในฐานะใด และหากบังเอิญได้เป็นผู้ว่าฯ กทม.ในอีก 4 ปีข้างหน้า ก็จะใช้ทุกวิถีทางที่จะทำให้ความฝันเป็นจริงและเกิดผลเป็นรูปธรรม โดยทุกคนทุกระดับชั้นจะต้องมีสิทธิ์ในการสูดอากาศบริสุทธิ์อย่างเท่าเทียมกัน”[3] ดังนั้นเมื่อได้รับเลือกเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครต่อจากร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา จึงดำเนินนโยบายลดมลพิษทางอากาศและเสียงอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพยายามเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อพัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ เมื่อสิ้นสุดการดำรงตำแหน่ง สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและสถาบันอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมจึงประกาศเกียรติคุณให้ นายพิจิตต รัตตกุล เป็น “ผู้

---

[1]กรุงเทพมหานคร. (2543). *รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร เรื่องปีรณรงค์ลดมลพิษทางอากาศในเขตกรุงเทพมหานคร.* หน้า 15.

[2]สำนักรักษาความสะอาดกรุงเทพมหานคร. (2545). *สำนักรักษาความสะอาด 2545.* หน้า 22.

[3]พิจิตต : นักต่อสู้การเมือง. (2536, 2 มกราคม). *กรุงเทพธุรกิจ.* หน้า 7.

มุ่งมั่นในการเพิ่มพื้นที่สีเขียว...เติมชีวิตให้เมือง" ซึ่งเป็นคนแรกที่ได้รับรางวัลนี้ นอกจากนั้นยังทำให้ กทม. ได้รับการยกย่องจากนิตยสารเอเชียวีกว่า เป็นเมืองที่น่าอยู่อันดับที่ 13 ของเอเชีย จากเดิมอันดับที่ 26 รวมทั้งได้รับการประกาศจากธนาคารโลกให้เป็นเมืองต้นแบบในการจัดการคุณภาพอากาศของเอเชียด้วย[1]

นายพิจิตต รัตตกุล ได้เสนอโครงการต่างๆ มากมายในการแก้ไขปัญหามลพิษใน กทม. เช่น โครงการทิ้ง - จับปรับขยะ เป็นผลงานสำคัญของนายพิจิตต รัตตกุล ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทิ้งขยะของชาว กทม. และจากผลการสำรวจภาคสนามของสำนักวิจัยเอแบคโพล มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ พบว่า ชาว กทม. ร้อยละ 30.6 พอใจผลงานในด้านการรักษาความสะอาดและควบคุมการทิ้งขยะของนายพิจิตต รัตตกุล[2] แต่โครงการนี้มีข้อเสียที่ถูกวิจารณ์จากสื่อมวลชน คือ ใช้งบประมาณมากและได้ผลไม่คุ้มค่ากับเงินที่เสียไปถึงปีละ 300 ล้านบาท นอกจากนั้นยังขาดความต่อเนื่องในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของความสะอาดผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ วารสาร แผ่นพับ ป้ายผ้า และกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น จึงทำให้เปลี่ยนพฤติกรรมของชาว กทม. ได้เพียงเล็กน้อย เช่น ประชาชนยังคงทิ้งขยะรีไซเคิล ขยะเศษอาหาร และขยะอันตรายจากบ้านเรือนรวมในถุงเดียวกันต่อไป[3] นอกจากนั้นสื่อมวลชนยังมีข้อสงสัยเรื่องเงินค่าปรับจำนวน 79,205,987 บาท ของโครงการทิ้ง - จับปรับขยะ ที่ไม่ได้รับคำชี้แจงจากนายพิจิตต รัตตกุล ว่านำไปทำอะไรเมื่อสิ้นสุดวาระการดำรงตำแหน่ง[4] และยังถูกสมาชิกสภา กทม. กลุ่มพลังไทยตรวจสอบความไม่โปร่งใสในการอนุมัติให้สร้างศูนย์กำจัดขยะแบบครบวงจรที่หนองแขม อ่อนนุช และท่าแร้ง มูลค่ารวม 35,000 ล้านบาท เพราะคุณหญิงพัชรี ว่องไพฑูรย์ ซึ่งเป็นน้องสาวของนายพิจิตต รัตตกุล ดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของบริษัทที่ชนะการประมูล จึงถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเอื้อประโยชน์ให้แก่พวกพ้อง[5] จนกระทั่งนายพิจิตต รัตตกุล สั่งล้มการประมูลโครงการทั้ง 3 โครงการ เพื่อยุติปัญหาและรักษาภาพลักษณ์ แต่การตัดสินใจครั้งนี้ก็ทำให้เกิดความขัดแย้งกับ ดร.ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครด้านคุณภาพชีวิต และเป็นผู้รับผิดชอบโครงการสร้างศูนย์กำจัดขยะแบบครบวงจรนี้ จากคำพูดที่ว่า "ดร.โจ อ่อนไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชน ต่อการคอร์รัปชั่นและชื่อเสียงมากไปทั้งที่ทำงานถูกต้องทุกขั้นตอน และคงไม่มีบริษัทไหนกล้ามาประมูลอีก ทั้งที่ กทม. จำเป็นต้องกำจัดขยะโดยใช้วิธีสร้างโรงเผาขยะและวิธีรีไซเคิล"[6] อีกทั้งยังถูกสมาชิกสภา กทม.คณะรักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมตรวจสอบว่า โครงการจ้าง

---

[1]ดร.พิจิตต รัตตกุล รับรางวัลเติมชีวิตให้เมือง. (2543, 20 กรกฎาคม). *มติชน.* หน้า 4.

[2]เอแบคโพลชมดร.โจ ทำกรุงเทพฯ สะอาด. (2543, 2 มิถุนายน). *เดลินิวส์.* หน้า 26.

[3]4 ปี 'พิจิตต' ไร้แก่นสารโตแต่ภาพ. (2543, 19 กรกฎาคม). *ผู้จัดการรายวัน.* หน้า 1.

[4]เรื่องเน่าๆ ยุค 'ดร.โจ' นั่งผู้ว่าฯ กทม. (2542, 29 พฤษภาคม). *ผู้จัดการรายสัปดาห์.* หน้า 15.

[5]*แหล่งเดิม.*

[6]รอยร้าวลึก ดร.โต้งน้อยใจดร.โจ ระงับประมูลโรงขยะ กทม. (2541, 12 สิงหาคม). *มติชน.* หน้า 4.

เอกชนขนขยะที่หนองแขม จำนวน 810,000 ตัน ในราคา 164.4 ล้านบาท แพงเกินความเป็นจริง[1] อีกทั้งมีคดีความเรื่อง อนุมัติเงิน 270 ล้าน ซื้อที่ดิน จำนวน 11 ไร่ 1 งาน 93 ตรว. เขตบางซื่อเพื่อไว้จอดรถขยะ ซึ่งพื้นที่นี้มีส่วนหนึ่งเป็นที่ดินตาบอด แต่ กทม. ซื้อในราคาที่สูงกว่าราคาประเมินของกรมที่ดินมาก ทำให้มีการร้องเรียนต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) เพื่อให้เข้ามาตรวจสอบ[2] ดังนั้นการแก้ไขปัญหาด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลแม้จะประสบผลสำเร็จพอสมควร แต่มีข้อครหาว่าหลายโครงการได้เอื้อประโยชน์ให้กับบุคคลในคณะผู้บริหารของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือมีการคอร์รัปชั่นเกิดขึ้น[3]

การปลูกต้นไม้ 400,000 ต้น ตามบาทวิถี เกาะกลางถนน ริมถนน และที่ว่างสาธารณะต่างๆ รวมทั้งการใช้งบประมาณ 555 ล้านบาท เช่าที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทย มาสร้างเป็นสวนสาธารณะให้ชาว กทม. ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจคลายความเครียดในชีวิตประจำวัน ก็เป็นหนึ่งในนโยบายที่นายพิจิตต รัตตกุล ประสบความสำเร็จในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ กทม. จนได้รับรางวัล "ผู้มุ่งมั่นในการเพิ่มพื้นที่สีเขียว...เติมชีวิตให้เมือง" แต่ก็ถูกสื่อมวลชนวิจารณ์ว่า แม้จะเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อลดมลพิษให้ กทม. แต่นายพิจิตต รัตตกุล ใช้เงินงบประมาณของ กทม. มากเกินไปและแพงเกินจริง เช่น เงิน 555 ล้านบาท ที่อนุมัติจ่ายเป็นค่าสวนสาธารณะสนามกอล์ฟรถไฟเป็นงบประมาณสำหรับเหตุการณ์ฉุกเฉินของสำนักระบายน้ำ 140 ล้าน สำนักการศึกษา 92 ล้าน และสำนักอนามัย 32 ล้าน และส่วนที่เหลือเป็นงบจัดหาพื้นที่ทำสวนของสำนักสวัสดิการสังคม และต้องจ่ายค่าชดเชยให้แก่แค้ดดี้อีก 428 คน คนละ 40,000 บาท เพื่อยุติการประท้วงที่ กทม. เข้าไปใช้พื้นที่สนามกอล์ฟรถไฟ นอกจากนั้นการที่ กทม. ต้องใช้เงินงบประมาณถึง 9,920,000 บาท เพื่อซื้อต้นปาล์ม 1,600 ต้น ในราคาต้นละ 6,200 บาท มาปลูกริมถนนประดิษฐ์มนูธรรม (รามอินทรา-อาจณรงค์) เป็นระยะทาง 18.6 กม. แพงเกินไปเพราะต้นปาล์มมีราคาเพียงต้นละ 200 - 300 บาทเท่านั้น[4] จะเห็นได้ว่านโยบายการลดมลพิษและการเพิ่มพื้นที่สีเขียวใน กทม. ประสบผลสำเร็จและเป็นประโยชน์กับชาว กทม. มาก แต่ก็ได้ใช้เงินสะสมของ กทม. ไปเป็นจำนวนมากเช่นกัน จนกระทั่งนายสมัคร สุนทรเวช ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนต่อมา ได้กล่าวว่า "...เมื่อครั้งที่ตนเข้ามาเป็นผู้ว่าฯ กทม. ในปีแรกก็ไม่มีงบประมาณเช่นกัน เนื่องจากผู้บริหาร กทม. ชุดก่อนได้จัดสรรไว้หมดแล้ว"[5] จึงทำให้มีข้อสงสัยในเรื่องการคอร์รัปชั่นเหมือนผลงานในด้านการรักษาความสะอาด

นอกจากนั้นการที่นายพิจิตต รัตตกุล มีเสียงผู้สนับสนุนมากในสภา กทม. เพราะในการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตในวันที่ 26 เมษายน พ.ศ.2541 นายพิจิตต

---

[1]เรื่องเน่าๆ ยุค'ดร.โจ' นั่งผู้ว่าฯ กทม. (2542, 29 พฤศจิกายน). *ผู้จัดการรายสัปดาห์.* หน้า 16

[2]ตีแผ่ความเหม็นโฉ่บนเก้าอี้ผู้ว่าฯ พิจิตต พบ 4 ปีสร้างความล้มเหลวกองมหึมา. (2543, 20 กรกฎาคม). *ผู้จัดการรายวัน.* หน้า 7.

[3]*แหล่งเดิม.*

[4]4 ปี 'พิจิตต' ไร้แก่นสารโตแต่ภาพ. (2543, 19 กรกฎาคม). *ผู้จัดการรายวัน.* หน้า 6.

[5]ผู้ว่าฯ ใหม่เจอตอไร้งบ 48 หาเสียงไว้ทำไม่ได้. (2547, 3 กรกฎาคม). *ไทยโพสต์.* หน้า 3.

รัตตกุล ได้จัดตั้งกลุ่มมดงานลงแข่งขันเลือกตั้งด้วย ตามเหตุผลที่ระบุในจดหมายเปิดผนึกของกลุ่มมดงานว่า “ใน 2 ปีที่ผ่านมาของผมนั้น ผมไม่มี สก. เข้ามาทำงานในสภากรุงเทพมหานครเลย งานหลายอย่างไม่ทันใจ ปัญหาที่มีได้แต่เก็บเอาไว้ ไม่ต้องการที่จะออกมาเอะอะ ทะเลาะเบาะแว้งเพื่อขอความเห็นใจ แต่ได้ใช้ความพยายามอย่างยิ่งที่จะต้องเจรจาและเจรจาซ้ำแล้วซ้ำอีก”[1] ซึ่งมีผลให้ได้รับความเห็นใจจากชาว กทม. กลุ่มมดงานจึงได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นจำนวนมาก เหมือนกับที่ชาว กทม. เห็นใจพลตรี จำลอง ศรีเมือง มาแล้วเช่นกันในการเลือกตั้งสมาชิกสภา กทม. เมื่อ พ.ศ. 2533[2]

นโยบายในการหาเสียงที่เด่นที่สุดและทำให้ได้รับเลือกจากชาว กทม.ให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คือ โครงการสร้างรถรางเลียบคลองช่องนนทรี ระยะทาง 12.5 กม. ซึ่ง กทม. เห็นว่าไม่มีการรุกล้ำแนวลำคลอง ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นเส้นทางเชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าธนายงหรือบีทีเอสซึ่งเป็นจุดเศรษฐกิจพิเศษ โดยเอกชนเป็นผู้ลงทุนทั้งหมด 16,000 ล้านบาท สามารถรองรับผู้โดยสารได้ 25,000 คน ต่อชม. และมีอายุสัมปทาน 30 ปี[3] แต่โครงการนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งนายพิจิตต รัตตกุลได้กล่าวหลังจากหมดวาระการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครว่า ”ผมรู้สึกเสียใจที่ไม่อาจทำรถรางเลียบคลองได้สำเร็จตามที่พูดไว้ เพราะรถรางเลียบคลองของเรา 1 สาย ใช้เวลาเตรียมการ 4 ปีกว่าคณะรัฐมนตรีจะอนุมัติโครงการ แต่เวลานี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว นี่คือสิ่งหนึ่งที่ผมอยากให้วันที่ 1 ของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่ช่วยตรงนี้ เอาเป็นว่าทำตามมติ ครม.”[4] แต่นายสมัคร สุนทรเวช ไม่ได้สานงานต่อและยกเลิกโครงการนี้เหมือนกับการยกเลิกโครงการโซนนิ่งถนนปลอดมลพิษทั้ง 8 สายของนายพิจิตต รัตตกุล เพราะคิดว่าไม่ได้เกิดประโยชน์กับชาว กทม. เท่าที่ควร

การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ดำรงตำแหน่งในระหว่าง พ.ศ. 2528 – 2543 ได้แก่ การป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ การกำจัดน้ำเสีย การจัดการขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล ของเสียอันตราย การลดมลพิษทางอากาศและเสียง และการเพิ่มพื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะ เป็นต้น ในสมัยพลตรี จำลอง ศรีเมือง ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการ

---

[1] ‘มดโจ’ สู้ยึดฐานผู้ว่าฯ รอบ 2 วัดกระแส ‘พิจิตต’ ฟีเวอร์. (2541, 24 เมษายน). หน้า 2.

[2] ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครเมื่อ พ.ศ. 2541 มีดังนี้

1. พรรคประชาธิปัตย์	22	คน	5. พรรคมวลชน	1	คน
2. กลุ่มมดงาน	20	คน	6. กลุ่มบ้านมิตรภาพ	1	คน
3. กลุ่มพลังไทย	12	คน	7. กลุ่มพัฒนาบางขุนเทียน	1	คน
4. พรรคประชากรไทย	3	คน			

[3] รถรางข้างคลอง ความคืบหน้าจาก ดร.พิจิตต รัตตกุล. (2542, 2 กุมภาพันธ์). *มติชน.* หน้า 6.

[4] เสียงจาก ‘พิจิตต รัตตกุล’ ถึงว่าที่ ‘ผู้ว่าฯ กทม. คนใหม่’. (2543, 12 มิถุนายน). *มติชน.* หน้า 20.

กรุงเทพมหานครเกือบ 2 สมัย ได้ดำเนินการเก็บขนขยะมูลฝอยติดเชื้อเพื่อป้องกันอันตรายจากการแพร่เชื้อโรค โดยเริ่มจากโรงพยาบาลในสังกัด กทม. ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 และขยายการให้บริการได้อย่างทั่วถึงใน พ.ศ. 2534 รวมทั้งได้ปรับปรุงโรงงานกำจัดสิ่งปฏิกูลที่อ่อนนุชและก่อสร้างเพิ่มเติมที่หนองแขม ทั้งนี้การก่อสร้างศูนย์ควบคุมระบบป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครได้แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2533 ซึ่งทำให้การป้องกันน้ำท่วมใน กทม. มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่การควบคุมมลพิษทางอากาศและเสียงยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะยังคงมีทั้งก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ฝุ่น และสารตะกั่วสูงเกินระดับมาตรฐานจากท่อไอเสียรถยนต์ รวมทั้งมีมลภาวะทางเสียงที่เกินค่ามาตรฐานโดยเฉพาะบริเวณที่มีการจราจรติดขัด นอกจากนั้นได้ริเริ่มเดินเรือในคลองต่างๆ เพื่อลดปริมาณก๊าซพิษต่างๆ บนถนน แต่ก็เป็นการก่อให้เกิดมลพิษทางเสียงสำหรับประชาชนที่อยู่อาศัยตามริมคลอง ในสมัยร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ได้จ้างเหมาเอกชนนำขยะมูลฝอยที่กองไว้กลางแจ้งที่โรงกำจัดขยะอ่อนนุช หนองแขม และท่าแร้ง ไปฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ อีกทั้งรณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งเพื่อลดปริมาณมูลฝอยที่ต้องเก็บขนและทำลายด้วยการนำขยะบางส่วนมาแปรสภาพเพื่อใช้ใหม่ พร้อมกับยังได้ดำเนินการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียกรุงเทพมหานครทั้ง 6 โครงการ แต่แล้วเสร็จเพียง 1 โครงการ คือ โครงการบำบัดน้ำเสียสี่พระยา อีก 2 โครงการ คือ โครงการบ่อบำบัดน้ำเสียกรุงรัตนโกสินทร์และโครงการบ่อบำบัดน้ำเสียยานนาวาแล้วเสร็จในสมัยนายพิจิตต รัตตกุล ส่วนโครงการอื่นๆ อีก 3 โครงการแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2548 นอกจากนั้นดำเนินโครงการสร้างรถไฟฟ้ากรุงเทพมหานครเพื่อลดปริมาณควันดำที่เกิดจากรถยนต์ รวมทั้งได้สร้างสวนป่า 9 แห่งในปีกาญจนาภิเษก แต่แล้วเสร็จเพียง 2 แห่ง คือ สวนป่าภูเขาหนองแขมและสวนป่าภูเขารามอินทรา ซึ่งปรับปรุงมาจากกองขยะที่ทับถมกันมาเป็นเวลานาน ในสมัยนายพิจิตต รัตตกุล รณรงค์ให้แยกขยะเป็น 3 ถุง คือ ขยะเศษอาหาร ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ได้ดำเนินการจัดโซนนิ่งถนนปลอดมลพิษ 8 สาย สร้างสวนป่าสนามกอล์ฟรถไฟหลังสวนจตุจักร และปลูกต้นไม้ใหญ่บนบาทวิถี เกาะกลางถนน หรือที่ว่างริมถนนสายต่างๆ ที่เคยใช้เป็นที่ทิ้งขยะหรือที่รกร้างว่างเปล่าจนครบตามจำนวนที่ประกาศนโยบายไว้ แต่ผลงานของนายพิจิตต รัตตกุล เกี่ยวกับโครงการทิ้ง – จับปรับขยะ ได้ทำไประยะหนึ่งก็ล้มเลิกเพราะถูกวิจารณ์จากสื่อมวลชนว่าใช้งบประมาณไม่คุ้มค่า รวมทั้งโครงการสร้างศูนย์กำจัดขยะแบบครบวงจรที่หนองแขม อ่อนนุช และท่าแร้ง ต้องยกเลิกเนื่องจากคุณหญิงพัชรี ว่องไพฑูรย์ ซึ่งเป็นน้องสาวมีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของบริษัทที่ชนะการประมูล นอกจากนั้นยังมีคดีความเรื่องการซื้อที่ดินเพื่อใช้จอดรถขนขยะในราคาที่สูงกว่าราคาประเมินมาก จึงทำให้มีการร้องเรียนต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.)

บทที่ 5
บทสรุป

ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน กทม. และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้นทุกวันนั้น เกิดจากการที่ กทม. เป็นศูนย์รวมความเจริญทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้เป็นแหล่งรองรับการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเข้ามาอยู่อาศัย มาศึกษาต่อ และมาหางานทำ การที่ กทม. ขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยไม่เป็นไปตามผังเมืองที่ตั้งไว้ทำให้เกิดปัญหามากมาย เพราะการที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทรัพยากรธรรมชาติก็ย่อมถูกทำลายมากขึ้น และเป็นสาเหตุของการเกิดมลพิษต่างๆ ได้แก่ มลพิษจากขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล น้ำท่วม น้ำเน่า ควันพิษ เสียงดังรบกวน นอกจากนั้นสวนสาธารณะที่ใช้ในการพักผ่อนหย่อนใจเพื่อผ่อนคลายความเครียดก็มีไม่เพียงพอ จึงทำให้คุณภาพชีวิตของชาว กทม. เสื่อมลง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ชาว กทม. มีความสุขและความปลอดภัยในชีวิต โดยที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้บริหารงานตามอำนาจหน้าที่ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพ พ.ศ. 2528 และแผนพัฒนากรุงเทพมหานครทั้ง 5 ฉบับ รวมทั้งกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พร้อมทั้งมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เช่น คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กรมการขนส่งทางบก กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อหามาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ และหาวิธีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าและสมดุล โดยการรักษา ซ่อมแซม หรือนำของเสียแล้วมาใช้ประโยชน์ใหม่ นอกจากนั้นยังมีองค์กรเอกชนที่เห็นความจำเป็นในการช่วยกันป้องกันสภาพแวดล้อมไม่ให้วิกฤตไปกว่านี้ เช่น สมาคมสร้างสรรค์ไทย (ตาวิเศษ) มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่ละคน จึงมีบทบาทในการพยายามแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. แต่จะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว รวมทั้งผลงานนั้นๆ จะได้รับการสานต่อจากผู้ว่าราชการคนต่อไปหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง งบประมาณของ กทม. สถานการณ์ทางการเมือง และนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่ละคน

สำหรับการแก้ไขปัญหาด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่เพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรนั้น ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครทุกคนถือเป็นปัญหาสำคัญและกำหนดเป็นนโยบายหลักพร้อมทั้งปฏิบัติภารกิจนี้อย่างเต็มที่ แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่ บางครั้งโครงการต่างๆ ก็ไม่มีการสานงานต่อ ทำให้นโยบายที่วางไว้ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เช่น โครงการบูรณะจิตใจประชาชน ที่นายชำนาญ ยุวบูรณ์ ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการในการอบรมเยาวชนให้รู้จักรักษาความสะอาด แต่บางโครงการก็ได้รับการสานต่อ เช่น โครงการกรุงเทพฯ เมือง

สะอาดที่พลเรือเอกเทียม มกรานนท์ เป็นผู้เริ่มต้นนั้น ได้รับการสานต่อจากผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนต่อมา คือ นายอาษา เมฆสวรรค์ และในสมัยของพลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้ขยายโครงการนี้ให้ครอบคลุมทั้งเขตกรุงเทพฯ ชั้นในและกรุงเทพฯ ชั้นนอก จึงทำให้ กทม. ในสมัยของพลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้รับการยกย่องทั้งจากชาว กทม. และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศว่าเป็นเมืองที่น่าท่องเที่ยวแห่งหนึ่ง

ด้านการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม เนื่องจาก กทม. ประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำ เพราะพื้นที่บางแห่งของ กทม. สูงกว่าระดับน้ำทะเลไม่เกิน 1.50 เมตร และบางแห่งมีแผ่นดินทรุดทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมขังได้ง่าย แต่หลังจากเกิดวิกฤตการณ์น้ำท่วมใหญ่ใน กทม. เมื่อ พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2526 ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล จึงมีศูนย์ควบคุมระบบป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครเกิดขึ้นโดยความช่วยเหลือของรัฐบาลประเทศญี่ปุ่น ทำให้การวางแผนระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วมของ กทม. มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และหลังจากเกิดภาวะน้ำท่วมใหญ่ใน พ.ศ. 2538 ทำให้เกิดโครงการตามพระราชดำริ เช่น โครงการแก้มลิง เพื่อเป็นแหล่งรับน้ำและลดความรุนแรงของปัญหาน้ำท่วม และยังมีโครงการสร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วมริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่ดำเนินการสร้างอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ กทม. สามารถป้องกันน้ำท่วมได้ดีกว่าเดิม

ด้านการป้องกันน้ำเน่าเสียใน กทม. เนื่องจากการสร้างโรงบำบัดน้ำเสียเป็นโครงการขนาดใหญ่และใช้งบประมาณมาก จึงไม่สามารถสร้างเสร็จได้ในระยะเวลาอันสั้น เช่น โรงกำจัดน้ำเสียที่ปลายคลองช่องนนทรีที่ได้รับการอนุมัติให้ก่อสร้างในสมัยของนายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล อีกทั้งยังบรรจุไว้ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524) แต่ดำเนินการเสร็จและเปิดใช้เมื่อ พ.ศ. 2541 นอกจากนั้นโครงการบำบัดน้ำเสีย 6 แห่งของ กทม. ได้แก่ โครงการบำบัดน้ำเสียสี่พระยา โครงการบำบัดน้ำเสียกรุงรัตนโกสินทร์ โครงการบำบัดน้ำเสียหนองแขม-ภาษีเจริญ-ราษฎร์บูรณะ โครงการบำบัดน้ำเสียยานนาวา โครงการบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 1 และโครงการบำบัดน้ำเสียรวมระยะที่ 4 ซึ่งบางโครงการใช้เวลานานมากในการก่อสร้างกว่าจะแล้วเสร็จ โครงการบำบัดน้ำเสียสี่พระยาเป็นโครงการแรกที่เปิดเดินระบบก่อนในสมัยของร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา โครงการบำบัดน้ำเสียกรุงรัตนโกสินทร์และโครงการบำบัดน้ำเสียยานนาวาเปิดใช้ในสมัยของนายพิจิตต รัตตกุล ส่วนอีก 3 โครงการสร้างเสร็จและเปิดใช้เมื่อ พ.ศ. 2548 ความล่าช้าดังกล่าวได้ทำให้น้ำเน่าเสียถูกระบายโดยตรงสู่คูคลองและแม่น้ำเจ้าพระยาโดยไม่ผ่านการบำบัด ส่งผลให้น้ำในคูคลองและบางส่วนของแม่น้ำเจ้าพระยามีกลิ่นเหม็น และไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ แต่หลังจากที่โครงการบำบัดน้ำเสียทั้ง 6 โครงการแล้วเสร็จและเปิดดำเนินการทำให้สภาพน้ำในคูคลองและแม่น้ำเจ้าพระยาดีขึ้น

ด้านมลพิษทางอากาศและเสียง เป็นปัญหาที่พบตามเมืองใหญ่ๆ ทั่วไป โดยเฉพาะที่มีการจราจรแออัด เพราะรถประเภทต่างๆ ได้ระบายอากาศเสียออกสู่บรรยากาศ เช่น ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ฝุ่นละออง และสารตะกั่ว เป็นต้น ซึ่งมลพิษทางอากาศมีผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดความสกปรกในบ้านเรือน สำนักงาน และอาคารสิ่งก่อสร้างต่างๆ แต่หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติ

ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่รัฐบาลมีหน้าที่ควบคุม กำจัด ลด หรือขจัดมลพิษจากแหล่งกำเนิดที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศ ทำให้มีมาตรการยกเลิกการใช้สารตะกั่วในน้ำมันเบนซิน และใน พ.ศ. 2536 รัฐบาลยังได้ออกกฎหมายให้รถยนต์ใน กทม. ต้องติดตั้งอุปกรณ์ขจัดมลพิษในท่อไอเสียเพื่อช่วยลดปริมาณก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ แต่ทั้งนี้จากการตรวจวัดคุณภาพอากาศพบว่า ถนนหลายสายใน กทม. ยังคงมีมลพิษเหล่านี้เกินมาตรฐานหลายแห่ง ซึ่งมีสาเหตุมาจากจำนวนรถยนต์ที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลาโดยไม่สมดุลกับพื้นที่ถนนทำให้การจราจรติดขัด และยังมีตึกสูงหรือสิ่งก่อสร้างกีดขวางการระบายอากาศที่สองฟากถนน นอกจากนั้นในเขตที่มีการจราจรหนาแน่นยังเกิดมลพิษทางเสียงอีกด้วย สำหรับโครงการรถไฟฟ้ากรุงเทพมหานครซึ่งคาดว่าจะลดปัญหาการจราจรติดขัดและลดปริมาณมลพิษในอากาศ กลับพบว่าบริเวณใต้สถานีรถไฟฟ้ามีปัญหามลพิษด้านฝุ่นละอองและเสียงดังเกินมาตรฐาน แต่อย่างไรก็ตามในสมัยของนายพิจิตต รัตตกุล ได้มีโครงการที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องมลพิษทางอากาศและเสียง เช่น โครงการโซนนิ่งถนนปลอดมลพิษทั้ง 8 สาย แต่โครงการดังกล่าวไม่ได้รับการสานต่อจากนายสมัคร สุนทรเวช ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนต่อมาเพราะไม่เห็นประโยชน์จากโครงการนี้

จากสภาพความแออัดของ กทม. ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่เป็นพิษทำให้ชาว กทม. เกิดความรู้สึกไม่อบอุ่นปลอดภัยและมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาสุขภาพจิต วิธีการหนึ่งที่จะช่วยผ่อนคลายได้ คือ การมีสถานที่ในการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น สวนสาธารณะ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจึงได้พยายามเพิ่มพื้นที่สีเขียวด้านสวนสาธารณะใน กทม. ให้มากขึ้น เช่น นายชำนาญ ยุวบูรณ์ นายธรรมนูญ เทียนเงิน นายชลอ ธรรมศิริ นายเชาวน์วัศ สุดลาภา พลเรือเอกเทียม มกรานนท์ และพลตรีจำลอง ศรีเมือง แต่ก็มีปริมาณน้อยเกินไปสำหรับประชาชนใน กทม. ดังนั้นในพ.ศ. 2536 ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา จึงได้ดำเนินการปลูกสวนป่าเพิ่มขึ้น เช่น โครงการสวนป่าภูเขาหนองแขมและสวนป่าภูเขารามอินทรา ซึ่งพื้นที่เดิมเป็นกองขยะที่ทับถมกันมาเป็นเวลานาน และในสมัยของนายพิจิตต รัตตกุล ดำเนินการสร้างสวนป่าขนาดใหญ่ที่สนามกอล์ฟรถไฟหลังสวนจตุจักรเพื่อให้เป็นปอดแห่งใหม่ของ กทม. จึงทำให้ประชาชนมีพื้นที่ในการพักผ่อนหย่อนใจเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาบทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. (พ.ศ. 2515 - 2543) จะเห็นได้ว่าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่ละคนได้พยายามแก้ไขสภาพการณ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นนโยบายและปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเต็มความสามารถ แต่เนื่องจากมีอุปสรรคสำคัญ คือ สภาพแวดล้อม ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง และสถานการณ์ทางการเมือง เป็นต้น จึงทำให้บทบาทของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่ละคนมีวิธีการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. แตกต่างกัน แต่ก็ได้มีการดำเนินการแก้ไขมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) เห็นได้จากวิสัยทัศน์ของผู้บริหารของ กทม. ชุดปัจจุบันที่ได้ประกาศว่า “กรุงเทพฯ ของเรา สะอาด สวย สิ่งแวดล้อมดี ผู้คนมีความสุข” นอกจากนี้ยังมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่ยังคงให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมคือ “เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเสียอันตราย และการป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งทางน้ำ อากาศ และเพิ่มพื้นที่สีเขียว...”

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์

บันทึกการประชุมสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ครั้งที่ 1/2520 (สมัยสามัญ). (2520, 20 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ.* เล่ม 94 ตอนที่ 46. หน้า 2287.

ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้ง. (2528, 15 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 102 ตอนที่ 173. หน้า 26 - 27.

ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2533, 19 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 107 ตอนที่ 14. หน้า 1.

ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2539, 13 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป.* เล่ม 113 ตอนที่ 48ง. หน้า 23.

ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24. (2514, 21 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 88 ตอนที่ 144. หน้า 816.

ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 25. (2514, 21 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 88 ตอนที่ 144. หน้า 820.

ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218. (2515, 29 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 89 ตอนที่ 145. หน้า 85.

ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335. (2515, 13 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 89 ตอนที่ 190. หน้า 187.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2516,16 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 90 ตอนที่ 16. หน้า 3.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2516, 9 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ.* เล่ม 90 ตอนที่ 141. หน้า 6.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2517, 11 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 91 ตอนที่ 100. หน้า 2572.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2518, 10 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกสามัญ.* เล่ม 92 ตอนที่ 109. หน้า 1394.

พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518. (2518, 13 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 92 ตอนที่ 92. หน้า 132.

พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 27 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 135. หน้า 2.

พระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. (2535, 16 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 109 ตอนที่ 4. หน้า 1.

พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2535. (2535, 14 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 109 ตอนที่ 10. หน้า 1.

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518. (2518, 20 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 92 ตอนที่ 42. หน้า 11, 16..

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. (2528, 31 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 102 ตอนที่ 115. หน้า 19 - 21.

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535. (2535, 28 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 109 ตอนที่ 15. หน้า 29.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518. (2518, 19 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 92 ตอนที่ 40. หน้า 46 - 47.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. (2535, 4 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 109 ตอนที่ 37. หน้า 7.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517. (2517, 7 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 91 ตอนที่ 169. หน้า 158.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519. (2519, 22 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 93 ตอนที่ 135. หน้า 11.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521. (2521, 22 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 95 ตอนที่ 146. หน้า 56 - 57.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540, 11 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา.* เล่ม 114 ตอนที่ 55ก. หน้า 16.

เอกสารชั้นรอง

หนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2536 – ฉบับวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2536
หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2517 – ฉบับวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2528
หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2515 – ฉบับวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2543
หนังสือพิมพ์แนวหน้า ฉบับวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2522 – ฉบับวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2533
หนังสือพิมพ์บ้านเมือง ฉบับวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2528 – ฉบับวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2533
หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2530 – ฉบับวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2543
หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2529 – ฉบับวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2529

PDP faces uphill battle as city contest hots up. (1996, 7 March). *The Nation*. P. A5.

The promises..Bhichit..Chamlong..Krisda. (1996, 31 May). *Bangkok Post*. P.4.

หนังสือ

กนก จันทร์ทอง. (2538). *สิ่งแวดล้อมศึกษา : ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม.* ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีการศึกษา สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

กรมควบคุมมลพิษ. (2534). *รายงานคุณภาพอากาศและเสียงในประเทศไทย พ.ศ. 2533.* กรุงเทพฯ: กรมฯ.

_____. (2536). *รายงานสถานการณ์มลพิษของ ประเทศไทย พ.ศ. 2535.* กรุงเทพฯ: กรมฯ.

_____. (2538). *รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ. 2537.* กรุงเทพฯ: กรมฯ.

_____. (2539). *โครงการศึกษาผลกระทบของฝุ่นละอองต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: กรมฯ.

_____. (2540). *มาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศและมาตรฐานการระบายมลพิษทางอากาศจากแหล่งกำเนิด. ก*รุงเทพฯ: กรมฯ.

_____. (2541). สถานการณ์และการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง ปี 2539 - 2540. กรุงเทพฯ: กรมฯ.

_____. (2543). *สถานการณ์และการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง ปี 2542.* กรุงเทพฯ: กรมฯ.

_____. (2546). *สถานการณ์และการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง ปี 2545.* กรุงเทพฯ: กรมฯ.

_____. (2549). *การจัดทำกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในกรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: กรมฯ.

กรุงเทพมหานคร. (2521). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2521.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดี แอนด์ เทล.

_____. (2522). *ที่ระลึกวันสถาปนากรุงเทพมหานคร 14 ธ.ค. 2522.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2523). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2522 - 2523.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2527). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2527.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

_____. (2528). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2528). *กรุงเทพมหานคร 2527.* กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็ม ไอ ซี ครีเอชั่น จำกัด.

_____. (2532). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2530 - 2532.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

_____. (2533). *กทม. 2530 - 2532.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2534). *การศึกษาเพื่อการกำหนดกรอบการวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4.* กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

_____. (2534). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533 - 2534.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

_____. (2535). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร 20 ปี กทม.35..* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

_____. (2536). *เอกสารเผยแพร่กิจการของกรุงเทพมหานคร 21 ปี กทม.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดี แอล เทล.

_____. (2536). *20 ปี กทม.35.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2537). *22 ปี กรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2538). *23 ปี กรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2543). *งานของผู้บริหาร ข้าราชการ ลูกจ้าง กทม. 80, 566 คน ในสมัย ดร. พิจิตต รัตตกุล.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

กองนโยบายและส่งเสริมสิ่งแวดล้อม. (2543). *รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร เรื่องปีรณรงค์ลดมลพิษทางอากาศในเขตกรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: กองฯ.

กองสำรวจประชามติ กรมประชาสัมพันธ์. (2532). *รายงานผลการสำรวจทัศนคติของชาวกทม. ต่อการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 12 - 18 ธันวาคม 2532. กรุงเทพฯ: กองฯ.*

เกษมสันติ์ สุวรรณรัต. (2527). เผยแก้ปัญหาน้ำท่วมและน้ำเสียของกรุงเทพมหานคร. ใน *กรุงเทพมหานคร 2527.* หน้า 138. กรุงเทพฯ: เอ็ม ไอ ซี ครีเอชั่น.

โกวิทย์ พวงงาม. (2543). *การปกครองท้องถิ่นไทย.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

จำลอง ศรีเมือง. *(2533). ชีวิตจำลอง.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธีระการพิมพ์.

_____. (2538). *นิยายภาพชีวิตจำลอง.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

ชลอ ธรรมศิริ. (2529). กรุงเทพมหานคร. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารการปกครองท้องถิ่น.* หน้า 453 - 454. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ดำรงศักดิ์ ชัยสนิท; และ สุนี เลิศแสวงกิจ. (2537). ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: วังอักษร.

ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. (2527). สภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร. ใน *กรุงเทพมหานคร 2527.* หน้า 33. กรุงเทพฯ: เอ็ม ไอ ซี ครีเอชั่น.

ทินกร ส่องหล้า. (2538). *เบื้องหลังชีวิตมหาจำลอง ศรีเมือง.* กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมธรรมเพื่อพัฒนาสังคม.

ธงชัย สันติวงษ์. (2535). *พลตรีจำลอง ที่ผมรู้จัก.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งแสงการพิมพ์.

บุญกลม คงบังสถาน; วิชัย สุวรรณบรรณ; และ ณ ริมภู พรหมสถิตย์. (2543). *"ดร.พิจิตต สร้าง ภาพ...เพี้ยน...หรือ สร้างสรรค์?".* กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์ไทย.

ปราณี พันธุมสินชัย. (2538). *มลพิษอุตสาหกรรมเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

พรชัย เทพปัญญา; และคนอื่นๆ. (2534). *การบริหารนครหลวง.* พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พรรคพลังธรรม. (2533). *สาส์นพลังธรรม ฉบับพิเศษ.* กรุงเทพฯ: ฟันนี่พับลิชชิ่ง.

ภิญโญ ตันพิทยคุปต์. (2522). *การปกครองไทย.* กรุงเทพฯ: โครงการบริการวิชาการ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

มูลนิธิโลกสีเขียว. (2538). *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2537.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

_____. (2539). *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2538.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

_____. (2540). *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2539.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

_____. (2542). *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2540 - 41.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

_____. (2544). *สิ่งแวดล้อมไทย 2542 - 2543.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.* กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วินัย วิโรจน์จริยากร; สมปรารถนา ภระมรทัต; และ ตฤตณัย นพคุณ. (2543). *"ไม่มีใครรู้จัก" วิธีคิด... เบื้องหลัง งานเมือง...การเมือง ดร.พิจิตต รัตตกุล.* กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์ไทย.

สถาบันพระปกเกล้า. (2547). *ย้อนอดีต ขีดปัจจุบัน มุ่งสู่อนาคต : ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: สถาบันฯ.

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2547). *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมกับสุขภาวะของคน กทม.* กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์.

สภากรุงเทพมหานคร. (2526). *รายงานกิจการของสภากรุงเทพมหานคร ปี 2525 - 2526.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น.

_____. (2527). *รายงานกิจการของสภากรุงเทพมหานคร ปี 2527.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น.

สมทรง อนะมาน. (2527). ประชากรของกรุงเทพมหานคร. ใน *กรุงเทพมหานคร 2527.* หน้า 52. กรุงเทพฯ: เอ็ม ไอ ซี ครีเอชั่น.

สรวง วงศ์สุวรรณเลิศ. (2545). *พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ รัฐบุรุษคู่แผ่นดิน.* กรุงเทพฯ: สำนักข่าว ที.ไอ.เอ็น.

สวัสดิ์ โนนสูง. (2543). *ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สัมฤทธิ์ ทองศรี. (2542). *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

สำนักการระบายน้ำ. (2540). *หนังสือที่ระลึกครบรอบ 20 ปี สำนักการระบายน้ำ.* กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2527). สภาพน้ำท่วมขังกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2526). ใน *กรุงเทพมหานคร 2527.* หน้า 148. กรุงเทพฯ: เอ็ม ไอ ซี ครีเอชั่น.

สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2527). *กรุงเทพมหานคร 2527.* กรุงเทพฯ: เอ็ม ไอ ซี ครีเอชั่น.

_____. (2540). *แนะนำกรุงเทพมหานคร 2540.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2534). *การศึกษาเพื่อกำหนดกรอบการวางแผนพัฒนา กรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2539). *จากเทศบาลสู่กรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2520). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2520 - 2524).* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2525). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529).* กรุงเทพฯ: เอราวัณการพิมพ์.

_____. (2530). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534).* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.

_____. (2535). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539).* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, หน้า 39.

สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2540). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2540 - 2544).* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย. (2518). *แผนมหาดไทย พ.ศ.2517 - 2519.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด.

สำนักรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร. (2534). *สำนักรักษาความสะอาด 2534.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักรักษาความสะอาด กรุงเทพมหานคร. (2536). *สำนักรักษาความสะอาด 2536.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2537). *สำนักรักษาความสะอาด 2537.* กรุงเทพฯ: ป. สัมพันธ์พาณิชย์.

_____. (2538). *สำนักรักษาความสะอาด 2538.* กรุงเทพฯ: ป. สัมพันธ์พาณิชย์.

_____. (2539). *สำนักรักษาความสะอาด 2539.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (2540). *สำนักรักษาความสะอาด 2540.* กรุงเทพฯ: ป. สัมพันธ์พาณิชย์.

_____. (2541). *สำนักรักษาความสะอาด 2541.* กรุงเทพฯ: ป. สัมพันธ์พาณิชย์.

_____. (2542). *สำนักรักษาความสะอาด 2542 .* กรุงเทพฯ: ดาวฤกษ์.

_____. (2545). *สำนักรักษาความสะอาด 2545.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. (2543). การเมืองในกระบวนการงบประมาณ : ศึกษากรณีกระบวนการงบประมาณท้องถิ่นของกรุงเทพมหานครภายใต้ พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528. ใน *การบริหารเมือง : กรุงเทพมหานคร.* หน้า 214 - 223. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพัฒน์ หวังวงศ์วัฒนา. (2539). ปัญหามลพิษทางอากาศจากการคมนาคมขนส่ง. ใน *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย* 2538. หน้า 229. กรุงเทพฯ: อมรินทรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

เสถียร จันทิมาธร. (2545). *เส้นทางสู่อำนาจ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์.* กรุงเทพฯ: มติชน.

อรรถ แพทยังกุล. (2543). วิวัฒนาการของการบริหารกรุงเทพมหานคร. ใน *การบริหารเมือง : กรุงเทพมหานคร.* พัชรี สิโรรส และอรทัย ก๊กผล บรรณาธิการ. หน้า 4 -5. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือธรรมศาสตร์.

วารสารและนิตยสาร

กรณีน้ำท่วมกรุงเทพมหานคร. (2523, 10 - 16 ตุลาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 5(42) : 1159.

กรณีปัญหาตลาดนัดสนามหลวง. (2525, 7 - 13 พฤษภาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 7(19) : 505 - 1071.

กรุงเทพฯ ในทศวรรษหน้าเมืองร้อยแปดปัญหาสารพัดพิษ. (2536, 26 กันยายน - 2 ตุลาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 40(17) : 19.

กรุงเทพฯ สวรรค์ปีที่ 201 ตอนที่ 1. (2526, 17 - 23 กรกฎาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 30(4) : 19 - 23.

กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา. (2544, มิถุนายน - กันยายน). วิสัยทัศน์การพัฒนากรุงเทพมหานคร. *ราชบัณฑิตยสถาน.* 26(3) : 150.

การเก็บขยะมูลฝอยในเขตกรุงเทพมหานคร. (2520, 20 - 27 มกราคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(3) : 64 - 65.

การเคลื่อนย้ายเรือที่จอดตามลำคลองต่างๆ ในกรุงเทพฯ. (2519, 9 - 15 ธันวาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 1(50) : 1202.

การจัดตั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเทศกิจของกรุงเทพมหานคร. (2521, 7 - 13 เมษายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 3(15) : 401.

การปราบปรามหาบเร่และแผงลอย. (2520, 17 - 23 กุมภาพันธ์). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(7) : 177 - 178.

การปิดตลาดนัดสนามหลวง. (2524, 6 - 2 พฤศจิกายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 6(45) : 1242.

การรณรงค์เรื่องความสะอาด. (2519, 4 - 10 พฤศจิกายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 1(45) : 1076.

การรักษาความสะอาดของกรุงเทพมหานคร. (2519, 6 - 12 พฤษภาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 1(19) : 451.

การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2539, 28 มิถุนายน - 4 กรกฎาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 21(26) : 705.

แก้ปัญหาระยะยาว. (2526, 4 - 10 ธันวาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 30 (24) : 2.

ขยะ 'ไม่มีมูลฝอย หมาไม่ขี้'. (2526, 26 - 12 กรกฎาคม-มิถุนายน). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 30 (1) : 9 - 10.

ของฝากมหาจำลอง ปัญหากรุงเทพฯ ต้องแก้ที่นโยบายระดับชาติ. (2528, 1 - 8 ธันวาคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 8 (2829) : 36.

ข้อสังเกตจากการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. (2533, 21 - 27 มกราคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 36(32) : 3.

ขุนกระบี่มือเดียวทิ้งโค้งเข้าป้าย. (2533, 14-20 มกราคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 10(489) : 63.

ความขัดแย้งของผู้บริหารในกรุงเทพมหานคร. (2520, 28 เมษายน - 4 พฤษภาคม 2546). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(17) : 454 - 456.

ความขัดแย้งของฝ่ายบริหาร. (2520, 7 - 13 เมษายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(14) : 368 - 371.

ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 3 - 10 กุมภาพันธ์). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(5) : 123.

ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 17 - 22 กุมภาพันธ์). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(7) : 172 - 174.

ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 17 - 22 มีนาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(11) : 287 - 289.

ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 31 มีนาคม - 6 เมษายน). สยาม*หมายเหตุ.* 2(13) : 349.

ความขัดแย้งระหว่างกรุงเทพมหานครกับกระทรวงมหาดไทย. (2519, 9 - 15 ธันวาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 1(50) : 1202

ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 20 - 26 มกราคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(3) : 61.

ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร. (2520, 14 - 20 เมษายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(5) : 400.

ความขัดแย้งระหว่างกรุงเทพมหานครกับกระทรวงมหาดไทย. (2519, 16 - 22 ธันวาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 1(51) : 1229.

ควันหลงจากเลือกผู้ว่าฯ กทม. (2528, 24 - 30 พฤศจิกายน). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 32(23) : 24.

คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 230/2520 เรื่อง แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2520, 5 - 11 พฤษภาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(18) : 482.

คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 188/2524 เรื่อง ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและรองผู้ว่าราชการ

คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 19. (2519, 7 - 13 ตุลาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 1(41) : 983.

คิม กุ่ย. (2531, 19 - 25 มิถุนายน). เมื่อมหาจำลอง “กระบี่มื้อเดียว” ถูกเปรียบเทียบ. *มติชนสุดสัปดาห์.* 8(407) : 44.

โค้งสุดท้ายเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ‘จำลอง’ ชิงธงเฉือน ‘เดโช’. (2533, 7 - 13 มกราคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 40(488) : 11.

ใครเป็นใครที่จะได้เป็นผู้ว่าฯ กทม. (2528, 10-16 พฤศจิกายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 8(2808) : 14.

จราจลหาบเร่. (2526, 25 กันยายน). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 30(14) : 2.

จากยุคทองของกรุงเทพมหานครสู่ยุคปัจจุบัน. (2548, กันยายน - ตุลาคม). *Focus Bangkok*. 3(4) : 106.

จำลอง ศรีเมือง ผู้ว่าฯ มาเวอริกบุรุษล้ำลึกทางการเมือง. (2519, 13 - 19 เมษายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 9(2962) : 44.

จำลอง ศรีเมือง ลั่นกลองรบ ไสช้างลงเลือกตั้งชิงนายกฯ คนที่ 19. (2535, 17 - 23 มกราคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 12 (595) : 10, 12.

ชำแหละ 2 สถาปนิก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา มติ ตั้งพานิช ณ ลุยไถ ผู้ว่าฯ กทม. (2535, 10-16 เมษายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 12 (607) : 21.

ณธัญ ภัทรอัญญา. (2528, 1 ธันวาคม). ของฝากมหาจำลอง ปัญหากรุงเทพฯ ต้องแก้ที่นโยบายระดับชาติ. *มติชนสุดสัปดาห์.* 8(2829) : 36

ดวงส่ง. (2533, 21 - 27 มกราคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 10(490) : 51.

ตลาดนัดสนามหลวง. (2525, 23 - 29 เมษายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 7(14) : 458.

ตำแหน่งหน้าที่ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง. (2520, 5 พฤษภาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(18) : 483.

แต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2527, 2 - 8 พฤศจิกายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 9(45) : 1237.

นายชลอ ธรรมศิริ. (2528, 11 สิงหาคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 8(2717) : 42.

นายอาษา เมฆสวรรค์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2527, 18 พฤศจิกายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 5(2451) : 42.

น้ำเป็นเหตุ เจตจันทร์, มานะหรือใครจะมาแทนปู่เทียม. (2526, 20 พฤศจิกายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 6(2087) : 7

บทพิสูจน์ "ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน" จริงหรือไม่?. (2533, 21 - 27 มกราคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 36(32) : 14.

ปลดปู่เทียม ถึงคิวฆ่าสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้. (2526, 23 - 29 ตุลาคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 6(2059) : 8 - 9.

ปัญหาความสะอาดใน กทม. (2520, 17-23 มิถุนายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(25) : 674.

ป๋าเปรมปลดปู่เทียม ความหวังเลือนรางของพรรคการเมืองไทย. (2527, 27 พฤษภาคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 7 (2276) : 7.

ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยชุมนุมประท้วง. (2526, 21 - 27 ตุลาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 8(43) : 1177 - 1181.

ผู้บริหาร กทม. ชุดใหม่. (2527, 25 พฤศจิกายน - 1 ธันวาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 31(23) : 2.

ผู้ว่าฯ กทม. รับนโยบาย. (2522, 27 กรกฎาคม - 2 สิงหาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 4(31) : 842.

ผู้ว่าฯ "จำลอง" คนหน้าเดิมของชาวกทม. (2533, 21-27 มกราคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 36(32) : 3.

ผู้ว่าราชการกทม. ลาออก. (2527, 26 ตุลาคม - 1 พฤศจิกายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 9(44) : 1210.

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2524, 12 – 18 พฤษภาคม). *สกุลไทย.* 27(1386) : 14.

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2527, 20 - 26 พฤศจิกายน). *สกุลไทย.* 31(1570) : 14.

แผน 2 ชั้น "จำลอง" ดัดหลัง ขรก. ประจำผ่าตัดเทศกิจ. (2530, 29 - 4 เมษายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 7(343) : 10.

พ้นจากตำแหน่ง. (2524, 5 มิถุนายน). *สยามจดหมายเหตุ.* 6(23) : 624 - 625.

พิจิตต รัตตกุล. (2540, สิงหาคม). บทบาทของกรุงเทพมหานครในการพัฒนาคลองแสนแสบ. *โลกใบใหม่.* 9(95) : 75.

_____. (2538, มกราคม). ผู้ฟอกปอด กทม. *อัพเดท.* 9(104) : 107.

พิทยา ว่องกุล และคณะ. (2537, มีนาคม - เมษายน). ปัญหามลภาวะอากาศในกรุงเทพฯ เมืองแห่งการตายผ่อนส่ง. *โลกสีเขียว.* 3(1) : 75.

พิษของตะกั่ว. (2543, 1 พฤศจิกายน). *ชีวจิต.* 3(50) : 31.

พิษบนถนน. (2535, 3 - 9 กรกฎาคม). *มติชนสุดสัปดาห์.* 12(619) : 49.

ฟ้าผ่า! กทม. ปลดระวางปู่เทียม. (2527, 28 ตุลาคม – 3 พฤศจิกายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 7(2430) : 13 - 15.

เมื่อมหาจำลอง "กระบี่มื้อเดียว" ถูกเปรียบเทียบ. (2531, 19 - 25 มิถุนายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 8(407): 44.

ยุบคณะผู้บริหารและสภากรุงเทพมหานคร. (2520, 5 - 11 พฤษภาคม). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(18) : 479 - 481.

ระวัง! ยุทธการสะดุดเงาของ"มหาจำลอง". (2528, 24 พฤศจิกายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 8 (2822) : 12.

เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์. (2539, 2 - 8 กรกฎาคม). เกริ่นนำ-ขยะ. *มติชนสุดสัปดาห์.* 16(828) : 41.

_____. (2539, 9 - 15 กรกฎาคม). ชีวิตคนขยะ. *มติชนสุดสัปดาห์.* 16(829) : 41.

_____. (2539, 23 - 29 กรกฎาคม). ใครแยกขยะ. *มติชนสุดสัปดาห์.* 16(831) : 41.

_____. (2539, 27 สิงหาคม – 2 กันยายน). อย่าแว้บเดียว. *มติชนสุดสัปดาห์.* 16(836) : 41.

_____. (2539, 3 - 9 กันยายน). แยกขยะที่ออสซี่. *มติชนสุดสัปดาห์.* 16(837) : 41.

_____. (2539, 10 - 16 กันยายน). ขยะโตเกียว. *มติชนสุดสัปดาห์.* 16(838) : 38.

วีณา เสรีอรุโณ. (2539, 22 ธันวาคม). โตเกียวเมืองปลอดขยะ. *มติชนสุดสัปดาห์.* 17(852) : 91 - 92.

ศรีสุวรรณ จรรยา. (2540, สิงหาคม). ถนน กทม. ปลอดควันดำ หลักการ คือ ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วม. *โลกใบใหม่.* 9(95) : 79.

_____. (2540, ตุลาคม). มลพิษจากเรือโดยสารในคลองกับความเจ็บปวดของชาวบ้าน. *โลกใบใหม่.* 9(97) : 67.

สมาชิกสภากรุงเทพมหานครยื่นญัตติเลือกประธานสภาใหม่. (2520, 3 - 9 กุมภาพันธ์). *สยามจดหมายเหตุ.* 2(5) : 123.

สวนสาธารณะกลางกรุง. (2547, 5 กรกฎาคม). *Focus Bangkok.* 2(5) : 27, 29, 31, 33.

สะอาดขึ้นแน่. (2528, 15-21 ธันวาคม). *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์.* 32(26) : 4.

สารตะกั่วลดลงได้จะดีมาก. (2534, 30 สิงหาคม-5 กันยายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 12(575) : 29.

เสน่ห์สนามเลือกตั้งชิงเจ้าเสาชิงช้าคือ ปรากฏการณ์อันไม่คาดฝัน. (2535, 10 - 16 เมษายน). *มติชนสุดสัปดาห์.* 12(607) : 21.

เอกสารที่ไม่เป็นเล่ม

ชมรมคนรักวัง. (2549). *5 รอบนักษัตรใต้ร่มฉัตรพระนวมินทร์.* (แผ่นพับ). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.

สถาบันควบคุมการบริโภคยาสูบ กระทรวงสาธารณสุข. (2545). *ภาพประกอบการศึกษาพิษภัยจากบุหรี่.* (โปสเตอร์). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. อัดสำเนา.

วิทยานิพนธ์

ชัชวาล ฟุ้งลัดดา. (2542). *นโยบายและการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครด้านสวนสาธารณะ : ศึกษาเฉพาะกรณีในช่วงเวลาที่ศาสตราจารย์ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครตั้งแต่ พ.ศ.2535 - 2539.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.

ณัฐหทัย จันทวลี. (2542). *การบริหารกรุงเทพมหานครของพลตรีจำลอง ศรีเมือง ตั้งแต่ปี 2528 ถึงปี 2532 : กรณีศึกษานโยบายการรักษาความสะอาด.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.

สัมภาษณ์

ศาสตราจารย์พิเศษทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุธาริณี วาคาบายาซิ เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2548 , วันที่ 30 ตุลาคม 2548, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2549 และ วันที่ 25 มิถุนายน 2549.

อาจารย์สมพงษ์ ฟังเจริญจิตต์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุธาริณี วาคาบายาซิ เป็นผู้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2547 และ วันที่ 23 มิถุนายน 2548.

วัสดุสื่อโสตทัศน์ประเภทแผ่นซีดี

สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2542). *จากเทศบาลสู่กรุงเทพมหานคร.* (ซีดี). กรุงเทพฯ : กองแผนบริหารและการคลัง.

สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. (2545). *ซีดีรอมข้อมูลกรุงเทพมหานคร ชุดที่ 2.* (ซีดี). กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

http://www.bhichit.com. (online).

http://www.viboon.com. (online).

http://www.manager.co.th. (online).

http://203.155.220.230/esp/social_1.htm. (online).

http://203.155.220.239/th/index.php. (online).

http://203.155.220.242/environment/law/enactment/38001013/index.htm. (online).

http://203.155.220.242/ environment/go2.asp?loc = index & mid = 18. (online).

http://web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi3/healt/healtn.htm. (online).

ภาคผนวก ก

แผนพัฒนาสภาวะแวดล้อมใน
แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 - 5 (พ.ศ. 2520 - 2544)

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524)

1. หลักการและเหตุผล

เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองใหญ่เพียงเมืองเดียว (Primate City) ในประเทศไทย และเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการปกครอง ทำให้การขยายตัวทางด้านจำนวนประชากร การลงทุนในกิจกรรมต่างๆ และการขยายตัวทางด้านการก่อสร้างเป็นไปอย่างรวดเร็วนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา และโดยที่ กทม. ยังขาดแผนแนวทางพัฒนาเมืองและมาตรการที่จำเป็นในการควบคุมการพัฒนา จึงทำให้ประสบปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาสภาวะสิ่งแวดล้อมซึ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในระยะ 5 - 10 ปีหลังนี้ ปัจจุบันในชีวิตประจำวันของประชากรใน กทม. ต้องเผชิญกับปัญหาอากาศเสีย เสียงรบกวน ทั้งจากโรงงานยวดยานพาหนะในท้องถนน น้ำเน่าจากอาคารบ้านเรือน และโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาความสกปรกของบ้านเมือง ขยะมูลฝอยตกค้างเพราะขณะนี้สามารถเก็บขนได้เพียงร้อยละ 60 ของจำนวนขยะที่มีอยู่ในชุมชน ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมซึ่งประชากรไม่ต่ำกว่า 700,000 คน จากจำนวนทั้งหมด 4,600,000 คน ยังอาศัยอยู่ในบริเวณหนาแน่นแออัดต่ำกว่ามาตรฐานและขาดสุขลักษณะอนามัย นอกจากนี้ยังมีปัญหาการชำรุดโทรมของสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยซึ่งให้ผลทางด้านจิตใจแก่ประชาชน กทม.มีความตระหนักในความสำคัญของคุณภาพแห่งชีวิต ซึ่งจะต้องมีควบคู่กันไปกับความเจริญทางด้านวัตถุ ดังนั้นจึงกำหนดให้มีแผนพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อมไว้เป็นสาขาหนึ่งในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2520 - 2524) เพื่อกำหนดนโยบายและจัดวางโครงการดำเนินการพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อมของ กทม. ให้ดีขึ้น ทั้งนี้โดยจะดำเนินการภายในอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของกรุงเทพมหานครและกำลังทรัพยากรที่มีอยู่และที่สามารถจัดหาได้

2. วัตถุประสงค์

กรุงเทพมหานครจะปรับปรุงและพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อมของ กทม.ที่มีผลต่อร่างกาย ความเป็นอยู่ของประชาชน สภาพจิตใจ เอกลักษณ์ของชาติ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

3. นโยบาย

กรุงเทพมหานครจะพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร โดยคำนึงถึงลำดับความรุนแรงของปัญหาและความจำเป็นในการแก้ไขกำลังทรัพยากรของ กทม. ภาวะเศรษฐกิจ

สังคมวัฒนธรรม และจารีตประเพณีของท้องถิ่น เพื่อเกื้อกูลให้คุณภาพแห่งชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรให้มีระดับสูงขึ้น

4. เป้าหมาย

ในระยะ 4 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2521 - 2524) กรุงเทพมหานครจะพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อมของ กทม. รวม 5 แผนงาน คือ

1. แผนงานควบคุมอากาศเป็นพิษและเสียงรบกวน
2. แผนงานป้องกันและกำจัดน้ำเสีย
3. แผนงานเก็บขนขยะมูลฝอย
4. แผนงานปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม
5. แผนงานอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529)

1. ปัญหาและประเด็นการพัฒนา

เนื่องด้วยกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ และมีลักษณะเป็นเอกนคร (Primate city) ดังจะเห็นได้ว่าในปี 2523 จำนวนประชากรถึงร้อยละ 11 ของประชากรทั้งประเทศหรือร้อยละ 63 ของประชากรที่อาศัยในเขตเมืองทั้งหมดอาศัยอยู่ในเขต กทม. กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์รวมของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ด้วยเหตุนี้ กทม. จึงแออัดไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งประชากรที่หลั่งไหลมาจากส่วนอื่นๆ ของประเทศ ทำให้ต้องประสบกับปัญหาสภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมมาเป็นลำดับ และนับวันที่เพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้นได้แก่ปัญหาน้ำเน่า อากาศเสีย เสียงรบกวน การจราจรติดขัด ปัญหาสลัม อาชญากรรม การบริการสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ ฯลฯ ซึ่งก็จะมีผลทำให้คุณภาพชีวิตของประชากรที่อยู่ใน กทม. เสื่อมลงเป็นลำดับด้วย ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนี้เป็นปัญหาที่ได้รับการสะสมกันมาเป็นเวลานานและมีความสลับซับซ้อนมาก ไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ด้วยวิธีการง่ายๆ ภายในระยะเวลาสั้น จำเป็นที่ทุกหน่วยงานจะต้องร่วมมือประสานงานกัน ดังนั้นแม้ว่า กทม. จะได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหานี้และบรรจุแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมไว้ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524) แล้วก็ตาม การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของ กทม. ก็ยังไม่ประสบผลเท่าที่ควร เพราะการแก้ปัญหานี้ยังอยู่ในภาวะของการตามแก้ไขปัญหา บางโครงการจำเป็นต้องมีการดำเนินงานต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่เกี่ยวเนื่องกับสุขภาพอนามัย ซึ่งประชากรใน กทม. ต้องประสบอยู่ในชีวิตประจำวันและเป็นหน้าที่โดยตรงของสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร จะต้องรับผิดชอบ ดังนั้นขอบเขตปัญหาของแผนพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อมในที่นี้ จึงได้มุ่งเน้นที่ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชากรกรุงเทพมหานครเป็นสำคัญ ซึ่งพอจะพิจารณาแบ่งออกได้ดังนี้

1.1 ปัญหาความปลอดภัยของคนงาน เนื่องด้วยมีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากในกรุงเทพมหานครที่ขาดระบบควบคุมภาวะมลพิษ และการป้องกันอุบัติเหตุภายในโรงงานที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ไม่สามารถควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึงเป็นเหตุให้คนงานต้องได้รับอันตรายจากความร้อน แสง เสียง ฝุ่น และสารพิษต่างๆ ที่เกิดจากกระบวนการผลิตภายในโรงงานเหล่านั้น ทำให้สุขภาพคนงานซึ่งทำงานภายในโรงงานต้องเสื่อมโทรมลงเป็นลำดับ บางคนเจ็บป่วยและทุพพลภาพจากอุบัติเหตุในการทำงาน จากสถิติของกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทยประจำปี พ.ศ. 2521 พบว่ามีคนงานที่ประสบอุบัติเหตุขณะทำงานถึง 4,820 ราย ตาย 152 ราย นอกนั้นต้องสูญเสียอวัยวะและเกิดความพิการ สภาพดังกล่าวนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นหากมิได้มีการควบคุมดูแลและหาทางป้องกันอย่างทั่วถึง

1.2 ปัญหาสภาพอากาศเป็นพิษ เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีการจราจรคับคั่ง พื้นผิวจราจรมิได้มีปริมาณเป็นสัดส่วนกับจำนวนรถยนต์ซึ่งเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี จากสถิติแผนกทะเบียนกรมตำรวจ พบว่ายานพาหนะในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2515 มีจำนวน 320,594 คัน และเพิ่มขึ้นเท่าตัวใน พ.ศ. 2522 เป็น 645,249 คัน ส่วนถนนภายในกรุงเทพมหานครนั้นพบว่าไม่ได้เพิ่มการสร้างให้เป็นสัดส่วนกับจำนวนรถยนต์ ประกอบกับเครื่องยนต์ของรถไม่ได้รับการบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพดีหรือมีอายุการใช้งานนานเกินควร ซึ่งก่อให้เกิดสภาพอากาศในย่านที่มีการจราจรแออัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ ซึ่งพบว่ามีปริมาณเกินมาตรฐานหลายแห่งด้วยกัน และใน พ.ศ. 2521 องค์การอนามัยโลกก็ได้ประเมินว่าในเขตกรุงเทพมหานครทำให้เกิดก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์เป็นจำนวนถึง 136,000 ตันต่อปี นอกจากสาเหตุจากสภาพการจราจรติดขัดแล้วโรงงานอุตสาหกรรมใน กทม. ซึ่งมีอยู่จำนวนมากนั้นยังก่อให้เกิดสารพิษชนิดต่างๆ ซึ่งเป็นอันตรายโดยทางตรงและทางอ้อมต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในเขต กทม.

1.3 ปัญหาจากเสียงดังรบกวน ปัญหาได้ทวีความรุนแรงขึ้นในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่มีจราจรแออัด และในเขตชุมชนที่มีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่หนาแน่นซึ่งจะพบว่ามีเสียงดังรบกวนจากโรงงานอุตสาหกรรมมาก ถึงแม้ในปัจจุบันจะยังไม่ปรากฏว่ามีผู้คนได้รับอันตรายถึงชีวิตเนื่องจากเสียงดังก็ตาม แต่ระดับเสียงที่ดังเกินมาตรฐานก็สามารถทำให้ผู้ที่สัมผัสสูญเสียสมรรถภาพการได้ยินหรือทำให้เกิดความรำคาญอันจะเป็นผลต่อสุขภาพจิตของผู้สัมผัสได้

1.4 ปัญหาจากการบริโภคอาหาร ประชาชนในกรุงเทพมหานครปัจจุบันส่วนใหญ่มักจะได้รับอันตรายอันเนื่องมาจากกระบวนการผลิตอาหารหรือร้านจำหน่ายอาหารไม่ถูกลักษณะ รวมทั้งวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีในปัจจุบันที่ส่งผลให้มีการใช้สารเคมีต่างๆ เจือปนในอาหารซึ่งมีสารเคมีประเภทสารมีพิษบั่นทอนสุขภาพอนามัยของผู้บริโภค ทำให้เกิดการเจ็บป่วยและตายด้วยโรคทางเดินอาหารในอัตราสูงมาก เหตุดังกล่าวรัฐและประชาชนต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลซึ่งเป็นผลกระทบต่อเศรษฐกิจด้วย

1.5 ปัญหาจากการขาดแคลนน้ำใช้บริโภค ด้วยในเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอกเป็นเขตเกษตรกรรม การบริการด้านสาธารณูปโภคยังไปไม่ถึง ประชาชนยังต้องอาศัยน้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่ ซึ่งนอกจากจะมีปัญหาในด้านคุณภาพ คือ ความสะอาดแล้วยังมีปัญหาในด้าน

ปริมาณของน้ำในฤดูแล้งด้วย ภาวะดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่สะดวกและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนที่อยู่ในเขตดังกล่าว

จากสภาพปัญหาดังกล่าว กรุงเทพมหานครจึงมีวัตถุประสงค์จะดำเนินการพัฒนาสภาวะแวดล้อม 5 สาขา โดยมุ่งปรับปรุงสภาวะสิ่งแวดล้อมบริเวณถนนภายในโรงงานอุตสาหกรรม บริเวณย่านชุมชนและในบริเวณเขตชานเมืองให้มีสภาวะแวดล้อมดีขึ้น และบรรเทาปัญหาในด้านต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในระยะ 5 ปีข้างหน้า

2. เป้าหมายพัฒนา พ.ศ. 2525 - 2529

พื้นที่และจำนวนประชากรเป้าหมายที่จะได้รับการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยจากภาวะสิ่งแวดล้อมมีดังนี้

2.1 ประชากรใน 24 เขต

2.1.1 ลดอัตราการป่วยและตายอันเนื่องมาจากโรคซึ่งเกิดมาจากอาชีพและอุบัติเหตุในการปฏิบัติงานอุตสาหกรรม 50%

2.1.2 ประชากรได้ทราบถึงระดับอันตรายจากอากาศเป็นพิษในย่านต่าง ๆ ภายในเขตกรุงเทพมหานคร และให้ความร่วมมือในการดำเนินการควบคุม

2.1.3 ลดอัตราการพิการ 50% เนื่องจากการสูญเสียสมรรถภาพการได้ยินหรือเหตุรำคาญ อันเนื่องมาจากสัมผัสกับระดับความดังของเสียงซึ่งเกินมาตรฐานเป็นเวลานาน

2.1.4 ลดอัตราการเจ็บป่วยและตายจากโรคระบบทางเดินอาหาร เนื่องจากอาหารเป็นสื่อ 50%

2.2 ประชากรในเขตชั้นนอก

ประชากรในเขตชั้นนอก 6 เขต ได้มีน้ำสะอาดใช้บริโภคโดยทั่วถึงและเพียงพอ

3. แนวนโยบาย

3.1 ปรับปรุงสภาวะสิ่งแวดล้อมภายในโรงงานอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพมหานครให้ถูกสุขลักษณะ

3.2 ตรวจสอบปริมาณก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ในอากาศของย่านที่มีการจราจรแออัดและในโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อเตือนภัยและรายงานผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

3.3 ตรวจสอบและควบคุมความดังของเสียงควบคู่ไปกับการตรวจปริมาณอากาศเป็นพิษ

3.4 ปรับปรุงสถานที่จำหน่ายอาหาร สถานที่ผลิตในเขตกรุงเทพมหานครให้เป็นไปตามหลักการสุขาภิบาลร้านอาหาร

3.5 สำรวจหาแหล่งน้ำสะอาดและให้การสุขาภิบาลแก่ประชาชนด้านการดัดแปลงน้ำที่มีอยู่มาใช้บริโภค

4. มาตรการพัฒนา

4.1 พัฒนาและเพิ่มพูนความรู้แก่คนงาน เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานและรู้จักใช้เครื่องป้องกันอันตรายส่วนบุคคลของคนงาน

4.2 เน้นในการหามาตรการในการควบคุมและแนวทางในการแก้ปัญหาสภาวะมลพิษทางอากาศ

4.3 กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาและควบคุมภาวะมลพิษทางเสียง

4.4 ปรับปรุงกวดขัน ส่งเสริมและเผยแพร่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนผู้บริโภคเพื่อป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพอนามัย

4.5 สนับสนุนให้บริการแก่ประชาชนตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการบริโภคน้ำสะอาด

5. แผนงานและโครงการ

แผนพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 2 ประกอบด้วย 4 แผนงานและ 5 โครงการคือ

5.1 แผนงานพัฒนาอาชีวอนามัย ประกอบด้วย 1 โครงการคือ โครงการอาชีวอนามัย

5.2 แผนงานควบคุมภาวะมลพิษ ประกอบด้วย 2 โครงการคือ โครงการควบคุมภาวะมลพิษทางอากาศ โครงการควบคุมภาวะมลพิษทางเสียง

5.3 แผนงานพัฒนาสุขาภิบาลอาหาร ประกอบด้วย 1 โครงการคือ โครงการสุขาภิบาลอาหาร

5.4 แผนงานพัฒนาสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านน้ำบริโภค ประกอบด้วย 1 โครงการคือ โครงการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมด้านส่งเสริมการจัดหาน้ำสะอาดเพื่อบริโภค

แผนการป้องกันน้ำท่วม การระบายน้ำ และการกำจัดน้ำเสีย

แผนป้องกันน้ำท่วม การระบายน้ำ และการกำจัดน้ำเสีย ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529) เป็นแผนต่อเนื่องจากแผนงานพัฒนาระบบระบายน้ำฝน น้ำโสโครก และการป้องกันน้ำท่วม ในแผนพัฒนาการใช้ที่ดินและระบบสาธารณูปโภค และแผนงานป้องกันและกำจัดน้ำเสียของแผนพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อมในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524) การจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 นี้ ได้นำแผนงานจากแผนพัฒนา 2 สาขามารวมกันและจัดทำเป็นแผนพัฒนาด้านการป้องกันน้ำท่วม การระบายน้ำ และการกำจัดน้ำเสียขึ้นเป็นแผนเฉพาะด้านเพื่อทำการพิจารณาอย่างกว้างขวาง และให้การดำเนินการเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1. ประเด็นและประเด็นปัญหา

1.1 ปัญหาน้ำท่วมและการระบายน้ำ

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่ตั้งอยู่พื้นที่ราบต่ำบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาสามารถไหลเข้าท่วมพื้นที่ได้โดยง่าย ประกอบกับพื้นดินในเขต กทม. เป็นดินอ่อนจึงทรุดตัวลงเรื่อยๆ และคูคลองทางน้ำไหลต่างๆ ได้ตื้นเขินเสียเป็นส่วนมาก นอกจากนี้ท่อระบายน้ำที่มีอยู่ไม่สามารถระบายน้ำได้เร็วและเพียงพอในขณะที่ฝนตกหนัก เพราะท่อระบายน้ำบางส่วนมีขนาดไม่ได้มาตรฐานและอุดตัน นอกจากนั้นการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนมากขึ้นและเส้นทางจราจรต่างๆ ขวางทางน้ำ ทำให้ กทม. ต้องประสบกับปัญหาน้ำท่วมอยู่เสมอ ก่อให้เกิดความเดือดร้อน

ในการดำรงชีวิตของประชาชน และเกิดความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจอย่างมากทั้งในภาครัฐและเอกชน

1.1.1 ปัญหาน้ำท่วม แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1.1.1.1 ปัญหาน้ำท่วมเนื่องจากน้ำฝน เป็นปัญหาที่เกิดจากการที่ฝนตกลงมาในพื้นที่ด้วยปริมาณมากจนระบบท่อระบายน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถระบายน้ำได้ทัน เป็นเหตุให้เกิดน้ำท่วมขัง พื้นที่ประสบปัญหาเหล่านี้มักเกิดขึ้นในบริเวณชุมชนหนาแน่นที่ขยายตัวเต็มที่แล้ว

1.1.1.2 ปัญหาน้ำท่วมเนื่องจากน้ำเหนือและน้ำทะเลหนุน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาสูง หรือระดับน้ำในคูคลองสูงมากจนกระทั่งไหลบ่าเข้าท่วมพื้นที่ทั่วไปเป็นเหตุให้เกิดน้ำท่วมขัง ระยะเวลาการระบายออกขึ้นอยู่กับความสูงของระดับน้ำ ปริมาณน้ำที่ไหลเข้าท่วม ลักษณะพื้นที่ที่น้ำท่วมและการระบายน้ำออกซึ่งปัญหาน้ำท่วมในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นได้ทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร

1.1.2 ปัญหาการระบายน้ำ ปัญหาการระบายน้ำในกรุงเทพมหานครสืบเนื่องมาจากการขาดระบบระบายน้ำที่ได้มาตรฐาน ประกอบกับการขยายตัวของเมืองที่เป็นไปอย่างรวดเร็วกว้างขวาง พื้นที่ว่างและคูคลองจำนวนมากได้ถูกถมเพื่อก่อสร้างอาคาร ถนน ตรอก ซอย และการก่อสร้างท่อระบายน้ำที่มีขนาดไม่เพียงพอต่อการระบายน้ำและมีความลาดชันน้อย ประกอบกับความหนาแน่นของประชากรและสิ่งปลูกสร้างที่กีดขวางทางน้ำไหล จึงทำให้เกิดน้ำเอ่อท่วมพื้นที่เนื่องจากระบายน้ำไม่ทัน

1.2 ปัญหาด้านน้ำเสีย

การที่กรุงเทพมหานครเป็นเมืองเอกเพียงเมืองเดียวของประเทศ เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จึงทำให้ประชาชนหลั่งไหลเข้ามาอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น กรุงเทพมหานครจึงมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งโดยการเกิดและการอพยพย้ายถิ่นฐาน ทำให้กรุงเทพมหานครต้องประสบปัญหาต่าง ๆ หลายประการและปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือปัญหาน้ำเสีย ซึ่งมีสาเหตุดังนี้

1.2.1 การเพิ่มจำนวนประชากรของกรุงเทพมหานครอย่างรวดเร็ว ทำให้ปริมาณน้ำเสียจากอาคารบ้านเรือน สถานบริการต่างๆ เพิ่มมากขึ้นจนไม่สามารถไหลซึมลงดิน (โดยผ่านระบบบ่อเกรอะ บ่อซึม) ได้ทัน

1.2.2 น้ำทิ้งของโรงานอุตสาหกรรมโดยไม่ผ่านกรรมวิธีกำจัดก่อนทิ้งลงสู่แม่น้ำ ทำให้เกิดการเน่าเสียในแม่น้ำเจ้าพระยา

1.2.3 การลักลอบต่อท่อระบายสิ่งปฏิกูลลงท่อระบายน้ำสาธารณะ โดยไม่ผ่านการเก็บ ดักหรือกำจัดเสียก่อน ทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองเน่าเสีย

1.2.4 น้ำทิ้งจากครัวเรือนซึ่งกรุงเทพมหานครไม่ห้ามระบายลงท่อระบายน้ำฝน มีสิ่งโสโครกและขยะมูลฝอยเจือปนมากจนทำให้เกิดการเน่าเหม็นและอุดตัน

1.2.5 คู คลองต่างๆ ตื้นเขิน ไม่สามารถถ่ายเทได้ทันทำให้เกิดการเน่าเสีย

2. เป้าหมายการพัฒนา

2.1 เป้าหมายการพัฒนาด้านการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ

2.1.1 เพื่อปรับปรุงมาตรการและดำเนินการโครงการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำในพื้นที่ชั้นในและพื้นที่ชั้นกลาง

2.1.2 เพื่อปรับปรุงมาตรการและดำเนินการโครงการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

2.1.3 เพื่อปรับปรุงมาตรการและดำเนินการโครงการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำของกรุงเทพมหานคร

2.1.4 เพื่อวางแผนและโครงการป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำในระยะยาว

2.2 เป้าหมายการพัฒนาด้านป้องกันและกำจัดน้ำเสีย

2.2.1 เพื่อให้สุขศึกษาและประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนให้ร่วมมือในการป้องกันน้ำเสีย

2.2.2 เพื่อสร้างระบบกำจัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ

3. แนวนโยบาย

3.1 แนวนโยบายด้านการป้องกันน้ำท่วม และการระบายน้ำ

3.1.1 ศึกษาและสำรวจระบบระบายน้ำและคูคลอง เพื่อวางแผนปรับปรุงการป้องกันน้ำท่วม

3.1.2 วางแผนหลักป้องกันน้ำท่วม และการระบายน้ำในเขตกรุงเทพมหานคร

3.1.3 แก้ไขและป้องกันปัญหาเร่งด่วนด้านการระบายน้ำ และการป้องกันน้ำท่วมในเขตชั้นใน เขตชั้นกลาง และฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของกรุงเทพมหานคร

3.2 แนวนโยบายด้านการป้องกันและกำจัดน้ำเสีย

3.2.1 จัดให้มีมาตรการในการป้องกันการปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำสาธารณะ เพื่อลดความเน่าเสียของน้ำอันเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

3.2.2 จัดสร้างระบบกำจัดน้ำเสียในย่านชุมชนหนาแน่นเขตชั้นในของ กทม.

4. มาตรการพัฒนา

4.1 การพัฒนาด้านการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ มีมาตรการดังนี้

4.1.1 ศึกษาสำรวจระบบระบายน้ำ มีมาตรการดำเนินการดังนี้

- สำรวจระบบคูคลอง
- สำรวจระบบท่อระบายน้ำ
- ศึกษา สำรวจ ออกแบบ และวางแผนป้องกันน้ำท่วมในเขต กทม.

4.1.2 การป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ มีมาตรการดำเนินการดังนี้

- สร้างสถานีสูบน้ำ 12 แห่ง
- สร้างท่อระบายน้ำ 14 แห่ง

- สร้างเขื่อนกั้นน้ำ 6 แห่ง
- ก่อสร้างประตูระบายน้ำ 17 แห่ง
- ก่อสร้างคันกั้นน้ำ 1 แห่ง
- ขุดลอกคูคลอง 4 แห่ง

4.1.3 การป้องกันน้ำท่วมฝั่งตะวันออก มีมาตรการดำเนินการดังนี้

- การระบายน้ำทุ่งฝั่งตะวันออก
- การจัดให้มีพื้นที่สีเขียวเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมฝั่งตะวันออกของ กทม.
- การสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานคร
- การสร้างสถานที่เก็บน้ำตามจุดต่าง ๆ ในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อช่วยเก็บน้ำซึ่งเป็นการป้องกันน้ำท่วมทางหนึ่ง
- การขยายทางน้ำ หรือเปิดทางน้ำที่จุดที่ผ่านทางหลวงหรือทางรถไฟ

4.1.4 การป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำฝั่งตะวันตก มีมาตรการดำเนินการดังนี้

- ขุดลอกคลองหลักระบายน้ำต่อเชื่อมทวีวัฒนากับคลองขุนราชพินิตใจ
- ปรับปรุงคลองทวีวัฒนาและคลองขุนราชพินิตใจ

4.1.5 การปรับปรุงระบบระบายน้ำ มีมาตรการดำเนินการดังนี้

- เพิ่มเครื่องสูบน้ำ
- เปลี่ยนท่อระบายน้ำและก่อสร้างบ่อสูบน้ำ
- ทำความสะอาดท่อระบายน้ำ
- ขุดลอกคูคลอง
- เปิดทางน้ำไหลในคูคลอง
- บูรณะ ปฏิสังขรณ์ และพัฒนาคลองคูเมืองเดิม

4.2 การพัฒนาทางด้านป้องกันและกำจัดน้ำเสีย มีมาตรการดังนี้

4.2.1 การป้องกันการปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำลำคลอง และแหล่งน้ำสาธารณะ มีมาตรการดำเนินการดังนี้

- ศึกษา วิจัย เบื้องต้นเพื่อหาข้อมูลในการจัดหาแบบมาตรฐานของระบบกำจัดน้ำเสียที่เหมาะสมเพื่อบริการความรู้ทางวิชาการแก่ผู้ประสงค์จะประกอบกิจการที่มีน้ำเสีย
- ให้สุขศึกษาและประชาสัมพันธ์เพื่อแนะนำประชาชนทุกรูปแบบ
- กวดขันโรงงานอุตสาหกรรม หรือกิจการที่มีน้ำเสียให้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

4.2.2 จัดสร้างระบบกำจัดน้ำเสียในย่านชุมชนหนาแน่นของกรุงเทพมหานคร มีมาตรการดำเนินการดังนี้

- จัดทำท่อรับน้ำเสียที่จะไหลลงท่ออุโมงค์พระราม 4
- สร้างระบบศูนย์บำบัดน้ำเสียบนที่ดินขององค์การยาสูบเดิม เพื่อฟอกน้ำให้สะอาดก่อนระบายลงคลองไผ่สิงโตและคลองเตย

- จัดเตรียมย่านหรือโซนการระบายน้ำเสียเข้าสู่โซนบำบัด เพื่อฟอกน้ำน้ำให้สะอาดก่อนระบายน้ำทิ้ง

5. แผนงานและโครงการ

แผนพัฒนาสาขาการป้องกันน้ำท่วม การระบายน้ำ และกำจัดน้ำเสีย ประกอบด้วย 6 แผนงาน ซึ่งประกอบด้วยโครงการต่างๆ 16 โครงการดังนี้

5.1 แผนงานป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ ประกอบด้วย 2 โครงการ

5.1.1 โครงการป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำในพื้นที่ชั้นใน

5.1.2 โครงการป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำในพื้นที่ชั้นกลาง

5.2 แผนงานปรับปรุงระบบระบายน้ำ ประกอบด้วย 6 โครงการ

5.2.1 โครงการเพิ่มเครื่องสูบน้ำ

5.2.2 โครงการเปลี่ยนท่อระบายน้ำและก่อสร้างบ่อสูบน้ำ

5.2.3 โครงการทำความสะอาดท่อระบายน้ำ

5.2.4 โครงการขุดลอกคูคลอง

5.2.5 โครงการเปิดทางน้ำไหลในคูคลอง

5.2.6 โครงการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ และพัฒนาคลองคูเมืองเดิม

5.3 แผนงานป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำฝั่งตะวันออก ประกอบด้วย 1 โครงการ

5.3.1 โครงการบรรเทาปัญหาน้ำท่วม ในพื้นที่ด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานครตามพระราชดำริ

5.4 แผนงานป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย 1 โครงการ

5.4.1 โครงการขุดลอกคลองหลักระบายน้ำต่อเชื่อมคลองทวีวัฒนากับคลองขุนราชพินิตใจ และปรับปรุงคลองทวีวัฒนาและคลองขุนราชพินิตใจ

5.5 แผนงานศึกษาและสำรวจระบบระบายน้ำ ประกอบด้วย 4 โครงการ

5.5.1 โครงการศึกษาและออกแบบวางแผนป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำในพื้นที่ชั้นใน

5.5.2 โครงการจัดทำแผนหลักการป้องกันน้ำท่วม และระบายน้ำในเขต กทม.

5.5.3 โครงการสำรวจระบบท่อระบายน้ำ

5.5.4 โครงการสำรวจระบบคูคลอง

5.6 แผนงานป้องกันและกำจัดน้ำเสีย ประกอบด้วย 2 โครงการ

5.6.1 โครงการป้องกันน้ำเสีย

5.6.2 โครงการกำจัดน้ำเสีย

แผนพัฒนาการรักษาความสะอาดของกรุงเทพมหานคร

แผนพัฒนาการรักษาความสะอาดของกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2525 - 2529) เป็นแผนต่อเนื่องจากแผนงานเก็บขนขยะมูลฝอย ในแผนพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อมของ

กรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524) ซึ่งประกอบด้วย 2 โครงการ ได้แก่ โครงการปรับปรุงการเก็บขนขยะมูลฝอยในเขตกรุงเทพมหานคร และโครงการศึกษาวิจัยระบบการเก็บขนขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในเขตกรุงเทพมหานคร สำหรับแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 2 นี้ได้แยกแผนงานเก็บขนมูลฝอยออกจากแผนพัฒนาสภาวะสิ่งแวดล้อม และกำหนดขึ้นเป็นแผนพัฒนารักษาความสะอาด ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาด้านการรักษาความสะอาดซึ่งเป็นงานเร่งด่วนได้ขยายขอบเขตการทำงานกว้างขวางจริงจังและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นภายใน 5 ปีข้างหน้า กรุงเทพมหานครจึงได้จัดทำแผนหลักเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติงานด้านการรักษาความสะอาดสืบไป

ปัญหาและประเด็นการพัฒนา

ปัญหาอันเป็นลักษณะเฉพาะของกรุงเทพมหานครสืบเนื่องมาจากโครงการสร้างของ กทม.ที่เป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศและเป็นศูนย์รวมกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และบริการด้านต่าง ๆ จึงเป็นแรงดึงดูดให้ประชาชนชนบทอพยพเข้าสู่กรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมากจนเกิดความแออัดคับคั่ง สร้างปัญหานานัปการที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ปัญหาด้านความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ผู้บริหารกรุงเทพมหานครจึงพิจารณากำหนดเป็นนโยบายอย่างเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง อย่างไรก็ดีการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านนี้จะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนเป็นส่วนสำคัญด้วย

ปัญหาด้านการรักษาความสะอาดที่กรุงเทพมหานครประสบอยู่ มีดังนี้

1. ปัญหาการจัดเก็บขยะมูลฝอย ในปัจจุบันกรุงเทพมหานครไม่อาจให้บริการเก็บขยะมูลฝอยได้ทั่วถึงทุกท้องที่ โดยเฉพาะในชุมชนแออัด ตรอก ซอยแคบๆ ที่รถขยะไม่สามารถเข้าออกได้ รวมทั้งอาคารบ้านเรือนที่อยู่ริมแม่น้ำลำคลอง ประชาชนจึงทิ้งขยะกองไว้ตามที่ว่างและในแม่น้ำลำคลอง เกิดปัญหาสภาวะแวดล้อมเป็นพิษที่กรุงเทพมหานครต้องแก้ไขต่อไปอีก จึงจำเป็นที่จะต้องขยายการบริการออกไปให้ทั่วถึงและเป็นประจำทุกวัน

2. ปัญหาการทำลายขยะ กรุงเทพมหานครมีโรงงานกำจัดขยะมูลฝอย 4 โรงงาน มีขีดความสามารถกำจัดขยะได้ประมาณ 1,120 ตันต่อวัน ในขณะที่เขตต่างๆ 24 เขตและสำนักรักษาความสะอาดสามารถจัดเก็บขยะมูลฝอยได้กว่า 2,000 ตันต่อวัน จึงมีการกองขยะส่วนที่เหลือไว้กลางแจ้ง ซึ่งไม่ถูกสุขลักษณะอนามัยและสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนบริเวณข้างเคียง

3. ปัญหาความสกปรกบนถนน ตรอก ซอย และสถานที่สาธารณะต่างๆ แม้ในปัจจุบันกรุงเทพมหานครจะจัดให้มีการกวาดล้างและทำความสะอาดถนน ตรอก ซอย ทางเท้า และสาธารณสถานต่างๆ เป็นประจำ ทั้งด้วยเครื่องจักรกลและด้วยแรงงาน แต่ด้วยเหตุที่กรุงเทพมหานครมีอัตรากำลังวัสดุอุปกรณ์ที่จำกัด จึงไม่อาจปฏิบัติงานได้ทั่วถึงทุกตรอก ซอย คงปฏิบัติเฉพาะถนน ตรอก ซอยใหญ่ๆ และที่มีประชาชนใช้สอยมากเท่านั้น เมื่อ กทม. เกิดความแออัดคับคั่ง ปัญหาความสกปรกและความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยจึงเกิดมีทั่วไปทุกหนแห่ง

4. ปัญหาการขนถ่ายปฏิกูล การขนถ่ายปฏิกูลเป็นหน้าที่ที่รัฐจะต้องให้บริการเพื่อมิให้ประชาชนเดือดร้อนและเกิดปัญหาด้านสุขภาพอนามัยอันเป็นผลสืบเนื่องจากสภาวะน้ำเสียและสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ แต่ปัจจุบันกรุงเทพมหานครไม่สามารถให้บริการประชาชนได้ทั่วถึงและฉับไว จึงมีเอกชนลักลอบดำเนินการขนถ่ายปฏิกูลอยู่เสมอ และสร้างปัญหาให้ กทม. ต้องติดตามแก้ไข

5. ปัญหาการทำลายปฏิกูล ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีวิธีการทำลายปฏิกูล 2 วิธี คือ วิธีธรรมชาติได้แก่ การนำปฏิกูลเทลานกลางแจ้ง ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักวิชาสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม และวิธีกำจัดโดยโรงงานกำจัดปฏิกูล ปัจจุบัน กทม. มีโรงงานกำจัดแห่งเดียวตั้งอยู่ที่ซอยอ่อนนุช ไม่อาจกำจัดได้หมดเพราะมีขีดความสามารถทำลายได้ 600 ลบ.ม.ต่อวัน ประกอบกับโครงสร้างยังไม่ได้มาตรฐานจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขและสร้างโรงงานเพิ่มเติมเพื่อให้บริการได้ทั่วถึง

6. การปฏิบัติงานด้านกำจัดมูลฝอยและปฏิกูลต้องสัมผัสกับสิ่งสกปรก และต้องปฏิบัติขนตลอด 24 ชั่วโมงเพื่อให้ทันกับการเก็บ จึงสมควรแจกจ่ายเครื่องแต่งกายและจัดหายานพาหนะสำหรับรับส่งเจ้าหน้าที่เนื่องจากโรงงานตั้งอยู่ห่างไกลจากย่านชุมชน และประกอบกับควรพัฒนาในด้านตัวบุคคลเพื่อให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาจัดฝึกอบรม หรือส่งเจ้าหน้าที่ไปศึกษาอบรมในประเทศใกล้เคียง

จากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น กทม. จำเป็นต้องพัฒนาระบบการบริหารงานวิธีการด้านการเก็บกวาดขยะ ขนถ่ายสิ่งปฏิกูล รวมทั้งการกำจัดทำลายควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านสวัสดิการและพัฒนาตัวบุคคลเพื่อให้การปฏิบัติงานรักษาความสะอาดมีประสิทธิภาพขึ้น

เป้าหมายการพัฒนา

1. ให้บริการด้านเก็บขนมูลฝอยขนถ่ายสิ่งปฏิกูลแก่ประชาชนกรุงเทพมหานครโดยทั่วถึงทุกตรอก ซอย และในแหล่งชุมชนแออัด ซึ่งการให้บริการดังกล่าวเป็นไปอย่างต่อเนื่องและฉับไว

2. ให้มีการกวาดถนน ตรอก ซอย ทุกสายในกรุงเทพมหานคร

3. ปรับปรุงประสิทธิภาพของโรงงานกำจัดมูลฝอย

- ซ่อมแซมและปรับปรุงโรงงานกำจัดมูลฝอยที่มีอยู่เดิม 4 แห่ง ให้สามารถรับขยะเข้าทำลายได้มากขึ้น
- ปรับปรุงเตาเผาขยะของโรงงานกำจัดมูลฝอยทั้ง 4 แห่ง
- ขยายพื้นที่โรงงานกำจัดมูลฝอย 4 แห่ง แห่งละ 100 ไร่

4. นำวิธีกำจัดแบบใหม่ 2 วิธีมาใช้กำจัดขยะ

- วิธีฝังดิน (Sanitary Landfill) โดยการใช้ที่ดินของกรุงเทพมหานครที่มีอยู่
- วิธีเผา (Incineration) ซึ่งจะสร้างโรงงานเผาขยะ 1 แห่ง จำนวน 1 เตา

5. ปรับปรุงโรงงานกำจัดปฏิกูลที่มีอยู่เดิมที่ซอยอ่อนนุชให้มีประสิทธิภาพ และสร้างโรงงานกำจัดปฏิกูลเพิ่มที่หนองแขมอีก 1 แห่ง

6. จัดซื้อรถเก็บขนมูลฝอยรถขนถ่ายปฏิกูลและรถสุขาเคลื่อนที่เพิ่ม

- รถเก็บขนมูลฝอย 260 คัน

- รถสูบอุจจาระ 60 คัน
- รถบรรทุกอุจจาระ 28 คัน
- รถสุขาเคลื่อนที่ 8 คัน

แนวนโยบาย

1. ปรับปรุงการเก็บขนมูลฝอยของกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพ และขยายบริการให้ทั่วถึงทุกตรอก ซอย และริมแม่น้ำลำคลอง โดยกระทำอย่างต่อเนื่อง

2. ปรับปรุงการกวาด ล้าง และทำความสะอาดถนน ตรอก ซอย ทั้งด้วยเครื่องจักรกลและแรงงาน โดยจัดให้มีการดำเนินการทั่วทุกพื้นที่กรุงเทพมหานคร และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

3. กำจัดขยะมูลฝอยให้หมดไปภายในวันต่อวัน โดยไม่ให้มีการกองทิ้งกลางแจ้ง

4. ปรับปรุงบริการขนถ่ายปฏิกูลให้สามารถบริการประชาชนได้ทั่วถึงและฉับไว

5. ปรับปรุงระบบกำจัดปฏิกูลให้มีประสิทธิภาพ และให้สมารถกำจัดได้หมดตามปริมาณที่ขนถ่ายได้

6. ปรับปรุงสวัสดิการสำหรับเจ้าหน้าที่ และพัฒนาตัวบุคคลด้วยการให้ความรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์

มาตรการพัฒนา

การพัฒนาด้านความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกรุงเทพมหานครมีมาตรการในการดำเนินการดังนี้

1. ปรับปรุงการเก็บขนมูลฝอยในกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพ โดย

- จัดตั้งสถานีขนถ่ายขยะเพื่อแก้ไขปัญหาสถานที่ทำลายขยะอยู่ห่างไกลจากจุดที่เก็บขนอันมีผลทำให้การเก็บขนขนมูลฝอยรวดเร็ว และสามารถเก็บได้ปริมานมากขึ้น
- ขยายขอบเขตการให้บริการออกไปทุกตรอก ซอย และในชุมชนแออัด
- จัดตั้งภาชนะรองรับขยะมูลฝอยให้พอเพียงและกระจายทั่วไปตามถนน ตรอก ซอย และย่านชุมนุมชน และเสนอแนะกรรมวิธีรวบรวมขยะก่อนใส่ภาชนะรองรับด้วยการรวมขยะใส่ถุงพลาสติกดำ ทั้งนี้เพื่อความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและเพื่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยส่วนรวม
- เพิ่มรถเก็บขนมูลฝอยให้เพียงพอต่อการบริการ
- จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้เพียงพอ
- เพิ่มจำนวนรอบและเปลี่ยนแปลงเวลาการเก็บขนมูลฝอยในบางจุดเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจราจรติดขัด

2. ปรับปรุงการกวาดล้างทำความสะอาดถนน ตรอก ซอย ด้วยเครื่องจักรกลและด้วยแรงงาน จัดให้มีการดำเนินการในทุกถนน ตรอก ซอย อย่างทั่วถึงและต่อเนื่องพร้อม ๆ ไปกับการปรับปรุงสมรรถภาพของเจ้าหน้าที่

3. กำจัดขยะมูลฝอยให้หมดไปโดยมิให้มีการกองกลางแจ้ง ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้เกิดสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ด้วยการ

- ปรับปรุงบูรณะซ่อมแซมโรงงานกำจัดมูลฝอยที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพและสามารถทำลายขยะได้มากขึ้น
- จัดซื้อที่ดินเพื่อขยายโรงงานที่มีอยู่เดิม 4 แห่ง
- ดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีอื่น ๆ โดยการนำขยะไปฝังดินและเผา

4. ปรับปรุงบริการขนถ่ายปฏิกูล ให้สามารถบริการประชาชนได้ทั่วถึงและฉับไวทั้งด้านขนถ่ายและบริการสาธารณะ ด้วยการดำเนินการดังนี้

- เพิ่มรถสูบอุจจาระให้เพียงพอต่อการให้บริการ
- เพิ่มบริการสุขาเคลื่อนที่เพื่อบริการประชาชน ทั้งในรัฐพิธีหรืองานของเอกชน

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534)

1. บทนำ

แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นแผนสาขาหนึ่งในจำนวน 5 แผนสาขา ของแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 ซึ่งได้รวบรวมการพัฒนาด้านรักษาความสะอาด การพัฒนาด้านป้องกันน้ำท่วม การระบายน้ำและการกำจัดน้ำเสีย รวมทั้งการพัฒนาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม เข้ามาประสานอยู่ในแผนเดียวกัน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างแนวทางให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ใน กทม. สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนทิศทางการพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534) และสอดคล้องทิศทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534)

2. สภาพปัญหา

เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์รวมของประเทศทั้งในทางการเมือง การเศรษฐกิจและสังคม มีความก้าวหน้าทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีสูง ผู้คนจึงหลั่งไหลเข้ามาอยู่อาศัยประกอบกิจกรรมอาชีพมากขึ้น โดยรัฐบาลและกรุงเทพมหานครยังไม่มีมาตรการที่จะยับยั้งการหลั่งไหลเข้ามาอยู่อาศัยใน กทม. จึงทำให้ประชากรในเขต กทม. เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและอยู่กันอย่างแออัด สาธารณูปโภคขยายไม่เพียงพอ เป็นผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เช่น ปัญหามูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ปัญหาน้ำท่วม การระบายน้ำและน้ำเสีย ปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง และปัญหาด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำเป็นต้น ซึ่งจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้ทันกับความเจริญเติบโตของท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแล้ว ยังจำเป็นจะต้องวางแผนล่วงหน้าเพื่อลดความรุนแรงของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยกรุงเทพมหานครได้กำหนดแนวทางการพัฒนาด้านต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ไว้ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520 - 2524) และฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525 - 2529) และในระยะ 5 ปีข้างหน้า กรุงเทพมหานครได้วางแผนฉบับนี้เป็นฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534)

เพื่อพัฒนาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องและเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาระยะยาวต่อไปอีก เนื้อหาสาระของแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมนี้ ครอบคลุมแนวทางในการแก้ปัญหาหลักๆ 3 ประการคือ ปัญหาด้านภาวะมลพิษ ปัญหาด้านการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ และปัญหาด้านสุขาภิบาลอาหารและน้ำ

2.1 ภาวะมลพิษ

2.1.1 มลพิษทางน้ำ

ปัจจุบันสภาพน้ำในคูคลองต่าง ๆ โดยเฉพาะในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานครมีสีดำและเน่าเสียทั่ว ๆ ไป และในฤดูแล้งระหว่างเดือนพฤษภาคม สีของน้ำจะเพิ่มความเข้มดำและมีกลิ่นเน่าเสีย อันเป็นผลกระทบทำให้แม่น้ำเจ้าพระยาบางช่วงที่อยู่ในย่านธุรกิจและชุมชนหนาแน่นมีสภาพสีดำและเน่าเสียไปด้วย สาเหตุเพราะในอดีตถึงปัจจุบัน กรุงเทพมหานครยังไม่มีระบบศูนย์กำจัดน้ำเสียรองรับน้ำทิ้งจากอาคารบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบการต่างๆ รวมทั้งมีการลักลอบต่อสิ่งปฏิกูลลงท่อระบายน้ำสาธารณะ โดยไม่ผ่านการเก็บกักและบำบัดน้ำเสียก่อนและในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2511 เป็นต้นมา กทม. และรัฐบาลยังมิได้สนับสนุนให้ดำเนินการจัดระบบน้ำเสียตามแผนหลักที่รัฐบาลได้ว่าจ้างให้บริษัท CDM ศึกษาไว้ แม้ในปัจจุบันจะได้มีการนำระบบกำจัดน้ำเสียจากอาคารบ้านเรือนของประชาชนมาใช้ เช่น การเคหะแห่งชาติ และอาคารขนาดใหญ่ในที่ต่างๆ บ้างแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถลดภาวะน้ำเสียในคูคลองต่างๆ รวมถึงแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมาใน พ.ศ. 2521 โดยการช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น (JICA) ได้ดำเนินการขั้นศึกษาวางแผนหลักและศึกษาเตรียมการก่อสร้าง (Master plan and Feasibility Study) และได้นำเสนอ กทม. เมื่อปลาย พ.ศ. 2524 ซึ่ง กทม. ได้จัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของบริษัท CDM แล้ว ผลการศึกษาของ JICA มีความเหมาะสมกว่าซึ่งจะเป็นแนวทางในการวางแผนและกำหนดโครงการแก้ไขมลพิษทางน้ำต่อไป

จากสภาพและผลของการไม่พัฒนาด้านการควบคุมมลพิษทางน้ำตามแผนหลักที่วางไว้ในอดีตรวมทั้งการพัฒนาด้านมลพิษทางน้ำบ้างแล้วในบางชุมชน ได้ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 ดังนี้

1. ทำอย่างไรจึงจะได้มีการพัฒนาด้านกำจัดน้ำเสีย ตามแผนแยกศูนย์บำบัดที่ JICA ได้ศึกษาและวางแผนหลักไว้ โดยเริ่มต้นในพื้นที่ที่เป็นไปได้ก่อนในช่วง 5 ปีตามแผนนี้

2. ทำอย่างไรจึงจะปรับปรุงคุณภาพน้ำในคลองต่าง ๆ นอกเหนือจากระบบโรงงานกำจัดน้ำเสีย ซึ่งเป็นมาตรการเสริมเพื่อแก้ไขและช่วยลดความเน่าเสียของน้ำให้เจือจางลง

3. ทำอย่างไรจึงจะควบคุมดูแลมิให้โรงงานอุตสาหกรรม และสถานประกอบการต่างๆ ปล่อยน้ำทิ้งลงสู่แม่น้ำลำคลอง โดยไม่ผ่านวิธีบำบัดก่อนด้วยมาตรการที่มีประสิทธิภาพและได้รับความร่วมมือจากผู้ประกอบการ

2.1.2 มลพิษทางอากาศและเสียง

ปัจจุบันคุณภาพอากาศและระดับเสียงในบางพื้นที่ของกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพของประชาชนและนับจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น สาเหตุเกิดจากการ

เพิ่มจำนวนประชากร การขยายตัวของชุมชนเมือง ทำให้ยานพาหนะต่างๆ เพิ่มเป็นจำนวนมาก ทั้งทางบกและทางน้ำ อันเป็นผลทำให้การจราจรแออัดและติดขัดทั่วไปหลายพื้นที่ แม้ว่าในปัจจุบัน ได้กำหนดค่าของมาตรฐานคุณภาพอากาศและเสียงจากยานยนต์สำหรับใช้ควบคุมแล้ว แต่ยังไม่มี มาตรการที่เข้มงวดในการควบคุมตรวจสภาพรถยนต์ และจับกุมยานพาหนะที่ผิดอย่างสม่ำเสมอทำ ให้เกิดปัญหาภาวะมลพิษทางอากาศและเสียง นอกจากนี้การเพิ่มขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม และสถานประกอบการต่างๆ โดยไม่ถูกต้องตามระบบผังเมืองที่ดีและยังขาดมาตรการ เช่น ประกาศการควบคุมมาตรฐานคุณภาพอากาศและเสียงจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ความ รุนแรงของภาวะมลพิษด้านนี้เห็นได้จาการตรวจวัดระดับเสียงในจุดต่างๆ ของกรุงเทพมหานครอยู่ ในระดับใกล้เคียงหรือต่ำกว่ามาตรฐาน

จากสภาพและผลของการไม่พัฒนาด้านการควบคุมมลพิษทางอากาศและเสียงในอดีต ได้ ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 ดังนี้

1. ทำอย่างไรจึงจะให้มีการพัฒนาด้านการแก้ไขภาวะมลพิษทางอากาศและเสียง จาก ยานยนต์ต่าง ๆ อันเกิดจากการจราจรติดขัดอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะมลพิษทาง อากาศและเสียง

2. ทำอย่างไรจึงจะมีมาตรการควบคุมมาตรฐานคุณภาพอากาศและเสียงจากโรงงาน อุตสาหกรรม และได้รับความร่วมมือจากผู้ประกอบการ

2.1.3 มูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

ปัจจุบันกรุงเทพมหานครประสบปัญหามูลฝอยตกค้างเพราะเก็บขนไม่หมด และมูลฝอย ที่เก็บได้แต่ไม่สามารถกำจัดได้หมดต้องเทกองกลางแจ้ง นับเป็นปัญหามาตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน สำหรับสิ่งปฏิกูลมีปัญหาเช่นเดียวกัน และใน 5 ปีข้างหน้า กทม.จะมีปริมาณมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล เพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ปัญหาย่อมจะมีมากขึ้นกว่าในปัจจุบันอย่างแน่นอน

การเก็บขนมูลฝอย ปริมาณมูลฝอยทั่วกรุงเทพมหานครมีประมาณ 4,500 ตันต่อวัน แต่ มีขีดความสามารถเก็บได้ประมาณ 3,900 ตันต่อวัน สาเหตุเพราะใช้วิธีขนจากจุดที่เก็บไปยังสถานที่ ทำลายโดยตรง ได้ประสบปัญหาการจราจรติดขัดและต้องสูญเสียเวลามากในการเดินทาง ทำให้ไม่ สามารถเก็บขนมูลฝอยได้มากเที่ยว อันเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดมูลฝอยตกค้าง และอาคาร บ้านเรือนที่อยู่ในตรอก ซอย ถนนแคบหรือชุมชนแออัดหรือที่อยู่อาศัยริมคลองและแม่น้ำ การ ให้บริการด้านเก็บขนยังไม่สามารถดำเนินได้ทั่วถึง ประชาชนจึงนำมูลฝอยไปกองทิ้งในที่ว่างหรือ ทิ้งลงในแม่น้ำลำคลอง นอกจากนั้นปรากฏว่ามีมูลฝอยบางประเภทที่ติดเชื้อโรคและมีสารพิษเจือปน ซึ่งยังไม่สามารถเก็บขนได้อย่างทั่วถึงและปลอดภัยแก่ผู้จัดเก็บ

การกำจัดมูลฝอย ปริมาณมูลฝอยที่ส่งสถานที่กำจัดประมาณ 3,900 ตันต่อวัน ได้ใช้วิธี กำจัด 2 วิธีคือ การนำเข้าโรงงานแยกและบ่ม (Composting) เพื่อผลิตคอมโพสต์กับการเทกอง กลางแจ้งให้สลายตัวเองตามธรรมชาติ (Open dumping) ปัจจุบันโรงงานกำจัดมูลฝอยซึ่งมี 4 โรง ดำเนินการมานานกว่า 8 ปี อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม ขีดความสามารถในการกำจัดมูลฝอยเพื่อ ผลิตคอมโพสต์ลดน้อยถอยลง ทั้ง 4 โรง กำจัดมูลฝอยได้เพียงประมาณ 1,120 ตันต่อวัน ส่วน

ที่เหลือประมาณ 2,780 ตันต่อวัน นำไปเทกองกลางแจ้งที่บริเวณโรงงานกำจัดมูลฝอยอ่อนนุช บริเวณโรงงานกำจัดมูลฝอยรามอินทรา และบริเวณโรงงานกำจัดมูลฝอยหนองแขม ซึ่งกองมูลฝอยสดทั้ง 3 แห่งดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและนับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

การกำจัดสิ่งปฏิกูล ปริมาณสิ่งปฏิกูลต่อประชากร 1 คน มีประมาณ 1 กก. ต่อวัน ทั่วกรุงเทพมหานครจะมีประมาณ 5,200 ตันต่อวัน ซึ่งเกิดจากบ่อเกรอะ บ่อซึมซึ่งมีใช้อยู่ทั่ว กทม. สำนักรักษาความสะอาดมีขีดความสามารถเก็บขนได้ประมาณ 600 ลบ.ม/วัน สาเหตุเพราะเครื่องมือและอัตรากำลังมีไม่เพียงพอ จึงดำเนินการจัดเก็บได้ไม่ทั่วถึงและรวดเร็วทันความต้องการของประชาชน อันเป็นเหตุให้มีรถของเอกชนที่เรียกว่ารถเถื่อนไปรับจ้างทำการขนถ่ายสิ่งปฏิกูลโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายและเรียกเก็บค่าบริการสูง ก่อความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน กทม. ยังคงใช้วิธีการกำจัดสิ่งปฏิกูล 2 วิธีคือ วิธีธรรมชาติ ได้แก่ การนำสิ่งปฏิกูลเทลงบนลานตากแห้งกลางแจ้งซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม และวิธีกำจัดโดยโรงงานกำจัดปฏิกูลซึ่งมีอยู่โรงงานเดียวตั้งอยู่ที่อ่อนนุช ขีดความสามารถกำจัดได้ประมาณ 600 ลบ.ม./วัน ซึ่งประสิทธิภาพในการกำจัดสิ่งปฏิกูลของโรงงานแห่งแรกนี้ยังไม่ดีพอ ปัจจุบันการขนถ่ายและกำจัดสิ่งปฏิกูลของ กทม. ยังมีขีดความสามารถน้อย ปัญหาการขนถ่ายและกำจัดสิ่งปฏิกูล จึงยังมีอีกมากมายทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

จากสภาพและผลของการไม่พัฒนาด้านรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยเกี่ยวกับมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในอดีตและปัจจุบัน ได้แก่ให้เกิดประเด็นปัญหาการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 ดังนี้

1. ทำอย่างไรจึงจะมีการพัฒนาด้านเก็บขนมูลฝอยให้สามารถบริการได้รวดเร็ว มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและสามารถบริการได้อย่างทั่วถึงครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของ กทม. รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนภาคเอกชนให้มาร่วมดำเนินการพัฒนาด้านกำจัดมูลฝอย ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการกำจัดมูลฝอย โดยมุ่งที่จะนำมูลฝอยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน

2. ทำอย่างไรจึงจะให้มีการพัฒนาด้านขนถ่ายและกำจัดสิ่งปฏิกูล ให้สามารถบริการด้านการขนถ่ายและด้านการกำจัดปฏิกูลเช่นเดียวกับการพัฒนาด้านเก็บขนและกำจัดมูลฝอยข้อ 1

2.2 น้ำท่วมและการระบายน้ำ

ในปัจจุบันกรุงเทพมหานครยังประสบปัญหาภาวะน้ำท่วมและการระบายน้ำ แม้ว่าหลังจากน้ำท่วมใน พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2525 จะมีโครงการป้องกันน้ำท่วม กทม. และปริมณฑลตามพระราชดำริ ซึ่งได้มีการสร้างคันกั้นน้ำทางฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร เพื่อป้องกันการไหลของน้ำผันเข้ามาในเมือง และการกำหนดพื้นที่ด้านนอกของคันกั้นน้ำให้เป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อใช้ระบายน้ำ นอกจากนั้นมีการสร้างประตูน้ำพร้อมติดตั้งเครื่องสูบน้ำที่ปากคลองต่างๆ ที่จุดแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อระบายน้ำฝนที่ตกในเมืองออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยา รวมทั้งการขุดลอกและขยายคลองระบายน้ำหลัก ฯลฯ แต่ก็ยังเป็นลักษณะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะระบบ

การป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำส่วนใหญ่ยังมิได้ดำเนินการตามแผนหลักที่รัฐบาลได้ว่าจ้างให้บริษัท CDM ศึกษาไว้ เพราะต้องใช้งบประมาณสูงมาก หากคิดราคาในปัจจุบันจะต้องใช้งบประมาณหลายหมื่นล้านบาท แต่ กทม. ยังคงมีการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่ต่าง ๆ ในเขต กทม. เช่น การศึกษาความเป็นไปของการป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำในเขตชั้นในของ กทม. การศึกษาสำรวจการป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำในพื้นที่ กทม. และสมุทรปราการเฉพาะฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาโดยบริษัทเนเดโก (Nedeco) ประเทศเนเธอร์แลนด์ การศึกษาสำรวจป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำในเขตพื้นที่ชั้นกลางและบางส่วนของด้านตะวันออกของ กทม. โดยการช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น (JICA) และการศึกษาป้องกันน้ำท่วม กทม. เจ้าพระยา 2 โดยความร่วมมือระหว่างไทย - ออสเตรีย เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวทางการวางแผนและกำหนดโครงการการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและการระบายน้ำต่อไป สาเหตุน้ำท่วมและการระบายน้ำอาจเกิดได้หลายวิธี แต่ที่สำคัญอาจจะแบ่งเป็นสาเหตุจากธรรมชาติและสาเหตุจากสภาพทางกายภาพ สาเหตุจากธรรมชาติอาจจำแนกเป็นสาเหตุใหญ่ๆ ดังนี้

2.2.1 น้ำฝน เริ่มในเดือนพฤษภาคม สิ้นสุดประมาณเดือนตุลาคมมีปริมาณและความถี่สูงสุดระหว่างกลางเดือนสิงหาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ซึ่งในช่วงนี้พายุหมุนเขตร้อนมีโอกาสจะเกิดและเคลื่อนเข้ามาในประเทศไทย และมีผลกระทบกรุงเทพมหานคร ปริมาณฝนเฉลี่ยทั้งปีวัดที่กรมอุตุนิยมวิทยามีค่าประมาณ 1,400 มิลลิเมตร ในปัจจุบันแม้ว่ามาตรการป้องกันและการระบายน้ำเพื่อแก้ไขน้ำท่วมขังจะดีขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่หลายบริเวณ กล่าวคือถ้าฝนตกปริมาณไม่เกิน 35 ม.ม. ใช้เวลาในระบายน้ำระหว่าง 1 - 3 ชม.ถ้าปริมาณฝนตก 60 ม.ม. (ฝนตกหนัก) ใช้เวลาระบายน้ำระหว่าง 6 - 9 ชม. ถ้าฝนตกปริมาณ 90 ม.ม. (ฝนตกหนักมาก) ใช้เวลาระบายน้ำเกินกว่า 24 ชม. ขึ้นไป และหากฝนตกเกินกว่า 90 ม.ม. ขึ้นไปอาจถึง 200 – 300 ม.ม. (ฝนตกหนักที่สุด) จะใช้เวลาระบายน้ำ 2 - 3 วันหรือกว่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะระบบคลองและท่อระบายน้ำยังมีขนาดไม่เพียงพอ และในขณะเดียวกันการก่อสร้างอาคารเพิ่มขึ้นทำให้อัตราไหลของน้ำฝนออกจากพื้นที่รุนแรงขึ้นตามลำดับ รวมทั้งมีการสูญเสียปริมาณการเก็บกักน้ำเนื่องจากการถมที่ด้วย

2.2.2 น้ำทุ่ง เป็นลักษณะน้ำฝนตกหนักทางด้านเหนือ ตะวันออก ตะวันตกของ กทม. และพื้นที่ใกล้เคียงรวมกับน้ำในท้องทุ่งเพื่อการเกษตรไหลเข้ามาในเมืองอย่างฉับพลันตามความลาดเอียงของระดับดินอันเกิดจากปัญหาแผ่นดินทรุด เป็นผลให้น้ำท่วมหนักในเมืองตามพื้นที่เขตต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2526

ส่วนทางด้านตะวันออกนั้นมีข้อมูลปรากฏว่า น้ำท่วมที่เกิดขึ้นในปี 2526 นั้นเป็นภาวะที่รุนแรงมากในรอบ 40 ปี ประกอบด้วยคาบอุบัติของฝน 3 เดือน จากสิงหาคม-ตุลาคม เป็นคาบอุบัติ 25 ปี กับน้ำทุ่งซึ่งไหลเข้าสู่ชานเมืองด้านตะวันออกด้วยอัตราไหลประมาณ 70 - 90 ลบ.ม./วินาที หรือเท่ากับปริมาณฝนที่ตกในพื้นที่ 12 - 15 ม.ม./วัน ระดับน้ำที่บริเวณลาดพร้าว-บางกะปิ มีระดับประมาณ 1.2 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ลักษณะแผ่นดินทรุดต่ำเป็นแอ่งทำให้น้ำที่ไหลเข้ามาแล้วไม่สามารถระบายออกได้โดยง่าย

2.2.3 น้ำท่า น้ำฝนที่ตกในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยากระจายอยู่ตามทุ่งเพาะปลูกและพื้นที่ต่างๆ กว่า 160,000 ตารางกิโลเมตร บางส่วนถูกเก็บกักโดยเขื่อนต่าง ๆ และไหลผ่าน กทม. ประมาณร้อยละ 70 มีปริมาณสูงสุดในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน ปริมาณน้ำท่าที่ไหลจากทางเหนือผ่าน กทม. ในปีน้ำน้อยประมาณ 1,000-2,000 ลบ.ม./วินาที และในปีน้ำมากประมาณ 4,000 ลบ.ม./วินาที แต่ขนาดนี้แม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณ กทม.สามารถระบายน้ำหรือรับน้ำได้เพียงประมาณ 2,000 ลบ.ม./วินาทีเท่านั้น ในปีใดมีน้ำมากจะทำให้น้ำจะล้นตลิ่งไหลบ่าท่วมอาคารบ้านเรือนและเรือกสวนไร่นาของประชาชน ก่อให้เกิดการเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างหนัก

2.2.4 น้ำทะเลหนุน ระดับน้ำทะเลขึ้นลงโดยธรรมชาติ จะส่งผลกระทบให้แม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณ กทม. มีการขึ้นลงคล้อยตามไปด้วย โดยมีช่วงน้ำทะเลหนุนสูงสุดในเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม

ถ้าน้ำท่ามีปริมาณสูงและน้ำทะเลหนุนสูง จะสัมพันธ์กันในระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายนเป็นช่วงๆ เป็นเหตุให้ระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาสูงกว่าปกติมากเช่นใน พ.ศ. 2518, 2521, 2523 และ 2526 มีค่าระดับสูงสุดวัดที่สะพานพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้สูงถึง 2.05, 2.05, 2.00 และ 2.13 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลางตามลำดับ ซึ่งน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาในช่วงนี้จะมีระดับล้นตลิ่งท่วมในบางพื้นที่ เว้นแต่พื้นที่เศรษฐกิจชั้นในประมาณ 92 ตร.กม. กทม. ยังสามารถป้องกันไว้ได้ แต่ถ้าระดับน้ำทะเลสูงสุดมากกว่าปี พ.ศ. 2526 (2.13 เมตร) และถ้าเกิดฝนตกหนักในช่วงเดียวกัน กทม.จะประสบปัญหาน้ำท่วมและการระบายน้ำอย่างหนักและสร้างความเสียหายแก่ประชาชนและต่อเศรษฐกิจส่วนรวมทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน เช่น น้ำท่วมหนักใน พ.ศ. 2526 ความเสียหายทั้งสิ้นสูงประมาณถึง 6,600 ล้านบาท

ส่วนสาเหตุจากสภาพทางกายภาพ ซึ่งเป็นปัญหาในด้านการระบายน้ำ ได้แก่ปัญหาการพัฒนาเมือง ซึ่งในอดีต กทม. เต็มไปด้วยคลอง คู บึง ห้วย ที่ว่างรับน้ำเป็นจำนวนมาก แต่ในปัจจุบันชุมชนได้ขยายความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วโดยขาดการกำหนดผังเมืองและการควบคุมการใช้ที่ดิน เป็นเหตุให้ที่ว่างรับน้ำและทางระบายน้ำถูกถมไปทุกที ทำให้อัตราการคายน้ำจากพื้นที่สูงขึ้นเรื่อยๆ หรือปัญหาระบบระบายน้ำซึ่งยังมิได้ดำเนินการตามแผนหลักระบายน้ำที่ถูกต้องและได้มาตรฐาน กล่าวคือยังมิได้แยกท่อระบายน้ำทิ้งและท่อระบายน้ำฝนออกจากกัน แต่ยังเป็นระบบท่อระบายน้ำรวมทำให้ท่อระบายน้ำสกปรกอุดตันน้ำไหลไม่สะดวก นอกจากคู คลอง หนอง บึง จะถูกถมแล้ว ถนนและท่อยังมีขนาดเล็กไม่เพียงพอกับการขยายตัวของประชาชน และยังประสบปัญหาแผ่นดินทรุดเพราะเหตุจากการใช้สูบน้ำบาดาล ทำให้สภาพพื้นที่ทรุดเป็นแอ่งท้องกระทะ มีระดับต่ำสุดถึง 0.2 เมตร ได้ระดับน้ำทะเลปานกลางซึ่งยากแก่การระบายน้ำออกจากพื้นที่ โดยเฉพาะในภาวะน้ำหนุน

จากสภาพและผลของการไม่พัฒนาด้านการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำตามแผนหลักที่วางไว้ในอดีต รวมทั้งด้านการพัฒนาด้านการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำเฉพาะหน้าที่ดำเนินการไปแล้ว การศึกษาวางแผนหลักและการศึกษาเตรียมการก่อสร้างต่างๆ ได้ทำให้เกิดประเด็นปัญหาการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 ดังนี้

1. ทำอย่างไรจึงจะได้มีการพัฒนาป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำตามแผนหลักที่ได้มีการศึกษาไว้ทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของ กทม. ซึ่งแต่ละโครงการต้องใช้งบประมาณสูงมาก และนอกจากจะใช้งบประมาณของ กทม. แล้ว ยังจะต้องได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านงบประมาณจากรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 6

2. ทำอย่างไรจึงจะได้มีการพัฒนาด้านบริหารการควบคุมระดับน้ำเข้าออกในพื้นที่ป้องกันซึ่งเกี่ยวกับประตูระบายน้ำและสถานีสูบน้ำ ทั้งที่ติดตั้งถาวรและชั่วคราวที่มีอยู่แล้วเป็นจำนวนมาก และที่จะมีเพิ่มเติมเพราะยังไม่เพียงพอ ให้สามารถปฏิบัติการได้สัมพันธ์กันและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด

3. ทำอย่างไรจึงจะพัฒนาปรับปรุงระบบท่อระบายน้ำในพื้นที่ต่าง ๆ ให้ได้มาตรฐานและมีข่ายเชื่อมโยงครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานครอย่างทั่วถึง

2.3 สุขาภิบาลอาหารและน้ำ

ปัจจุบันยังปรากฏว่าร้านค้าอาหารในกรุงเทพมหานครส่วนมากยังมีความสกปรกประกอบอาหารให้ประชาชนบริโภคอย่างไม่ถูกสุขลักษณะ สาเหตุเพราะผู้ประกอบการยังขาดความรู้และความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค บางครั้งได้นำสารเคมีต่างๆ เจือปนในอาหาร และทางด้านประชาชนยังขาดความรู้ความสนใจในการเลือกบริโภค กรุงเทพมหานครได้ดำเนินการควบคุม ตรวจตราดูแลให้คำแนะนำตลอดจนจัดการอบรมผู้ประกอบการและได้ดำเนินการเอาโทษแก่ผู้ฝ่าฝืน แต่ทั้งนี้บทลงโทษต่ำมากผู้ประกอบการจึงขาดความเกรงใจและไม่สนใจที่จะประกอบการให้ถูกต้อง

สำหรับน้ำยังปรากฏว่าไม่สะอาดและปลอดภัย สาเหตุเพราะประชาชนในเขตชั้นนอกซึ่งเป็นเขตเกษตรกรรม การบริการด้านประปายังไปไม่ถึง ประชาชนจึงใช้น้ำบ่อหรือน้ำคลองซึ่งไม่สะอาดและปลอดภัยและในฤดูแล้งจะประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค อันสืบเนื่องมาจากน้ำธรรมชาติในแม่น้ำลำคลองเน่าเสีย นอกจากนั้นในเขตชั้นใน ชุมชนแออัดต่าง ๆ ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำที่มีคุณภาพเพื่อบริโภคเช่นเดียวกัน

ความไม่สมบูรณ์ของการพัฒนาด้านการควบคุมสุขาภิบาลอาหารและน้ำในอดีต ได้ทำให้เกิดประเด็นปัญหาการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 ดังนี้

1. ทำอย่างไรจึงจะให้มีการพัฒนาด้านสุขาภิบาลอาหารให้ผู้ประกอบการได้มีความรู้และความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคในเรื่องความสะอาด และละเว้นการใช้สารพิษเจือปนในอาหาร

2. ทำอย่างไรจึงจะให้มีการเผยแพร่ให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจด้านสุขาภิบาลอาหารเพียงพอที่จะรักษาสุขภาพจากการบริโภคอาหาร

3. ทำอย่างไรจึงจะพัฒนาด้านน้ำสะอาดให้ประชาชนในเขตชานเมืองและชุมชนแออัดในเขตชั้นในได้รับบริการอย่างทั่วถึง และเผยแพร่ให้ประชาชนมีความรู้ในการบริโภคน้ำสะอาดและถูกสุขลักษณะ ซึ่งประเด็นปัญหาการพัฒนานี้ได้พิจารณานำไปเป็นส่วนหนึ่งของความจำเป็นพื้นฐานแล้ว แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมจึงมุ่งที่จะสนับสนุนการพัฒนาดังกล่าว

3. วัตถุประสงค์

แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 มีวัตถุประสงค์หลักดังต่อไปนี้

3.1 เพื่อให้การพัฒนาด้านต่างๆ ซึ่งได้รวบรวมเข้ามาประสานอยู่ในแผนเดียวกันนี้ ได้ดำเนินการในแต่ละด้านอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการเริ่มต้นในบางโครงการในช่วง 5 ปีนี้เพื่อใช้เป็นฐานในการพัฒนาระยะยาวต่อไป และให้การพัฒนาด้านต่าง ๆ ในแต่ละโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสานสอดคล้องกัน

3.2 เพื่อลดความเสียหายทั้งกายภาพและจิตใจ ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความสำนึกและมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในเขตกรุงเทพมหานคร

3.3 เพื่ออนุรักษ์ระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ รวมทั้งให้มีการพัฒนาระบบพื้นฐานซึ่งเป็นปัจจัยรองรับการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร

4. นโยบาย

เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนและกำหนดโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของ กทม. จึงได้กำหนดนโยบายไว้ 3 ประการ สำหรับการดำเนินงานในแผนพัฒนากรุงเทพมหานครและแผนงานปกติดังนี้

4.1 ด้านภาวะมลพิษ

4.1.1 มลพิษทางน้ำ

1. สร้างโรงงานหรือศูนย์กำจัดน้ำเสียให้เป็นระบบตามแผนหลักกำจัดน้ำเสียที่ได้ศึกษาไว้ โดยเริ่มต้นในพื้นที่ที่เป็นไปได้ก่อนในช่วง 5 ปีของแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 3

2. ปรับปรุงคุณภาพน้ำในคลองต่าง ๆ นอกเหนือจากระบบโรงงานกำจัดน้ำเสีย ซึ่งเป็นมาตรการเสริมเพื่อแก้ไขและช่วยลดความเน่าเสียของน้ำให้เจือจางลง โดยการจ้างทำการศึกษาจัดทำระบบปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

3. จัดให้มีการตรวจตราคุณภาพน้ำในคลองสายต่าง ๆ โดยเฉพาะในเขตชุมชนและควบคุมการกำจัดน้ำเสียโสโครกและน้ำเสียจากอาคารให้เป็นไปตามข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานคร

4. จัดให้มีการตรวจตราปัญหามลพิษ และดำเนินการร่วมกับกระทรวงอุตสาหกรรมในการควบคุมให้มีการบำบัดน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และเป็นไปตามมาตรฐานที่ทางการกำหนด รวมทั้งส่งเสริมให้กลุ่มผู้ประกอบการได้มีส่วนร่วมในการควบคุมแก้ไขเป็นกลุ่มเพื่อลดภาระการลงทุน

5. ค้นคว้าและเผยแพร่ความรู้ด้านสุขศึกษา และส่งเสริมวิธีบำบัดน้ำเสียอย่างง่ายๆ และได้ผลในระดับที่ประชาชนทำได้เอง

6. ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาและภาคเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบศึกษาวิจัยและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร

4.1.2 มลพิษทางอากาศและเสียง

1. กำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศและแหล่งกำเนิด โดยเน้นหนักเรื่องฝุ่นละอองและก๊าซเป็นพิษให้เหมาะสมกับพื้นที่และประเภทของแหล่งกำเนิดต่างๆ ในเขต กทม. โดยใช้มาตรฐานควบคุมคุณภาพอากาศและเสียงในบรรยากาศโดยใช้ข้อกำหนดของสำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นหลักในการร่างข้อบัญญัติหรือข้อบังคับของกรุงเทพมหานคร

2. ดำเนินการควบคุมตรวจสอบให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพอากาศและเสียงทั้งในบรรยากาศและที่แหล่งกำเนิด เช่นที่เครื่องยนต์ รถ เรือ หรือโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อวางแผนและกำหนดโครงการแก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นทั้งทางบกและทางน้ำ

3. สร้างระบบเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงอันตรายต่อส่วนรวมและเน้นให้เกิดความร่วมมือโดยทั่วไป

4.1.3 มูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

1. วางแผนและกำหนดโครงการเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการรักษาความสะอาดแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงครอบคลุมพื้นที่ กทม. ทั้งในเรื่องการเก็บขนมูลฝอยและขนถ่ายสิ่งปฏิกูลต่อจากแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 ซึ่งกรุงเทพมหานครได้จัดความสำคัญไว้แต่ยังไม่สำเร็จทั้งหมด จำเป็นจะต้องดำเนินการต่อเนื่องในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3

2. นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดเก็บและกำจัดมูลฝอย การขนถ่ายและกำจัดสิ่งปฏิกูล โดยคำนึงถึงความพร้อมด้านการลงทุน

3. สนับสนุนเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในรูปการร่วมลงทุนและการจ้างเหมาดำเนินการเก็บขนและกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลตามหลักเกณฑ์ วิธีการและขั้นตอนที่กำหนดให้

4. สร้างระบบเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ในด้านการรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองด้วยการกระตุ้นหรือจูงใจให้ประชาชนหรือภาคเอกชนเข้ามารณรงค์ร่วมด้วย

4.2 น้ำท่วมและการระบายน้ำ

1. วางแผนหลักป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในระยะยาว (10 - 20 ปี) และกำหนดโครงการระยะปานกลาง (3 - 5 ปี) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำของแต่ละพื้นที่ตามความจำเป็นเร่งด่วนและความเหมาะสมทางงบประมาณทั้งในด้านเทคนิควิศวกรรมและการศึกษาเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีด้านการบริหารด้วย

2. สร้างและปรับปรุงระบบท่อระบายน้ำในพื้นที่ต่าง ๆ ให้ได้มาตรฐานและมีเครือข่ายเชื่อมโยงครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของกรุงเทพมหานครอย่างทั่วถึง

3. จัดให้มีแผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม (Flood Risk Map) ครอบคลุมพื้นที่ กทม.

4. จัดให้มีการแสดงหมุดหลักระดับที่ดินและระดับน้ำที่เคยท่วม (Flood Marks) ให้ประชาชนทราบ เพื่อลดความเสียหายในการก่อสร้างโดยเสี่ยงภัยเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์

5. ประสานและร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหามาตรการและวิธีการที่จะป้องกันแผ่นดินทรุดเพราะเหตุสูบน้ำบาดาล

6. ปรับปรุงข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครให้เอื้ออำนวยต่อการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ ตลอดจนการรักษาและจัดให้มีแหล่งเก็บกักน้ำเพื่อลดอัตราการไหลของน้ำฝนจากพื้นที่

4.3 สุขาภิบาลอาหารและน้ำ

1. ควบคุมไม่ให้ดำเนินการประกอบการต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำสำหรับร้านอาหาร

2. เร่งพัฒนาและยกระดับมาตรฐานร้านอาหารและตลาด

3. เร่งรัดและขอการสนับสนุนจากกระทรวงสาธารณสุขในการพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2484 ให้เพิ่มโทษให้เหมาะสมกับสภาวการณ์ในปัจจุบัน

4. เผยแพร่และประชาสัมพันธ์สุขาภิบาลอาหารและน้ำให้ประชาชนได้เข้าใจวิธีการสุขาภิบาลอาหารและน้ำที่ประชาชนสามารถปฏิบัติเองได้

5. เป้าหมาย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครจะมีเป้าหมายเฉพาะในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ดังนี้

5.1 ภาวะมลพิษ

5.1.1 มลพิษทางน้ำ

1. จัดสร้างระบบศูนย์กำจัดน้ำเสียในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ครอบคลุมพื้นที่เขตพระนคร โดยสร้างโรงงานกำจัดน้ำเสียที่ตลาดพานถม ควบคุมน้ำเสียจากประชากรประมาณ 88,000 คน และสร้างระบบศูนย์กำจัดน้ำเสียในเขต 2 - A ครอบคลุมพื้นที่เขตปทุมวันบางส่วนและเขตบางรัก มีจำนวนประชากรเต็มที่ 252,500 คน ซึ่งได้จัดลำดับความสำคัญและความเป็นไปได้ไว้แล้ว เพื่อควบคุมน้ำคลองในพื้นที่บริเวณทั้งสองให้สะอาดกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. ให้มีการว่าจ้างศึกษาจัดทำระบบการปฏิบัติเพื่อปรับปรุงคุณภาพน้ำคลอง โดยวิธีนำน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาขับน้ำโสโครกและเจือปนกับน้ำในคลอง เพื่อลดปัญหาน้ำเสียให้เจือจางลงกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แล้วนำผลการศึกษาไปวางแผนปฏิบัติหรือกำหนดโครงการปรับปรุงคุณภาพน้ำในคลองต่างๆ ต่อไป

3. ให้ควบคุมและกวดขันสถานประกอบการค้าซึ่งเป็นที่รังเกียจหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ รวม 15 ประเภท ให้ปล่อยน้ำเสียโดยผ่านระบบบำบัดน้ำเสีย จำนวน 1,000 ราย

5.1.2 มลพิษทางอากาศและเสียง

1. ให้มีการปฏิบัติในการควบคุมแหล่งกำเนิดภาวะมลพิษทางอากาศและเสียงจากยานยนต์ต่างๆ อันเกิดจากการจราจรติดขัดในพื้นที่เขตสัมพันธวงศ์ บางรัก ปทุมวัน ธนบุรี และคลองสาน โดยให้มีการตรวจวัดคุณภาพอากาศและระดับความดังของเสียงในจุดที่มีการจราจรหนาแน่นประมาณ 30 จุด เพื่อหาทางลดปัญหาและป้องกันมิให้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

2. ให้มีมาตรการควบคุมภาวะมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตพระโขนง บานนาวา ราษฎร์บูรณะ บางขุนเทียน และภาษีเจริญ เพื่อลดปัญหาและป้องกันมิให้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

5.1.3 มูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

1. ให้การบริการด้านเก็บขนมูลฝอยได้ขยายอย่างทั่วถึง และครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อให้สามารถเก็บขนมูลฝอยได้มากกว่า 3,900 ตัน/วัน พร้อมกับนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการกำจัดให้ได้มากกว่า 1,120 ตัน/วัน และนำวิธีการอื่นมาเสริมในการกำจัดมูลฝอยส่วนที่เหลืออีกประมาณ 2,780 ตัน/วัน ให้เหลือน้อยที่สุดหรือหมดไป

2. ให้การบริการด้านขนถ่ายสิ่งปฏิกูลมีขีดความสามารถมากกว่า 600 ลบ.ม./วัน และเพิ่มความสามารถในการกำจัดสิ่งปฏิกูลให้ได้มากกว่า 600 ลบ.ม./วัน

5.2 การป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ

1. ก่อสร้างโครงสร้างและอุปกรณ์ต่างๆ ทางวิศวกรรมแบบระบบปิดล้อม (Polder) ในพื้นที่เขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร (ฝั่งพระนคร) และก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมโดยจะดำเนินตามแผนหลักฯ ในระยะที่ 1 ซึ่งจำเป็นและเร่งด่วนก่อน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้สูงกว่าปัจจุบัน เช่น ฝนตกในพื้นที่ชั้นในปริมาณ 60 ม.ม. (ฝนตกหนัก) เคยใช้เวลาระบายน้ำระหว่าง 6 - 9 ชม. ให้สามารถระบายหมดไปภายหลังจากฝนหยุดตกโดยไม่ต้องใช้เวลามากถึง 6 - 9 ชม. และเพิ่มขีดความสามารถป้องกันน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาอันเกิดจากกรณีน้ำท่า และน้ำทะเลหนุน ซึ่งมีค่าระดับสูงวัดที่สะพานพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สูงถึง 2.00 ม. เหนือระดับน้ำทะเลปานกลางได้ด้วย

2. ดำเนินการออกแบบรายละเอียดโครงการขุดแม่น้ำเจ้าพระยา 2 ไปพร้อมๆ กับวางแผนพัฒนาการใช้ที่ดินเพื่อการก่อสร้าง เช่น เวนคืนที่ดินเฉพาะส่วนเพื่อการก่อสร้างคันกั้นน้ำทะเล แนวขุดคลองผันน้ำจาก อ. ปากเกร็ด ไปยังแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อลดปริมาณน้ำท่าที่ไหลผ่านกรุงเทพมหานครกรณีเกิดจากน้ำเหนือและน้ำทะเลหนุนได้ทั้งฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรีให้เหลือไม่เกิน 1,600 ลบ.ม/วินาที และบังคับระดับน้ำมิให้ล้นตลิ่ง เพื่อเป็นแนวทางให้ระบายน้ำฝนจากคูคลองต่าง ๆ ออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาได้เร็วขึ้นและใช้เครื่องสูบน้ำในพื้นที่ป้องกันน้อยลง

3. ดำเนินการสำรวจ และจัดทำแผนแม่บทสำหรับสิ่งก่อสร้างถาวรในพื้นที่ฝั่งตะวันตก (ฝั่งธนบุรี) ครอบคลุมพื้นที่เขตตลิ่งชัน ภาษีเจริญ ราษฎร์บูรณะ และบางส่วนของเขตหนองแขม และบางขุนเทียน รวมประมาณ 280 ตารางกิโลเมตร และดำเนินการก่อสร้างโครงการสร้างชั่วคราว สำหรับป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ชั้นในของฝั่งธนบุรีในส่วนที่อยู่นอกเหนือพื้นที่ 280 ตรม. โดยอาศัยพื้นฐานจากการศึกษาโครงการคลองทวีวัฒนา เพื่อป้องกันน้ำมิให้ท่วมล้นตลิ่งเข้าสู่ชุมชนที่อยู่อาศัยและพื้นที่เกษตรกรรมรวมทั้งระบายน้ำออกจากพื้นที่ได้รวดเร็วขึ้น

4. ดำเนินการศึกษาเพื่อพัฒนาเทคโนโลยี ให้สามารถนำมาใช้ในการบริหารงานป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำ ให้ประสานกันได้ทุกโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 สุขาภิบาลอาหารและน้ำ

1. ดำเนินการปรับปรุงด้านสุขาภิบาลอาหารในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครให้ได้มาตรฐานครบวงจร จำนวน 192 โรงเรียน

2. ดำเนินการคุ้มครองความปลอดภัยด้านอาหารให้ครอบคลุมในพื้นที่ 24 เขต โดยดำเนินการในเรื่องเฉพาะกิจ 6 เรื่อง และดำเนินการประชาสัมพันธ์ "การคุ้มครองความปลอดภัยในการบริโภคอาหาร" โดยทำเป็นตู้วางโชว์พร้อมเอกสารและที่รับความคิดเห็นในร้านอาหารหรือย่านชุมชนที่คัดเลือก 180 แห่ง

3. ดำเนินการประสานการปฏิบัติตามโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวความจำเป็นพื้นฐานและช่วยประชาสัมพันธ์เพื่อให้สุขศึกษาแก่ประชาชนในเขตพื้นที่ที่การประปานครหลวงยังบริการไม่ทั่วถึง ชี้แนะให้รู้จักดัดแปลงน้ำธรรมชาติเพื่อนำมาใช้อุปโภคบริโภคได้อย่างปลอดภัย

4. แนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน

6. โครงสร้างของแผนสาขา

ในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 จะมีมาตรการเฉพาะในแผนพัฒนาฯ ดังนี้

6.1 ปรับปรุงและกำหนดโครงการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครทั้งในด้านป้องกันและแก้ไขด้วยการสร้างเทคนิคทางวิศวกรรม, ทางการบริหาร, และทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจะใช้มาตรการเสริมและสนับสนุนด้วยการสร้างระบบเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงความเสียหายและอันตรายโดยส่วนรวม เพื่อให้สามารถประสานสอดคล้องกันในระหว่างการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร

6.2 จัดระบบข้อมูลและการประเมินผลการพัฒนาด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระบบมาตรฐานเดียวกันและพร้อมเพื่อการวางมาตรการและนโยบายเพื่อให้โครงการต่างๆ ได้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

6.3 สนับสนุนบทบาทของภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อสนับสนุนด้านการลงทุนเพราะ กทม. มีงบประมาณจำกัด รวมทั้งกระตุ้นให้สาธารณชนมีส่วนร่วมมือมากยิ่งขึ้นในการพัฒนา การร่วมมือของภาคเอกชนในด้านการลงทุน กรุงเทพมหานครจะกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและขั้นตอนไว้ให้ชัดเจน

7. โครงสร้างของแผน

แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยแผนพัฒนาเฉพาะด้าน 3 แผนงานคือ

แผนงานพัฒนาการรักษาความสะอาด แผนงานพัฒนาการป้องกันน้ำท่วม การระบายน้ำและกำจัดน้ำเสีย แผนงานพัฒนาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ซึ่งแผนพัฒนาแต่ละด้านนี้ได้กำหนดแผนงานและโครงการไว้ เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบได้ปฏิบัติตรงตามอำนาจหน้าที่และมีประสิทธิภาพ รวมกิจกรรมทั้งสิ้น 8 ประเภทดังนี้

7.1 แผนงานพัฒนาการรักษาความสะอาด ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประเภท จำนวน 10 โครงการ

7.1.1 การเก็บขนมูลฝอย

1. โครงการจ้างเหมาเอกชนเก็บขนมูลฝอย
2. โครงการจัดตั้งสถานขนถ่ายมูลฝอย

3. โครงการศูนย์รวมรถเก็บขนมูลฝอย

4. โครงการปรับปรุงการเก็บขนมูลฝอยติดเชื้อโรคจากโรงพยาบาล

7.1.2 การกำจัดมูลฝอย

1. โครงการจ้างเหมาเอกชนจัดตั้งสถานีขนถ่ายมูลฝอยและนำไปกำจัดโดยวิธีฝังกลบ

2. โครงการจ้างเหมาเอกชนขนมูลฝอยทางลำน้ำไปกำจัด โดยวิธีฝังกลบ

3. โครงการจ้างเหมาเอกชนขุดดินเพื่อฝังกลบมูลฝอย

4. โครงการเตาเผามูลฝอยสี่มุมเมือง และเตาเผามูลฝอยติดเชื้อโรคจากโรงพยาบาล

7.1.3 การกำจัดสิ่งปฏิกูลและน้ำเสียจากกองมูลฝอย

1. โครงการก่อสร้างโรงงานกำจัดสิ่งปฏิกูล หนองแขม

2. โครงการก่อสร้างโรงงานกำจัดน้ำเสียจากกองมูลฝอย หนองแขม

7.2 แผนงานพัฒนาการป้องกันน้ำท่วม การระบายน้ำและการกำจัดน้ำเสีย ประกอบด้วยกิจกรรม 2 ประเภท จำนวน 8 โครงการ

7.2.1 การป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ

1. โครงการป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำในเขตพื้นที่ชั้นในของ กทม.

2. โครงการป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำเขตพื้นที่ฝั่งตะวันตก (ฝั่งธนบุรี)

3. โครงการระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่ด้านตะวันออกของ กทม.

4. โครงการขุดแม่น้ำเจ้าพระยาสาย 2

5. โครงการจัดทำแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ เพื่อใช้ในการบริหารงานการจัดการด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม

7.2.2 การกำจัดน้ำเสีย

1. โครงการก่อสร้างโรงงานกำจัดน้ำเสียบ้านพานถม

2. โครงการว่าจ้างศึกษาจัดทำระบบการปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

3. โครงการกำจัดน้ำเสียย่าน 2 - A

7.3 แผนงานพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ประเภท จำนวน 3 โครงการ

7.3.1 การควบคุมภาวะมลพิษ

1. โครงการควบคุมภาวะมลพิษทางอากาศและเสียง

7.3.2 การป้องกันน้ำเสีย

1. โครงการควบคุมคุณภาพน้ำทิ้งจากการประกอบการค้าซึ่งเป็นที่รังเกียจหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ

7.3.3 การพัฒนาสุขาภิบาลอาหาร

1. โครงการคุ้มครองความปลอดภัยทางด้านอาหาร

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539)

1. บทนำ

ในช่วงระยะ 20 ปีที่ผ่านมาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก สังคมไทยเปลี่ยนแปลงจากสภาพชนบทเป็นชุมชนเมืองมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมและความหนาแน่นของประชากร ได้ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร เช่น ปัญหาน้ำท่วม น้ำเสีย ขยะมูลฝอย ตลอดจนปัญหามลพิษต่าง ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีผลเสียกลับไปสู่คุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นจากการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) พบว่าผลการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและการขยายตัวของชุมชนในเมืองในเขต กทม. และปริมณฑล ได้ก่อให้เกิดของเสียต่างๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อาทิ น้ำเสียจากชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม อากาศเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและการคมนาคมเป็นต้น จะเห็นได้ว่าจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อสิ้นปี 2532 มีจำนวนทั้งสิ้น 51,500 โรงงาน และ 26,700 โรงงาน หรือร้อยละ 52 กระจายตัวอยู่ใน กทม. และปริมณฑล ภาพการเพิ่มจำนวนกิจการของอุตสาหกรรมในเขต กทม. และปริมณฑลยืนยันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณามูลค่าการผลิตที่สูงถึงร้อยละ 76 ของมูลค่าเพิ่มของภาคอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้

จากสภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นดังกล่าว ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 จึงได้กำหนดให้แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็นแผนสาขาหนึ่งในจำนวน 5 แผนสาขาของแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร โดยได้รวบรวมการพัฒนาด้านรักษาความสะอาด การป้องกันน้ำท่วม การระบายน้ำ และการกำจัดน้ำเสียและการพัฒนาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมเข้ามาประสานอยู่ในแผนเดียวกัน อย่างไรก็ตามผลการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 ที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าการดำเนินการพัฒนาต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการลงทุน ส่วนใหญ่อยู่ในระหว่างขั้นตอนการศึกษาและมีปัญหาในด้านการขาดเงินทุนดำเนินการ และการพัฒนายังไม่เห็นผลที่เป็นรูปธรรมมากนัก ประกอบกับความเจริญเติบโตของเมืองจากภาคเกษตรกรรมมาสู่ภาคอุตสาหกรรม มีการใช้เทคโนโลยีทั้งในด้านบริการและอุตสาหกรรม ซึ่งก่อให้เกิดมลภาวะแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ เช่น การปล่อยน้ำทิ้งจากบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากมิได้ผ่านระบบกำจัดเสียก่อนทำให้แม่น้ำลำคลองเน่าเสีย ไอเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ควันดำ ควันขาวจากรถบรรทุก รถประจำทาง และรถจักรยานยนต์ ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศและเสียง ในส่วนของขยะมูลฝอยโดยเฉพาะของเสียที่เป็นอันตราย เช่น สารเคมีที่เสื่อมคุณภาพ กากตะกอนจากระบบบำบัดน้ำเสีย และขยะติดเชื้อมีแนวโน้มของความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกขณะ เนื่องจากมาตรการในการแยกไปกำจัดต่างหากจากขยะธรรมดายังไม่รัดกุม อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพและอนามัยของประชาชน

แผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 4 จึงได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาไว้รวม 5 ประการคือ ด้านการพัฒนาสภาวะแวดล้อม ด้านการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ ด้านการกำจัดน้ำเสีย ด้านการจัดการขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูลและของเสียที่เป็นอันตราย ด้านการป้องกันแก้ไขมลพิษอากาศและเสียงซึ่งแนวทางการพัฒนาในแต่ละด้านนั้นจะพิจารณาจากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและชัดเจนอย่างเพียงพอที่จะทำให้การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมของ กทม. ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 - 2539)

2. สภาพปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ท่ามกลางการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัญหาของมลพิษและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมก็ทวีความรุนแรงขึ้นด้วยตามลำดับ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมดูจะเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ โดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งมีแนวโน้มการพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมมากขึ้น ฉะนั้นปัญหาสิ่งแวดล้อมอันได้แก่ ขยะ น้ำท่วม น้ำเสีย มลพิษ อากาศและเสียงที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขต กทม. ซึ่งเป็นศูนย์รวมของประเทศ ทั้งในทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม มีความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีสูง ทำให้เป็นสาเหตุของการอพยพและหลั่งไหลของประชากรเข้ามาอยู่อาศัยเพื่อประกอบกิจกรรมมากขึ้น กทม. จึงประสบกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าวมากกว่าภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ ปัญหาที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ปัญหาน้ำเสียที่ทำลายคุณภาพของแหล่งน้ำธรรมชาติให้เลวลง ทั้งนี้เพราะมีการระบายน้ำทิ้งจากอาคารบ้านเรือน โรงแรม ร้านค้า รวมทั้งโรงงานอุตสาหกรรมโดยไม่ผ่านการบำบัดน้ำเสีย หรือปัญหาขยะมูลฝอยที่เก็บไม่หมดและปัญหาการกำจัดไม่ถูกหลักวิธี รวมทั้งปัญหาขยะติดเชื้อจากโรงพยาบาลและสถานพยาบาลที่ปะปนมากับขยะของชุมชนทำให้เกิดการแพร่เชื้อโรค ปัญหาจราจรติดขัดก็เป็นสาเหตุก่อให้เกิดอากาศเสียที่มาจากท่อไอเสีย เพราะไม่สามารถกระจายตามธรรมชาติได้จนอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนใน กทม.

จากสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาข้างต้น จำเป็นจะต้องมีการวางแผนป้องกันและแก้ไขเพื่อลดความรุนแรงของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งข้อมูลพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ มลภาวะทางน้ำ อากาศ เสียง มูลฝอย สารพิษ จะเป็นข้อมูลสำคัญที่จะชี้ถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ต่างๆ ตลอดจนความต้องการในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่างๆ ดังนั้น กทม. จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมในระยะ 5 ปี ข้างหน้าไว้อย่างต่อเนื่องในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535 - 2539) โดยพิจารณาจากสภาพปัญหาหลักของแต่ละด้านที่ปรากฏในปัจจุบันดังนี้

2.1 ปัญหาด้านสภาวะแวดล้อม

2.1.1 สภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนเขตเมือง ขาดความร่มรื่น มีการตัดต้นไม้เพื่อนำที่ดินไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น ก่อสร้างอาคารสถานที่ โดยไม่มีการปลูกต้นไม้ทดแทน รวมทั้งการพัฒนาที่ดินในเขตชานเมืองเป็นเหตุให้พื้นที่สีเขียวลดน้อยลง

2.1.2 มีการนำที่ดินที่เหมาะแก่การเกษตรไปใช้ในกิจการอื่นๆ เช่น สร้างที่อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ ตลอดจนการขุดตักหน้าดินในพื้นที่ทำการเกษตรเพื่อนำไปถมที่ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการสูญเสียที่ดินที่เหมาะแก่การเพาะปลูกและเกิดการพังทลายของพื้นที่ใกล้เคียง

2.1.3 คลองและลำรางสาธารณะ สกปรก และตื้นเขิน ไม่สามารถใช้สาธารณะประโยชน์ได้และขาดความสวยงามบางแห่งมีการถมลำรางสาธารณะ เพื่อทำถนนหรือปลูกสร้างอาคารก่อให้เกิดภาวะน้ำท่วมขังในพื้นที่ข้างเคียง

2.1.4 ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ปัญหาหาบเร่แผงลอย ปัญหาการประกอบการนอกอาคารหรือที่สาธารณะ เช่น การวางสินค้าบนทางเท้าและถนนสาธารณะ ปัญหาจากการก่อสร้าง อันเกิดจากกองวัสดุก่อสร้างไม่เป็นระเบียบหรืออันตรายจากเศษวัสดุร่วงหล่นจากการก่อสร้างหรือรื้อถอนอาคาร ปัญหาความไม่เป็นระเบียบของแผ่นป้ายโฆษณา

2.1.5 การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมขาดการประสานงานที่ดี และยังไม่เป็นเอกภาพเดียวกัน เนื่องจากงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน เช่น สำนักรักษาความสะอาด สำนักการระบายน้ำ และสำนักอนามัย

2.2 ปัญหาด้านน้ำท่วมและการระบายน้ำ

กรุงเทพมหานครตั้งอยู่บนลุ่มสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำเจ้าพระยาประกอบด้วยแม่น้ำสายหลักสำคัญ 4 สาย ปิง วัง ยม และน่าน ซึ่งทั้ง 4 สายนี้จะมารวมกันที่จังหวัดนครสวรรค์ นอกจากนี้แม่น้ำป่าสักซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือไหลมารวมกับลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดอยุธยา ปริมาณน้ำที่ไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาและไหลผ่าน กทม. เกิดจากฝนที่ตกลงมาบนพื้นที่รับน้ำ 177,000 ตารางกิโลเมตร สภาพที่ตั้งของ กทม. เป็นที่ราบลุ่มโดยมีระดับพื้นดินโดยเฉลี่ยจะสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1 - 2 เมตร ลักษณะของดินเป็นดินเหนียวและดินตะกอนละเอียด ซึ่งมีคุณสมบัติในการอุ้มน้ำทำให้น้ำซึมผ่านได้ยาก ปัญหาน้ำท่วมในเขต กทม. มีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับอดีตที่ผ่านมา เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประเมินความเสียหายจากสภาวะน้ำท่วมปี พ.ศ. 2518 เฉพาะ กทม. โดยตรงเป็นจำนวนมูลค่าความเสียหายกว่า 1,000 ล้านบาท และจากการประเมินค่าความเสียหายโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในกรณีน้ำท่วม พ.ศ. 2526 มีมูลค่าสูงถึง 6,600 ล้านบาท

สาเหตุของปัญหาน้ำท่วมในกรุงเทพมหานคร เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและจากการกระทำของมนุษย์เป็นหลัก นอกเหนือจากลักษณะทางกายภาพของกรุงเทพมหานครคือ

2.2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่ถูกต้องและเหมาะสม เช่น ใช้พื้นที่ลุ่มต่ำซึ่งควรสงวนไว้เพื่อเก็บกักน้ำฝน กลับถูกถมสูงขึ้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปลูกสร้าง และการรุกล้ำคูคลองสาธารณะกีดขวางทางระบายน้ำ ทำให้เกิดปัญหา

2.2.2 โครงการในแผนการลงทุนเพื่อป้องกันน้ำท่วมหลายโครงการ ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534) ยังไม่สามารถดำเนินการได้ครบตามเป้าหมาย อีกทั้งโครงการแผนรวมป้องกันน้ำท่วม กทม. และปริมณฑล ซึ่งจะกำหนดภาพรวมของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา การขึ้นลงของน้ำทะเล สภาพพื้นที่ ยังมิได้มีการพิจารณาดำเนินการในขั้นออกแบบและก่อสร้าง การป้องกันน้ำท่วมแบบถาวรยังคงเป็นปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข

2.2.3 การพัฒนาทางเทคโนโลยีของระบบบริหารและควบคุมการป้องกันน้ำท่วมที่เริ่มแล้วยังไม่เพียงพอและยังไม่ครอบคลุมพื้นที่

2.2.4 การบริหารพื้นที่น้ำท่วม ซึ่งเป็นวิธีการป้องกันหรือบรรเทาปัญหาน้ำท่วมที่มิใช่การก่อสร้าง ยังไม่ได้รับความร่วมมือเต็มที่จากหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจและยังมีขอบเขตจำกัดในด้านการขยายมาตรการไม่ครอบคลุมถึงภาคเอกชน

2.2.5 การขุดและถมดินโดยไม่มีการควบคุมที่ดีพอ นอกจากมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านการพังทลายของดินแล้ว หากมีการสูบน้ำจากบ่อที่ขุดปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะก็อาจทำให้เกิดการแพร่กระจายของตะกอนขุ่นข้นลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะทำให้ทางระบายน้ำตื้นเขินได้

2.2.6 ภัยธรรมชาติกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำท่วมยังไม่มีการเตรียมการป้องกันที่ดีอย่างเพียงพอ

2.2.7 การสูบน้ำบาดาลมากเกินไป ทำให้เกิดแผ่นดินทรุดใน กทม. เป็นเหตุให้ระบบป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำที่ลงทุนไปแล้วและจะลงทุนอีกในอนาคตประสบความล้มเหลวหรือลดประสิทธิภาพได้ตราบที่อัตราการทรุดตัวยังไม่มีมาตรการหยุดยั้งหรือชะลอลงได้อย่างเพียงพอ

2.3 ปัญหาด้านน้ำเสีย

การเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วใน กทม. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน รวมทั้งการขยายตัวทางกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ทั้งธุรกิจเชิงพาณิชย์ อุตสาหกรรมและการบริการ ซึ่งส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเมืองและการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วจนทำให้มลภาวะที่ระบายสู่สิ่งแวดล้อมสะสมเพิ่มปริมาณมากขึ้นจนเกิดสมดุลที่ธรรมชาติจะรองรับ ปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะมลพิษทางน้ำ ที่นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

จากการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) พบว่าปัจจุบันคูคลองสายต่างๆ ในเขต กทม. กลายสภาพเป็นแหล่งรับน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดหรือบำบัดไม่สมบูรณ์จากชุมชนและโรงงานต่างๆ น้ำคลองใน กทม. โดยเฉพาะเขตชั้นใน ฤดูแล้งอยู่ในสภาพขาดออกซิเจนอย่างรุนแรงและค่าความสกปรกในรูปบีโอดีก็สูงพอกับน้ำโสโครกในบ่อเกรอะจากส้วมตามบ้านเรือน สิ่งสกปรกที่ปนในน้ำทั้งจากชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม การเกษตรกรรม ปศุสัตว์และขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล อันประกอบด้วยอินทรีย์สารและอนินทรีย์สารต่าง ๆ จำนวนมาก ถูกระบายสู่ลำคลองแล้วผ่านลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาในที่สุดโดยมีคลองพระโขนง คลองผดุงกรุงเกษม คลองสามเสน คลองบางซื่อ และคลองบางกอกใหญ่ เป็นคลองที่ระบายความสกปรกลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยามากที่สุดตามสำคัญ

คุณภาพน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างช่วงที่ไหลผ่าน กทม. อยู่ในภาวะคุณภาพต่ำ กล่าวคือปริมาณออกซิเจนน้ำต่ำกว่าระดับมาตรฐานที่กำหนดโดยคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ไม่น้อยกว่า 2 มก./ลิตร) จุดวิกฤต ได้แก่ ช่วงสะพานพุทธยอดฟ้าถึงท่าเรือคลองเตยซึ่งพบว่าแทบไม่มีออกซิเจนในน้ำ

ความสกปรกทางอินทรีย์ที่ถูกปล่อยลงแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง มาจากชุมชนถึงร้อยละ 73.2 โดยมีบ้านเรือนและภัตตาคารเป็นต้นเหตุหลักถึงร้อยละ 90 และแม้ว่าภาคอุตสาหกรรมมีส่วนในความสกปรกเพียงร้อยละ 26.8 แต่ปัญหาสำคัญอยู่ที่คุณลักษณะเด่นของความสกปรกทางอนินทรีย์และสารอันตราย (Hazardous Waste) จากภาคอุตสาหกรรม เช่น โลหะหนัก ตัวทำละลาย และสารเคมี ซึ่งเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต จากการประเมินของ Engineering Science พบว่าภาคอุตสาหกรรมเป็นต้นเหตุของการเกิดสารอันตรายถึงร้อยละ 85.5 ขณะที่ชุมชนมีส่วนเพียงร้อยละ 0.6 นอกจากนั้นขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลก็เป็นอีกสาเหตุที่ทำให้แม่น้ำเจ้าพระยาและคูคลองต่าง ๆ เน่า ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีขยะเกิดขึ้นวันละ 6,200 ตัน ในขณะที่การเก็บขนมูลฝอยทำได้สูงสุด 5,400 ตัน/วัน ทำให้มีขยะตกค้างตามตรอก ซอย แม่น้ำลำคลอง มูลฝอยส่วนที่ตกค้างโดยเฉพาะตามแหล่งน้ำต่าง ๆ ผนวกน้ำเสียจากกองขยะ (Leachate) ซึ่งมีความสกปรกกว่าน้ำทิ้งชุมชนถึง 30 เท่า จึงเป็นตัวการสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ปริมาณออกซิเจนในแม่น้ำลำคลองในเขตกรุงเทพมหานครลดลงอย่างมาก อย่างไรก็ตามก็สามารถสรุปปัญหาน้ำเสียในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งเกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันได้ 5 ประการคือ

2.3.1 มีการระบายของเสียออกจากอาคาร บ้านเรือน กิจการร้านค้า สถานบริการและกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่มีมาตรการป้องกันและแก้ไขที่รัดกุมเพียงพอ โดยเฉพาะการระบายน้ำที่ใช้แล้วลงสู่แม่น้ำ ลำคลอง โดยไม่มีการบำบัดหรือบำบัดไม่ดีพอ ทำให้น้ำในบางแห่งโดยเฉพาะในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเริ่มมีคุณภาพไม่เหมาะสมเพื่อการอุปโภคบริโภคและหากไม่ได้รับการแก้ไขมีแนวโน้มจะเน่าเสีย

2.3.2 การจัดสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมเพื่อแก้ไขปัญหาตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534) ยังไม่สามารถก่อสร้างได้ตามเป้าหมาย เนื่องจากต้องใช้เงินทุนสูงประมาณ 3,000 - 4,000 บาท ต่อหัวประชากร และมีปัญหาเรื่องการจัดหาที่ดินสำหรับก่อสร้างระบบบำบัด

2.3.3 การจัดการน้ำเสีย จะต้องเน้นและให้ความสำคัญกับการป้องกันน้ำเสียจากชุมชนกองขยะ และอุตสาหกรรม ฯลฯ

2.3.4 การกำจัดน้ำเสีย เน้นในเรื่องของการลงทุน ขาดการแก้ไขโดยวิธีการรณรงค์ให้ประชาชนและเอกชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

2.3.5 การแก้ไขปัญหาน้ำเสียจากกองขยะมูลฝอย ยังมีประสิทธิภาพไม่ดีพอ

2.4 ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและของเสียที่เป็นอันตราย

กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,568.7 ตารางกิโลเมตร และมีประชากรทั้งสิ้น 5.54 ล้านคน (สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย, 2533) การเติบโตทางเศรษฐกิจ

ผนวกกับการขยายตัวของเมืองและการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วในขณะที่พื้นที่มีจำกัด ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม เนื่องจากปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดใน กทม. นับวันจะเพิ่มจำนวนขึ้นทำให้เกิดปัญหาในการจัดการ คือ ปัจจุบัน กทม. สามารถเก็บขนมูลฝอยได้สูงถึง 4,400 ตัน/วัน ในขณะที่งบประมาณในการจัดการมูลฝอยมีจำนวนจำกัด ทำให้การเก็บขนมูลฝอยไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ มูลฝอยส่วนที่เหลือจึงถูกทิ้งตกค้างอยู่ตามถนน แม่น้ำ ลำคลอง สถานที่สาธารณะต่างๆ หรือมีบางส่วนที่ประชาชนจะดำเนินการกำจัดเอง

นอกจากนั้น กทม. มีรถยนต์เก็บขนมูลฝอยรวมทั้งสิ้นประมาณ 737 คัน (พ.ศ. 2531) แต่สามารถออกปฏิบัติงานได้เพียงร้อยละ 85 เนื่องจากรถยนต์เก็บขนมูลฝอยส่วนใหญ่ก็ใช้งานหนัก ทำให้มีสภาพทรุดโทรมและต้องเข้ารับการซ่อมแซมเป็นประจำ นอกจากนี้สถานที่กำจัดมูลฝอยแต่และแห่งก็ตั้งอยู่ไกลจากเขตชั้นใน คือ มีระยะทางขนส่งเฉลี่ย 25 - 45 กิโลเมตร ประกอบกับปัญหาการจราจรติดขัดทำให้ต้องใช้เวลาในการขนส่งนานถึง 1.5 - 2 ชั่วโมงต่อเที่ยว ทำให้ไม่สามารถเก็บขนมูลฝอยได้มากเที่ยว ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดมูลฝอยตกค้างเก็บขนได้ไม่หมด

มูลฝอยที่ กทม. ขนไปกำจัดส่วนใหญ่จะถูกกองในบริเวณสถานที่กำจัดมูลฝอยของ กทม. ซึ่งมีอยู่ 3 แห่ง ได้แก่ ที่อ่อนนุช ที่หนองแขมและที่รามอินทรา มูลฝอยเพียงบางส่วนจะถูกหมักทำปุ๋ย ซึ่งมีอยู่ 4 โรง ที่รามอินทราและหนองแขม อย่างละ 3 โรง หรือส่งเข้าเตาเผาขยะ โรงงานกำจัดมูลฝอยแบบหมักของ กทม. ทั้ง 4 แห่ง มีประสิทธิภาพในการกำจัดมูลฝอยลดลง เนื่องจากมีอายุการใช้งานมานานเกินกว่า 10 ปีแล้ว ส่วนมูลฝอยที่ขนมากำจัดมีปริมาณสูงขึ้นจนถึง 5,400 ตัน/วัน จึงมีมูลฝอยทิ้งไว้ให้ย่อยสลายตามธรรมชาติที่โรงงานกำจัดมูลฝอยมากกว่า 3,000 ตัน/วัน ซึ่งเป็นเหตุให้บริเวณภายในสถานที่กำจัดมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกสุขลักษณะและยังเกิดปัญหาผลกระทบต่อพื้นที่บริเวณใกล้เคียงในเรื่องของกลิ่น แมลงวัน น้ำเสียจากกองมูลฝอยและอื่นๆ ดังกรณีร้องเรียนจากประชาชนอยู่เสมอ

นอกจากนี้สถานที่กำจัดมูลฝอยทั้ง 3 แห่งได้ถูกใช้ในการกองมูลฝอยจนมีสภาพใกล้เต็มและไม่สามารถรองรับมูลฝอยได้อีก จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจสรุปปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานครได้เป็น 4 ประการคือ

2.4.1 การเก็บขยะมูลฝอย ยังไม่สามารถเก็บได้หมด ปัญหาขยะมูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาลและสถานพยาบาลที่ปะปนมากับขยะมูลฝอยชุมชนทำให้มีการเผยแพร่ของเชื้อโรค

2.4.2 การกำจัดและทำลายขยะมูลฝอย ไม่สามารถรับปริมาณมูลฝอยที่เก็บขนในแต่ละวันได้หมด ต้องกำจัดโดยการกองทิ้งให้สลายตัวตามธรรมชาติในบริเวณโรงงานกำจัดมูลฝอย อันเป็นสาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ เช่น กลิ่น น้ำเสีย และการแพร่เชื้อโรค การทำลายขยะมูลฝอยติดเชื้อโรคจากโรงพยาบาลและสถานพยาบาล ยังไม่มีการเผาอุณหภูมิสูงตามหลักวิชาการ

2.4.3 ไม่สามารถจัดหาที่ดินเพื่อใช้เป็นสถานที่กำจัดและทำลายมูลฝอย เพราะราคาของเอกชนที่เสนอขายสูงกว่าการประเมินของทางราชการมาก

2.4.4 ในการกำจัดและทำลายมูลฝอยต้องใช้เงินลงทุนสูง ลำพังงบประมาณของแหล่งเงินทุนกรุงเทพมหานครแต่เพียงแห่งเดียวไม่สามารถดำเนินการให้ครบถ้วนทุกระบบ

นอกจากปัญหาทั้ง 4 ประการนี้แล้ว กรุงเทพมหานครยังประสบปัญหาในด้านขยะจากชุมชนและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสรุปได้อีก 3 ประการคือ

2.4.5 ปัญหาของเสียอันตรายที่ปะปนกับขยะจากชุมชนยังไม่มีการแยกทิ้ง ไม่มีการเก็บขนและทำลายอย่างถูกวิธี ทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน

2.4.6 การแก้ไขปัญหาน้ำเสียจากองขยะมูลฝอยยังมีประสิทธิภาพไม่ดีพอ

2.4.7 การกักเก็บสิ่งปฏิกูลตามอาคารบ้านเรือน ที่พักอาศัยรวมทั้งสถานที่ต่าง ๆ และการขนถ่ายสิ่งปฏิกูลยังไม่เอื้ออำนวยให้สามารถบริการได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง

2.5 ปัญหาด้านมลพิษ อากาศและเสียง

มลพิษทางอากาศและเสียงที่เป็นปัญหาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑลส่วนใหญ่จะเกิดจากภาคการขนส่งและการคมนาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นโดยภาคอุตสาหกรรมเป็นสาเหตุของปัญหารองลงมา จากสถิติในปี 2533 จำนวนยานพาหนะที่จดทะเบียนในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวนทั้งสิ้น 1,894 ล้านคัน โดยแบ่งเป็นมอเตอร์ไซด์ 822,000 คัน และรถยนต์ 972,000 คัน และภายในปี 2539 จำนวนยานพาหนะจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นสูงถึง 2.44 ล้านคัน ปัญหาของมลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นจากภาคการขนส่งและคมนาคมจะเห็นชัดยิ่งขึ้นเมื่อได้พิจารณาเปรียบเทียบการใช้เชื้อเพลิงในภาคเศรษฐกิจใน กทม. และจังหวัดปริมณฑล จากการวิเคราะห์ข้อมูลมลพิษทางอากาศ 7 ประเภทที่เกิดจากการใช้พลังงานเชื้อเพลิงในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ พบว่าการคมนาคมและการขนส่ง ปล่อยมลพิษ 5 ประเภทสูงสุดได้แก่ ออกไซด์ของไนโตรเจน คาร์บอนไดออกไซด์ คาร์บอนมอนอกไซด์ สารตะกั่ว และสารไฮโดรคาร์บอน ส่วนการอุตสาหกรรมปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และฝุ่นละอองมากที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัญหามลพิษทางอากาศนั้นเกิดจากภาคคมนาคมและการขนส่งเป็นส่วนใหญ่ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2534)

ในด้านคุณภาพอากาศนั้น จากการตรวจคุณภาพอากาศโดยสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ในปี 2532 ปริมาณก๊าซพิษในบรรยากาศที่ตรวจพบและมีความสำคัญต่อสุขภาพอนามัยซึ่งมีแนวโน้มที่สูงขึ้น ได้แก่ ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ ฝุ่นละออง และสารตะกั่ว ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ที่ตรวจวัดได้ระดับสูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 63 ของมาตรฐานสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งขาติกำหนดไว้และมีแนวโน้มที่สูงขึ้นจากปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามปัญหามลพิษอากาศและเสียงที่สำคัญในปัจจุบันสรุปได้ดังนี้

2.5.1 คุณภาพอากาศและเสียงในเขตกรุงเทพมหานครมีสภาพเลวลง เนื่องจากมีควันดำ ควันขาว ก๊าซพิษ ฝุ่นละออง ฯลฯ และเสียงดังจากท่อไอเสียยานพาหนะ โรงงาน

อุตสาหกรรมและกิจการอื่นๆ ปะปนอยู่ในบรรยากาศมากเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนด ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

2.5.2 ขาดการประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาดำเนินการในเรื่องคุณภาพอากาศและเสียงในเขตกรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดการทำงานซ้ำซ้อนและไม่เป็นเอกภาพเดียวกัน

2.5.3 ประชาชนและเจ้าของกิจการผู้ก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง ยังขาดความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม

3. บอกวัตถุประสงค์

แผนสาขาสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 มีวัตถุประสงค์หลัก ดังต่อไปนี้คือ

3.1 เพื่อเสริมสร้างและรักษาคุณภาพสภาวะแวดล้อมที่ดีของกรุงเทพมหานคร

3.2 เพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยการลดปริมาณและควบคุมมลภาวะทางน้ำตลอดจนมลพิษทางอากาศและเสียงให้เป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง

3.3 เพิ่มประสิทธิภาพและเสริมสร้างระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของ กทม. ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน เช่น ระบบการการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ การจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การกำจัดน้ำเสีย ฯลฯ

4. นโยบาย

ให้ประชาชนและองค์กรของรัฐร่วมมือกันเสริมสร้างและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครให้อยู่ในสภาพที่ดีโดยจะแก้ไขปัญหาความเน่าเสียของแหล่งน้ำอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนปรับปรุงระบบป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำทั้งพื้นที่เขตชั้นนอกและเขตชั้นในให้สมบูรณ์ รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูลให้ทั่วถึงและถูกสุขลักษณะและป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษอากาศและเสียง ประการสำคัญจะสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาข้างต้นตามความเหมาะสม

5. เป้าหมาย

เป้าหมายการดำเนินการของแผนสาขาสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (2535 - 2539) กำหนดรายละเอียดตามแผนงานได้ดังนี้คือ

5.1 แผนงานพัฒนาสภาวะแวดล้อม

5.1.1 รักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองโดยจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย

5.1.2 พัฒนาฟื้นฟูสภาพคูคลองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

5.1.3 ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ยืนต้น ไม้ดอกและไม้ประดับ

5.1.4 ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้แก่นักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครและประชาชนทั่วไป

5.1.5 ดำเนินการให้มีการออกกฎหมายควบคุมการขุดดินและถมดิน และกฎหมายอื่นๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

5.1.6 อบรมเกษตรกรให้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้ปุ๋ยและสารเคมีอย่างถูกต้อง

5.1.7 ก่อสร้างสวนสาธารณะเพิ่มเติม

5.1.8 ป้องกันคลื่นกัดเซาะชายฝั่งทะเล

5.2 แผนงานป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ

5.2.1 ก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมและปรับปรุงประสิทธิภาพการระบายน้ำในพื้นที่ฝั่งตะวันตกและก่อสร้างเพิ่มเติมในพื้นที่ฝั่งตะวันออกให้ครบถ้วนจากที่ดำเนินการไว้บ้างแล้ว ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3

5.2.2 ก่อสร้างปรับปรุงและเสริมประสิทธิภาพระบบป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำเขตพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานครให้สามารถระบายน้ำในกรณีฝนตกหนักในถนนสายสำคัญๆ ได้ภายใน 1 - 2 ชั่วโมง

5.2.3 ศึกษาความเป็นไปได้เบื้องต้นตามแผนรวมการป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และขยายประสิทธิภาพระบบคอมพิวเตอร์ของศูนย์ป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครและติดตั้งอุปกรณ์ตรวจวัดระดับน้ำและฝนให้ครอบคลุมพื้นที่ฝั่งธนบุรี

5.2.4 จัดหาพื้นที่ลุ่ม บึง สระ สำหรับใช้เก็บกักน้ำชั่วคราวก่อนระบายลงสู่แหล่งน้ำ

5.3 แผนงานการกำจัดน้ำเสีย

5.3.1 ก่อสร้างโรงงานบำบัดน้ำเสียเพิ่มขึ้นซึ่งลงทุนโดยกรุงเทพมหานคร รัฐบาลและภาคเอกชน

5.3.2 ปรับปรุงก่อสร้างโรงงานบำบัดน้ำเสียที่รับโอนจากการเคหะแห่งชาติ

5.3.3 ควบคุมตรวจสอบการระบายน้ำทิ้งจากโรงงานสถานประกอบการและสถานบริการต่างๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด และส่งเสริมให้สถานประกอบการต่างๆ ที่มีน้ำทิ้งดำเนินการบำบัดน้ำเสียให้ได้มาตรฐานก่อนระบายออกสู่ท่อระบายน้ำสาธารณะ

5.4 แผนงานจัดการขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียที่เป็นอันตราย

5.4.1 ปรับปรุงประสิทธิภาพการบริการเก็บขนมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลให้ทั่วถึง โดยการก่อสร้างสถานีขนถ่ายมูลฝอย จัดตั้งสถานีขนถ่ายสิ่งปฏิกูล (ย่อย) จัดซื้อรถเก็บขนมูลฝอย รถขนถ่ายและบรรทุกสิ่งปฏิกูล

5.4.2 เพิ่มประสิทธิภาพการกำจัดมูลฝอยให้ถูกสุขลักษณะ โดยจัดหาพื้นที่ในเขตชั้นนอกเพื่อฝังกลบมูลฝอยและจ้างเหมาเอกชนขนมูลฝอยไปฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ

5.4.3 นำเทคโนโลยีการกำจัดมูลฝอยที่เหมาะสมมาใช้ในการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อและของเสียที่เป็นอันตรายโดยการจัดซื้อเครื่องจักรและอาคารเตาเผามูลฝอยติดเชื้อ

5.4.4 ก่อสร้างโรงงานกำจัดสิ่งปฏิกูลเพิ่มขึ้น

5.5 แผนงานป้องกันแก้ไขมลพิษอากาศและเสียง

5.5.1 ตรวจสอบคุณภาพอากาศและเสียงในจุดที่มีการจราจรหนาแน่น

5.5.2 ควบคุมแหล่งกำเนิดภาวะมลพิษทางอากาศและเสียงมิให้ปล่อยมลพิษทางอากาศหรือก่อเสียงรบกวนเกินมาตรฐานที่กำหนด จากแหล่งกำเนิดภาคอุตสาหกรรมและแหล่งมลพิษที่เกิดจากยานพาหนะ

5.5.3 จัดให้มีศูนย์ประสานการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม และรณรงค์ประชาสัมพันธ์ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ตระหนักและให้ความร่วมมือในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยการเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชนทุกแขนง จัดทำเอกสารเผยแพร่ รวมทั้งสื่อต่างๆ จัดนิทรรศการฝึกอบรมหรือสัมมนากลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ

5.5.4 พัฒนามาตรการทางด้านกฎหมายให้กรุงเทพมหานครสามารถดำเนินการควบคุมแหล่มลพิษและเสียงอีกทึกในเขตกรุงเทพมหานคร

6. โครงสร้างของแผนสาขา

แผนสาขาสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยแผนงาน 5 แผนงานคือ

6.1 แผนงานพัฒนาสภาวะแวดล้อม

6.2 แผนงานป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ

6.3 แผนงานกำจัดน้ำเสีย

6.4 แผนงานจัดการขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูลและของเสียที่เป็นอันตราย

6.5 แผนงานป้องกันแก้ไขมลพิษอากาศและเสียง

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544)

1. สภาพปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ท่ามกลางการพัฒนาเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ปัญหาของมลพิษและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับเนื่องจากมีการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมมากขึ้น และมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น จึงมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากอุตสาหกรรมและธุรกิจต่าง ๆ ระบายของเสียออกทิ้ง โดยเฉพาะในเขต กทม. ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ มีความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีสูง ประชากรเข้ามาอยู่อาศัยและประกอบกิจกรรมมากขึ้น ปัจจุบัน กทม. มีประชากรอยู่อาศัยประมาณ 7.9 ล้านคน (สถิติสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร์ 2538) ถึงแม้อัตราการเพิ่มของประชากร กทม. เองตั้งแต่ พ.ศ. 2533 เป็นต้นมาจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่าร้อยละ 3 แต่การอพยพของประชาขนจากต่างจังหวัดเข้าสู่ กทม. ยังมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2513 - 2533) มีคนย้ายถิ่นเข้าสู่ กทม. เพิ่มขึ้นมากกว่า 90,000 คนต่อปี ทำให้ความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นด้วย โดยในช่วง พ.ศ. 2534 - 2536 ธุรกิจการก่อสร้างขยายตัวถึงร้อยละ 93 และใน พ.ศ. 2537 มีผู้ขอปลูกสร้างอาคารคิดเป็นพื้นที่ถึง 145 ล้านตารางเมตรต่อปี จากการที่ กทม. มีการขยายตัวของ

เมืองอย่างรวดเร็วและมีประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น จึงทำให้ กทม.ประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเนื่องจากของเสีย ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลมากกว่าภูมิภาคอื่นของประเทศ ปัญหาที่สำคัญและเห็นได้ชัดเจน เช่น

- น้ำเสีย เนื่องจากมีการระบายน้ำเสียจากแหล่งต่าง ๆ ลงสู่คลองและแม่น้ำเจ้าพระยาโดยไม่ผ่านการบำบัดหรือบำบัดได้ไม่สมบูรณ์ ข้อบัญญัติควบคุมอาคารยังขาดการควบคุมน้ำทิ้ง และ กทม. ยังไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียรวม (Central Sewerage System) ที่สมบูรณ์และถูกสุขลักษณะ ทำให้สภาวะน้ำเน่าเสียในคูคลองของกรุงเทพมหานครทวีความรุนแรงมากขึ้น

- ปริมาณมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น การกำหนดปริมาณขยะต่อหัวประชากรเพิ่มสูงขึ้น แม้การจัดเก็บจะทำได้ทั่วถึงแต่การกำจัดมูลฝอยยังมีปัญหาในเรื่องการกำจัดให้ถูกสุขลักษณะทั้งด้านเทคนิคและงบประมาณ และปัญหามูลฝอยติดเชื้อจากโรงพยาบาลยังทิ้งปะปนกับมูลฝอยชุมชนทำให้เสี่ยงกับการแพร่ของเชื้อโรค นอกจากนั้นของเสียอันตรายยังไม่มีการจัดการที่เหมาะสม

- คุณภาพอากาศมีสภาพเลวลง เนื่องจากมีฝุ่นละออง ควันขาว ควันดำ และก๊าซพิษจากรถยนต์ โรงงานอุตสาหกรรมและกิจการอื่นๆ ปะปนอยู่ในบรรยากาศมากเกินกว่ามาตรฐานกำหนด ทั้งมีเสียงดังจากการจราจรและพานพาหนะโดยเฉพาะรถจักรยานยนต์ รถบรรทุก และสถานประกอบการในระดับเกินค่ามาตรฐาน และเหตุรำคาญซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

- สภาวะแวดล้อมของเมืองเสื่อมโทรม เนื่องจากมีการก่อสร้างต่าง ๆ การตัดต้นไม้และทำลายพื้นที่สีเขียวธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งอากาศบริสุทธิ์โดยไม่มีการปลูกทดแทนอย่างสมดุล ชุมชนเมืองจึงขาดความร่มรื่น การพัฒนาพื้นที่ชานเมืองเป็นเหตุให้พื้นที่สีเขียวลดลง พื้นที่สีเขียวในเมือง เช่น สวนสาธารณะและสวนหย่อมมีน้อยมาก คลองและลำรางสาธารณะถูกถม ถูกรุกล้ำหรือตื้นเขิน ทางระบายน้ำธรรมชาติ ขาดการบำรุงรักษา ทำให้ไม่สวยงามและไม่สามารถใช้ประโยชน์สาธารณะหรือระบายน้ำได้เหมือนเดิม

- น้ำท่วมขัง เนื่องจากทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศได้เอื้ออำนวยให้เกิดภาวะน้ำท่วม และปัจจุบันลักษณะทางกายภาพเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ชุมชนเมืองขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยยังไม่มีการกำหนดผังเมืองเฉพาะที่จะควบคุมการใช้ที่ดินได้อย่างเหมาะสม เป็นเหตุให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่ถูกต้อง เช่น การถมที่เพื่อปลูกสร้าง การรุกล้ำคูคลองสาธารณะ ทำให้ทางไหลของน้ำแคบลง ระบบระบายน้ำที่มีอยู่เดิมไม่สามารถรองรับอัตราการไหลนองที่เพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเมืองได้ทัน ประกอบกับบริเวณชานเมืองมีปัญหาแผ่นดินทรุด พื้นดินมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ อัตราการไหลของน้ำฝนสูงขึ้นแต่ที่เก็บกักน้ำกลับลดลง ประสิทธิภาพการระบายน้ำจึงไม่เพียงพอ เมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วมจึงเป็นความเสียหายรุนแรงเนื่องจากระดับน้ำสูง แม้ท่วมขังไม่ยาวนานก็สามารถก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินและสุขภาพของประชาชนได้

จากสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาข้างต้น จำเป็นจะต้องมีการวางแผนแก้ไขเพื่อลดความรุนแรงของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น กทม. จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาด้าน

สิ่งแวดล้อมในระยะ 5 ปีข้างหน้าไว้อย่างต่อเนื่อง ในแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 - 2544) โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาไว้ 5 ด้านคือ ด้านการพัฒนาสภาวะแวดล้อม ด้านป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ ด้านการกำจัดน้ำเสีย ด้านการจัดการมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและของเสียที่เป็นอันตรายและด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง ซึ่งแนวทางการพัฒนาในแต่ละด้านนั้นจะพิจารณาจากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544)

2. วัตถุประสงค์

แผนสาขาสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์หลักดังต่อไปนี้คือ

2.1 เพื่อเสริมสร้างและรักษาคุณภาพสภาวะแวดล้อมที่ดีของกรุงเทพมหานคร

2.2 เพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยการลดปริมาณและควบคุมมลพิษด้านต่างๆ ให้เป็นไปอย่างมีระบบและต่อเนื่อง

2.3 เพิ่มประสิทธิภาพและเสริมสร้างระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน

3. เป้าหมาย

การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในช่วงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540-2544) มีเป้าหมายดำเนินการดังนี้

3.1 การพัฒนาสภาวะแวดล้อม

3.1.1 ปรับปรุงพื้นที่ว่างเปล่าสาธารณะ และที่สาธารณะให้มีศักยภาพเหมาะสมต่อการพักผ่อนหย่อนใจ

3.1.2 กำหนดมาตรการทางผังเมือง ส่งเสริมให้เกิดพื้นที่สีเขียวเพิ่มมากขึ้นในการพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน

3.1.3 ฟื้นฟูสภาพคูคลองให้มีศักยภาพเหมาะสมต่อการที่จะนำมาใช้ในการระบายน้ำ คมนาคมขนส่ง และหรือมีสภาพภูมิทัศน์ที่ดี

3.1.4 เผยแพร่ความรู้ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนทั่วไปและนักเรียน นักศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

3.1.5 ควบคุมผู้ค้าในจุดผ่อนผัน ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยที่กรุงเทพมหานครกำหนด มิให้มีจำนวนจุดผ่อนผันและผู้ค้าเพิ่มขึ้น และมิให้มีการประกอบอาหารบริเวณริมทางเท้า

3.1.6 ดำเนินการให้มีศูนย์ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร

3.2 การป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ

3.2.1 ก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมและปรับปรุงระบบระบายน้ำในพื้นที่ฝั่งพระนคร

3.2.2 ก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วม และปรับปรุงระบบระบายน้ำในพื้นที่ฝั่งธนบุรี และก่อสร้างแนวป้องกันน้ำล้นริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา คลองบางกอกน้อย คลองมหาสวัสดิ์ และพื้นที่ฝั่งธนบุรีตอนใต้

3.2.3 จัดหาและพัฒนาพื้นที่ลุ่มบริเวณชานเมืองไว้เป็นที่รองรับและเก็บกักน้ำชั่วคราว เพื่อรับฝนตกหนักให้ทันเวลาก่อนระบายลงสู่คลองและทะเล

3.2.4 ศึกษา สำรวจ จัดทำแผนหลัก พร้อมทั้งออกแบบรายละเอียดระบบระบายน้ำรองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร รวมทั้งจัดทำแผนที่และข้อมูลระบบระบายน้ำที่มีอยู่เดิมและที่ออกแบบใหม่

3.2.5 ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารการป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำของกรุงเทพมหานครให้ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่อง

3.2.6 พัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ ศูนย์ควบคุมระบบป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานคร แปลงและนำเข้าข้อมูลโครงข่ายระบบระบายน้ำสู่ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

3.3 การบำบัดน้ำเสีย

3.3.1 ปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองโดยระบบน้ำไหลเวียน และขุดลอกคลองในเขตพื้นที่ชั้นใน

3.3.2 ควบคุมตรวจสอบการระบายน้ำทิ้งจากโรงงาน สถานประกอบการและสถานบริการต่างๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด และส่งเสริมให้สถานประกอบการต่าง ๆ ที่มีน้ำทิ้งรวมทั้งอาคารที่สร้างใหม่ ดำเนินการบำบัดน้ำเสียให้ได้มาตรฐานตามหลักวิชาการก่อนระบายลงสู่ท่อน้ำสาธารณะ

3.3.3 ก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียต่อเนื่องจากที่ได้ดำเนินการไว้แล้ว ให้รับน้ำเสียเข้าบำบัดได้เต็มตามขนาด และก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียแห่งใหม่โดยให้โครงการมีขนาดพอเหมาะได้ผลเร็ว

3.3.4 ปรับปรุงก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียที่รับมอบโอนจากการเคหะแห่งชาติให้รับน้ำเสียได้มากขึ้น

3.3.5 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีจิตสำนึกในการรักษาสภาวะแวดล้อม

3.4 การจัดการมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียอันตราย

3.4.1 ปรับปรุงการจัดเก็บค่าธรรมเนียม

3.4.2 นำระบบการกำจัดมูลฝอยโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและไม่ก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนมาใช้

3.4.3 รณรงค์สร้างจิตสำนึกในการทิ้งมูลฝอย

3.4.4 ปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดเก็บมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

3.4.5 ให้มีการกำจัดมูลฝอยที่เก็บขนได้หมดวันต่อวัน

3.4.6 ปรับปรุงระบบการขนส่งสิ่งปฏิกูล

3.4.7 พัฒนาบุคลากรทุกระดับด้านการวางแผน การปรับปรุงงาน และเทคนิคการปฏิบัติงาน ตลอดจนความรู้ทางเทคโนโลยีในการจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

3.4.8 ลดอัตราการผลิตมูลฝอยให้น้อยกว่า 1 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน

3.4.9 ให้มีการแยกมูลฝอยหมุนเวียนมาใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นภายใน พ.ศ. 2544

3.4.10 ขยายการให้บริการเก็บขนมูลฝอยติดเชื้อจากสถานพยาบาลขนาดใหญ่ ให้ได้ร้อยละ 100 และสถานพยาบาลขนาดเล็กที่ไม่มีเตียงพักค้างในเขตกรุงเทพมหานครให้สามารถเก็บได้ร้อยละ 70 ของปริมาณมูลฝอยติดเชื้อทั้งหมด

3.4.11 ให้มีการแยกมูลฝอยอันตรายจากชุมชนอย่างน้อยร้อยละ 20 ของปริมาณมูลฝอยอันตรายทั้งหมดในพ.ศ. 2544

3.4.12 ให้มีการแยกไขมันจากภัตตาคารและสถานีบริการและจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง โดยให้สามารถจัดเก็บได้เพิ่มเป็นร้อยละ 40 ของปริมาณไขมันที่เกิดขึ้น และบริการนำไปกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

3.5 การป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศ เสียง และความสั่นสะเทือน

3.5.1 ควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศ เสียง และความสั่นสะเทือนให้เป็นไปตามมาตรฐาน

3.5.2 พัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ ความสามารถในการตรวจสอบและควบคุมมลพิษทางอากาศและเสียงอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

3.5.3 จัดให้มีการอบรม สัมมนา และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการก่อสร้างอาคารและสาธารณูปโภคแก่เจ้าของอาคาร ผู้ประกอบการและผู้ควบคุมงานด้านการก่อสร้าง

3.5.4 จัดให้มีการอบรม สัมมนา และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายแก่เจ้าหน้าที่และผู้ประกอบกิจกรรมรถบรรทุก หิน ดินทราย และอื่น ๆ

3.5.5 รณรงค์ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพอากาศ เสียงและความสั่นสะเทือน

3.5.6 จัดให้มีศูนย์ประสานการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในเขตกรุงเทพมหานคร

3.5.7 พัฒนาระบบเฝ้าระวังคุณภาพอากาศ และเสียงให้ครอบคลุมพื้นที่โดยให้มีระบบเฝ้าระวังอย่างน้อยสำนักงานละ 1 ชุด

4. โครงสร้างของแผนสาขา

แผนสาขาสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยแผนงาน 5 แผนงานดังนี้

4.1 แผนงานพัฒนาสภาวะแวดล้อม

4.2 แผนงานป้องกันน้ำท่วมและการระบายน้ำ

4.3 แผนงานกำจัดน้ำเสีย

4.4 แผนงานจัดการมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียอันตราย

4.5 แผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ เสียง และความสั่นสะเทือน

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ดร. ชำนาญ ยุวบูรณ์

ประวัติส่วนตัว

เกิดวันที่	20 ตุลาคม พ.ศ. 2457 ที่อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
บิดา	นายส่ง ยุวบูรณ์
มารดา	นางเน่า ยุวบูรณ์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2465	จบชั้นประถมศึกษา จากโรงเรียนมัธยมวัดมหาธาตุ พระนคร
พ.ศ. 2471	จบมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนวัดราชาธิวาส จังหวัดพระนคร
พ.ศ. 2474	จบมัธยมปีที่ 8 จากโรงเรียนวัดสุทธิวราราม และโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
พ.ศ. 2476	จบชั้นปีที่ 1 แผนกรัฐศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2480	จบการศึกษาธรรมศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง
พ.ศ. 2488	จบการศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง
พ.ศ. 2494	จบการศึกษาประกาศนียบัตรชั้นสูงทางกฎหมายปกครอง (DIPLOMED' ETUDES SUPERRIEURES DE DROIT ADMINISTRATIF) จบการศึกษาปริญญาเอก DOCTEUR EN DROITDEL' UNIVERSITE เข้าศึกษาเป็นนักเรียนพิเศษของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฝรั่งเศส ECOLE NATIONALED' ADMINISTRATION เข้ารับการอบรม VACATION COURSE ของมหาวิทยาลัย CAMBRIDGE ประเทศอังกฤษ (BOARD OF EXTRAMURAL STUDIES)
พ.ศ. 2496	จบการศึกษารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต (เกียรตินิยม)

	จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ได้รับปริญญาเอกดุษฎีบัณฑิตคนแรกของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย
พ.ศ. 2501	จบการศึกษาตามหลักสูตร จากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2477	ปลัดอำเภอคลองตาล (ศรีสำโรง) จังหวัดสุโขทัย
พ.ศ. 2480	ผู้ตรวจการเทศบาล จังหวัดสุโขทัย
พ.ศ. 2484	นายอำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร
พ.ศ. 2486	นายอำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร
พ.ศ. 2488	หัวหน้าแผนกอบรมราษฎร กองการปกครอง กรมมหาดไทย
พ.ศ. 2490	เลขานุการกรมมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย
พ.ศ. 2492	ข้าหลวงตรวจการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย
พ.ศ. 2495	ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม
พ.ศ. 2496	หัวหน้ากองการปกครอง กรมมหาดไทย
พ.ศ. 2499	รองอธิบดีกรมมหาดไทย
พ.ศ. 2500 - 2511	อธิบดีกรมมหาดไทย (กรมการปกครอง)
พ.ศ. 2501 - 2511	นายกเทศมนตรีนครกรุงเทพฯ
พ.ศ. 2502 - 2511	นายกเทศมนตรีนครธนบุรี
พ.ศ. 2502 - 2511	สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. 2503 - 2511	นายกสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย
พ.ศ. 2509 - 2511	หัวหน้าฝ่ายอำนวยการกองบัญชาการ กองอาสารักษาดินแดน
พ.ศ. 2509 - 2511	หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการพิเศษกองบัญชาการปราบปรามคอมมิวนิสต์
พ.ศ. 2512 - 2513	เอกอัครราชทูตประจำสาธารณรัฐอาร์เจนตินา
พ.ศ. 2516	ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

งานพิเศษที่สำคัญ

พ.ศ. 2495	เจ้าหน้าที่ตรวจสอบข่าวตามระเบียบการชี้แจงข่าวของกระทรวงมหาดไทย
พ.ศ. 2497	กรรมการควบคุมการขนส่ง
พ.ศ. 2498	กรรมการส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์
พ.ศ. 2500	ประธานกรรมการดำเนินงานโรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรมมหาดไทย
พ.ศ. 2501	นายกเทศมนตรีนครกรุงเทพฯ
พ.ศ. 2502	ประธานคณะกรรมการปรับปรุงความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย จังหวัดพระนคร

พ.ศ. 2503	รองประธานคณะกรรมการอำนวยการอบรมพัฒนาการเจ้าหน้าที่ผู้นำท้องถิ่น หัวหน้าส่วนราชการของกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ ระดับอำเภอและจังหวัด
พ.ศ. 2504	กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2505	กรรมการกลางจัดการแข่งขันเอเชี่ยนเกมส์ ครั้งที่ 5
พ.ศ. 2506	ที่ปรึกษากองอำนวยการฝึกธนะรัชต์
พ.ศ. 2508	หัวหน้าฝ่ายอำนวยการกองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน
พ.ศ. 2509	หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการพิเศษกองบัญชาการปราบปรามคอมมิวนิสต์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานในประเทศไทยและได้รับจากต่างประเทศ

ทุติยจุลจอมเกล้า
มหาวชิรมงกุฎ
มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
เหรียญราชรุจิทอง
มา โย อัล เบริโต ชั้นที่ 1 จากประเทศอาร์เจนตินา
Order of the Orange Nassau ชั้นที่ 2 Grand Officer จากประเทศเนเธอร์แลนด์
The Plaque of the Order of Brilliant Star จากประเทศจีน

ผลงานเขียน

เขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ประจำสัปดาห์ “ประโคนชัย” 30 เรื่อง ระหว่าง พ.ศ. 2522 – 2523 โดยใช้ชื่อและนามสกุลจริง
เขียนบทความในหนังสือพิมพ์เทศาภิบาล
เขียนหนังสือเรื่องอำนาจและการกระจายอำนาจทางการปกครองของกฎหมายไทย

อาชีพพิเศษและงานอดิเรก

ริเริ่มทำสวนไม้ดอกและไม้ใบที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พร้อมทั้งมีการแสดงหมู่บ้านไทย แสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทย และความเป็นอยู่อย่างย่อๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มีเวลาน้อยได้มีโอกาสรู้จักชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2505 ต่อมาได้สร้างสนามกอล์ฟและโรงแรมขึ้นโดยใช้ความคิดความสามารถของคนไทย และใช้เนื้อที่ดินที่เหลืออยู่ในสวนประมาณ 10 ไร่ ปลูกป่าทดลองเป็นงานอดิเรกโดยเลือกพันธุ์ไม้พื้นบ้านและไม้ป่าปะปนกันไป

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

2 มกราคม 2516 - 22 ตุลาคม 2516

นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

2 พฤศจิกายน 2516 - 5 มิถุนายน 2517

นายศิริ สันตะบุตร

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

6 มิถุนายน 2517 - 15 มีนาคม 2518

นายสาย หุตะเจริญ

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

29 พฤษภาคม 2518 - 13 สิงหาคม 2518

นายธรรมนูญ เทียนเงิน

ประวัติส่วนตัว

เกิดวันที่	28 มิถุนายน 2456 ที่อำเภอวังใหม่ กรุงเทพมหานคร
ครอบครัว	สมรสครั้งแรกกับคุณสมพร มีบุตร-ธิดา จำนวน 3 คน
	สมรสครั้งที่สองกับคุณองอร มีบุตร-ธิดา จำนวน 3 คน

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2466	จบประถมศึกษาจากโรงเรียนชลราษฎร์อำรุง
พ.ศ. 2471	จบมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนวัดเทพศิรินทร์
พ.ศ. 2475	จบปริญญาตรีธรรมศาสตร์บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2488	ส.ส. จังหวัดชลบุรี
พ.ศ. 2500	ส.ส. จังหวัดชลบุรี ครั้งที่ 2
พ.ศ. 2514	ผู้บรรยายวิชาจุลชีววิทยาทางอุตสาหกรรม ของมหาวิทยาลัยบริกแฮมยัง ประเทศสหรัฐอเมริกา
พ.ศ. 2517	เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ และรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์
พ.ศ. 2518	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
พ.ศ. 2518 – 2520	ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนแรกที่มาจากการเลือกตั้ง

พ.ศ. 2519	ได้รับเลือกเป็น 1 ใน 4 ที่ปรึกษาฝ่ายการต่างประเทศ และมหาดไทย
พ.ศ. 2519 - 2526	อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2520 - 2525	อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2526 - 2533	ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน
พ.ศ. 2526 - 2528	รองผู้อำนวยการศูนย์แห่งชาติวิศวกรรมพันธุศาสตร์และ เทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์
พ.ศ. 2528, 2529 และ 2531	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร 3 สมัย

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

13 สิงหาคม 2518 - 29 เมษายน 2520

นายชลอ ธรรมศิริ

ประวัติส่วนตัว

เกิดวันที่	1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2471 ที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
บิดา	นายปิ๋ว ธรรมศิริ
มารดา	นางเสริม ธรรมศิริ
ครอบครัว	สมรสกับคุณประนอม ธรรมศิริ มีบุตร 3 คน

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2474	เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดคงคา จังหวัดเพชรบุรี
พ.ศ. 2486	จบมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนมัธยมวัดบวรนิเวศวิหาร
พ.ศ. 2494	จบปริญญาตรีธรรมศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2498	จบปริญญาโทสาขารัฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2505	เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการประชาสัมพันธ์ ฝ่ายอำนวยการ รุ่น 2 จากกรมประชาสัมพันธ์
พ.ศ. 2514	เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่น13
พ.ศ. 2514	เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหาร รุ่นที่ 31 จากสถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2493	เริ่มรับราชการตำแหน่งเสมียนพนักงาน สำนักงานสหกรณ์

	จังหวัดพระนคร
พ.ศ. 2495	ประจำแผนกกองกลาง กระทรวงมหาดไทย
พ.ศ. 2599	นายอำเภอที่อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่
พ.ศ. 2501	หัวหน้าแผนกพัฒนาการสังคม กรมมหาดไทย
พ.ศ. 2502	หัวหน้าสำนักงานประชาสัมพันธ์และแถลงข่าว กรมมหาดไทย
พ.ศ. 2505	นายอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
พ.ศ. 2507	ผู้อำนวยการโรงเรียนนายอำเภอ กระทรวงมหาดไทย
พ.ศ. 2510	หัวหน้ากองฝึกอบรม กรมการปกครอง
พ.ศ. 2512	ผู้อำนวยการกองฝึกอบรม กรมการปกครอง ทำหน้าที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนายอำเภอ โรงเรียนปลัดอำเภอ และสถาบันฝึกอบรมพนักงานเทศบาลของสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทยที่วิทยาลัยการปกครอง ธัญบุรีด้วย
พ.ศ. 2514	รองอธิบดีกรมการปกครอง และทำหน้าที่ อธิการวิทยาลัยการปกครอง
พ.ศ. 2516	รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมัยรัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และพ้นจากตำแหน่งเมื่อรัฐบาลลาออก
พ.ศ. 2518	ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2520	ผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2522	อธิบดีกรมประชาสงเคราะห์
พ.ศ. 2524	ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
พ.ศ. 2525	ปลัดกรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2528	ลาออกจากราชการ

งานพิเศษที่สำคัญ

พ.ศ. 2525	สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 1
พ.ศ. 2516	สมาชิกสมัชชาแห่งชาติ
พ.ศ. 2516	สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2
พ.ศ. 2507 - 2518	ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนนายอำเภอ โรงเรียนปลัดอำเภอ โรงเรียนนักปกครองระดับสูง สถาบันฝึกอบรมข้าราชการส่วนท้องถิ่น และบริหารงานในวิทยาลัยการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
พ.ศ. 2520 - 2522	ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนการประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ขณะดำรงตำแหน่งอธิบดีกรม ประชาสงเคราะห์ และเป็นวิทยากรสาขาวิชาการบริหาร

พ.ศ. 2525 - 2529	จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมข้าราชการกรุงเทพมหานคร และเป็นวิทยากรสาขาวิชาการบริหาร

เหรียญเชิดชูเกียรติและเครื่องราชอิสริยาภรณ์

พ.ศ. 2507	เหรียญราชการชายแดน
พ.ศ. 2516	เหรียญพิทักษ์เสรีชน
พ.ศ. 2516	เหรียญลูกเสือสดุดี
พ.ศ. 2519	เหรียญจักรพรรดิมาลา
พ.ศ. 2520	รัตนาภรณ์ชั้น 3
พ.ศ. 2521	ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ
พ.ศ. 2525	มหาวชิรมงกุฎ

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

2 พฤษภาคม 2520 - 14 พฤษภาคม 2522

นายเชาวน์วัศ สุดลาภา

ประวัติส่วนตัว

เกิดวันที่	1 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ที่อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ครอบครัว	สมรสกับคุณกมลทิพย์ อดีตนายกเหล่ากาชาด มีบุตร 3 คน คือ เกรียงยศ พจน์ศิรินทร์ และกาจบดินทร์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2506	จบมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย
พ.ศ. 2499	จบปริญญาตรี จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2504	จบปริญญาโท จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2509	ศึกษาดูงานระบบการศึกษาท้องถิ่นที่ประเทศเบลเยี่ยมและอังกฤษ
พ.ศ. 2513	ศึกษาดูงานการบริหารงานของสำนักที่ปรึกษาประธานาธิบดีสหรัฐ (ดร. คิสซิงเจอร์) และศึกษาดูงานสำนักงานความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐอเมริกาและระบบพรรคการเมืองสหรัฐ - อังกฤษ

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2496-2500	เสมียนที่สำนักงานเทศบาลกรุงเทพฯ แผนกควบคุมเทศบาล กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
พ.ศ. 2501	ปลัดอำเภอตรี อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
พ.ศ. 2504	ปลัดอำเภอตรี อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

	ปลัดอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
พ.ศ. 2502 - 2508	หัวหน้าหน่วยปราบปรามพิเศษของจังหวัดสุพรรณบุรี ประจำแผนกสภาจังหวัด กองราชการส่วนท้องถิ่น
พ.ศ. 2505	ปลัดอำเภอโท อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
พ.ศ. 2509 - 2513	หัวหน้ากองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
พ.ศ. 2513 - 2516	เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จอมพลประภาส จารุเสถียร
พ.ศ. 2516 - 2518	หัวหน้ากองกิจการพลเรือน กอ.รมน.
พ.ศ. 2518	เลขานุการคณะกรรมการปรามปรามอาชญากรรม
พ.ศ. 2518 - 2520	ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา
พ.ศ. 2520 - 2522	ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี
พ.ศ. 2522 - 2524	ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2527	ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร
พ.ศ. 2528	ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

31 กรกฎาคม 2522 – 16 เมษายน 2524

พลเรือเอกเทียม มกรานนท์

ประวัติส่วนตัว

เกิดวันที่	13 มกราคม พ.ศ. 2461 ที่อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง
บิดา	ขุนรักษาธุรกิจ
มารดา	นางทิ้ง มกรานนท์
ครอบครัว	สมรสกับคุณพิมพรรณ บริสุทธิ์สวัสดิ์ มีบุตรสาว 2 คน บุตรชาย 1 คน

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2477	จบมัธยมปีที่ 8 จากโรงเรียนสวนกุหลาบ
พ.ศ. 2483	จบการศึกษาจากโรงเรียนนายเรือ เหล่าช่างกล และได้รับประกาศนียบัตรชั้นสูงด้านวิศวกรรมศาสตร์
พ.ศ. 2490	ศึกษาดูงานด้านประกอบเรือบินที่ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา

ประวัติการทำงาน

เริ่มทำงานในตำแหน่งผู้ช่วยหัวหน้ากองโรงงานกองบินทหารเรือสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ต่อมาเป็นอาจารย์โรงเรียนนายเรือ หัวหน้ากองไฟฟ้า ผู้อำนวยการกองโรงงานสถานีนายเรือทหารเรือสัตหีบต้นกล กองบริการฝ่ายบริการโรงเรียนนายเรือ รองเจ้ากรมอู่ทหารเรือ และเจ้ากรมอู่ทหารเรือ เมื่อ พ.ศ. 2514 - 2520 ในยศพลเรือโท ต่อมาได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นพลเรือเอก ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารเรือจนเกษียณอายุราชการ หลังจากนั้นได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการบริษัท ไทยเดินเรือทะเล จำกัด เป็นเวลา 2 ปี จึงมารับตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

30 เมษายน 2524 - 1 พฤศจิกายน 2527

ดร. อาษา เมฆสวรรค์

ประวัติส่วนตัว

เกิดวันที่	28 มกราคม 2468 ที่อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย
บิดา	นายใส เมฆสวรรค์
มารดา	นางส้มแป้น เมฆสวรรค์
ครอบครัว	สมรสกับคุณส่องแสง แสงอุทัย มีบุตรชาย 1 คน

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2478	จบประถมศึกษา จากโรงเรียนวัดต้นหัด (วัดสวัสดิการามในปัจจุบัน)
พ.ศ. 2487	จบมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนสวรรควิทยา จังหวัดสุโขทัย
พ.ศ. 2493	จบธรรมศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2505	สำเร็จปริญญาโทและเอก จากมหาวิทยาลัยอินเดียน่า สหรัฐอเมริกา

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2492	เป็นเสมียนที่บริษัทซิงเกอร์กับบริษัทพาราวินเซอร์
พ.ศ. 2493	ทนายความอยู่สำนักงานหลวงประเสริฐมนูกิจ
พ.ศ. 2504 - 2508	รับราชการเป็นอาจารย์สอนที่คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2508	เป็นนายอำเภอเมืองนครปฐม ได้รับการแต่งตั้งเป็นปลัดและนายกเทศมนตรีจังหวัดเพชรบุรี

พ.ศ. 2513	หัวหน้ากองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง รองผู้ว่าราชการนครหลวงกรุงเทพธนบุรี
พ.ศ. 2515	ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2518	รองอธิบดีกรมการปกครอง
พ.ศ. 2525	ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
พ.ศ. 2527 - 2528	ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

2 พฤศจิกายน 2527 – 14 พฤศจิกายน 2528

พลตรี จำลอง ศรีเมือง

ประวัติส่วนตัว

เกิดวันที่	5 กรกฎาคม 2578 ที่กรุงเทพมหานคร
บิดา	นายฮะเสียว แซ่โล้ว มีชื่อไทยว่านายสมนึก ชุนรัตน์
มารดา	นางบุญเรือน แซ่โล้ว
ครอบครัว	สมรสกับ พ.ต. หญิง ศิริลักษณ์ ศรีเมือง แต่ไม่มีบุตรหรือธิดา

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2490	จบชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนวัดสำเหร่ ธนบุรี
พ.ศ. 2496	จบชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2503	จบปริญญาตรีจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ารุ่น 7 โดยสอบได้ที่ 1 ที่ 2 และที่ 3 สลับกัน และได้รับการจารึกในโล่ เกียรติยศของโรงเรียน
พ.ศ. 2517	จบปริญญาโททางการบริหารจากบัณฑิตวิทยาลัยทบวงทหารเรือสหรัฐ (U.S Naval Post Graduate School) เมืองมอนเตอเรรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้รับทุนรัฐบาล

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2511	ผู้บังคับหน่วยฝ่ายเสนาธิการ และเป็นผู้บังคับชุดรบพิเศษที่สมรภูผาที ประเทศลาว
พ.ศ. 2513	ผู้ช่วยหัวหน้ายุทธการ กองพลอาสาสมัครไทย-เวียดนาม
พ.ศ. 2522	สมาชิกวุฒิสภา
พ.ศ. 2323	เลขาธิการนายกรัฐมนตรี สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ กรรมการและเลขานุการนโยบายข้าว กรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ

	กรรมการสร้างงานในชนบท
พ.ศ. 2528	ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสมัยที่ 1
พ.ศ. 2531	หัวหน้าพรรคพลังธรรม
พ.ศ. 2533	ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสมัยที่ 2
พ.ศ. 2535	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พ.ศ. -	รองนายกรัฐมนตรี
พ.ศ. 2544	ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีและที่ปรึกษากระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ผลงานที่สร้างชื่อเสียง

ประธาน “ร้านทึ่ง”

ประธาน “บริษัท เท่าทุน จำกัด”

ประธานมูลนิธิ พลตรีจำลอง ศรีเมือง

ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอบรมผู้นำ ตำบลพุประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

นโยบายในการทำงาน

กินน้อย ใช้น้อย ทำงานมาก ถ้ามีเหลือก็จุนเจือสังคม

รางวัลชีวิต

พ.ศ. 2529	รางวัลบุคคลแห่งปี 2529 จากศูนย์พัฒนาบุคลิกภาพ
พ.ศ. 2531	รางวัลนักสิ่งแวดล้อมดีเด่น ประจำปี 2531 จากคณะกรรมการสมาคมวิศวกรสิ่งแวดล้อม สาขารณรงค์รักษาความสะอาด
พ.ศ. 2533	รางวัลผู้ใช้ภาษาไทยดีเด่น ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ซึ่งมหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับคณะกรรมการจัดสัมมนาการใช้ภาษาไทยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ ครั้งที่ 2
พ.ศ. 2534	รางวัลบุคคลแห่งเอเชียยอดเยี่ยมอิลก้า (ILGA) สาขาการช่วยเหลือประชาชน จากประเทศเกาหลีใต้
พ.ศ. 2535	รางวัลแม็กไซไซ (MAGSAYSAY) สาขาการให้บริการรัฐ เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนเดียวของไทยที่ได้รับรางวัลนี้
พ.ศ. 2539	รางวัลกิตติคุณสัมพันธ์ “สังข์เงิน” ครั้งที่ 11 ประจำปี 2539 สาขาบริการและการปกครองจากสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย

ผลงานในการเขียน

ทางสามแพร่ง เล่ม 1-3

ทางสองแพร่ง

ชีวิตจำลอง
ร่วมกันสู้

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

สมัยแรก 14 พฤศจิกายน 2528 - 14 พฤศจิกายน 2532

สมัยที่สอง 7 มกราคม 2533 – 22 มกราคม 2535

ศาตราจารย์ ร้อยเอก กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

ประวัติส่วนตัว

เกิดวันที่	9 มกราคม พ.ศ. 2475
บิดา	ม.ล. อรุณ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา
มารดา	นางจอบแก้ว อรุณวงษ์ ณ อยุธยา
ครอบครัว	สมรสกับนางสุชาดา กรรณสูตร มีบุตร 3 คน คือ นิพิฐ, กริชชัย และสุดารัตน์ อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2487	จบชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย
พ.ศ. 2491	จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนอัสสัมชัญ
พ.ศ. 2493	จบ High School Disploma จาก Wilbraham Academy, Massach ประเทศสหรัฐอเมริกา
พ.ศ. 2498	จบปริญญาตรีเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัย Massachsetts Institute of technology (M.I.T) ประเทศสหรัฐอเมริกา
พ.ศ. 2499	จบปริญญาโท สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์จากมหาวิทยาลัย Massachsetts Institute of technology (M.I.T) ประเทศสหรัฐอเมริกา
พ.ศ. 2503	ได้รับทุนรัฐบาลฝรั่งเศสไปศึกษาด้านสถาปัตยกรรมที่ Ecole de Beaus - Arts และดูงานสถาปัตยกรรมเป็นเวลา 6 เดือน

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2499 – 2500	ทำหน้าที่สถาปนิกในสำนักงานของ Professor Lorence B. Anderson' Head of The Department of Architecture (M.I.T)
พ.ศ. 2500 – 2503	เข้ารับราชการในกรมยุทธโยธาทหารบก รับพระราชทานยศร้อยเอกและเป็นนายทหารติดต่อของกองทัพบกที่สำนักงาน Officer in Officer in Charger of Construction (O.I.C.C.) ซึ่ง

	เป็นหน่วยงานของ JUSMAG ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งขณะนั้นมีการก่อสร้างสนามบินในประเทศหลายแห่ง และร่วมออกแบบโรงเรียนเสนาธิการทหารบกที่สวนสน
พ.ศ. 2500 - 2503	เป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาออกแบบที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2503 – 2532	เป็นอาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2505 – 2516	เป็นเลขานุการประจำคณะ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2506 – 2518	เป็นกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรม
พ.ศ. 2516	เป็นสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ
พ.ศ. 2516 – 2521	เป็นหัวหน้าแผนกวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2517 – 2521	เป็นคณบดี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2518 – 2532	เป็นศาสตราจารย์ด้านสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2519 – 2520	เป็นสมาชิกสภาปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน
พ.ศ. 2520 – 2522	เป็นกรรมการในคณะการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
พ.ศ. 2530 – 2531	เป็นประธานคณะอนุกรรมการฝ่ายจัดหาทุน ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานต้นไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 – 2531
พ.ศ. 2533 – 2535	ดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครฝ่ายโยธา
พ.ศ. 2533	ได้รับพระราชทานกิตติบัตรเป็นศาสตราจารย์กิตติคุณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2535 – 2539	ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

นโยบายในการทำงาน

ช่วยชุมชนแออัด ขจัดมลพิษ แก้ไขปัญหารถติด ทำชีวิตให้รื่นรมย์

รางวัลชีวิต

พ.ศ. 2500 - 2505	นักกีฬายิงปืนเหรียญทองซีเกมส์ครั้งที่ 1 2 และ 3 ทีมชาติไทย
พ.ศ. -	นักบินสมัครเล่นชนะเลิศการแข่งขันระดับชาติทั้งในประเทศและต่างประเทศ
พ.ศ. -	ได้รับรางวัลพ่อตัวอย่างแห่งชาติ

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

19 เมษายน 2535 - 18 เมษายน 2539

ดร. พิจิตต รัตตกุล

ประวัติส่วนตัว

เกิดวันที่	30 สิงหาคม 2489
บิดา	นายพิชัย รัตตกุล
มารดา	นางจรวย รัตตกุล
พี่น้อง	นางพัชรี ว่องไพฑูรย์ และ นายอาณัฐชัย รัตตกุล
ครอบครัว	สมรสกับนางชารียา ปิณฑานนท์ มีบุตรสาว 2 คน คือ นางสาวพิจริยา รัตตกุล และนางสาวพีรธิดา รัตตกุล

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2506	จบมัธยมศึกษาตอนปลาย สายวิทยาศาสตร์จากโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย
พ.ศ. 2511	จบปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2514	สำเร็จปริญญาโท จุลชีววิทยาทางอุตสาหกรรมจากมหาวิทยาลัยบริกแฮมยัง ประเทศสหรัฐอเมริกา
พ.ศ. 2519	สำเร็จปริญญาเอก เทคโนโลยีชีวภาพจากมหาวิทยาลัยบริกแฮมยัง ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2514	ผู้บรรยายวิชาจุลชีววิทยาทางอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยบริกแฮมยัง ประเทศสหรัฐอเมริกา
พ.ศ. 2519 - 2526	อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2520 - 2525	อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2527	กรรมการนโยบายและวิชาการพรรคประชาธิปัตย์ กรรมการกลางพรรคประชาธิปัตย์
พ.ศ. 2526 - 2533	ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน
พ.ศ. 2526 - 2528	รองผู้อำนวยการศูนย์แห่งชาติวิศวกรรมพันธุศาสตร์และเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน
พ.ศ. 2528 - 2531	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร 3 สมัย

พ.ศ. 2529 - 2531	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน
พ.ศ. 2535	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภามหาวิทยาลัยศิลปากร กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ และกรรมการที่ปรึกษาสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ประธานกรรมการบริษัท ไทยอะโรเมติกส์ จำกัด (มหาชน)
พ.ศ. 2535 - 2537	ประธานที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รองประธานกรรมาธิการอุตสาหกรรมประจำสภาผู้แทนราษฎร
พ.ศ. 2540	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ
พ.ศ. 2539 - 2543	ผู้ว่าการกรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2544	หัวหน้าพรรคถิ่นไทย
พ.ศ. 2540 - 2544	นายกสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2 สมัย และกรรมการอำนวยการมูลนิธิป้องกันควันพิษ และพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

มหาวชิรมงกุฎ
ประถมาภรณ์ ช้างเผือก
มหาปรมาภรณ์ ช้างเผือก

ผลงานตีพิมพ์และงานวิจัย

1. Influence of Cultural Condition on Formation of Ethyl Acetate Synthesizing and Hydrolyzing Enzymes in Continuous Cultures of Hansenual anomala
2. Technical Feasibility of Producing Singlecell Protein, by Growth of a Mixed Cultures of an Amylolytic Yeast in Cassava Starch
3. Population Dynamics in Mixed Cultures of Endomycopsis Fibuligeree with Torula Utilis of Saccharomyces Cereviseae
4. Technical Feasbility of Producing SCP from Cassava Starch
5. การใช้กากของเหลือจากโรงงานแป้งมันในการผลิตโปรตีน ซึ่งเสนอผลการวิจัยในการประชุมวิชาการ 2521 เรื่องวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาภาคเหนือ ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ของสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย
6. การคำนวณต้นทุนการผลิตแอลกอฮอล์จากมันและอ้อย ของคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน Energy Symposium 1979
7. ได้รับทุนอุดหนุนร่วมการวิจัยจากสภาวิจัยแห่งชาติในปี 2521/2528 เรื่อง “การผลิตเอนไซม์จากจุลชีพ”

8. ได้รับทุนอุดหนุนร่วมการวิจัยจากทุนรัชดาภิเษก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521 เรื่อง "สารสังเคราะห์ที่มีผลต่อการผลิตเอนไซม์จากจุลชีพ"

9. ต้นทุนการผลิตจากเชื้อเพลิงแอลกอฮอล์จากวัสดุเกษตร

10. แบบแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรในประเทศไทย

วิชาที่สอน

คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- Industrial Microbiology
- Microbial Physiology
- Fermentation Technology
- General Microbiology

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- Industrial Microbiology
- Yeast Technology

คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- Fermentation Technology

งานบรรยายพิเศษ

1. SCP form cassava
2. Future of Fermentation Industry in Thailand
3. Developing Country and Agro-Industry
4. Phamaceutical Industry in Thailand
5. การพัฒนาและการวิจัยทางวิทยาศาสตร์เพื่อการอุตสาหกรรม
6. การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพและแนวทางสู่การพึ่งตัวเองของไทย

ผลงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1. วางหลักสูตร MICROBIAL PHYSIOLOGY, FERMENTATION TECHNOLOGY ให้แผนกจุลชีววิทยา, คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. เสนอผลงานวิจัยในการประชุมทางวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ฯลฯ

3. เสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการของ AMERICAN SOCIETY FOR MICROBIOLOGY ในเมือง CHICAGO ในรัฐ LOUISIANA ในรัฐ COLORADO และในรัฐ NEW YORK

4. จัดตั้งศูนย์แห่งชาติอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ

5. จัดตั้งศูนย์แห่งชาติวัสดุและโลหะ กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ

6. จัดตั้งคณะทำงานประสานงานระหว่างกระทรวงเพื่อประสานงานพัฒนาวิทยาศาสตร์ สังกัดคณะกรรมการคณะรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ

7. เสนอกฎหมายจัดตั้งองค์กรพัฒนาวิทยาศาสตร์

8. เสนอกฎหมายส่งเสริมการวิจัยวิทยาศาสตร์ในภาคเอกชน

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

2 มิถุนายน 2539 – 1 มิถุนายน 2543

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาว สุธาริณี วาคาบายาซิ
วันเดือนปีเกิด	9 เมษายน 2502
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	804/47 ริเวอร์ปาร์คคอนโดเทล อาคารบี ถนนพหลโยธิน ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12130
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์แผนกภาษาไทย
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนกรุงเทพการบัญชีวิทยาลัย 588 ถนนเพชรบุรี แขวงถนนเพชรบุรี เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร 10400

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2516	จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนบางกะปิ
พ.ศ. 2518	จบมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา (ผู้ใหญ่)
พ.ศ. 2522	จบอักษรศาสตรบัณฑิต (อ.บ.) วิชาเอกภาษาไทย จากมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
พ.ศ. 2537	จบครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาการสอนภาษาไทย จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2550	จบศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาประวัติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร